

ΕΞΟΡΚΙΣΜΟΙ:
Τὸ ἀποκορύφωμα
τῆς δεισιδαιμονίας

ΕΤΟΣ 25° ♦ ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2006 ♦ ΑΡ. 296

Κωδ.
ΕΛ.ΤΑ.:
3187

€6

ΔΑΥΛΟΣ

**“ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΜΟΝΙΑ
ΤΟΥ ΣΥΜΠΑΝΤΟΣ
ΕΜΠΝΕΟΜΑΙ
ΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΜΟΥ”**

**Ὁ ΜΙΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ
αὐτοψυχογραφεῖται ἐκ βάθρων**

ISSN 1105-9486

**ΓΕΩΜΥΘΟΛΟΓΙΑ: Η ΝΕΑ ΓΝΩΣΗ
ΤΟΥ ΑΠΩΤΑΤΟΥ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟΣ**

Ίδρυτής - ιδιοκτήτης,
εκδότης - διευθυντής
ΔΗΜ. Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ

Κυδαθηναίων 29, Πλάκα,
105 58 Αθήνα.
Τηλέφωνα: 2103223957,
2103314986, 2109841655
Τηλεομοιότυπος: 2103314997

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ:
<http://www.davlos.gr>
Ηλεκτρονική αλληλογραφία:
davlos@davlos.gr

Τα Γραφεία του «Δ» λειτουργούν
πρωινές ώρες 9:30-14:30
καθημερινά (και Σάββατο).

Εκτύπωση: PRESS LINE
Μάγερ 11, Αθήνα,
Τηλ.: 210 5225479.

- Τιμή αντίτυπου: €6.
 - 12μην συνδρομή: €53.
 - Οργανισμών κ.λπ.: €80.
 - Φοιτητών: €43.
 - Εξωτερικού: €80.
 - Η συνδρομή καταβάλλεται
κατά την έγγραφη.
 - Η συνδρομή ανανεώνεται αυτόματως
μετά τη λήξη του 12μήνου.
- Διακοπή της συνδρομής γίνεται μόνον
κατόπιν τηλεφωνήματος
του ενδιαφερομένου.

**ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ
ΔΕΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΝΤΑΙ.**

Τα χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.
Για εξοικονόμηση χώρου το Περιοδικό
διατηρεί το δικαίωμα σύμπτυξης ή δημοσί-
ευσης σε συνεχείς των προσφερομένων
συνεργασιών.

Όλες οι συνεργασίες και τα
ταχυδρομικά έμβασματα στη διεύθυνση:
ΔΗΜ. Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ,
Πόστ Ρεσάντ 175 01, Π. Φάληρο.

- Παραγγελίες μέσω Διαδικτύου
βιβλίων, τόμων, παλαιών τευχών «Δ»
και έγγραφες συνδρομητών:
στην ιστοσελίδα μας www.davlos.gr
- Επίσης έγγραφες συνδρομητών με
ένα απλό τηλεφώνημα στα
τηλέφωνα του «Δ».

Παρακαλούνται οι συνδρομητές
που αλλάζουν διεύθυνση, να το
γνωστοποιούν στο περιοδικό.

Απαγορεύεται ή εν όλω ή εν μέρει
αναδημοσίευση ή αναμετάδοση καθ'
οιονδήποτε τρόπον δημοσιευμάτων
του «Δαυλού» χωρίς τη γραπτή άδεια
του εκδότη.

ΔΑΥΛΟΣ

Μηνιαίο Περιοδικό Πρωτοποριακής Έρευνας

Έτος 25^ο, Νοέμβριος 2006, Άριθ. 296

ΕΚΔΟΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Νοσηρή δύσκληια απογόνων
υπό την εύκληια προγόνων 20270

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Όλοκαύτωμα σε χωριό της Νάξου 20273

ΕΡΕΥΝΕΣ

Ό διανοούμενος «δεν έχει γόνата» 20277

Γεωμυθολογία 20281

Έξορκισμοί: Το αποκορύφωμα
της δεισιδαιμονίας 20290

Η «προσθήκη» του «Θεού»
στή μοναδολογία του Λάμπρινις 20349

Η τύρβη των αρχαίων
και το μεγάλο τράμπλ 20355

Οι θέσεις του Θ. Κολοκοτρώνη
γιά το ρόλο του Πατριαρχείου 20357

ΓΕΝΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ

Νέα σχολικά βιβλία: Ίδιας ιδεολογίας με τα παλαιά 20346

ΑΙΣΙΜΑ ΚΑΙ ΑΔΗΡΗΤΑ 20353

ΟΦΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΕΥΣΕΒΕΙΑΣ 20361

Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ 20370

Έν ὄψει ενός νέου τύπου ανθρώπου 20370

ΓΕΓΟΝΟΤΑ

Η βιοματική αυτοβιογραφία του Μίκη Θεοδωράκη 20302

Οι συνθήκες θανάτου του Ίουλιανού 20330

Έφραξαν το δρόμο που οδηγεί στο Σηήλαιο
του Άρχανθρώπου 20332

Τα έκθέματα του Σηηλαίου των Πετραλώνων 20333

Άπάτη ό εξωγήινος του Ρόσγουελ 20338

Κλώνος έλιάς στη Θήρα καταρρίπτει
τη συμβατική «Αίγυπτιολογία» 20339

Σκίτσα των μαχητών του '40 στον Ξένο Τύπο 20363

Ό Όλυμπος με έβραϊκή σφραγίδα 20366

Λεοπαρδάλεις και άρκουδες στη Χίο
πριν από 5.000 χρόνια 20367

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

Ήλιος Μαριολάκος 20281

Άρης Πουλιανός 20332

Έρικ Χάλλαγκερ 20339

Άνδρέας Νιάρλας 20367

Ό «Δ» έχει την εύθύνη των κειμένων που δημοσιεύει στίς
σελίδες του. Για τις δραστηριότητες, δημοσιεύσεις, διατυ-
πώσεις θέσεων κ.λπ. έκτός «Δαυλού», από πρόσωπα που
γράφουν ή έγραψαν στο Περιοδικό, ό «Δ» δέν εύθύνεται.

αρακολουθῶ ἐδῶ καὶ ἀρκετὰ χρόνια τὸ φαινόμενο τῆς **ἐπὶ κλησης** (αὕτη εἶναι ἡ σωστὴ λέξις) τῆς εὐκλείας τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ ὡς ἐνὸς εἴδους πιστοποιητικοῦ πολιτικῆς εὐγένειας ἀπὸ διάφορους ἀνθρώπους –κατοίκους τοῦ ἑλλαδικοῦ χώρου*. Καὶ πάντοτε διερωτῶμαι, τί εἶναι τὸ περιεχόμενο καὶ ποιά ἡ σημασία ἀλλὰ καὶ τὰ βαθύτερα κίνητρα τῆς ἐπὶ κλησης αὐτῆς. Κατέληξα σὲ κάποιες ἐρμηνεῖες καὶ συμπεράσματα ἰδεολογικὰ καὶ ψυχολογικὰ, τὰ ὁποῖα ἐπιθυμῶ νὰ κοινοποιήσω λακωνικὰ στὸ παρὸν σημείωμα.

Εἶναι, νομίζω, φυσιολογικὸ τὸ νὰ ἐναβρύνεται κανεὶς γιὰ τοὺς προγόνους του **μόνον**, ὅταν καὶ ὁ ἴδιος εἶναι συνεχιστὴς τῶν ἔργων τους. Καὶ τὸ ἴδιο πράγμα γίνεται νοσηρὸ, ὅταν ὁ ἴδιος εἶναι ἀνάξιός τους. Διότι ἔτσι τονίζει τὴν μειονεξία του καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἀλλὰ, τὸ χειρότερο, πρὸς τοὺς ἄλλους, κάτι τὸ ὁποῖο δὲν θὰ πάθαινε, ἂν ἦταν πιὸ μετριόφρων. «**Ἄν εἴμεθα ἀληθῶς εὐκλεέστατοι**», λέγει ὁ Κοραῆς, «**ὥς ζητοῦν νὰ μᾶς πείσωσιν οἱ θρασεῖς δημοκόλακες, τὰ φωτισμένα ἔθνη ἤθελαν ὁμολογήσει τὴν μεγάλην μας εὐκλείαν ἢ θὰ ἐντρέποντο νὰ τὴν ὀνομάζουν ἐξεναντίας δύσκληϊαν.**»

Τὸ νοσηρὸ σύνδρομο τῆς καυχῆσιολογίας πάντοτε ἐμφανίζεται, ὅταν ὑπάρχει ἀνάγκη **ἀπόκρυψης** ἄσχημων ἢ δυσάρεστων γιὰ τὸν καυχώμενο πραγματικοτήτων, ποὺ βαρύνουν τὸν ἴδιο (ἢ νομίζει ὅτι τὸν βαρύνουν). Συνεπῶς ὁ ἐπικαλούμενος τὴν ἀρχαία εὐκλεία ἔχει, κατὰ τὸ κοινολεκτούμενο, «**βρεγμένη τὴν φωλιά του**», δηλ. κάτι δὲν πάει καλὰ μ' αὐτόν, εἶναι δυσκλεής, ὅπως θὰ ἔλεγε ὁ Κοραῆς. Καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡ δύσκληιά μας συγκεκριμενοποι-

* Τὸ φαινόμενο τῆς ἐπὶ κλησης αὐτῆς εἶναι βέβαια παλαιό, ἀλλὰ παρουσιάστηκε πάλι σὲ μεγάλη ἔξαρση 10 περίπου χρόνια μετὰ τὴν ἐμφάνιση τοῦ «Δ» (Ἰανουάριος 1982) καὶ κατὰ κάποιον τρόπο κάποιοι νομίζουν, ὅτι εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς διαφωτιστικῆς μας προσπάθειας. Ὅμως ὁ «Δ» δὲν ἐξέδωσε ποτὲ πιστοποιητικὸ κληρονομικῆς εὐγένειας οὔτε στὸν ἑαυτὸ του οὔτε στοὺς σημερινούς κατοίκους τοῦ ἑλλαδικοῦ χώρου, ἀντίθετα μαστιγώνει ἀνηλεῶς τὴν σημερινὴ ἀναξιοτήτά μας, ἀσχολούμενος ἀποκλειστικὰ μὲ τὴν ἀναστύλωση τῆς πρὸ πολλοῦ ἐξαλειφθείσας ἱστορικῆς αὐτογνωσίας μας, μέσῳ τῆς ὁποίας εὐελπιστοῦμε, ὅτι κάποτε **ἴσως** ἀνακύψει ἢ (τρομερὰ δύσκολη) συνειδητοποίηση τῆς χαμένης **ἐλληνικότητάς**. Τῆς ἐλληνικότητάς ὅχι ὡς «πιστοποιητικὸν εὐγένειας» τῶν ρωμίων, ἀλλὰ ὡς παγκοσμίως ζητούμενον τρόπου σκέπτεσθαι καὶ ζῆν. Ἡ δὲ ἱστορικὴ αὐτογνωσία δὲν ταυτίζεται μὲ τὴν ἱστορικὴ γνώση, εἶναι ἡ **ἐπίγνωση** τῆς ἱστορικῆς γνώσης, γι' αὐτὸ καὶ εἶναι ἀφάνταστα δυσκολώτερη ἢ ἀπόκτησή της.

ΥΠΟ ΤΗΝ ΕΥΚΛΕΙΑ ΠΡΟΓΟΝΩΝ

εἶται μὲ τὴν διεθνῇ θέσῃ μας ὡς παγκόσμιων πρωταθλητῶν τῆς διαφθορᾶς, τῆς δεισιδαιμονίας καὶ τοῦ μεσαιωνισμοῦ καὶ παγκόσμιων οὐραγῶν στὴν ἔρευνα-καινοτομία, στὴν ἀξιοκρατία καὶ ἀξιοπιστία, στὴ δικαιοσύνη.

Ἔτσι ἐξηγεῖται τὸ ὀξύμωρο, ὅτι οἱ σημερινοὶ «Ἕλληναῖδες», ὅπως ἐμφανίζονται στὸν ἐλλαδικὸ χῶρο, ὅχι μόνον δὲν μποροῦν νὰ προσφέρουν κάτι στὴν καθολικὴ Ἀλήθεια καὶ τὴν καθολικὴ Ἐλευθερία (προσφορὰ στὶς δύο αὐτὲς ἀξίες εἶναι ὁλόκληρος ὁ Ἑλληνικὸς Πολιτισμός), ἀλλὰ καί, ὅταν ψάχνουν γιὰ τὴν μερικώτερη ἀλήθεια καὶ τὴν μερικώτερη ἐλευθερία, ποὺ ἀφοροῦν ἀκόμη καὶ στὰ ἰνδάλματά τους, τοὺς ἴδιους τοὺς εὐκλεεῖς ἀρχαίους Ἕλληνες, ἀκόμη καὶ σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσιν εἶναι ἀνίκανοι νὰ τὶς κατακτήσουν -γι' αὐτὸ καὶ πάντοτε σχεδὸν τὶς παραποιοῦν. Κι ἔτσι βλέπομε καθημερινῶς «τέρατα καὶ σημεῖα» στὸ χῶρο τους: οὐφολογία, μυστικισμὸς, ἰνδουϊσμὸς, φαντασιώσεις, σειριολογία, ἀστρολογία καὶ -ὅπως συμβαίνει μ' ὅλες τὶς νοσηρὲς ἰδεοληψίες- ἐν τέλει μεταφυσικὴ καὶ θεοκρατία, ὅ,τι δηλαδὴ πιὸ ξένο πρὸς τὴν Ἀλήθεια καὶ Ἐλευθερία, τὰ ἀκριβὰ αὐτὰ ἔπαθλα τῶν ἀγώνων τῶν δημιουργῶν τοῦ Πολιτισμοῦ. Καὶ εἶναι ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρον νὰ ἐπισημανθῇ ἐδῶ, ὅτι αὐτοὶ οἱ δημιουργοὶ τοῦ Πολιτισμοῦ, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, δὲν ἐπικαλέσθηκαν ποτὲ τὴν προγονικὴν τους εὐκλείαν. Ἡ ἀπέχθειά τους πρὸς τὴν προγονοπληξία ἦταν ἀκραία: «Οἷς ἂν τῇ φύσει ἀγαθὸν ὑπάρχει μὴδὲν οἰκεῖον προσόν, ἐκεῖσε καταφεύγουσιν, εἰς τὰ μνήματα καὶ τὸ γένος...» ἐξηγεῖ ὁ Μένανδρος (=ὅσοι δὲν ἔχουν κανένα φυσικὸ δικό τους καλὸ προσόν, ἐκεῖ καταφεύγουν: στὰ μνήματα καὶ στοὺς προγόνους»). Δηλαδὴ ἡ ἐπίκλησις τῆς «εὐγενείας τῶν μνημάτων» εἶναι γνώρισμα τῶν ἀνικάνων.

* * *

πενθυμίζω ἓνα τρομερὰ εὐγλωττο πρόσφατο γεγονὸς, ποὺ ἐθίγη στὰ προηγούμενα τεύχη τοῦ «Δ», χωρὶς ὅμως νὰ ἀναδειχθῇ ἐπαρκῶς αὐτὸ ποὺ ὡς γεγονὸς σημαίνει (μὲ τὴν ἡρακλείτεια σημασία τοῦ ρήματος). Ἐννοῶ τὴν ἔντονη δυσαρέσκεια ποὺ ἐξέφρασαν διάφοροι «θρασεῖς δημοκόλακες», ὅπως θὰ ἔλεγε ὁ Κοραῆς, ἢ καὶ «δημοκολακευόμενοι» καὶ διαβουκολούμενοι ἀφελεῖς ἄνθρωποι, ἐπειδὴ στὴν πρὸ μηνῶν γενομένη τελετῇ ἑναρξῆς τοῦ ἐφετεινοῦ μουσικοῦ διαγωνισμοῦ τῆς «Γιουροβίζιον» ὁ καλλιτέχνης ἐμφάνισε Ἕλληνες θεοὺς νὰ χορεύουν καὶ νὰ τραγουδοῦν. Ἡ ἀγανάκτησις αὐτὴ ἐμφανισό-

ταν βέβαια ὡς «ιερή» ὡς σχετιζόμενη μὲ θεοὺς, ἀλλὰ ἦταν πάνω ἀπ' ὅλα νοσηρὴ ὡς πηγάζουσα διήθεν ἀπὸ «προσβολή» τῆς εὐκλείας τῶν ἀρχαίων προγόνων. Ὅμως ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἤθελαν τοὺς θεοὺς τοὺς νὰ τραγουδοῦν, νὰ χορεύουν καὶ πολλὰ ἄλλα νὰ ἀπολαμβάνουν (ὡς φυσικὰ ὄντα) ἀπ' ὅσα κάνουν τοὺς σημερινοὺς ἀπογόνους νὰ ἀγανακτοῦν (ὡς ἀφύσικα ὄντα). Τὸ ἄλογο αὐτὸ σύνδρομο, ἂν ἡ προεκτεθεῖσα ἐρμηνεία εἶναι ἀληθινή, ποιά δυσάρεστη πραγματικότητα τοῦ ἀπογόνου ἀποκρύπτει; Μὰ εἶναι ἥδη φανερό: ὅτι ὁ ἴδιος προτιμᾷ ἓνα θεό, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀδιανόητο νὰ χορεύῃ καὶ νὰ τραγουδᾷ. Κι αὐτὸς δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν ἐξωσυμπαντικὸ (ἄρα ἀν-ελληνικὸ) θεὸ ὅλων τῶν λατρῶν (ἀρχαιολατρῶν, χριστολατρῶν, εἰδωλολατρῶν, τυραννολατρῶν καὶ ὅλων τῶν **πιστῶν** τῆς ὑψηλίου, ἀνεξάρτητα τοῦ τί **πιστεύουν** ἢ προσκυνοῦν), τὸν Ἀσιατικὸ μεταφυσικὸ θεό. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἄσχημη πραγματικότητα τοῦ ἀπογόνου, τοῦ ἐγκανυχόμενου γιὰ τὴν Ἀρχαιότητα, γιὰ τὸν Ἑλληνικὸ Πολιτισμὸ καὶ γιὰ τόσα ἄλλα, πὺν νομίζει ὅτι αὐτὸς τὰ γνωρίζει καὶ τὰ ἐκτιμᾷ, ἐνῶ οἱ ἄλλοι τὰ ἀγνοοῦν καὶ τὰ ὑποτιμοῦν. Αὐτὸς εἶναι ὁ εὐγενεὺς καταγωγῆς «ἐλληνογνώστης» καὶ «ἐλληναρᾶς», ἐνῶ οἱ ἄλλοι εἶναι κατώτεροί του, ἀνελλήνιστοι καὶ ἀνθέλληνες, ὅταν ὁ ἴδιος οὔτε γνωρίζῃ, οὔτε ἐκτιμᾷ, οὔτε ἐλληνίζει, ἀλλὰ, ἀνεπίγνωστα βέβαια, ἀπλῶς **ἀποκρύπτει** μὲ τὶς κανχησιές του αὐτὲς τὴν δυσάρεστη ἐθνικὴ, πολιτικὴ, ἠθικὴ καὶ ὑποκειμενικὴ του κατάστασι.

* * *

σύντομη αὐτὴ ἀνάλυση φυσικὰ δὲν ἐγράφη, γιὰ νὰ θίξῃ κάποιους ἢ νὰ ἀποτελέσῃ ἓναν ἀκόμη λίθο ἀναθέματος κατὰ τῆς σημερινῆς μας γελοιότητος, ἀπὸ αὐτοὺς πὺν καθημερινὰ ἐκτοξεύονται ἀπὸ διάφορους Ζακχαίους καὶ Ἱερεμίες, παροικοῦντες ταῖς Ἀθήναις -μᾶλλον τῇ Ἱερουσαλήμ. Ἡ σημαντικώτερη ὅσο καὶ δυσκολώτερη ἀλήθεια (ἡ ἐλευθερώνουσα ἀλήθεια), πὺν κατέκτησαν οἱ εὐκλεεῖς πρόγονοι, ἦταν ἡ Αὐτογνωσία, γι' αὐτὸ τὴν Αὐτογνωσία τοὺς (ὄχι τὴ Γνώση τοὺς) εἶχαν ὡς ἔμβλημα στὴ μετόπη τοῦ σημαντικότερου πνευματικοῦ κέντρου τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ Κόσμου, τῶν Δελφῶν. Δημοσιεύομε λοιπὸν ἐδῶ τὶς σκέψεις μας αὐτὲς μὲ τὴν ἀσθενὴ -πάντως- ἐλπίδα, ὅτι ἴσως συμβάλλουν λίγο στὴν αὐτογνωσία τῶν δυσκλεῶν ἀπογόνων καὶ σὲ κάποια συνειδητοποίηση τῆς ἀληθινῆς, ὄχι φαντασιακῆς, ἐλληνικότητος.

Δ.Ι.Α.

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Τί θα γίνη με την τεράστια ἐκκλησιαστική περιουσία;

Κύριε διευθυντά,

Οί μελέτες κι οί ἀποκαλύψεις τοῦ «Δαυλοῦ» εἶναι ἀπαραιτήτες, ὅπως ἀπαραίτητη εἶναι κι ἡ ἀλλαγὴ, ἡ ἀπαλλαγὴ τῆς ἑλληνικότητας ἀπὸ ἄχρηστα ἀσιατικά στοιχεῖα, ἡ θρησκευτικὴ μεταρρύθμιση, ποὺ βαθμὴδὸν καθίσταται κοινωνικὴ ἀνάγκη, ἡ ἀνασύνταξί μας καὶ τόνωση τῆς αὐτοπεποίθησής μας, τὸ προβάδισμα στὶς ἑλληνικὲς ἀξίες, γιὰ νὰ γιορτάσουμε τὴν ἀνάταση τοῦ γένους τῶν Ἑλλήνων. Ὁ ἑλληνικὸς Λόγος ἀναζητεῖται καὶ πάλλει.

Καὶ στὰ οἰκονομικά: Δὲν πρέπει ἐπιτέλους νὰ ἐπωφεληθοῦμε κι ἐμεῖς ὅλοι ἀπ' τὴν τεράστια περιουσία καὶ τὰ ἔσοδα τοῦ χριστιανικοῦ ἀρχοντολογιοῦ (ἀφορολόγητα ὀφέλη ἀπὸ διαθήκες, ἰδιοκτησίες; Πόση εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἐκκλησιαστικὴ περιουσία; Γιατί ἄραγε δὲν προχωράει τὸ Κτηματολόγιο;); Τὰ σεβαστὰ κονδύλια ἀπ' τὰ εὐρωπαϊκὰ ταμεῖα, ἀπ' τὸν θρησκευτικὸν τουρισμὸ κι ἄλλες ἀφορολόγητες ἐπιχειρήσεις τοῦ ἱερατείου ποῦ πάνε; Μᾶς κοστίζουν πολὺ ἀκριβὰ ἡ Ἐκκλησία καὶ οἱ νεο-Φαναριῶτες. Οἱ ἀνάγκες μας εἶναι πολλές, κι εἶναι ἄδικο νὰ ζητιέται μόνον ἀπὸ μᾶς

ἡ πληρωμὴ τοῦ λογαριασμοῦ καὶ νὰ δανειζώμαστε, γιὰ ν' ἀνταπεξέλθουμε. Ποιὸς θὰ τολμήσῃ τὸ ἐγχείρημα, ὥστε ν' ἀπαλύνῃ ἔτσι τὴ ζωὴ τῶν ἐκατομμυρίων μισθωτῶν καὶ συνταξιούχων;

Μερικοὶ ρωτοῦν, πρὸς τί οἱ ἀλλαγές; Γιὰ νὰ γυρίσουμε πίσω στὴν «εἰδωλολατρία» τῶν ἀρχαίων; Κι ἀπαντῶ: Οἱ Ἕλληνες ξεχώριζαν γιὰ τὴν παιδεία τους κι οἱ θεοὶ τους δὲν γινόντουσαν αἰτία πολέμων. Ἄλλοι ἔφεραν τὸ Χριστιανισμὸ, μὲ στόχο ν' ἀντικαταστήσουν τὸν Ἑλληνικὸ Πολιτισμὸ, ἐκμεταλλευόμενοι τότε τὴ σκλαβιὰ τῶν Ἑλλήνων, σφάζοντας καὶ καταστρέφοντας. Τὰ μισοκατάφεραν, γι' αὐτὸ συνεχίζουν. Ἄρα σήμερα χωρὶς διαχωρισμὸ καὶ οἰκονομικὴ ἀποκατάσταση θὰ συνεχίζουν νὰ ἐπιβάλλουν στὴ νεο-δουλομάζα μιὰ ζωὴ γεμάτη ἀντιφάσεις, ἀσταθῆ, γιὰ νὰ παραμένῃ ἄβουλη, παίγνιο στὰ χεῖρα ἐπιτήδειων.

Υπερβολή; Καθόλου, κι ὅσοι μποροῦν, ἂς ἀρχίσουν νὰ σκέπτονται.

Μὲ τιμὴ
Νικηφόρος Πολίτης
Μουρνὲ Ρεθύμνης

ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ ΣΕ ΧΩΡΙΟ ΤΗΣ ΝΑΞΟΥ

Κύριε διευθυντά,

Εἶμαι κάτοικος Νάξου καὶ θεατὴς μιᾶς πραγματικότητας, ποὺ πολὺν θὰ ἤθελα νὰ ἀνατραπῇ, τοῦλάχιστον σὲ σχέση μὲ τὸ παρελθόν. Δὲν εἶμαι αἰρετικὸς οὔτε ἀντιρρησίας, ἀπλᾶ πονᾶω αὐτοὺς ποὺ ἔχασαν τὴ ζωὴ τους τὴν περίοδο τοῦ «ὀλοκαυτώματος», ἀλλὰ δὲν θὰ τοὺς βρῇτε σὲ καμμία λίστα. Διδάχτηκα γιὰ κάποιον «ὀλοκαυτώμα», κάπου μακριὰ ἀπὸ τὴν πατρίδα μου καὶ ἔπρεπε νὰ περάσω τὴν 3η δεκαετία τῆς ζωῆς μου, γιὰ νὰ μάθω γιὰ ἓνα ὀλοκαυτώμα ἀκριβῶς στὴν πατρίδα μου. Τὸ χωριό μου, ἡ Κόρρωνος τῆς Νάξου, τὸ 1938 εἶχε 1.950 κατοίκους, ἓνα χωριὸ ποὺ ἀσχολοῦνταν κατεξοχὴν μὲ τὴν ἐξόρυξη τῆς σμύριδας, πλούσιο γιὰ τὰ δεδομένα τῆς ἐποχῆς, βρέθηκε τὸ 1944 μὲ 400 κατοίκους λιγώτερους. Στὰ διάφορα μέτωπα ἀπὸ τὸν Ἑλληνοϊταλικὸ πόλεμο μέχρι τὸν ἐθνικοαπελευθερωτικὸ ἀγῶνα οἱ νεκροὶ δὲν ξεπερνοῦν τοὺς 20. Ποῦ πῆγαν οἱ ὑπόλοιποι; Ἄν σκάψετε στὶς αὐλὲς τῶν σπι-

Τελικὰ δὲν ἀφορίσθηκε ὁ Ν. Καζαντζάκης

Κύριε Λάμπρου,

Στὸ τεύχος 294 τοῦ «Δαυλοῦ» καὶ στὴ σε-
λίδα 20141, ἀναφέρεται, ὅτι μαζί μὲ τοὺς Λα-
σκαράτο καὶ Ροῖδη ἔχει ἀφοριστῇ καὶ ὁ Νίκος
Καζαντζάκης. Πράγματι εἶχε γίνεῖ μεγάλος θό-
ρυβος τότε, ἀλλὰ τελικὰ ὁ Καζαντζάκης δὲν
ἀφορίστηκε.

Σὰς στέλνω τὸ βιβλίο μου «Ὁ ἔνθεος καὶ κα-
τατρεγμένους Νίκος Καζαντζάκης», ὅπου δημο-
σιεύω καὶ ἓνα ἔγγραφο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πα-
τριαρχείου, ὅπου ἀποδεικνύεται, ὅτι δὲν ἔγινε

ποτὲ ἀφορισμὸς τοῦ Νίκου Καζαντζάκη.

Ταυτόχρονα νὰ σὰς συγχαρῶ γιὰ τὴν ὥραία
μελέτη τοῦ «Δαυλοῦ» στὸ ἴδιο τεύχος μὲ θέμα
«Ὁ Διονυσιασμός τῶν ἀρχαίων καὶ ἡ ἔκστα-
ση στὴ Ροκ Μουσική».

Στέλνω καὶ ἓνα ἐνημερωτικὸ σημεῖωμα γιὰ
τὴν «Διεθνὴ Ἑταιρεία Φίλων Νίκου Καζαν-
τζάκη».

Φιλικὰ
Κλεοπάτρα Πρίφτη
Συγγραφέας, Ἀθήνα

Ἀπάντηση «Δαυλοῦ»

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, ἀφοῦ ἐξέδωσε ἀρχικὰ μιὰ ἀντικαζαντζάκεια ἀνακοίνωση, ἡ ὁποία τὸ Πά-
σχα τοῦ 1954 ἀναγνώσθηκε σὲ 7.000 ναοὺς καὶ μοναστήρια τῆς Ἑλλάδας, συνέταξε τελι-
κὰ ἓνα κείμενο ἀφορισμοῦ κατὰ τοῦ Καζαντζάκη, τὸ ὁποῖο ἐστάλη στὸ Πατριαρχεῖο γιὰ προ-
συπογραφή, καθ' ὅτι ἡ Κρήνη ἀνήκει στὴ δικαιοδοσία του. Ὅταν πέθανε ὁ Καζαντζάκης στὴ
Γερμανία, κι ἡ σορὸς του μεταφέρθηκε στὴν Ἀθήνα στὶς 4 Νοεμβρίου τοῦ 1957, ὁ ἀρχιεπί-
σκοπος Ἀθηνῶν ἔδωσε ἐντολή, νὰ μὴν ἐπιτραπῇ νὰ μῇ ἡ σορὸς τοῦ «βλάσφημου νεκροῦ»
σὲ κανένα ἀθηναϊκὸ ναὸ οὔτε νὰ τὸν κηδεύσῃ παπᾶς, μὲ ἀπειλὴ ἀφορισμοῦ ἐπίσης. Αἰφού
ἡ σορὸς ἔμεινε μιὰ μέρα στὸ νεκροθάλαμο, κατόπιν ἐντολῆς τοῦ Ἀριστοτέλη Ὡνάση
μεταφέρθηκε μὲ εἰδικὴ πῆση τῆς «Ὀλυμπιακῆς» στὸ Ἡράκλειο, ὅπου δὲν τάφηκε σὲ νεκρο-
ταφεῖο, ἀλλὰ στὸν ἐνετικὸ προμαχώνα τοῦ Μαρτινέγκο, ὅπου σκάφηκε πρόχειρα ἓνας λάκ-
κος. Ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα «Κρητικὸ Βῆμα» (6.12.1982) διαβάζουμε: «Στὸν τάφο, ὅταν φτάσα-
με, περιμέναμε τὸν παπᾶ. Αὐτὸς δὲν ἦρθε. Καὶ τότε ὁ βρακοφόρος Μανώλης Μανουσogiάν-
νης ἔσπρωξε τὸ φέρετρο στὸ κενοτάφιο μὲ τοῦτα τὰ λιτὰ, ἐπικήδεια, λεβεντοκρητικὰ λόγια:
"Τέτοιοι ἄνθρωποι δὲν θάβονται μὲ εὐχές, οὔτε μὲ παπᾶδες..."»

Ὁ Καζαντζάκης φέρεται ὡς ἀφορισμένος, καθ' ὅτι ἀφ' ἐνὸς ἡ Ἱερὰ Σύνοδος εἶχε συντάξει

τιῶν, στὴν αὐλὴ τοῦ σχολείου, ἀκόμα καὶ σὲ δρόμους μέσα στὸ χωριό, ἀκόμα καὶ
σήμερα θὰ βρῇτε κόκκαλα ἀνθρωπίνων σκελετῶν. Πέθαναν ἀπὸ τὴν πείνα καὶ τὴν
ἐξαθλίωση, πέθαναν, γιατί τὰ λεφτὰ καὶ ὁ πρότερος πλούσιος βίος τους δὲν εἶχαν
ἄξια, πέθαναν, γιατί ὁ Θεὸς τους εἶχε πᾶν κάπου μεταξὺ Ἀμερικῆς καὶ Ἀγγλίας καὶ
ἀγωνιζόταν γιὰ τὸ «ὀλοκαύτωμα» καὶ ἐκείνους τοὺς «δύσμοιρους» Ἑβραίους. 380
ἄνθρωποι νεκροί, δὲν τοὺς ἀναφέρει καμμιά Ἱστορία, δὲν τοὺς κλαίει κανεὶς, τοὺς
ξέχασαν ἀκόμα καὶ οἱ συγγενεῖς τους, ποὺ πόνεσαν, ὅταν ἔμαθαν γιὰ τὸ Ἄουσβιτς.
Παραθέτω τὴν ἱστορία μιᾶς γυναίκας, ὅπως τὴν γράφει ἓνας χωριανὸς μου, ὁ Ἰω-
άννης Ἀντ. Χουζούρης: «στὴ γειτονιά μου ἦταν κάποιον φτωχὰ φαμέλια ποὺ ἔχεν
πᾶρα πολλὰ παιδιὰ, κορίτσια καὶ κοπέλλια. Ἐπέθανε ὁ ἀντρας τῆς πρῶτος ἀπὸ τὴν
πείνα, τί νὰ ἔκαμε ἡ ἔρημη μὲ τὰ μωρὰ ἐκεῖνα; Πεθαίνανε, καὶ τὰ ἔβαλε ἡ ἴδια στὴν
αὐλὴ τῆς κι ἔθαψε καὶ τὸ ὄγδοο καὶ ἔμεινε μοναχὴ τῆς. Ἦτον ἐτοιμόδροπη κι ἐκεῖνη
καὶ προσημένη, μὰ τὴ λυπήθηκε ὁ Θεὸς ἐκεῖνη τὴ καμένη. Καὶ ἡ γυναίκα σώθηκε,

τὸ κείμενο τοῦ ἀφορισμοῦ, κι ἀφ' ἑτέρου ὑπέστη τόσο ὡς ζωντανὸς ὅσο καὶ ὡς νεκρὸς ὅλες τῆς συνέπειες τοῦ ἀφορισμοῦ. Δεδομένου ὅμως, ὅτι τὸ κείμενο τοῦ ἀφορισμοῦ δὲν ἐπεστράφη προσωπογραφημένο ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο οὔτε διαβάστηκε στὶς ἐκκλησίες, ἔχει δίκαιο ἡ κ. Πρίφτη, ποὺ ὑποστηρίζει, ὅτι ὁ Καζαντζάκης τυπικὰ δὲν ἔχει ἀφορισθῇ. (Βλ. Γ. Μουστάκη, «Ὁ διωγμὸς τοῦ Ν. Καζαντζάκη ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος», «Δ», τ. 186.) **Ι.Λ.**

Σχολικὰ βιβλία γιὰ ἱεροσπουδαστήρια...

Κύριε διευθυντά,

Μὲ ἀγανάκτηση σήμερα πῆρα στὰ χέρια μου τὰ βιβλία τῆς νέας σχολικῆς χρονιάς τῆς Α' Γυμνασίου καὶ τῆς Α' Λυκείου καὶ διαπίστωσα τὸ χάλι ποὺ ἔχει ἐπιβάλλει ἡ ἐπίσημη χριστιανο-εβραϊοκρατούμενη παιδεία μας. Ξεκινώντας ἀπὸ τὸ βιβλίο τῶν Θρησκευτικῶν τῆς Α' Λυκείου, ποὺ τιτλοφορεῖται «Ὁρθόδοξη Πίστη καὶ Λατρεία», μὲ λίγα λόγια πληροφοροῦμαι ὅτι: «χαρήκαμε τὸ πάνσοφο σχέδιο τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου...», ποὺ κορυφώθηκε μὲ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὴν δημιουργία τῆς Ἐκκλησίας του (ἐδῶ εἶναι τὸ ψητὸ μᾶλλον!). Γνωρίσαμε (:) τὸν τριαδικὸ Θεὸ καὶ γίναμε (:) παιδιά καὶ κληρονόμοι του. Ἡ εὐτυχία μας θὰ εἶναι αἰώνια». Ὅσο γιὰ τὸ περιεχόμενο, ἀφήστε καλύτερα, μιὰ ματιὰ τοῦ ἔρριξα καὶ ἔφριξα. Πᾶμε τώρα στὴν Ἱστορία τῆς Α' Λυκείου, ποὺ τιτλοφορεῖται «Ἱστορία τοῦ Ἀρχαίου Κόσμου – Ἀπὸ τοὺς Προϊστορικοὺς (!) πολιτισμοὺς τῆς Ἀνατολῆς ἕως τὴν Ἐποχὴ τοῦ Ἰουστινιανοῦ». Νομί-

ζω, πὼς ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου μιλάει ἀπὸ μόνος του. Θὰ συμπληρώσω, τὸ ὅτι καὶ πάλι αὐτὸς ὁ «ἀληθὴς» ὁ Ἰουλιανὸς ἀναφέρεται ὡς Παράβητης σὲ μισὴ παράγραφο... (καὶ πολὺ τοῦ εἶναι, ὅπως θὰ ἔλεγε καὶ ὁ παπα-Μεταλληνός). Ἀκολουθεῖ τὸ βιβλίο Ἱστορίας τῆς Α' Γυμνασίου μὲ τίτλο «Ἀρχαία Ἱστορία». Οἱ πρῶτες δύο σειρὲς τοῦ βιβλίου ἀπὸ τὸ πρῶτο μάθημα ἐμπεριέχουν ὅλη τὴν οὐσία: «Πρὶν ἀπὸ περίπου 2.500.000 χρόνια ἐμφανίζονται στὴν Ἀφρική (!) οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι.» Νόμιζα, ὅτι μετὰ ἀπὸ αὐτὸ δὲν θὰ ἔβλεπα κάτι χειρότερο στὰ βιβλία τῶν παιδιῶν στὴν Δευτεροβάθμια Ἐκπαίδευση – ὁ μικρότερος υἱὸς (Γ' Δημοτικοῦ) δὲν ἔχει φέρεῖ ἀκόμη τὰ βιβλία – ἀλλὰ πλανήθηκαν πλάνην οἰκτρά. Τὸ Μέγα Βιβλίον τῶν Θρησκευτικῶν τῆς Α' Γυμνασίου μὲ τίτλο «Παλαιὰ Διαθήκη – Ἡ Προϊστορία τοῦ Χριστιανισμοῦ» μὲ ἔστειλε γιὰ μερικὲς ἀσιπιρὲς διαβάζοντάς το. Εἶναι ὅτι πιὸ ἄθλιο καὶ ἀντιπαιδαγωγικὸ, νὰ διδάσκεται αὐτὸ τὸ ἔκτρωμα σὰν μάθημα σὲ ὅλες τὶς βαθμίδες τῆς ἐκπαίδευ-

τὴν πῆραν στὴν Ἀθήνα τὰ δύο ἀδέρφια, ποὺ ἔχεν ἀπὸ τὰ χρόνια κείνα. Κάποτε ἀποφάσισε, ἥτο τὸ ὀγδόνητα ἔξι, νὰ ξαναπάη στὸ χωριό, ἐὰν μποροῦσε νὰ ἀντέξη. Νὰ δῇ τὸ χωρὶο, ποὺ ἔθαψε ἡ δόλια τὰ παιδιὰ τῆς κι ἂς ἤξερε πὼς θὰ γεννῇ θρῦψαλα ἢ καρδιά τῆς. Μὰ ὅταν ἐπλησίαζε τὸ μέρος νὰ ἀντικρύσῃ ἔχασε τὶς αἰσθήσεις της, εἶχε λιποθυμήσει. Τὴν πῆρανε, τὴν φέρανε ἀμέσως στὴν Ἀθήνα, καὶ οὔτε καὶ ξαναπέρασε ἀπὸ τὰ μέρη κείνα.»

Εἶναι ἀληθινὴ ἱστορία γραμμένη σὲ ἐλάχιστες μνῆμες καὶ ἀφορᾷ ἐννέα ἐκ τῶν τριακοσίων ὀγδόνητα νεκρῶν τῆς ἁθλίας Κατοχῆς τῶν κατὰ τὰ ἄλλα «φίλων» μας Ἰταλῶν. Δὲ νομίζω νὰ ἔχῃ πληρώσει μόνον τὸ χωριό μου τόσο φόρο τιμῆς ἀπὸ ὅλη τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴν περίοδο τῆς Κατοχῆς. «Ἑλληνικὴ Ἱστορία» διδάχτηκα κατὰ τὰ ἄλλα. Εἰλικρινὰ λυπᾶμαι.

Σὰς εὐχαριστῶ
Γιῶργος Μανωλᾶς
Νάξος

σης. Κάτι πρέπει να γίνη τέλος πάντων. Άρχεται συγχύσθηκα και πιστεύω ότι και εσείς μαζί μου. Καλή δύναμη σε όλους μας.

Με τιμή
M.B.
Στρατιωτικός

Το Βρεταννικό Μουσείο και το «έλληνικό Βυζάντιο»

Κύριε διευθυντά,

Ή επίσκεψή μου φέτος τὸ καλοκαίρι στὸ Βρεταννικὸ Μουσεῖο μὲ ὠδήγησε σὲ ἀρκετὰ ἐνδιαφέρουσες «ἀνακαλύψεις-ἐκπλήξεις» σὲ σχέση μετὰ τὴν νεοβυζαντινὴ παιδεία, τὴν ὁποία ἔλαβα στὴν πάλαι ποτὲ χώρα τοῦ φωτὸς (καὶ νῦν τοῦ σκότους).

Μία ἀπὸ αὐτὲς ἦταν στὸν ἐπάνω ὄροφο, ὅπου ὑπῆρχε δίπλα στὴν ἐλληνικὴ αἴθουσα (ὅχι αὐτὴ μετὰ τὰ μάρμαρα τοῦ Παρθενῶνα) μιὰ ἐκθεση βυζαντινῶν νομισμάτων. Ἐκεῖ μάταια προσπάθησα νὰ βρῶ κάποια νομίσματα τὰ ὁποῖα νὰ εἶχαν ἐλληνικὰ γράμματα καὶ ὄχι λατινικά. Στὸ μετάλλιο τῆς φωτογραφίας ἀπεικονίζεται ὁ «Μέγας» (δολοφόνος τοῦ γιοῦ του καὶ τῆς συζύγου του, ὁ ὁποῖος αἵματοκύλισε καὶ τὴν Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία, γιὰ νὰ πάρῃ τὴν ἐξουσία) Κωνσταντῖνος ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν Παλαιολόγων, οἱ ὁποῖοι θεωροῦνται ἀκόμα καὶ ἀπὸ ἀρνητικὰ πρὸς τὸ Βυζάντιο διακείμενους μελετητὲς οἱ πλέον φιλέλληνες! Καὶ αὐτὸ στὰ Λατινικά.

Ἐπίσης μιὰ ἐπεξηγηματικὴ πινακίδα στὴν ἀρχὴ τῆς ἐκθεσης ἐνημέρωνε τὸ κοινό, ὅτι τὸ Βυζάντιο οὐδεμία σχέση εἶχε μετὰ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ ἦταν ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία καὶ οἱ κάτοικοί του θεωροῦσαν τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς Ρωμαίους (ῥωμιοὺς).

Μήπως πρέπει ἄμεσα νὰ προβῇ σὲ ἔντονο διάβημα γιὰ ὅλα αὐτὰ τὰ αἵσχη τῶν ἀνιστόρητων Ἀγγλων ἢ χώρας μας;

Μετὰ τιμῆς
Τριπτόλεμος

Encounters: travel and money in the Byzantine world

Byzantium and the Byzantine Empire are names given to the Eastern Roman Empire during the Middle Ages (5th to 15th centuries). Byzantines thought of themselves as Romans, and their imperial capital at Constantinople (now called Istanbul) was known as New Rome.

'There is another mark of the power of the Romans, which God has given them. I mean that it is with their *nomisma* that every nation conducts its commerce, and that it is acceptable in every place from one end of the earth to the other. This *nomisma* is

Τὸ ἐλληνοχριστιανικὸ ἰδεολόγημα τῆς ρωμιοσύνης, ποὺ κατασκευάσθηκε στὴν Ἑλλάδα μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ ἀκόμα προπαγανδίζεται μετὰ τὴν παρεχόμενη ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων «Παιδεία» στὰ σχολεῖα τῆς σύγχρονης Ἑλλάδας, ἀποπροσανατολίζοντας τοὺς Νεοέλληνες, εἶναι ἄγνωστο ἐκτὸς συνόρων. Ἐκεῖ ἀναφέρεται, πὼς «Βυζάντιο καὶ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία εἶναι ὀνόματα, ποὺ δόθηκαν στὴν Ἀνατολικὴ Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία τὸ Μεσαίωνα (5ος - 15ος αἰῶνας). Οἱ Βυζαντινοὶ θεωροῦσαν τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς ὡς Ρωμαίους, καὶ ἡ αὐτοκρατορικὴ τους πρωτεύουσα στὴν Κωνσταντινούπολη (τώρα λέγεται Ἰστανμπούλ) ἦταν γνωστὴ ὡς «Νέα Ρώμη»». (Ἀπὸ πινακίδα τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου.)

Ο ΔΙΑΝΟΟΥΜΕΝΟΣ «ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΓΟΝΑΤΑ»

Οί πάντοτε επίκαιρες ιδέες τοῦ Ρόμπερτ Γκρήν Ὑνγκερσοῦ

[Ἡ «Ἀτομικότητα» εἶναι μία ἀπὸ τὶς κλασικὲς διαλέξεις τοῦ ἀγνωστικιστῆ ρήτορα Ρόμπερτ Γκρήν Ὑνγκερσοῦ (1833-1899). Στὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴ διάλεξη αὐτή, ποῦ ἀκολουθεῖ, ὁ Ὑνγκερσοῦ ὑμνεῖ τὴν ἐλεύθερη σκέψη, ποῦ ἀναζητᾷ τὴν ἀλήθεια, ἀδιαφορῶντας γιὰ τὴν Ἐξουσία καὶ θέτοντας ὑπεράνω ὅλων τὴν προσωπικὴ πληρότητα. «Ἡ ἀξία τῆς μονάδας εἶναι ἀδιαμφισβήτητη», ἔλεγε ὁ Ὑνγκερσοῦ, «τὸ Σύμπαν δὲν θὰ ἦταν πληρὲς χωρὶς ἐσένα.»]

Ἐ κάθε μας βῆμα συναντᾶμε τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἀτομικότητος καὶ τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας. Ἡ παράδοσις μᾶς ἀκολουθεῖ ἀπὸ τὴν γέννηση μέχρι τὸν θάνατο. Οἱ πρῶτες μας ἐρωτήσεις προσκρούουν στὴν ἄγνοια καὶ οἱ τελευταῖες στὶς προκαταλήψεις. Χιλιάδες χέρια μᾶς σπρώχνουν στὴν πεπατημένη καὶ ἡ ἐκπαίδευσίς μας συνοψίζεται σὲ μία λέξη: καταπίεση. Ὅταν θέλουμε κάτι, θεωρεῖται αὐτονόητο, ὅτι **δὲν** πρέπει νὰ τὸ ἔχουμε, καὶ ὅταν θέλουμε νὰ κάνουμε κάτι, θεωρεῖται αὐτονόητο, ὅτι **δὲν** πρέπει νὰ τὸ κάνουμε. Σὲ κάθε περίπτωση ἔχουμε νὰ ἀντιμετωπίσουμε κάποιο χερουβεὶμ ἢ κάποια σπάθη, ποὺ ἐμποδίζουν τὴν εἵσοδο στὴν Ἑδὲμ τῆς ἐπιθυμίας μας. Μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ ἐρευνήσουμε ὅποιο-δήποτε θέμα **δὲν** παρουσιάζει ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον γιὰ μᾶς καὶ νὰ ἐκφράσουμε τὴν γνώμη τῆς πλειοψηφίας μὲ ἀπόλυτη

«Ἡ ἐμπνευση ἀπὸ τὴν Βίβλο ἐξαρθᾶται ἀπὸ τὴν ἄγνοια αὐτοῦ ποὺ τὴ διαβάζει.»
(Ρόμπερτ Γκρήν Ὑνγκερσοῦ, «Ἐμπνευση», *The Truth Seeker Annual*, Νέα Ὑόρκη 1885.)

ἐλευθερία. Μᾶς ἔχουν γαλουχήσει, ὅτι ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου δὲν θὰ πρέπει νὰ προσκρούῃ στὶς δοξασίες τοῦ λαοῦ. Ἡ κοινωνία προσφέρει συνεχεῖς ἐπιβραβεύσεις γιὰ τὴν προδοσία τοῦ ἑαυτοῦ μας. Ἐχουμε ὅλοι ἀκούσει κάποιους χριστιανούς νὰ ἀναφωνοῦν, λίγο πρὶν ἀπαγχονισθοῦν, πόσο καλύτερα θὰ ἦταν, ἂν εἶχαν ἀκούσει τὶς συμβουλές τῆς μητέρας τους.

Τὸ εὐτύχημα ὅμως γιὰ τὸν κόσμο μας εἶναι, ὅτι δὲν ἀκολουθεῖται πάντοτε ἡ μητρικὴ συμβουλή. Εἶναι εὐτύχημα γιὰ ὅλους μας, τὸ ὅτι εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη φύση νὰ ὑπακούῃ. Ἡ παγκόσμια ὑποταγὴ ἰσοδυναμεῖ μὲ τὴν παγκόσμια ἀποτελμάτωση · ἡ ἀνυπακοὴ εἶναι μία ἀπὸ τὶς προϋποθέσεις προόδου. Διαλέξτε ὅποιαδήποτε ἐποχὴ στὴν Ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας καὶ πῆτε μου, ποιοί θὰ ἦταν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς τυφλῆς ὑπακοῆς. Ἄν ὑποθέσουμε, ὅτι κάποια στιγμή ἡ Ἐκκλησία κατὰφερνε νὰ ἔχῃ τὸν ἀπόλυτο ἔλεγχο στὸν νοῦ τοῦ ἀνθρώπου, οἱ λέξεις ἐλευθερία καὶ πρόοδος δὲν θὰ εἶχαν σβηστῇ ἀπὸ τὸ λεξιλόγιό μας; Ὁ κόσμος προχωρεῖ, κάθε φορὰ πὺν ἀψηφᾷ τὶς «συμβουλές».

Ἡ Ἐκκλησία ἀντίθετη σὲ Ἐπιστήμη καὶ Φιλοσοφία

ς ὑποθέσουμε, ὅτι οἱ ἀστρονόμοι ἤλεγχαν τὴν ἐπιστήμη τῆς Ἀστρονομίας, οἱ γιατροὶ τὴν ἐπιστήμη τῆς Ἱατρικῆς, ὅτι οἱ βασιλεῖς μπορούσαν νὰ ὀρίζουν, ὅπως ἐκεῖνοι ἤθελαν, τὴν μορφή διακυβέρνησης, ὅτι οἱ γονεῖς μας εἶχαν ἀκολουθήσει τὴν συμβουλὴ τοῦ Παύλου, πὺν εἶπε, «νὰ ὑποτάσσεσθε στὴν Ἐξουσία, γιὰτὶ τὴν ἔχει ὀρίσει ὁ Θεός», ὅτι ἡ Ἐκκλησία μπορούσε νὰ ἐλέγξῃ τὸν κόσμο σήμερα. Θὰ γυρίζαμε πίσω στὸ χάος καὶ τὸ σκοτάδι. Ἡ Φιλοσοφία θὰ χαρακτηριζόταν ἐπονείδιστη, ἡ Ἐπιστήμη θὰ ἀπαγορευόταν καὶ ἡ ἐλευθερία θὰ ἔδινε μάχη μὲ τὴν μισαλλοδοξία.

Εἶναι εὐλογία, τὸ ὅτι σὲ κάθε ἐποχὴ ὑπῆρχαν ἄτομα, προσωπικότητες μὲ τὸ ἀπαιτούμενο θάρρος, γιὰ νὰ ὑπερασπισθοῦν τὶς δικές τους πεποιθήσεις, τὸ μεγαλεῖο, γιὰ νὰ ποῦν τὸν δικό τους λόγο. Νομίζω, ὅτι εἶναι ὁ Μαγγελάνος ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος εἶπε: «Ἡ Ἐκκλησία ἰσχυρίζεται, ὅτι ἡ Γῆ εἶναι ἐπίπεδη · ἐγὼ ὅμως ἔχω δεῖ τὴν σκιά της στὸ φεγγάρι καὶ ἐμπιστεύομαι περισσότερο μιὰ σκιά ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία.» Στὸ πλοῖο του ἐπικρατοῦσε ἀπεΐθεια, οἱ διαξιφισμοὶ ἦταν συχνοὶ καὶ οἱ ἐπιχειρήσεις του στέφονταν μὲ ἐπιτυχία.

Τὸ πρόβλημα μὲ τοὺς περισσότερους ἀνθρώπους εἶναι ὅτι ὑποκύπτουν στὴν Ἐξουσία. Δείχνουν σεβασμὸ γιὰ τὸ παλιό, μόνο καὶ μόνο ἐπειδὴ εἶναι παλιό, ὠραιοποιοῦν τοὺς νεκρούς, μόνο καὶ μόνο ἐπειδὴ εἶναι νεκροί, πιστεύουν ὅτι οἱ Πατέρες τοῦ ἔθνους τους εἶναι οἱ μέγιστοι τῆς ὑψηλίου. Πιστεύουν τυφλὰ ἓνα σωρὸ πράγματα, γιὰτὶ «τὰ ἀγαπᾷ ὁ λαός», εἶναι «πατριωτικά», γιὰτὶ ἔτσι τοὺς εἶπαν, ὅταν ἦταν πολὺ μικροί, γιὰτὶ θυμοῦνται ἀμυδρὰ τὴν μητέρα τους νὰ τοὺς τὰ διαβάξῃ ἀπὸ ἓνα βιβλίο...

Ἡ ἐκπαίδευση πὺν λαμβάνει κάποιος στὰ παιδικὰ του χρόνια ἐπιδρᾷ καταλυτι-

*Ρόμπερτ Γκρήν Τυγκερ-
σολ: «Ο διανοούμενος
“δεν έχει γόνατα”.»*

*Χριστιανική εκκλησία
στην Αμερική (φωτο-
γραφία): «Η πλέον
ισχυρή θέση είναι στα
γόνατα.»*

καὶ στὴν πορεία του, στὴν ροπή του πρὸς τὶς προκαταλήψεις καὶ τὴν δεισιδαιμονία. Πρῶτα μαθαίνουμε στὰ παιδιά ὅτι ὑπάρχει ἓνα βιβλίο, ποῦ διδάσκει τὴν ἀπόλυτη Ἀλήθεια, ὅτι γράφτηκε ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Θεό, ἔπειτα τοὺς λέμε, ὅτι τὸ νὰ ἀμφισβητήσουμε τὴν ἀλήθειά του εἶναι ἁμαρτία, τὸ νὰ τὴν ἀρνηθοῦμε εἶναι ἔγκλημα καὶ ὅτι, ἂν φθάσουμε στὸν θάνατο χωρὶς νὰ τὸ πιστεύουμε, θὰ εἴμαστε γιὰ πάντα καταραμένοι καὶ χωρὶς ἔλεος ἀπὸ τὸν Κλῆρο. Ὅταν τὰ παιδιά διαβάζουν τὴν Βίβλο, δὲν ἔχουν τὴν πνευματικὴ ὠριμότητα, γιὰ νὰ ἐλέγξουν τὴν ἐγκυρότητα τῶν ὅσων διαβάζουν. Τὴν δέχονται ὡς θέσφατο.

Ὁ παραγκωνισμὸς τοῦ Λόγου στὴν Βίβλο

αὐτὸν τὸν τρόπο ὁ Λόγος παραγκωνίζεται, ὅτι εὐγενὲς ὑπάρχει στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀλλοτριώνεται. Καὶ πῶς νὰ μὴν ἀλλοτριωθῇ, ὅταν στὶς ἐπαίσχυντες σελίδες τῆς Βίβλου ἡ Δικαιοσύνη δὲν λειτουργεῖ, ἀλλὰ οὐρλιάζει γιὰ ἐκδίκηση καὶ μὲ τὰ αἱματοβαμμένα της χέρια χειροκροτεῖ τὰ ἐγκλήματα. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο διδασκόμεθα, ὅτι ἡ ἐκδίκηση τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι ἡ λέξις ἀνθρωπιὰ δὲν ἔχει παντοῦ τὸ ἴδιο περιεχόμενο. Ἔτσι ἔγινε ἡ διαστρέβλωση τοῦ ἀνθρώπου. Ἔτσι δημιουργήθηκαν οἱ τύραννοι, οἱ μισαλλόδοξοι καὶ οἱ ἱεροεξεταστές. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ὁ ἐγκέφαλος τοῦ ἀνθρώπου μετετράπη σὲ ἓνα εἶδος παλὺμψηστου, ὅπου πάνω ἀπὸ τοὺς νόμους τῆς Φύσης ὑπάρχουν οἱ μουντζοῦρες ἀπὸ τὰ ἀναρίθμητα ψέματα τῆς προκατάληψης.

Μεγάλο πρόβλημα συνιστᾷ ἡ ἀνεντιμότητα τῶν δασκάλων. Διδάσκουν ὡς βεβαιότητες, ὡς τεκμηριωμένες ἀλήθειες, πράγματα γιὰ τὰ ὁποῖα αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἔχουν

ἀμφιβολίες. Δὲν λένε, «νομίζουμε, ὅτι εἶναι ἔτσι», ἀλλὰ, «ξέρονμε, ὅτι εἶναι ἔτσι». Δὲν ἀπευθύνονται στοῦ ἔλλογον τοῦ μαθητῆ, ἀλλὰ ἀπαιτοῦν τὴν πίστη του. Κρατοῦν ὅλες τὶς ἀμφιβολίες γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους. Δὲν ἐξηγοῦν, ἐπιβάλλουν. Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀθλιότητες. Ἔτσι μπορεῖς νὰ φτειάξης χριστιανούς, ἀλλὰ δὲν μπορεῖς νὰ φτειάξης ἄνδρες, δὲν μπορεῖς νὰ φτειάξης γυναῖκες. Μπορεῖς νὰ ἀποκτήσης ὁπαδούς ἀλλὰ ὄχι ἡγέτες. Ὑπόσχεσαι δύναμη, τιμὴ καὶ εὐτυχία σὲ ὅσους σὲ ἀκολουθήσουν τυφλά, ἀλλὰ δὲν μπορεῖς νὰ κρατήσης τὴν ὑπόσχεσή σου...

Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν κάποιος ἐρευνᾷ, καταφέρνει νὰ παραμείνῃ ἄνθρωπος καὶ ἔχει τὸ θάρρος νὰ ἐνστερνισθῇ τὸν Λόγο. Τότε μαζεύονται οἱ εὐσεβεῖς καὶ ἐπαναλαμβάνουν «σοφὲς συμβουλές», νοουθεσίες καὶ προφητείες. Ἡ βλακεία κάθεται εὐπρεπῶς κάτω ἀπὸ τὰ σπασμένα κλαδιὰ τοῦ δένδρου τῆς γνώσης καὶ χαχανίζει. Ἐπιδείξι πλούτου, γέλια, παράτες... Ἡ χλεύη δείχνει μὲ τὰ κοκκαλιάρικα δάκτυλά της, καὶ ὅλα τὰ φίδια τῆς προκατάληψης κουλουριάζονται καὶ συρίζουν, ἡ διαβολὴ βγάζει τὴν γλώσσα της, τὸ αἶσχος μᾶς δείχνει τὸ πρόσωπό του, ἡ ψευδορκία δίνει τὸν ὄρκο της, ἡ μισαλλοδοξία βασανίζει καὶ ἡ Ἐκκλησία σκοτώνει. Λόγος καὶ ἀνθρωπισμὸς δὲν ἔχουν θέσῃ ἐδῶ.

Ὁ ἔλθελος τοῦ ἐγκεφάλου μέσω τοῦ φόβου καὶ τῆς ἐλπίδας

Ἐκκλησία μισεῖ τοὺς στοχαστές, μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ποὺ ὁ κλέφτης μισεῖ τὸν ἀστυνόμο ἢ τὸν μάρτυρα κατηγορίας. Οἱ τύραννοι ἀγαποῦν τοὺς ἀκολουθούς, τοὺς κόλακες, τοὺς ἀπατεῶνες, καὶ ἡ προκατάληψη θέλει πιστούς, ὁπαδούς, ζηλωτές, «μέλη». Ἡ Ἐκκλησία ζητᾷ ἀπὸ τοὺς πιστοὺς λατρεία, ἐκεῖνο δηλαδὴ ποὺ κανένας ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ δίνει οὔτε σὲ ἄνθρωπο οὔτε σὲ θεό. Ἡ λατρεία σημαίνει δέος, τρόμο, ἀπροσδιόριστο φόβο καὶ τυφλὴ ἐλπίδα. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα ἕνας κυριαρχεῖ καὶ πολλοὶ ὑποτάσσονται. Ἔτσι κτίζονται παλάτια γιὰ ἐπίδοξους ληστές, ἀνεγείρονται μνημεῖα γιὰ ἐγκλήματα καὶ κατασκευάζονται χειροπέδες γιὰ τὰ δικὰ μας χέρια. Τὸ πνεῦμα τῆς λατρείας εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς τυραννίας. Ἐκεῖνος ποὺ λατρεύει, πάντα στενοχωριέται ποὺ δὲν τὸν λατρεύουν.

Ὁ διανοούμενος «δὲν ἔχει γόνата», ὅποια κι ἂν εἶναι ἡ στάση τοῦ σώματος, εἶναι πάντα ὀρθός. Ὅποιος λατρεύει, παραιτεῖται. Ὅποιος πιστεύει στὴν ἰσχὺ τῆς Ἐξουσίας, καταργεῖ τὴν ἀτομικότητά του καὶ ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του ὅτιδήποτε τὸν ξεχωρίζει ἀπὸ τὸ κτῆνος.

* * *

Ὅταν κάτι μπορεῖ νὰ ἀποδειχθῇ, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ κάνουμε χρῆση βίας· ὅταν κάτι δὲν μπορεῖ νὰ ἀποδειχθῇ, ἡ χρῆση βίας εἶναι ἐπονείδιστη. Μπροστὰ στοῦ ἄγνωστο ὅλοι ἔχουμε τὸ δικαίωμα τῆς σκέψης.

Μετάφραση: Α.Γ.

Ρόμπερτ Γκρὴν Ἰνγκερσολ

ΓΕΩΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

Ἡ ἐρμηνεία τῶν μύθων βάσει πανάρχαιων γεωῤολογικῶν μεταβολῶν

τὰ πλαίσια ἑνὸς παγκοσμίου συνεδρίου, ποὺ ἔλαβε χώρα πρὶν μερικὰ χρόνια στὸ Ρίο ντὲ Τζανέιρο, ἓνας Ἑλληνας ἐπιστήμονας εἰσήγαγε τὸν ὅρο Γεω-μυθολογία, μιὰ λέξη ποὺ προκάλεσε τὸν προβληματισμὸ τῆς ἐπιστημονικῆς κοινότη-
τας καὶ ἀμέσως συμπεριλήφθηκε στὴν Ἑγκυκλοπαίδεια τῆς Ἀνθρωπολογίας (Encyclopedia of Anthropology) (σημ. Ἀμερικανικὴ ἔκδ. «Sage Publications»). Ὁ γεωλόγος κ. Ἡλίας Μαριολάκος, ὁμότιμος Καθη-
γητὴς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἦταν αὐτὸς ποὺ ἔθεσε τὶς βάσεις γιὰ μιὰ ὀρθολογικὴ ἐρμηνεία τῶν ἐλληνικῶν «μύθων», τεκμηριώνοντας μὲ ἀκρά-
δαντα ἐπιχειρήματα τὴν ἄποψη, ὅτι ἡ ἐξέλιξη τοῦ ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ
συνδέεται ἄμεσα μὲ τὶς φυσικο-γεωλογικὲς μεταβολὲς τοῦ γήινου περιβάλλοντος καὶ
συγκεκριμένα τοῦ Αἰγαιακοῦ καὶ περι-Αἰ-
γαιακοῦ χώρου. Τὴν ἄποψη αὐτή, μαζὶ μὲ
τὴν ἰσχυρὴ τῆς ἀποδεικτικῆς θεμελίωση,
θὰ παρουσιάσωμε ἀναλυτικά, ὥπως
μας τὴν ἀνέπτυξε ὁ καθηγητὴς
Ἡλίας Μαριολάκος.

Στὴν ἀνώτερη Παλαιολιθικὴ Ἑπο-
χὴ, ὅταν ὁ ἄνθρωπος βρισκόταν ὡς
τροφοσυλλέκτης καὶ κυνηγὸς στὰ
πρῶτα στάδια τῆς ἐξέλιξής του, οἱ
περιβαλλοντικὲς συνθῆκες ἀσκοῦσαν
τεράστια ἐπίδραση πάνω του· καὶ
αὐτὴ ἡ ἐπίδραση φαίνεται γλαφυρὰ
ἀποτυπωμένη στοὺς μύθους του.

Ὁ γεωλόγος κ. Ἡλίας Μαριολάκος.

Δυστυχώς μέχρι σήμερα, όταν μελετούμε τόσο την Ιστορία όσο και τη Μυθολογία, δεν λαμβάνουμε σοβαρά υπόψη τις περιβαλλοντικές μεταβολές που συνέβαιναν τότε. Είναι γνωστό, ότι οι σημερινές παράκτιες περιοχές δεν συμπίπτουν με τις προϊστορικές, γι' αυτόν τον λόγο και ο έντοπισμός των προϊστορικών οικισμών δεν είναι καθόλου εύκολη υπόθεση. Επὶ παραδείγματι μέχρι και 10.000 πρὶν ἀπὸ σήμερα δεν ὑπῆρχε ἄν Εὐβοϊκὸς κόλπος, ἐνῶ ὁ Κορινθιακὸς κόλπος γιὰ μεγάλο χρονικὸ διάστημα ἦταν λίμνη. Ἡ Ἑλληνικὴ Μυθολογία δὲν εἶναι ἓνα ἀπλὸ πνευματικὸ προϊόν κάποιων εὐφάνταστων Ἑλλήνων, ἀλλὰ ἀποτελεῖ τὴν κρυπτογραφημένη Ἱστορία τῶν λαῶν ποὺ κατοικοῦσαν στὸν περι-Αἰγαιακὸ ὠκεανό.

Συσχέτιση θεῶν-γεωκλιματικῶν παραγόντων

ὅτε κάνουν τὴν ἐμφάνισή τους σταδιακὰ καὶ οἱ 6 πρῶτοι θεοί, ἡ παρουσία τῶν ὁποίων συνδέεται ἄμεσα μὲ αὐτὲς τὲς μεταβολές. Ὁ πρωτότοκος Ποσειδῶνας, ὁ Ἄδης-Πλούτωνας, ἡ Δήμητρα, ἡ Ἥρα, ἡ Ἑστία καὶ τὸ στερνοπαῖδι, ὁ Δίας, ὁ ὁποῖος κατὰ ἓναν περιέργο τρόπο (σημ. ποὺ δὲν εἶναι καθόλου περιέργος, καὶ παρακάτω θὰ ἐξηγήσουμε τὸ γιατί...) παίρνει τὰ πρωτεῖα ἀπὸ τὸν πρωτότοκο Ποσειδῶνα.

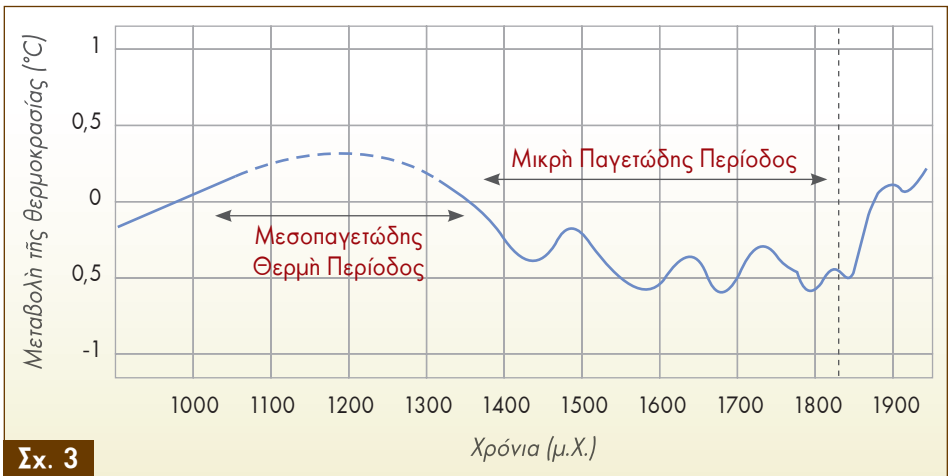
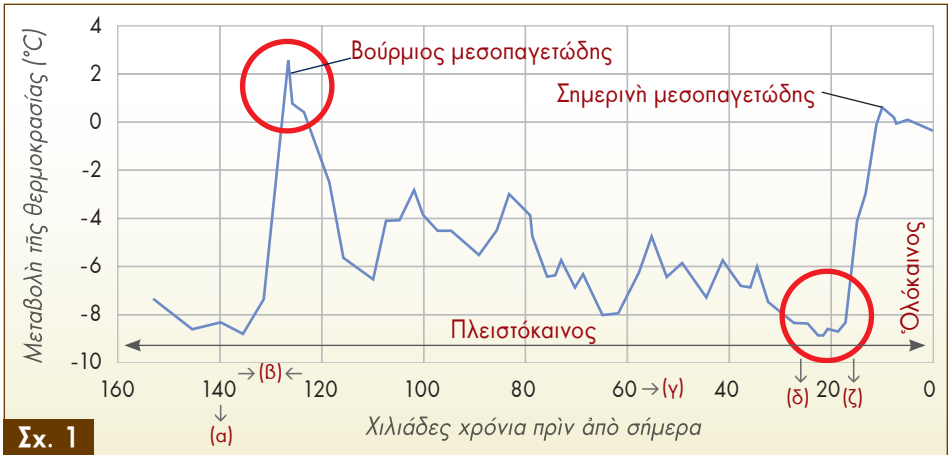
Τότε γιὰ παράδειγμα εἶναι ποὺ ὁ Ποσειδῶνας παρουσιάζεται μέσα στὴν Ἑλληνικὴ Μυθολογία νὰ χάνη τὸ Ἄργος ἀπὸ τὴν Ἥρα, τὴν Κόρινθο καὶ τοὺς Δελφοὺς ἀπὸ τὸν Ἀπόλλωνα, τὴν Ἀθήνα ἀπὸ τὴν θεὰ Ἀθηνᾶ κ.λπ. Οἱ ἀλλαγές αὐτὲς τῶν πολιούχων θεῶν συνδέονται ἄμεσα μὲ τὲς κλιματικὲς ἀλλαγές (βλ. **Σχ. 2-στ**).

Δυστυχῶς ὠρισμένοι, γιὰ νὰ ἐξηγήσουν τὴν ἀπότομη πολιτιστικὴ πρόοδο τοῦ Homo Sapiens, συνδέουν τὰ φαινόμενα μὲ ἐπισκέψεις ἐξωγήινων ἢ τὴν ἐμφάνιση ἐσωγήινων. Αὐτοὶ οἱ συλλογισμοὶ ὅμως εἶναι ἐντελῶς ἀνυπόστατοι καὶ ἐν πολλοῖς προσβάλλουν τὴν Ἑλληνικὴ Μυθολογία. Γιὰ τὸν κ. Μαριολάκο τόσο οἱ μῦθοι τῶν Ἑλλήνων ὅσο καὶ οἱ μῦθοι ἄλλων λαῶν, π.χ. τῶν Σκανδιναβῶν, τῶν Μεσοποταμίων καὶ ἄλλων, συνδέονται ἄμεσα μὲ τὲς φυσικογεωλογικὲς μεταβολές.

Ἡ Ἑλληνικὴ Μυθολογία εἶναι πνευματικὴ κατάκτηση τοῦ Homo Sapiens, μὲ πιθανότητα νὰ ἔχη δεχθῇ καὶ ὠρισμένες ἐπιρροές ἀπὸ τὲς ἀναμνήσεις τοῦ Homo Neandertalensis. Περίπου 12.000 – 11.000 χρόνια πρὶν ἀπὸ σήμερα (βλ. **Σχ. 2-ε**) ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τροφολέκτης καὶ κυνηγὸς γίνεται γεωργός, ὅποτε ἀλλάζει καὶ ὁλόκληρο τὸ κοινωνικὸ καθεστῶς.

Ἡ παρουσία τοῦ ἀνθρώπου εἴτε μὲ τὴν μορφή Sapiens εἴτε μὲ τὴν μορφή Neandertalensis στὸν περι-Αἰγαιακὸ ὠκεανό σημειώνεται ἀπὸ τὸ ἀπώτατο παρελθὸν καὶ φτάνει τὰ 400.000 χρόνια περίπου, ἴσως καὶ παραπάνω, ὅμως ἡ Ἐπιστὴμη δὲν ἔχει ἀποφανθῇ ἀκόμα, γιὰ τὸ ἂν ὁ Homo Neandertalensis εἶναι πρόγονος τοῦ Homo Sapiens ἢ ἂν τὰ δύο εἴδη ἔχουν κοινὸ πρόγονο. Πάντως ὁ κ. Μαριολάκος ὑποστηρίζει ἐνθέρμως, ὅτι οἱ μεγάλες περιβαλλοντικὲς μεταβολές, ποὺ συνέβαλαν στὴν διαμόρφωση τοῦ Ἀρχαιοελληνικοῦ Πολιτισμοῦ, ἔλαβαν χώρα τὴν περίοδο ποὺ ὁ Homo Neandertalensis εἶχε ἐξαφανιστῇ.

ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΘΕΡΜΟΚΡΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΛΑΗΗΤΗ

Οι μεταβολές της μέσης θερμοκρασίας

τὰ γραφήματα (τῆς προηγούμενης σελίδας) διακρίνουμε τὶς μεταβολές τῆς μέσης περιβαλλοντικῆς θερμοκρασίας τοῦ πλανήτη. Στὴ θέση μηδέν (0) ὀριζοντίως ἀπεικονίζεται ἡ μέση παγκόσμια θερμοκρασία, ποὺ ἀποδεικνύει, ὅτι σήμερα διανύουμε μία μεσοπαγετώδη περίοδο (=θερμὴ). Πρὶν 140.000 χρόνια (βλ. **Σχ. 1-α**. Ἀντιστοιχία 140.000 χρόνια μὲ 8°) ἡ μέση παγκόσμια θερμοκρασία φαίνεται ὅτι ἦταν 8 βαθμοὺς χαμηλότερη. Κατόπιν παρατηροῦμε, ὅτι ἡ θερμοκρασία ἀρχίζει νὰ ἀνεβαίνει πολὺ ἀπότομα καὶ σὲ ἐλάχιστο χρονικὸ διάστημα, φτάνοντας μάλιστα σὲ ἐπίπεδα ὑψηλότερα καὶ ἀπὸ τὰ σημερινά. Ἡ μεταβολὴ αὐτὴ ἔγινε γύρω στὸ 125.000 π.Χ. (βλ. **Σχ. 1-β** στὸν ἐρυθρὸ κύκλο) καὶ μετὰ ἀρχίζει πάλι ἡ πτώση τῆς θερμοκρασίας. Οἱ αὐξομειώσεις συνεχίζονται μέχρι τὸ 60.000 π.Χ. (βλ. **Σχ. 1-γ**) περίπου, ὅπου παρατηροῦμε πάλι μιὰ πτώση τῆς θερμοκρασίας. Τότε κάνει τὴν ἐμφάνισή του στὸν περι-Αἰγαιακὸ χώρo ὁ Homo Sapiens.

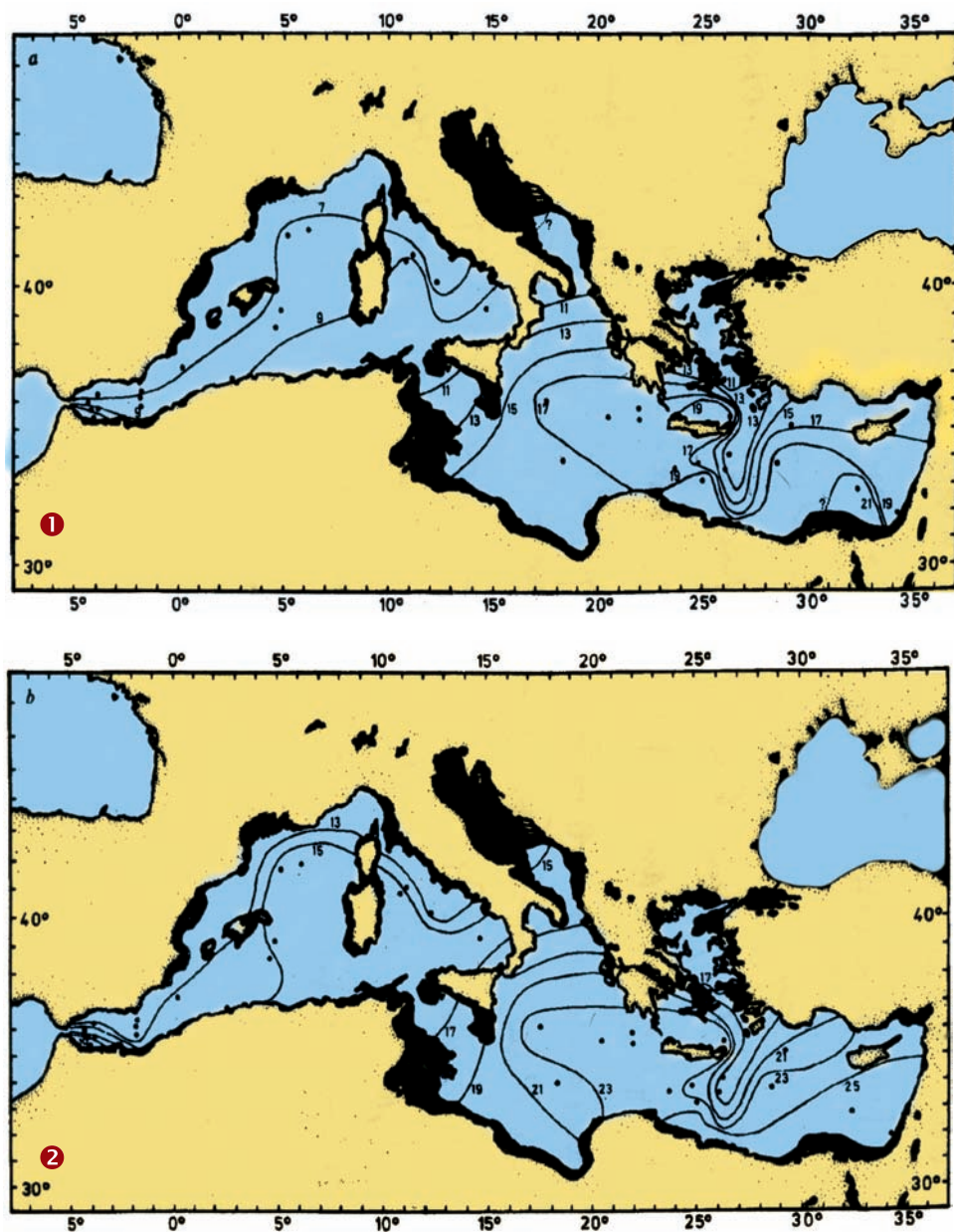
Παρόμοιες παλαιοκλιματικὲς συνθήκες μὲ ἐκείνες τοῦ περι-Αἰγαιακοῦ χώρου παρουσιάζονται σὲ ὁλόκληρη τὴν Ἀνατολικὴ Μεσόγειο, ἀπὸ τὴ Μαύρη Θάλασσα καὶ τὰ Ἀπένινα ὄρη μέχρι τὴν Τυνησία. Ὁ Neandertalensis καὶ ὁ Sapiens συνυπῆρξαν περίπου μέχρι 25.000 χρόνια πρὶν ἀπὸ σήμερα (βλ. **Σχ. 1-δ**), χωρὶς ὅμως τὰ δύο εἶδη νὰ ἀναπτύσσουν πολλὰς κοινωνικὰς σχέσεις.

Ἡ ἐπίσημη Ἐπιστὴμη σήμερα ἔχει ἀναγάγει σὲ δόγμα, χωρὶς αὐτὸ νὰ γίνεται ἀποδεκτὸ ἀπὸ ὅλους, τὴν ὑπόθεση ὅτι ὁ Homo Sapiens ἦρθε ἀπὸ τὴν Ἀφρική, ὅπου ἔκανε τὴν ἐμφάνισή του πρὶν τὸ 160.000 π.Χ. Ἀνεξάρτητα ὅμως ἂν ἔχη ἔρθῃ ἀπὸ τὴν Ἀφρική ἢ ἀπὸ κάποιον ἄλλοῦ ἢ ἀκόμα καὶ ἂν ἔχη ἀναπτυχθῇ κάποιον στὸν εὐρύτερο ἐλληνικὸν χώρo, ὁ Homo Sapiens δὲν ἔχει βιώσει αὐτὴν τὴ θερμὴν περίοδο (βλ. **Σχ. 1-β**), διότι ἡ ἄφιξή του συμπίπτει μὲ τὴν πιὸ ψυχρὴν περίοδο (60.000 π.Χ.) (βλ. **Σχ. 1-γ**).

Ὁ Sapiens λοιπὸν βιώνει τὶς αὐξομειώσεις τῆς θερμοκρασίας μέχρι καὶ τὸ 18.000 π.Χ. (βλ. **Σχ. 1-ζ, Σχ. 2-ζ**). Αὐτὰ ἰσχύουν, ἐφόσον δεχθοῦμε, ὅτι ὁ Sapiens ἐμφανίσθηκε σὲ περι-τροπικὰς περιοχὰς τῆς γῆς (=Ἀφρική), ὅπου ὑπάρχουν πάντα ὑψηλὰς θερμοκρασίαι. Πρέπει βεβαίως σὲ αὐτὸ τὸ σημεῖο νὰ ἐπισημάνουμε, ὅτι τὰ εἰκονιζόμενα θερμογραφήματα ἀναφέρονται σὲ μεγαλύτερα γεωγραφικὰ πλάτη.

Ἡ περίοδος, ποὺ παρατηροῦνται οἱ αὐξομειώσεις τῆς θερμότητας σὲ χαμηλὰ ἐπίπεδα, λέγεται παγετώδης (βλ. **Σχ. 1** ἀπὸ 140.000 μέχρι 20.000 χρόνια πρὶν ἀπὸ σήμερα), ἐνῶ, ὅταν ἡ μέση θερμοκρασία εἶναι ὑψηλὴ, τότε γίνεται λόγος γιὰ μεσοπαγετώδεις περιόδους. Ἐχει ἀποδειχθῇ ὅτι, ἐξαιτίας αὐτῶν τῶν αὐξομειώσεων, μεταβαλλόταν διαρκῶς καὶ ἡ στάθμη τῆς θάλασσας κατὰ 125 – 150 μέτρα. Ἀπὸ τὸ 18.000 π.Χ. καὶ μετὰ ἀρχίζει νὰ αὐξάνεται ἡ θερμοκρασία καὶ κάποιον στὸ 13.000 π.Χ. ἡ αὔξησιν αὐτὴ γίνεται ἀπότομη, ἀφοῦ σὲ ἐλάχιστο σχετικὰ χρόνo ἀνεβαίνει ἡ μέση θερμοκρασία κατὰ 2° (βλ. **Σχ. 2-η**).

Οἱ ἀπότομες αὐτὲς μεταβολὲς τῆς θερμοκρασίας ἀπὸ τὸ 18.000 π.Χ. καὶ μετὰ ἔχαν

Οι θερμοκρασίες της επιφάνειας της θάλασσας της Μεσογείου κατά τη διάρκεια της κορύφωσης της τελευταίας Παγετώδους Περιόδου (≈ 18.000 χρόνια πριν από σήμερα). ① Κατά τη διάρκεια του χειμώνα, ② Κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού.

Οι σκιασμένες περιοχές παριστάνουν σχηματικά τις μετατοπίσεις των άκτογραμμών της Μεσογείου (εκτός της Μαύρης Θάλασσας) εξ αιτίας της μείωσης της θαλάσσιας στάθμης κατά την Παγετώδη Περίοδο.

σάν ἄμεση συνέπεια τὴν ἄνοδο τῆς θαλάσσιας στάθμης καὶ τὴν ἀπότομη κατάκλυση τῶν παράκτιων περιοχῶν, ὅπου κατοικοῦσε ὁ τροφοσυλλέκτης Sapiens. Ἡ ἄνοδος αὐτὴ ἔχει ἀποδειχθῇ ὅτι ἦταν τῆς τάξης τῶν 1-5 ἑκατοστῶν ἀνὰ ἔτος, ποὺ θὰ πῇ, ὅτι σὲ 10 ἔτη ἡ ἄνοδος εἶναι τῆς τάξης τῶν 50 ἑκατοστῶν καὶ σὲ 20 ἔτη τῆς τάξης τοῦ ἐνὸς μέτρου. Ἡ αὕξηση μπορεῖ στὸν ἀναγνώστη νὰ φαίνεται μικρὴ, ὅμως δὲν εἶναι, διότι, ἂν σήμερα γιὰ παράδειγμα ἀνεβάσουμε τὴ στάθμη τῆς θάλασσας στὸ Μοσχάτο 1 μέτρο, τότε τὸ νερὸ θὰ φτάσῃ μέχρι τὴν Καλλιθέα, καὶ ὅπωςδήποτε στὰ δέλτα τῶν ποταμῶν τὸ βάθος ποὺ θὰ κατακλυθῇ θὰ εἶναι πολὺ μεγαλύτερο.

Ἐδῶ δὲν θὰ πρέπει νὰ λησμονοῦμε, ὅτι τὰ δέλτα τῶν ποταμῶν ἀποτελοῦσαν -σαν ὑδροβιότοποι- τὰ κύρια σημεῖα ἐγκατάστασης τοῦ Sapiens ἐκείνη τὴν ἐποχὴ. Ἡ ἄνοδος τῆς θερμοκρασίας ἐπέφερε τὴν ἄνοδο τῆς θαλάσσιας στάθμης καὶ τὴν παράλληλη ἐξάτμιση τῶν ὑδάτων μὲ συνέπεια τὴν αὕξηση τῶν βροχοπτώσεων. Μὲ ἄλλα λόγια ὁ Sapiens ἐβλεπε συνεχῶς τὴ γῆ νὰ βουλιάζῃ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του. Γιὰ νὰ γίνῃ περισσότερο κατανοητό, ἀρκεῖ νὰ ποῦμε, ὅτι μὲ τὶς τότε συνθῆκες ὁ σύγχρονος νεογέννητος κάτοικος τοῦ Μοσχάτου, ὅταν φτάσῃ σὲ ἡλικία 40 ἐτῶν (= ἄνοδος τῆς στάθμης 2 μέτρων) θὰ πρέπει νὰ μετακομίσῃ κάπου στὸν Νέο Κόσμο, ἀφοῦ ἐκεῖ περὶπου θὰ ἔχῃ φτάσει ἡ ἄκτογραμμὴ.

Τιτᾶνες, Γίγαντες, Ὀλύμπιοι θεοί

πως λοιπὸν σήμερα μετὰ ἀπὸ ἓνα τσουνάμι ὅλοι καταφεύγουν στὴν προσευχή, καθ' ὅμοιο τρόπο καὶ οἱ τότε ἄνθρωποι ἀπέδιδαν τὰ φαινόμενα αὐτὰ στοὺς θεοὺς, οἱ ὁποῖοι δὲν ἦταν ἄλλοι ἀπὸ τοὺς Τιτᾶνες καὶ τοὺς Γίγαντες. Οἱ Τιτᾶνες καὶ οἱ Γίγαντες ἀποτελοῦσαν τοὺς «κακοὺς» θεοὺς, ποὺ δημιουργοῦσαν τὰ ἄσχημα καιρικὰ καὶ γεωδυναμικὰ φαινόμενα. Ὁ ἄνθρωπος θὰ ἔπρεπε νὰ δημιουργήσῃ στὴν φαντασίᾳ του καὶ κάποιους ἄλλους θεοὺς σὰν ἀντίπαλο δέος τῶν Τιτάνων καὶ τῶν Γιγάντων, οἱ ὁποῖοι θὰ τὸν γλύτωναν ἀπὸ τὶς καταστροφές. Ἔτσι, σύμφωνα μὲ τὶς ἐκτιμήσεις τοῦ καθηγητῆ κ. Ἡλίας Μαριολάκου, πρέπει νὰ δημιουργήθηκαν οἱ 6 πρῶτοι Ὀλύμπιοι θεοί, ποὺ ἀποτελοῦν τὴν 3ῃ γενιὰ τῶν θεῶν, καὶ σὲ τοῦτο τὸ σημεῖο οἱ γεωλογικὲς μεταβολὲς ταυτίζονται καθολικὰ μὲ τὰ ὅσα περιγράφει ὁ Ἡσίοδος στὴ «Θεογονία» του.

Οἱ κάτοικοι λοιπὸν τοῦ Αἰγαιακοῦ καὶ περι-Αἰγαιακοῦ χώρου γιὰ 12.000 χρόνια, ἀπὸ 18.000 μέχρι καὶ 6.000 χρόνια πρὶν ἀπὸ σήμερα, ἐβλεπαν τὴ γῆ νὰ βουλιάζῃ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τους, καὶ γι' αὐτὸ ὁ πρῶτος θεὸς ποὺ ἐπικαλέστηκαν, νὰ τοὺς βοηθήσῃ, εἶναι ὁ Ποσειδῶνας (=πρωτότοκος), ποὺ γεννήθηκε κοντὰ στὴν Τρίπολη. Τὰ ἐπίθετα ποὺ συνοδεύουν τὸν Ποσειδῶνα εἶναι μοῖχιος, πόρθμιος, ἰσθμιος, ἐπιλίμνιος, ἐξαιτίας τῆς δυνατότητάς του νὰ δημιουργῇ ἰσθμούς, πορθμοὺς κ.λπ. Συγχρόνως ἔχουμε τὸν γαιήοχο, τὸν σεισίχθονα Ποσειδῶνα, διότι συνδέεται καὶ μὲ τὸ ἐσωτερικὸ τῆς γῆς.

Οἱ σεισμοὶ δὲν ἦταν ὅμως αὐτοὶ ποὺ τρόμαζαν τὸν ἄνθρωπο, διότι ἦταν φαινόμενα στιγμιαῖα καὶ ὁ Sapiens στερεῖτο περιουσιακῶν στοιχείων, ποὺ ἐνδεχομένως νὰ κατα-

■ Σημερινή άκτογραμμή ■ Άκτογραμμή ≈ 18.000 χρόνια πριν.

■ Σημερινή άκτογραμμή ■ Άκτογραμμή ≈ 12.000 πρίν.
 Άρχη Μεσολιθικής Περίοδου.

■ Σημερινή άκτογραμμή ■ Άκτογραμμή ≈ 10.000 χρόνια πριν.
 Μεσολιθική – Νεολιθική Περίοδος.

■ Σημερινή άκτογραμμή ■ Άκτογραμμή ≈ 7.000 χρόνια πρίν.
 Νεολιθική Περίοδος.

στρέφονταν από τους σεισμούς, ἐνῶ ἀντιθέτως οἱ τρομερές πλημμύρες καὶ ἡ συνεχὴς κατάκλυση τοῦ ἐδάφους δημιουργοῦσαν τὴν αἴσθηση ὅτι βουλιάζει ἡ γῆ, γι' αὐτὸ καὶ ὁ πρωτότοκος θεὸς ἦταν ὁ θεὸς τῆς θάλασσας Ποσειδῶνας.

Ἡ ἄνοδος τῆς θερμοκρασίας ἔλυωσε καὶ τοὺς πάγους στὶς κορυφές τῶν βουνῶν, ὁπότε οἱ ποταμοὶ ἔγιναν ὀρμητικώτεροι, καταστρέφοντας καὶ τὰ δέλτα τους (σημ. ὅπως ἔγινε μὲ τὸν Ἀχελῷο καὶ τὶς Ἑχινάδες νήσους, ποὺ ἐνώθηκαν μὲ τὴν ξηρά). Τότε ἐμφανίσθηκαν κατὰ πᾶσα πιθανότητα οἱ θεοὶ-Ποταμοὶ ὡς τέκνα τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς Τηθύος. Παρατηροῦμε, ὅτι δὲν ὑπάρχουν λίμνες θεές ἀλλὰ ποταμοὶ θεοί, καὶ τοῦτο συνέβη, διότι οἱ μεταβολές στοὺς βιοτόπους τῶν ποταμῶν ἦταν αὐτὲς ποὺ ἐπηρέαζαν καθοριστικὰ τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων.

Μεταξὺ 12.500 π.Χ. καὶ 11.500 π.Χ. (βλ. **Σχ. 2-ε**, στὸν ἐρυθρὸ κύκλο) παρατηροῦμε, ὅτι ἡ θερμοκρασία ἀπὸ ἀνοδικὴ πορεία σημειώνει ἐκ νέου μία πτώση, καὶ τὸ κλίμα φαίνεται νὰ χειροτερεύῃ, τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ ἄνθρωπος ἄρχισε νὰ ἀναπτύσσει μία ὁμαλὴ κοινωνικὴ ζωὴ. Οἱ ἐπιστήμονες θεωροῦν, ὅτι αὐτὴ ἡ περίοδος στάθηκε καθοριστικὴ γιὰ τὴ μετατροπὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τροφοσυλλέκτη σὲ γεωργό, μὲ ἄλλα λόγια ὁ ἄνθρωπος πρώτη φορὰ προσπάθησε νὰ παρέμβῃ στὴν Φύση. Ἡ γεωργία μὲ τὴ σειρὰ τῆς εἶναι καθοριστικὸς παράγοντας γιὰ τὴ μονιμοποίηση τῆς κατοικίας τοῦ Sapiens, ὁπότε ἐμφανίζονται ἡ θεὰ Δήμητρα (= γεωργία), ἡ θεὰ Ἑστία (= μόνιμη κατοικία), ὁ Δίας (= ἐπίκληση στὰ οὐράνια φαινόμενα ποὺ βοηθοῦν στὴν καλλιέργεια), ἡ γυναῖκα του ἡ Ἥρα καὶ ὁ Ἄδης-Πλούτωνας (ὁ θεὸς τῶν νεκρῶν).

Κάποια στιγμὴ στὴν Μυθολογία μας ὁ Δίας παρουσιάζεται νὰ ἀρπάξῃ τὰ σκῆπτρα τῆς βασιλείας ἀπὸ τὸν Ποσειδῶνα, διότι οἱ πλημμύρες περιορίστηκαν σημαντικά, ὁπότε ὁ ἄνθρωπος σταδιακὰ ἔπαψε νὰ καταφεύγῃ τόσο συχνὰ στὴν ἐπίκλησή του. Ἀντιθέτως, τὴν στιγμὴ ποὺ κατὰ κάποιον τρόπο σταθεροποιήθηκε ἡ Φύση, ὁ ἄνθρωπος εἶχε περισσότερο ἀνάγκη ἀπὸ τοὺς ἄλλους 5 θεοὺς, ποὺ τοῦ ἐξασφάλιζαν μία ὁμαλὴ ζωὴ σὲ ἓνα σημεῖο, ὅπου πλέον ἐγκαταστάθηκε μόνιμα, καὶ σὲ αὐτὸ τὸ χρονικὸ σημεῖο λαμβάνει χώρα ἡ σταδιακὴ ἀλλαγὴ τῶν πολιούχων θεῶν σὲ πολλὲς πόλεις τῆς Ἑλλάδος (ἐνθ. ἀνωτ).

ὁ θαλάσσιο ρεῦμα Γκδλφ Στρήμ δημιουργήθηκε γύρω στὸ 10.000 π.Χ. καὶ εἶναι αὐτὸ ποὺ ἔκανε εὐνοϊκώτερες τὶς συνθήκες ζωῆς στὴ δυτικὴ καὶ κατ' ἐπέκταση στὴν κεντρικὴ Εὐρώπη. Μεταξὺ 7.000 καὶ 4.000 π.Χ. (βλ. **Σχ. 2-στ**, στὸν ἐρυθρὸ κύκλο) ἡ θερμοκρασία πῆρε μία μέγιστη τιμὴ, καὶ τότε δειλὰ ὁ ἄνθρωπος ἄρχισε νὰ ἀνεβαίνει πρὸς τὴν Εὐρώπη.

Τὴν ἴδια ἐποχὴ ὅμως ποὺ ὁ ἄνθρωπος ἄρχισε μὲ δειλὰ βήματα νὰ ἐγκαθίσταται στὴ δυτικὴ καὶ κεντρικὴ Εὐρώπη, στὴν Ἑλλάδα εἴχαμε ἤδη ὀργανωμένες πόλεις, π.χ. τὸ Σέσγλο στὴν Θεσσαλία τὸ 6.500 π.Χ. ἢ ἡ Λέρνα τὸ 6.000 π.Χ. κ.λπ.

Στοὺς χάρτες τῆς προηγούμενης σελίδας, ποὺ συντάχθηκαν μὲ μετρήσεις ἀπὸ τὸν πυθμένα τῆς Μεσογείου Θαλάσσης, ἐφαρμόστηκε μία μέθοδος μέτρησης ἰσοτόπων

μεταξύ O_{18} και O_{16} , που μάς βοηθά να βγάλουμε και την θερμοκρασία που επικρατούσε τότε. Αξίζει να παρατηρήσουμε τις τρομερές αποκλίσεις των θερμοκρασιών, βάσει των οποίων το χειμώνα στην δυτική Μεσόγειο έχουμε θερμοκρασίες 7°- 9°, ενώ την ίδια περίοδο στην ανατολική Μεσόγειο (= περι-Αιγαιακός χώρος) παρουσιάζονται θερμοκρασίες 11°-19°. Τους θερινούς μήνες στην δυτική Μεσόγειο έχουμε θερμοκρασίες 13°-15°, ενώ στον περι-Αιγαιακό χώρο η θερμοκρασία κειμένεται από 17°-25°.

Ίδου λοιπόν, γιατί ο περι-Αιγαιακός χώρος ήταν ο ιδανικός τόπος, για να αναπτύξει ο Sapiens τον πολιτισμό του, αφού οι κλιματολογικές συνθήκες ήταν οι ευνοϊκότερες από κάθε άλλο σημείο του πλανήτη την εποχή εκείνη.

Παρατηρούμε λοιπόν, ότι η πολιτισμική υστέρηση του Ευρωπαίου Sapiens σε σχέση με την πολιτισμική ανάπτυξη του «Έλληνα» Sapiens είναι τεράστια, εξαιτίας της «καθυστερημένης» βελτίωσης των κλιματικών συνθηκών στην κεντρική και βόρεια Ευρώπη, κάτι που εμφανίζεται και στην Σκανδιναβική μυθολογία. Ένα ακόμα γεγονός, που επιβεβαιώνει τα όσα υποστηρίζουμε, είναι, ότι οι Ολύμπιοι Θεοί, που δημιουργήθηκαν 12.000 χρόνια περίπου πριν από σήμερα (βλ. **Σχ. 2-ε**, στον έρυθρο κύκλο), ενώ δεν γεννήθηκαν στον Όλυμπο, πήγαν και κατοίκησαν σε αυτόν περίπου 7.000 χρόνια μετά (βλ. **Σχ. 2-στ**, στον έρυθρο κύκλο), και τουτό συνέβη, ακριβώς διότι δημιουργήθηκαν σε μία εποχή που το ψηλότερο βουνό της Ελλάδος ήταν σκεπασμένο με χιόνια πολύ χαμηλότερα απ' ότι σήμερα, όποτε ήταν αδύνατον για τους ανθρώπους τότε ακόμα και να το προσεγγίσουν. Κατόπιν, όταν έλυσαν οι πάγοι, οι άνθρωποι κατάφεραν να προσεγγίσουν τους πρόποδες του όρους, όποτε και τοποθέτησαν τα θεϊκά ανάκτορα με την φαντασία τους πάνω στις διακριτές- κατά το δυνατόν- Ολύμπιες κορυφογραμμές. Από αυτό και μόνο μπορούμε να κατανοήσουμε, ότι ο Homo Sapiens έζησε αυτές τις περιβαλλοντικές μεταβολές, τις όποιες αποτύπωσε στους μύθους του, ήτοι στην κατοίκηση του Ολύμπου από τους θεούς του.

Οί Έλληνες δεν είναι ο περιούσιος λαός κάποιου θεού ούτε οι θεοί δημιούργησαν τελικά τους Έλληνες. Αντιθέτως βλέπουμε, ότι οι ίδιοι οι Έλληνες δημιούργησαν τους θεούς τους κατ' εικόνα και όμοιώσή τους, και ο περι-Αιγαιακός χώρος, σε μια εποχή που οι παγετώνες έφταναν μέχρι το Λονδίνο, είναι αυτός ο ευνοημένος από την φύση τόπος, που βοήθησε καταλυτικά τον άνθρωπο να επιβιώσει. Γι' αυτό σε αυτή τη γη παρατηρούμε ένα μοναδικό στον κόσμο φαινόμενο, που είναι η αδιάκοπη δημιουργική παρουσία του ανθρώπινου γένους.

*Η πολιτισμική
υστέρηση του
Ευρωπαίου Sapiens
σε σχέση με την
πολιτισμική ανάπτυξη
του «Έλληνα»
Sapiens είναι
τεράστια, εξαιτίας της
«καθυστερημένης»
βελτίωσης των
κλιματικών συνθηκών
στην κεντρική και
βόρεια Ευρώπη*

Κωνσταντίνος Μίχος
(Λεύκαρος)

ΕΞΟΡΚΙΣΜΟΙ: ΤΟ ΑΠΟΚΟΡΥΦΩΜΑ ΤΗΣ ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΙΑΣ

«Θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν
ἐπαγομένην τοῖς ἀνθρώποις.» (Ἀγίου Γρηγορίου
Δεκαπολίτου, «Ἐξορκισμὸς ἐνδέκατος».)

ἄλογος φόβος τῶν μυστηριωδῶν
ὑπερφυσικῶν δυνάμεων τῆς φύσε-
ως (σεισμοί, ἡφαίστεια, παλιρροϊκὰ
κύματα, κεραυνοὶ κ.ἄ.), καθὼς καὶ
τὰ περιέργως συμβαίνοντα στὸν
ἴδιο τὸν ὄργανισμὸ τοῦ ἀνθρώπου (ἀσθένειες,
ὄνειρα, θάνατος κ.ἄ.) γέννησαν στὴν ψυχὴ τοῦ
πρωτόγονου ἀνθρώπου τὸν μεταφυσικὸ φόβο,
τὴν πίστη δηλαδὴ ὅτι οἱ δυνάμεις αὐτὲς θεϊκὲς ἢ
φυσικὲς ἐνεργοῦν ἐναντίον του. Ἡ δεισιδαιμονία
χρησιμοποιήθηκε ἀπ' τὴς ἐξουσιαστικὲς ἀρχὲς τῶν
περισσοτέρων ἐθνῶν τοῦ ἀρχαίου κόσμου (τῆς
Ἀσίας κυρίως), γιὰ νὰ ὑποτάξῃ τὴς ἀνθρώπινες μᾶ-
ζες μέσῳ τοῦ φόβου, ἐπίγειου καὶ μεταφυσικοῦ.

Ὁ Ἑλληνικὸς Πολιτισμὸς στάθηκε ἀντίθετος στὴν δεισιδαιμονία. Πολλὲς φιλοσο-
φικὲς πραγματεῖες γράφτηκαν ἀπὸ Ἑλλήνες συγγραφεῖς (Ἱπποκράτης, Πλάτων,
Ἐπίκουρος, Πλούταρχος, Γαληνός, Πλωτῖνος κ.ἄ.), γιὰ νὰ βοηθήσουν τοὺς ἀνθρώ-
πους ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπ' τὴν μᾶστιγα αὐτῇ. Κατὰ τὴν μεταχριστιανικὴ περίοδο ἡ
δεισιδαιμονία ἐξετράπη σὲ ἔσχατα ἐπίπεδα, ἀφοῦ ἡ νέα ἐξ' ἀνατολῶν θρησκεία τοῦ
Χριστιανισμοῦ, γιὰ νὰ ἐπικρατήσῃ στὰ πλήθη, ἐκτὸς ἀπ' τὴς σφαγὲς καὶ τὴς καταστρο-
φῆς, βασίσθηκε στὴν δεισιδαιμονία. Ἡ πλύση ἐγκεφάλου ποὺ ὑπέστη ἡ ἀνθρωπότητα

Σκηνές μεταφυσικής τρομοκρατίας από άγιογραφίες της Μονής Παναγίας Εικοσιφοίνισσας Δράμας (ή όποια σημειωτέον έχει κτισθῇ ἐπὶ κατεδαφισθέντος ἀρχαίου ἐλληνικοῦ ἱεροῦ· βλ. «Η Θαμμένη Ἑλλάδα», ἔκδ. «Δ», 2006). Σύμφωνα μὲ τοὺς χριστιανοὺς θεωρητικούς ὅλες αὐτὲς οἱ σκηνὲς δὲν εἶναι φανταστικές ἢ ἀλληγορικές, ἀλλὰ πραγματικές. Οἱ δαίμονες ὑπάρχουν ἔτσι ἀκριβῶς, ὅπως ἀπεικονίζονται στὶς ἁγιογραφίες, ἀλλὰ δὲν μπορεί νὰ τοὺς δῇ ὁ κάθε ἕνας. Μόνον οἱ μοναχοὶ ὕστερα ἀπὸ πολλὴ προσευχή, πολλὴ νηστεία καὶ πολὺ κλάμα γιὰ τὶς ἁμαρτίες τοὺς «ἀξιῶνονται» νὰ δοῦν τέτοιες σκηνές, τὶς ὁποῖες ὕστερα ἀπεικονίζουν, ὥστε νὰ τὶς δῇ καὶ τὸ ποίμνιο καὶ νὰ παραδειγματίζεται.

περιελάμβανε τιμωρίες (καθημερινές και μεταθανάτιες), προπατορικά ἁμαρτήματα, μεταφυσικές ἀπειλές, κολάσεις, αἰώνιες φωτιές, τρομακτικά φανταστικά ὄντα, κατάρξεις και διάφορα ἄλλα. Ἡ φύση και οἱ θεότητες της δαμιονοποιήθηκαν, τὰ ἀθλήματα, οἱ ἐπιστήμες και οἱ τέχνες ἀντικαταστάθηκαν ἀπὸ τὴν ὑποταγή, τὴν συντριβὴ και τὶς μετάνοιες. Ὅλα αὐτὰ θὰ ἐπιφέρουν τὶς ἀμέτρητες ψυχικὲς φοβίες, τὴν λύπη, τὴν στενοχώρια, τὴν ἄρνηση γιὰ τὴν ζωὴ, τὴν αὐτοτιμωρία, τὴν ἀπομόνωση.

ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΙΑ ΤΟ ΚΥΡΙΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟ ΟΠΛΟ

Ἰὰ ἀπ' τὶς κύριες μεθόδους ἐπιβολῆς τῆς ἀσιατικῆς θρησκείας ἦταν ἡ παραποίηση και ἡ παραχάραξη λέξεων, φράσεων, κειμένων ἀλλὰ και ὁλόκληρων ἱστορικῶν γεγονότων. Π.χ. ἡ λέξη «δαίμων» στὴν Ἑλληνικὴ Γλῶσσα ἐμφανίζεται ἀρχικῶς στὸν Ὅμηρο και ἀπευθύνεται γενικῶς στὴν θεότητα, θῆλυ ἢ ἄρρεν. Στὴν «Ἑλληνικὴ Μυθολογία» τοῦ Στέφανου Κοιμνητὰ (σελ. 124, παρ. 6) διαβάζουμε: «Τοῦτο τὸ ὄνομα ἐδίδετο ἀπ' τοὺς ποιητὰς και εἰς τοὺς θεοὺς τῆς πρώτης και δευτέρας τάξεως, ἰδιαιτέρως ὅμως δαίμονες ὠνομάζοντο οὗτοι οἱ τῆς τρίτης τάξεως, οἱ ὁποῖοι ἐπιστεύοντο ὡς ὑπουργοὶ τοῦ Διὸς και κατῴκουν εἰς τὸ κατώτερον μέρος τοῦ οὐρανοῦ και σχεδὸν περὶ τὴν γῆν. Ἐδόξαζον δὲ οἱ παλαιοί, ὅτι οἱ δαίμονες ἦσαν ἀθάνατοι και ἀφανεῖς εἰς τοὺς ἀνθρώπους και περιπολοῦντες τὸν ἀέραν ἐπέβλεπον τὰ πάντα, ὅσα ἔπραττον οἱ ἄνθρωποι.» Γιὰ τὴν κλασικὴ φιλοσοφικὴ παράδοση τὴν ζωὴ κάθε ἀνθρώπου συνοδεύουν δύο δαίμονες: Ὁ εὐδαίμων ἢ ἀγαθοδαίμων, ποὺ ταυτίζεται μὲ τὴν διάνοια και τὸ θεῖον (ὅπως τὸ δαιμόνιο τοῦ Σωκράτη) και προτρέπει τοὺς ἀνθρώπους στὴν ἀρετὴ και τὸ κατὰ φύσιν ζῆν, και ὁ κακοδαίμων, ποὺ κάνει ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο, σπρώχνοντας τοὺς ἀνθρώπους στὰ πάθη, στὸ παρὰ φύσιν ζῆν και στὴν καταστροφή. Ἀπὸ ἐκεῖ προέρχονται και οἱ λέξεις εὐδαιμονία και κακοδαιμονία. Ἐδῶ βλέπουμε τὴν αἰώνια πάλη τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν ἴδιο του τὸν ἑαυτό. Ἡ ἐκδοχὴ τοῦ δαιμονίου ὡς σοφίας σώθηκε και στὴν Νεοελληνικὴ Γλῶσσα: «Ὁ δαίμων τοῦ Τύπου-τυπογραφείου», «αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος εἶναι δαιμόνιος», δηλαδὴ πανέξυπνος κ.λπ.

Γράφει ὁ Πλούταρχος στὸ «Περὶ δεισιδαιμονίας»: «Ἡ δεισιδαιμονία, ὅπως ἐννοεῖται και τὸ ὄνομά της, εἶναι πίστις (στὸν θεό) γεμάτη τρόμος και φόβος, ποὺ καταρρακώνει και ἐξευτελίζει τὸν ἄνθρωπο (...). Συνοδεύεται ἀπ' τὴν ἀρχὴ ἀπὸ πάθος, ἀπὸ ὁδυνερὴ ψυχικὴ διαταραχὴ και ἀπὸ νοητικὴ ὑποδούλωση. Ἀπ' ὅλους τοὺς φόβους ὁ πλέον τρομακτικὸς, ποὺ δὲν μπορεῖ μὲ κανέναν τρόπο νὰ ἀντιμετωπισθῇ, εἶναι ἐκεῖνος τῆς δεισιδαιμονίας (...). Ὁ δεισιδαίμων ἀποδίδοντας στὸ θεῖον ιδιότητες κακὰς ὁδηγεῖται σὲ πολὺ ἐπικίνδυνη ψυχικὴ διαστροφή (...). Γι' αὐτὸν δὲν ὑπάρχει ὁ φυσικὸς κόσμος μας, διότι οὔτε ὅταν εἶναι ξύπνιος χρησιμοποιεῖ τὴν νοημοσύνη του οὔτε ὅταν κοιμᾶται ἀπαλλάσσεται τῆς ταραχῆς, και ὁ λογισμὸς του συνεχῶς ὄνειροβατεῖ, ἐνῶ ὁ φόβος εἶναι μονίμως φωλιασμένος μέσα του, χωρὶς νὰ ὑπάρχει τρόπος διαφυγῆς (...). Καμμία ἄλλη ἀρρώστια δὲν περιέχει τόσα πολλὰ ἄσχημα συναισθήματα και παρανοϊκὰ σκέψεις και γνώμες τόσο

ἀντιφατικές μεταξύ τους ὅπως τὸ νόσημα τῆς δεισιδαιμονίας. Πρέπει λοιπὸν νὰ προσπαθοῦμε νὰ τὸ ἀποφύγουμε μὲ σύνεση καὶ σωφροσύνη.» (Παρ. 2-3-5-14.)

Στὴν δεισιδαίμονα χριστιανικὴ ἐκδοχὴ ἡ λέξις «δαίμων» σημαίνει τὰ πονηρὰ πνεύματα τῶν ἐκπτωτων ἀγγέλων, ποὺ καταδικάσθηκαν ἀπ' τὸν Γιαχβὲ στὴν αἰώνια κόλαση. Δαίμονες οὐσιαστικῶς μετωνομάσθηκαν ἀπ' τοὺς χριστιανούς οἱ θεοὶ ὅλων τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν, οἱ ὁποῖοι συλλήβδην κατέπεσαν στὴν κόλαση ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐμφάνισι τοῦ Χριστοῦ. Ἀρχηγὸς τους εἶναι ὁ Διάβολος = βάλλω τὸν Δία ἢ Βεελζεβούλης = Βάαλ-Ζεὺς ἢ Ἐωσφόρος = ὁ θεὸς ποὺ φέρει τὸ φῶς ἢ ὁ Σατανᾶς = Σατοῦρνος-Κρόνος. Ἔχει δὲ τὴν μορφὴ τοῦ Πανός, ἡ οὐρὰ του εἶναι ὁ κεραυνὸς τοῦ Διὸς καὶ κρατᾷ τὴν τρίαινα τοῦ Ποσειδῶνα.

Ἡ ἀρρωστημένη αὐτὴ συρραφὴ ξεπερνᾷ σὲ φαντασίᾳ ἀκόμῃ καὶ τὸν τρομακτικὸ μῦθο τοῦ Φρανκεστάιν. Ἄς δοῦμε ὅμως, τί λέει ὁ ἀρχιμανδρίτης Σεραφεῖμ Τ. Ζαφείρης στὸ ἔργο του «Ἀντιμέτωποι μὲ τὸν Νεοσατανισμό» (σελ. 21-22) γιὰ τὸν Σατανισμό: «Ὁ Σατανισμὸς διακρίνεται κυρίως σὲ τρία εἶδη: Στὸν σχετικὸ, στὸν ἀκούσιο καὶ στὸν ἐκούσιο. Ὁ σχετικὸς Σατανισμὸς εἶναι ὁ ἐπιρρεασμὸς ἀπὸ τοὺς δαίμονες μέσα ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τὶς ἁμαρτίες... Ὁ ἀκούσιος ἢ παθητικὸς Σατανισμὸς ἀφορᾷ στοὺς ὀχλουμένους ἢ κατεχόμενους ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων.

Ὁ Ἰησοῦς στέλνει τὸν Διάβολο «στὸ... διάολο»: «Ὑπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ.» (Ματθ. δ' 10, Λουκ. δ' 7.)

Στὶς περιπτώσεις αὐτὲς ὁ Διάβολος ἐνοχλεῖ ἢ κατέχει περιστασιακὰ τὸν ἄνθρωπο στὸ σῶμα καὶ τὶς ψυχικὲς λειτουργίες κατὰ παραχώρησι Θεοῦ. Τὸ πρόσωπο αὐτὸ παραμορφώνεται ἐξωτερικῶς, ἀποκτᾷ δυνάμεις, ἰκανότητες καὶ δυνατότητες ἄγνωστες μέχρι πρὶν... Ὁ ἐκούσιος ἢ ἐνεργητικὸς Σατανισμὸς εἶναι ἡ συνειδητὴ ἔνταξι κάποιου στὸ βασίλειο τοῦ σκότους. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἀρνεῖται οὐσιαστικὰ τὸ βάπτισμά του, ποδοπατεῖ τοὺς ἱεροὺς ὅρκους του, πουλᾷ ψυχὴ καὶ σῶμα ἐκούσια στὸν Διάβολο, υπογράφει συμβόλαιον αἵματος μὲ τὸν Ἐωσφόρο. Ἀρνεῖται τὸν Θεό, τὴν Ἐκκλησίαν, τὸ Εὐαγγέλιο, τὸν Παράδεισο.» Συμπέρασμα: Ὅποιος δὲν βαπτίζεται, δὲν ὀρκίζεται, δὲν πιστεύει στὸν Γιαχβὲ, στὴν Ἐκκλησίαν, στὸ Εὐαγγέλιο καὶ στὸν Παράδεισο, οὐσιαστικὰ ὅποιος δὲν εἶναι χριστιανός, εἶναι σατανιστὴς! Αὐτὸ ἐπιβεβαιώνεται παρακάτω στὸ ἴδιο βιβλίο τοῦ ἀρχιμανδρίτη, ὅπου ὅλες οἱ μὴ ἰουδαιογενεῖς θρησκείες, ἡ Ἑλληνικὴ Παιδεία (νεοειδωλολάτρες ἀποκαλεῖ τοὺς ἀσχολούμενους μὲ

αυτήν), οί φιλοσοφικὲς παραδόσεις, οί μύθοι, ὁ ἀποκρυφισμός, ἡ τέχνη τῆς γιόγκα, οί πολεμικὲς τέχνες, ἡ μασονία, οί ἐναλλακτικὲς θεραπευτικὲς τέχνες (ὁμοιοπαθητική, βελονισμός, ρέικι κ.ἄ.), ἡ ὑπνωση καὶ πολλὰ ἄλλα εἶναι σατανικὰ ἢ ἀποτελοῦν τὰ κανάλια ποὺ ὁδηγοῦν στὸν Σατανᾶ.

Καταλήγει ὁ ἀρχιμανδρίτης στὸ τέλος τοῦ βιβλίου του: «*Ἡ μόνη σου ἐλπίδα εἶναι ὁ Χριστός.*»

Ἐρχόμαστε λοιπὸν στὸν δυισμό Γλαχβέ-Χριστὸς ἀπ' τὴν μία μεριά, Σατανᾶς-Δαίμονες ἀπ' τὴν ἄλλη. Ἄν ὅμως φανταστοῦμε ἓναν κόσμον χωρὶς Γλαχβέ-Χριστό, αὐτομάτως χάνεται μαζί του καὶ ὁ Σατανᾶς μὲ τὸν θίασό του.

ΞΟΡΚΙΑ ΚΑΤΑΡΕΣ ΚΑΙ ΞΟΡΚΙΣΜΟΙ

ς ἔρχομε ὅμως στὴν λέξη «ἐξορκισμός». Εἶναι σύνθετη λέξη καὶ προέρχεται ἀπ' τὴν πρόθεση «ἐξω-ἐξ» καὶ τὴν λέξη «ὄρκος». Στὴν Ἑλληνικὴ Γλῶσσα ἡ λέξη «ἐξορκίζω» σημαίνει ἐπιβάλλω ἢ ὑποχρεῶ κάποιον εἰς ὄρκον, δηλαδὴ νὰ ὀρκιστῇ, ἢ ὀρκίζω κάποιον μὲ τὸ ζόρι. Στὴν χριστιανικὴ παραποίησή της ἡ λέξη σημαίνει τὴν διὰ εἰδικῶν εὐχῶν-ἐξορκισμῶν φυγάδευση τῶν δαιμόνων μέσα ἀπ' τὸ σῶμα τοῦ δαιμονισμένου καὶ τὴν ἴαση-θεραπεία του. («Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας», Σκαρλάτου Βυζαντίου, τόμος Α΄.) Ὅμως ὑπάρχουν καὶ διασφύζονται ἔως καὶ σήμερον τὰ λαϊκὰ «ξόρκια» γιὰ τὸ μάτιασμα, τὸ κριθαράκι, τὰ σπυριά, τὶς ἀρρώστειες, τὴν ἡλίαση, ἀκόμη καὶ γιὰ τὰ χωράφια, τὰ δένδρα, τὰ ζῶα καὶ γιὰ κάθε τι ποὺ ἔρχεται σ' ἐπικοινωνία μὲ τὸν ἄνθρωπο. Ἡ παράδοση αὐτὴ, ἃν καὶ ἀνακατέυτηκε μὲ χριστιανικὰ στοιχεῖα, εἶναι

*Ἄν φαντασθοῦμε
ἓναν κόσμον
χωρὶς Γλαχβέ-Χριστό,
αὐτομάτως χάνεται
μαζί του
καὶ ὁ Σατανᾶς
μὲ τὸν θίασό του*

πανάρχαια καὶ ἔχει τὶς ρίζες της στὸν σαμανισμό, στὴν γοητεία καὶ στὴν μαγεία. Λειτουργοῦσε δὲ ὡς αὐθυποβολὴ ἢ ὡς θετικὴ ἀντιμετώπιση ἐνὸς προβλήματος ἢ ὡς δεισιδαιμονία. Τὸ φτύσιμο, γιὰ νὰ μὴν μᾶς ματιάξουν, καὶ ἡ μοῦτζα, ὡς ἡ κατάρα τοῦ ἡλίου, εἶναι κι αὐτὰ ἀρχαῖα μαγικὰ ἔθιμα. Ἡ Ἐκκλησία μετέτρεψε τὰ ἀθῶα αὐτὰ «ξόρκια» σὲ τρομακτικὸν ἐξορκισμὸν, ἐνῶ τὸ φτύσιμο ἀπέκτησε ἐξευτελιστικὸν χαρακτῆρα μέσω τῆς ὑποταγῆς τοῦ βαπτιζομένου βρέφους στὸν Χριστιανισμό: «Τὰ ξόρκια ὅχι μόνον δὲν ἔχουν καμμία σχέση μὲ τὴν Ἐκκλησία,

ἀλλὰ εἶναι παγίδες τοῦ Σατανᾶ, μέσω τῶν ὁποίων παραπλανῶνται οἱ ἄνθρωποι. Ἡ ἀνάμιξη ἱερῶν ὀνομάτων στὶς δαιμονικὲς αὐτὲς τελετουργίες ὀφείλεται στὴν ἐπίδραση τῆς εἰδωλολατρίας καὶ στὴν προσπάθεια παραπλάνησως τῶν πιστῶν.» («Ἐκκλησία καὶ Μάγια», μητροπολίτη Φθιώτιδος Νικολάου, σελ. 52.)

Ὁ πρῶτος ἐξορκισμὸς διαβάζεται ὡς ἀπειλὴ ἢ κατάρα κατὰ τὴν στιγμὴ τῆς βάπτισης τοῦ νηπίου καὶ ὀνομάζεται «ἀφορκισμός»: «Μὲ αὐτὲς τὶς εὐχὲς ἐξορκίζεται ἐν ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ πονηρὸ καὶ ἀκάθαρτο πνεῦμα τοῦ διαβόλου καὶ διατάσσεται νὰ ἐξέλθῃ ἀπ' τὸ ἀβάπτιστο νήπιο.» («Ἀντιμέτωποι μὲ τὸν Νεοσατανισμό», σελ. 77.) Ἡ ἴδια ἄποψη καὶ ἀπ' τὸν μητροπολίτη Φθιώτιδος Νικολάου: «Τὸ

Σε όλη τη χριστιανική εικονογραφία ή άγία Μαρίνα άπεικονίζεται νά πιάνη άπό τά κέρατα τόν Σατανά καί νά τόν κτυπά με ένα σφυρί στο κεφάλι. Οί σύγχρονοι Νεοέλληνες - άπόγονοι τών φιλοσόφων, τών ποιητών, τών έπιστημόνων, τών τραγικών κ.τ.λ.- άποδίδουν θρησκευτική λατρεία καί τιμές σέ τέτοιες εικόνες, πού προκαλούν τή νοημοσύνη ένός λογικά σκεπτόμενου άνθρώπου. Για τήν διαιώνιση τής άποβλάκωσής τους μεριμνούν οί χριστιανοί ταγοί: «Είναι όνομαστές οί νίκες τής άγίας Μαρίνας έναντίον του Σατανά, τόν όποιο έπιασε άπό τά κέρατα καί τόν πάτησε. Γι' αυτό, όποιοι έχουν πολλούς πειρασμούς, έπικαλούνται τή χάρη της καί νικούν. Ό Σατανάς τρέμει τίς άγίες καί τούς άγίους.» (Αρχιμανδρίτη Τ. Κιλίφη, «Άλφαβητάρι προσευχών. Βασκανία - Έξορκισμοί», έκδ. Κιλίφη, Άθήνα 2005.)

φτύσιμο, πού χρησιμοποιείται ἀπ' τὴν Ἐκκλησίᾳ στὴν ἀκολουθία τῆς κατηχήσεως, ἔχει διαφορετικὴ ἔννοια. Ἐδῶ ἐμπτύεται ὁ διάβολος ἀπ' τὸν εὐτρεπιζόμενο πρὸς τὸ ἅγιο βάπτισμα κατηχούμενο. Ὁ ἐμπτυσμός ἐδῶ συμβολίζει τὴν ἀπαλλαγὴ ἀπ' τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου καὶ τὴν σύνταξη μὲ τὸν Χριστό» («Ἐκκλησία καὶ Μάγια», σελ. 52.) Δὲν εἶναι τυχαῖο, πού ἡ λέξις κόλαση στὰ Ἀγγλικά εἶναι Hell = Hellas. Τὸν Ἑλληνισμό-Σατανᾶ ἐξορκίζει ἢ ἀφορκίζει ὁ ἱερέας ἀπ' τὸ βρέφος κατὰ τὴν στιγμὴ τῆς βάπτισης. (Ἀναλυτικὰ βλέπε, «Δαυλό», τ. 288, ἄρθρο «Ἡ ἀρχαία ἐλληνικὴ ὀνοματοδοσία καὶ ὁ βιασμός τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ».)

Σύμφωνα μὲ τὴν χριστιανικὴ διδασκαλία ἡ δαιμονικὴ κατοχὴ ἀλλὰ καὶ πολλὰ ψυχικὰ πάθη καὶ ἀσθένειες θεραπεύονται ἀπ' τοὺς ἐξορκισμούς: «Ὁ ἐξορκισμός εἶναι ἁγιαστικὴ πράξις τῆς Ἐκκλησίας, πού σκοπὸ ἔχει τὴν ἀπαλλαγὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν κτισμάτων ἀπ' τὴν δαιμονικὴ κατοχὴ καὶ ἐπήρεια μὲ τὴν δύναμι τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἅγιος Ἰουστίνος ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς τονίζει: “Πᾶν δαιμόνιον ἐξορκιζόμενον τῇ δυνάμει τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὀνόματος νικᾶται καὶ ὑποτάσσεται”.» («Ἐκκλησία καὶ μάγια», κεφ. Οἱ ἐξορκισμοὶ τῆς Ἐκκλησίας, σελ. 77.) Πρόσφατα εἶδαμε ἀπ'

*Τὸν Ἑλληνισμό-
Σατανᾶ
ἐξορκίζει
ἢ ἀφορκίζει
ὁ ἱερέας
ἀπὸ τὰ βρέφος
κατὰ τὴ στιγμὴ
τῆς βάπτισης*

τὴν τηλεόραση τὴν περίπτωσι ἐνὸς νεαροῦ κοριτσιοῦ, πού ἔπασχε ἀπὸ σκλήρυνση κατὰ πλάκας, καὶ οἱ γονεῖς του τὸ πῆγαιναν στὸ μοναστήρι τοῦ ἁγίου Ἐφραίμ, γιὰ νὰ θεραπευτῇ. Ἀποτέλεσμα, τὸ παιδί παρὰ λίγο νὰ πεθάνῃ. Ὁ ἐξορκισμός ἀποτελεῖ πράξις δεισιδαιμονίας τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἔχει τὶς ρίζες τῆς στὰ λόγια τοῦ Ἰδίου τοῦ Ἰησοῦ: «Ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβάλλετε» (Ματθαῖος Ι' 8). Στὴν Ἐκκλησίᾳ οἱ ἐξορκισμοὶ διαβάσσονται εἴτε στὶς ἀκολουθίες τῶν μυστηρίων εἴτε χωριστά. Στὸ «Μεγάλο Εὐχολόγιο» τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας

ὑπάρχουν πολλοὶ καὶ διάφοροι ἐξορκισμοί, ὅπως τοῦ ἁγίου Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, τοῦ ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου τοῦ ἁγίου καὶ μάρτυρος Τρυφῶνος, τοῦ Μακαρίου Φιλαδελφείας καὶ ἄλλων. Μέσα ἐκεῖ βρίσκονται ὅλων τῶν εἰδῶν οἱ ἐξορκισμοί, πού ἀποκαλοῦνται «εὐχές» καὶ ἀπευθύνονται σὲ δαιμονισμένους καὶ σὲ ἀσθενεῖς, ἀλλὰ προεκτείνονται σὲ οἰκίες, σὲ κήπους, χωράφια καὶ ἀμπελῶνες, γιὰ ἀπειλὴ σεισμοῦ, γιὰ ἀπειλὴ βροντῶν καὶ ἀστραπῶν, ἐπὶ συμφορᾷ λαοῦ, γιὰ φόβο σεισμοῦ, γιὰ τριχοκουριάν, ἐπὶ λύσει στεφάνων, ἐπὶ πορνείας, ἐπὶ τῶν ψυχορραγούντων, ἐπὶ τῶν αἰσχυρῶν λογισμῶν, ἐπὶ τῶν αἰρετικῶν, ἐπὶ σκεύους, ἀλεύρου ἢ σίτου μαθέντος, ἐπὶ κολλύβων καὶ γιὰ ὅ,τι ἄλλο μπορεῖ νὰ φανταστῇ κανεὶς. Ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ ἄλλες εὐχές-ἐξορκισμοί, πού δὲν περιλαμβάνονται ἐπισήμως στὸ «Μεγάλο Εὐχολόγιο», ὅπως τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρα Κυπριανοῦ, τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Δεκαπολίτου, κάποιοι συμπληρωματικοὶ τοῦ Χρυσοστόμου κ.ἄ.

Ἄς πάρουμε ὅμως μία γέυση τῆς χριστιανικῆς αὐτῆς δεισιδαιμονίας, πού τρομοκρατεῖ τόσο πολὺ τὸ ποίμνιον: Στοὺς ἐξορκισμοὺς τοῦ ἁγίου Βασιλείου τοῦ Μεγάλου ἀρχικῶς διαβάσουμε κατάρεις ἐναντίον τῶν Φιλισταίων καὶ τῶν Αἰγυπτίων: «...Τὰς ὑπ' οὐρανὸν ἀβύσσους ἀναστομώσαντος, καὶ γίγαντας ἀπεσβείσαντας καταφθεί-

**Εὐχαί, ἤτοι Ἐξορκισμοὶ τῷ Μεγάλῳ Βασιλείῳ,
πρὸς τὴς πάσχοντας ὑπὸ δαιμόνων, καὶ πρὸς
ἐκάστην ἀσθένειαν.**

Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Εξορκίζω σε τὸν ἀρχέκακον τῆς βλασφημίας, τὸν ἀρ-
χηγὸν τῆς ἀνταρσίας, καὶ αὐτουργὸν τῆς πονηρίας.
Εξορκίζω σε τὸν ἐκριφθέντα ἐκ τῆς ἀνω φωτοφορίας, καὶ
σκοτῶ βυθοῦ κατενεχθέντα διὰ τὴν ἑπαρσιν. Εξορκίζω
σέ, καὶ πᾶσαν τὴν ἐκπεσοῦσαν δύναμιν, τῆς σῆς ἀκόλου-
θον προαιρέσεως. Ὀρκίζω σε, πνεῦμα ἀκάθαρτον, κατὰ
τοῦ Θεοῦ Σαβαώθ, καὶ πάσης στρατιᾶς Ἀγγέλων Θεοῦ,
Ἀδωναϊ, Ἐλωϊ, Θεοῦ παντοκράτορος, ἐξελεῖ καὶ ἀπανα-
χώρησον ἀπὸ τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ (**τοῦδε**).

Φοβήθητι, φύγε, δρα-
πέτευσον, ἀναχώρησον, δαιμόνιον ἀκάθαρτον καὶ ἐναγές,
καταχθόνιον, βύθιον, ἀπατηλόν, ἄμορφον, θεατὸν δι' ἀ-
ναΐδειαν, ἀθέατον διὰ τὴν ὑπόκρισιν, ὅπου ἂν τυγχάνῃς,
ἢ ἀπέρχη, ἢ αὐτὸς εἴ ὁ Βεελζεβούλ, ἢ κατασείων, ἢ δρα-
κοντοειδὴς, ἢ θηριοπρόσωπος, ἢ ὡς αἰτμῖς, ἢ ὡς καπνὸς φαι-
νόμενος, ἢ ὡς ἄρσεν, ἢ ὡς θῆλυ, ἢ ὡς ἐρπετόν, ἢ ὡς πε-
τεινόν, ἢ νυκτολάλον, ἢ κωφόν ἢ ἄλαλον· ἢ ἐκφοβοῦν ἐξ
ἐπιδρομῆς, ἢ σπαράσσον, ἢ ἐπιθελεῦον, ἢ ἐν ὕπνῳ βαρεῖ,
ἢ ἐν νόσῳ, ἢ ἐν μαλακίᾳ, ἢ ἐν γέλῳτι ρέμβον, ἢ δάκρυα
φιληθὸνα ἐμποιοῦν, ἢ λάγνον, ἢ δυσῶδες, ἢ ἐπιθυμητικόν,
ἢ ἡδονικόν, ἢ φαρμακόφιλον, ἢ ἐρωτομανές, ἢ ἀστρομαγι-
κόν, ἢ ἐνοικηματικόν, ἢ ἀναιδές, ἢ φιλόνεικον, ἢ ἀκατάστα-
τον· ἢ τῇ σελήνῃ συναλλοιόμενον, ἢ χρόνῳ τινὶ συντρεπό-
μενον· ἢ ὀρθρινόν, ἢ μεσημβρινόν, ἢ μεσονυκτικόν, ἢ ἁωρίας
τινός, ἢ αὐγῆς· ἢ αὐτομάτως συνήντησας, ἢ ἐπέμφθης ὑπό
τινος, ἢ προσεπέλασας ἄφνω, ἢ ἐν θαλάσῃ, ἢ ἐν ποτα-
μῷ, ἢ ὑπὸ γῆς, ἢ φρέατος, ἢ κρημνοῦ, ἢ ἐκ λάκκου, ἢ λί-
μνης, ἢ καλαμῶνος, ἢ ὕλης, ἢ ἀπογαίου, ἢ ἀκαθάρτου,
ἢ ἄλσους, ἢ δρυμῶνος, ἢ δένδρου, ἢ ὀρνέου, ἢ βροντῆς, ἢ
ἐκ στέγης λουτροῦ, ἢ ἐν κολυμβήθρᾳ ὑδάτων, ἢ ἐκ μνή-
ματος εἰδωλικοῦ, ἢ ὅθεν ἴσμεν, καὶ οὐκ ἴσμεν, ἢ γνωστόν,
ἢ ἄγνωστον, καὶ ἐξ ἀπερισκέπτου τόπου· μερίσθητι, καὶ
ἀπαλλάγηθι.

Ὁ Μέγας Βασίλειος προπαγανδίζεται, πὼς ἦταν -δηθεν- φορέας τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς
Φιλοσοφίας, ἐνῷ στὶς μέρες μας τιμᾶται ἰδιαίτερος ἀπὸ τὸ σύγχρονο Ἑλληνικὸ Κράτος
ὡς προστάτης τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας. Θαναμάστε «φιλοσοφία» στὸ παρατιθέμενο ἀπό-
σπασμα ἀπὸ τοὺς ἐξορκισμοὺς τοῦ Μεγ. Βασιλείου πρὸς αὐτοὺς ποὺ πάσχουν ἀπὸ δαίμο-
νες καὶ πρὸς κάθε ἀσθένεια. Παρατηρήστε ἐπίσης τὰ ὀνόματα, μὲ τὰ ὁποῖα ἀποκαλεῖ τὸ
Θεὸ ὁ Βασίλειος: Σαβαώθ, Ἀδωναϊ καὶ Ἐλωϊ· ὅλα ἐβραϊκά.. Εἰδικὰ τὸ Ἀδωναϊ χρησιμο-
ποιεῖται εὐρέως ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους καὶ μόνον ἀπὸ αὐτοὺς ἀντὶ τοῦ Γιαχβέ, τὸ ὁποῖο τοὺς
ἀπαγορεύεται νὰ τὸ προφέρουν. Μόνον ἓνας Ἑβραῖος θὰ γνώριζε καὶ θὰ χρησιμοποιοῦσε
ὅλα τὰ ἐβραϊκὰ ὀνόματα γιὰ τὸ Θεὸ καὶ μόνον αὐτά.

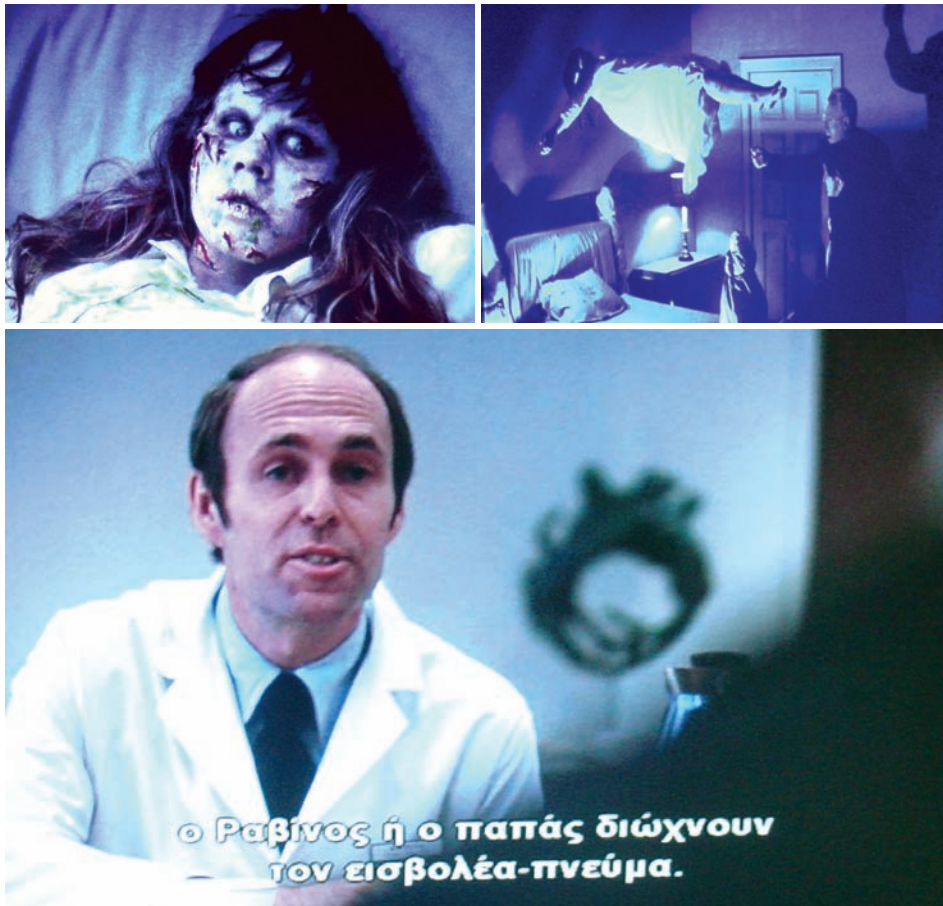
ραντος, καὶ πύργων τῶν βεβήλων κατασεΐσαντος, καὶ γῆν Σοδόμων καὶ Γομόρρων πυρὶ καὶ θεῖῳ τεφρώσαντος, οὗ μάρτυς καπνὸς ἀκοίμητος ἐξατμίζεται, τοῦ ράβδος πέλαγος ρήξαντος καὶ λαδὸν ἀβρόχοις ποσὶ περάσαντος, καὶ τύραννον Φαραὼ καὶ στρατὸ θεομάχον, εἰς αἰῶνα τοῖς κύμασι κατακλύσαντος τῆς ἀσεβείας πόλεμον.» Ἀκολουθοῦν ξόρκια γιὰ θεραπείες διαφόρων ἀνιάτων ἀσθενειῶν, ἀφορίζοντας τὸν Σατανᾶ: «Ὁρκίζω σε, κατ' ἐκείνου τοῦ ἄνεμον ἐπιτιμήσαντος, καὶ κλύδωνα θαλάσσης πραινάντος, τοῦ στίφη δαιμόνων ἐκδιώξαντος, καὶ κόρας ὁμιμάτων, ἀπὸ μήτρας λοιπούσας, πληῶ τυφλοῖς ἀναβλέψαι ἐναρμόσαντος, καὶ τὴν ἀρχαίαν ὑμῶν διάπλασιν ἀνακαινίσαντος...» Καὶ ἡ κορύφωση: «Φοβήθητι, φύγε, δραπετεύσον, ἀναχώρησον, δαιμόνιον ἀκάθαρτον καὶ ἐναγές, καταχθόνιον βύθιον, ἀπατηλόν, ἄμορφον, θεατὸν δι' ἀναίδειαν, ἀθέατον διὰ τὴν ὑπόκρισιν, ὅπου ἂν τυγχάνῃς ἢ

**Ὁ προστάτης
τῆς Ἑλληνικῆς
Παιδείας
Ἰωάννης Χρυσόστομος,
ἐξορκίζει
τὸ φοβερὸ πνεῦμα
τοῦ Σατανᾶ,
ποὺ βρίσκεται παντοῦ,
ἀκόμα καὶ
στὴν βάλανό μας**

ἀπέρχῃ, ἢ αὐτὸς εἴ ὁ Βεελζεβούλ, ἢ κατασεΐων, ἢ δρακοντοειδής, ἢ θηριοπρόσωπος, ἢ ὡς ἄτιμις, ἢ ὡς καπνὸς φαινόμενος, ἢ ὡς ἄρσεν, ἢ ὡς θῆλυ, ἢ ὡς ἔρπετόν...» Τὰ γελοῖα ἐπίθετα τοῦ Σατανᾶ ξεπερνοῦν τὰ τριάντα! Ὁ ἐξορκισμὸς τελειώνει μὲ ἀπειλὲς καὶ κατάρες κατὰ τοῦ δαίμονα καὶ μὲ τὸ πειστήριο τοῦ πιστοῦ: «Ὅτι μέγας ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ...» («Εὐχολόγιον τὸ Μέγα», Ἐξορκισμοὶ ἐπὶ πασχόντων ὑπὸ δαιμόνων καὶ ἐπὶ πᾶσαν ἀσθένειαν, Εὐχὴ 2η, σελ. 148-150.) Στὴν 3η εὐχὴ τοῦ ἰδίου ἀποτάσσονται οἱ φυσικὲς θεραπείες, οἱ σατανικοὶ εἰδωλολάτρες, οἱ μάντιες, ὁ ἔρωτας καὶ διάφοροι ἄλλοι: «Ναί, ὁ Θεός, ἀπέλασον ἀπὸ τοῦ δούλου σου πᾶσαν ἐνέργειαν τοῦ διαβόλου, πᾶ-

σαν μαγείαν, πᾶσαν φαρμακείαν, εἰδωλολατρίαν, ἀστρομαντείαν, ἀστρολογίαν, νεκρομαντείαν, ὄρνεοσκοπίαν, ἡδυπάθειαν, ἔρωτα, φιλαργυρίαν, μέθην, πορνείαν, μοιχείαν, ἀσέλγειαν...» (σελ. 151).

Στοὺς Χρυσοστόμειους ἐξορκισμοὺς ἀκολουθεῖται ἡ ἰδίᾳ μέθοδος. Ὁ προστάτης τῆς Νεοελληνικῆς Παιδείας ἐξορκίζει τὸ φοβερὸ πνεῦμα τοῦ Σατανᾶ, ποὺ βρίσκεται παντοῦ ἀκόμα καὶ στὴν βάλανό μας! «Αὐτὸς ἐπιτιμᾷ σοι, Κύριος, Διάβολε διὰ τοῦ φοβεροῦ αὐτοῦ ὀνόματος. Φρίξον, τρώμαξον, φοβήθητι, ἀναχώρησον, ἐξολοθρεύθητι, ὁ πεσὼν οὐρανόθεν, καὶ σύν σοι πάντα τὰ πονηρὰ πνεύματα, πᾶν πνεῦμα πονηρόν, πνεῦμα ἀσελγείας, πνεῦμα πονηρίας, πνεῦμα νυκτερινὸν καὶ ἡμερινόν, μεσημβρινόν τε καὶ ἑσπερινόν, πνεῦμα μεσονυκτικόν, πνεῦμα φανταστικόν, πνεῦμα συναντικόν, εἴτε χερσαῖον, εἴτε ἐνυδρον, εἴτε ἐν ἄλσεσιν, εἴτε ἐν καλάμοις, εἴτε ἐν φάραγξιν, εἴτε ἐν διόδοις καὶ τριόδοις, ἐν λίμναις, ἐν ποταμοῖς, ἐν οἴκοις, ἐν αὐλαῖς καὶ ἐν βαλανείοις παρατρέχον, καὶ βλάπτον καὶ ἀλλοιοῦν τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου.» Ὁ δαίμονας ἐκτὸς ἀπ' τὴν ἀνθρώπινε ψυχὴς εἰσέρχεται στὸ σῶμα, στὴν καρδιά καὶ στὰ νεφρά! «...καὶ ἀπαλλάχθητε ἀπὸ τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τοῦ νοός, ἀπὸ τῆς ψυχῆς, ἀπὸ τῆς καρδίας, ἀπὸ τῶν νεφρῶν, ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων, ἀπὸ πάντων τῶν μελῶν, πρὸς τὸ εἶναι αὐτὸν ὑγιῇ, καὶ ὁλόκληρον...» («Εὐχὴς διὰ τὰς ἀσθενείας», Εὐχὴ 4η, σελ. 155-

Οί έξορκισμοί στην ύπηρεσία τοῦ Χόλλυγουντ. Οἱ εἰκόνες εἶναι ἀπὸ τὴν κινηματογραφικὴ ταινία «Ὁ Ἐξορκιστής», ἡ ὁποία μετὰ τὴ μεγάλη ἐπιτυχία ποὺ σημείωσε, ἀκολουθήθηκε ἀπὸ πλῆθος ἄλλων παρόμοιων ταινιῶν. Στὴν ταινία αὐτὴ ὁ Σατανᾶς εἰσέρχεται σὲ ἓνα μικρὸ κορίτσι, τὸ ὁποῖο ἀρχίζει κι ἔχει περίεργη συμπεριφορά, ποὺ μέρα μὲ τὴν ἡμέρα ἐπιδεινώνεται. Τὸ εὐτράπελο τῆς ὑπόθεσης εἶναι, ὅτι ἡ μητέρα τοῦ κοριτσιοῦ δὲν ἔχει ἰδέα ἀπὸ ἐξορκισμούς, ὁ ἐπιστήμων γιατρὸς ὅμως, πρὸς τὸν ὁποῖο ἔχει ἀπευθυνθῇ, εἶναι ἐκείνος ποὺ τὴν παροτρύνει νὰ ἐπισκεφθῇ ραββῖνο ἢ παπᾶ, νὰ τῆς λύσῃ τὸ πρόβλημα.

156.) Δύο ἀκόμη ἐξορκισμοί του, ποὺ δὲν περιλαμβάνονται στὸ «Μεγάλο Εὐχολόγιο», ὅπου ἐπικαλοῦνται οἱ: «Ἅγιοι Ἀνάργυροι καὶ θαυματουργοί, ἐπισκέψατε τὰς ἀσθενείας ἡμῶν, δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε ἡμῖν. Ἀθλοφόρε ἅγιε καὶ ἱαματικὲ Παντελεήμων, πρέσβευε τῷ ἐλεήμονι Θεῷ... Ὡς οὖν Λυαίου καθεῖλες τὴν ἔπαρσιν, ἐν τῷ σταδίῳ θαρσύνας τὸν Νέστορα, οὕτως ἅγιε μεγαλομάρτυς Δημήτριε, Χριστὸν τὸν Θεὸν ἰκέτευε, δωρήσασθαι ἡμῖν τὸ μέγα ἔλεος.» («Ἐκκλησία καὶ Μάγια», Εὐχὴ ἐπὶ τῆς βασκανίας, σελ. 93.) Ἡ ἀναφορὰ αὐτὴ γίνεται γιὰ τὸν κορυφαῖο Ρωμαῖο παγκρατιστὴ ἐπὶ ἐποχῆς τοῦ αὐτοκράτορα Μαξιμιλιανοῦ Λυαῖο καὶ τὴν ἀνανδρὴ (ὑποκινού-

μενη ἐκ τοῦ Δημητρίου) δολοφονία του ἀπ' τὸν Νέστορα (προστάτη τῶν Νεοελλήνων ἀθλητῶν), ποὺ ἐγίνε μέσα στὴν παλαιστρα τοῦ σταδίου τῆς Θεσσαλονίκης. Βεβαίως ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἀγιοποίησε ἅμεσα τὸν Νέστορα. (Ἀναλυτικὰ δὲς «Δανιλό», τ. 275, ἄρθρο «Ὁ ἄθλος τοῦ ἁγίου Νέστορα, τοῦ προστάτη τῶν Ἑλλήνων ἀθλητῶν».) Ὁ ἴδιος ἅγιος στὸ «Ἐπὶ οἰκίας περιεργαζομένης ὑπὸ πονηρῶν πνευμάτων» κάνει ἐπίδειξη τῆς δυνάμεως τοῦ Γιαχβέ, ποὺ ἀναταράσσει ἢ καταστρέφει, ὅποτε θέλῃ τὴν φύση καὶ γκρεμίζει τοὺς ἰσχυροὺς (κυρίως τοὺς Ἑλληνες): «...ὁ σείων τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἐκ θεμελίων, τῶν δὲ στύλων αὐτῆς σαλευομένων, ὁ λέγων τῷ ἡλίῳ καὶ οὐκ ἀνατέλλει, κατὰ δὲ ἄστρον κατασφραγίζει, ἀπειλῶν τῇ θαλάσῃ καὶ ξηραίνων αὐτήν, οὗ ὁ θυμὸς τήκει ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας, καὶ πέτρες διετριβήσαν ἀπὸ σοῦ, ὁ πύλας χαλκὰς συντρίψας, καὶ μοχλοὺς σιδηροὺς συνθλάσας, ὁ τὸν ἰσχυρὸν δῆσας.» (Μητροπολίτου Φθιώτιδος Νικολάου, «Ἐκκλησία καὶ μάγια», σελ. 92-94.)

Ὁ ἅγιος καὶ μάρτυρας Τρύφων ἐξορκίζει καὶ καταριέται τὰ θηρία τῶν κήπων καὶ τῶν χωραφίων τῶν πιστῶν χριστιανῶν, δηλαδὴ τὰ παράσιτα, τὰ ἔντομα καὶ τὰ σαλιγκάρια, ποὺ τοὺς κατατρῶνε τὶς σοδεῖες, ἀπειλῶντας τα μὲ ἄνωθεν τιμωρία: «Ὁ εἰσακούων τῶν εἰς αὐτὸν πεποιθότων Θεός, ἐξαπέστειλεν ἐξ' ἐτοίμου κατοικητηρίου αὐτοῦ Ἄγγελον, τοῦ πατάξαι πᾶν φύλον καὶ πᾶν γένος κακοῦργων θηρίων, τῶν ἀδικούντων τὴν ἄμπελον, τὴν χώραν τε, καὶ τὸν κήπον τῶν δούλων αὐτοῦ, ὁ καὶ τῶν θηρίων τούτων τὰ ὀνόματα σαφῶς ἐπιστάμενος οἶα: Κάμπη, Σκώληξ, Σκωληκοκάμπη, Σκάνθαρος, Βροῦχος, Ἀκρίς, Ἐπίμαλος, Καλιγάρης, Μακρόπονος, Μύρμηξ, Φρεῖρ, Ρυγίτης, Ψυλλίτης, Κουσοκόπος, Ἐρυσίβη, Κοχλοί, Ψαλίτης καὶ ὅ,τι ἄλλον παραφυσοῦν καὶ μαραῖνον τὸν καρπὸν τῆς σταφυλῆς καὶ τῶν λοιπῶν εἰδῶν καὶ λαχάνων.» («Ἐξορκισμὸς λεγόμενος εἰς κήπους, ἀμπελώνας καὶ χωράφια», σελ. 501.)

Ὁ ἅγιος Κυπριανὸς στὸ «Εὐχαὶ ἀναγιγνωσκόμεναι πρὸς ἀποτροπὴν ἢ διάλυσιν πάσης μαγείας ἢ πάσης σατανικῆς ἐνεργείας», πρὸ τοῦ ἐξορκισμοῦ τοῦ Σατανᾶ μακαρίζει ὅλους τοὺς Ἑβραίους προπάτορες τῆς θρησκείας του καὶ τὸν λαὸ τοῦ Ἰσραὴλ, τοὺς παρηκμασμένους χριστιανοὺς «ἥρωες» τῆς ἐποχῆς του, ἐνῶ καταριέται μάγους, μάντις καὶ εἰδωλολάτρες: «Καὶ ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ, ὁ Θεὸς τοῦ Μωυσέως, ὁ Θεὸς τῶν Ἀγγέλων Μιχαήλ, Γαβριήλ, Οὐρουήλ καὶ Ραφαήλ καὶ πάντων τῶν οὐρανίων ταγμάτων Χερουβείμ, Σεραφεῖμ... καὶ πάντων τῶν Προφητῶν καὶ Πατριαρχῶν, Μαρτύρων, Ὁμολογητῶν καὶ Παρθένων... Καὶ ἡλευθερώσας τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὐὰ ἐκ τοῦ Ἄδου, τὸν μακάριον Πέτρον ἐκ τῆς φυλακῆς, τὸν Παῦλον, τὴν Σωσάννην ἐκ τῆς ψευδομαρτυρίας, τὴν Λουκίαν ἐκ τοῦ πορνοκοπίου, τὸν παράλυτον ἐκ τοῦ κρεβάτου, τὸν Λάζαρον ἐκ τοῦ τάφου, τὸν ἰσραηλιτικὸν λαὸν ἐκ τῆς θαλάσσης, τὸν Ἰωάνν ἐκ τῆς κοιλίας τοῦ κήτους, τὸν Ἀὼτ ἐκ τῶν Σοδόμων, τὸν Δανιήλ ἐκ τῶν λεόντων, τὸν Δαυὶδ ἐκ τοῦ φόνου, τὸν Νῶε ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ.» «...Πάντα γὰρ ταῦτα εἶναι ἴδια τῶν Ἑλλήνων, τῶν εἰδωλολατρῶν, τῶν Ἑθνικῶν, τῶν προσκυνούντων τοὺς δαίμονας.» («Ἐκκλησία καὶ Μάγια», σελ. 110.)

Ἡ τελετὴ τοῦ ἐξορκισμοῦ γίνεται ἀπ' τὸν ἱερέα μέσα στὸν ναὸ ὁμαδικὰ ἢ ἀτομικά.

Τὸ θέατρο τοῦ παραλόγου ξετυλίγεται συνήθως ἀπὸ κάποιον δῆθεν δαιμονισμένο, γνωστὸ τοῦ ἱερέα-ἐξορκιστῆ, ποὺ ἀρχίζει νὰ παραληρῇ, νὰ βρίζῃ καὶ νὰ χτυπιέται, ὅταν ἀκούῃ τὰ ἐξαγνιστικὰ λόγια τοῦ ἐξορκισμοῦ. Οἱ ἤδη πεπεισμένοι περὶ τῆς δαιμονοπληξίας τους ψυχασθενεῖς ὑποκινοῦνται ἀπ' τὴν ψυχωτική ἀτμόσφαιρα ποὺ ἔχει δημιουργηθῇ. Ἀκολουθώντας τὴν δεισιδαμονία, ποὺ τοὺς ἐμφυτεύτηκε ἀπ' τὸν ἱερέα, ἀρχίζουν τὸ δικό τους προσωπικὸ παραλήρημα. Ἡ μεσαιωνικὴ παραφροσύνῃ καταλήγει σὲ μανιακὲς ἐκδηλώσεις ἀπὸ πλευρᾶς τοῦ δαιμονιζομένου. Ἡ ὑποτιθέμενη ἴαση ἀκολουθεῖ. Τὸ στημένο τῆς ὑποθέσεως ἀποκαλύφθηκε ἀπ' τὸν Τύπο, ὅταν τὸν Ἰούνιο τοῦ 2006 μία δημοσιογραφικὴ τηλεοπτικὴ ἔρευνα ἀποκάλυψε τὴν ἀπάτη ποὺ εἶχε στηθῇ ἀπ' τὸν ἱερέα τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Γεωργίου στὸν Καρέα. Λόγω τοῦ σάλου ὁ ἱερέας ἀπομακρύνθηκε κακὴν κακῶς. Ἡ προπαρασκευὴ τῆς ὅλης ψυχεδελικῆς καταστάσεως ξεκινᾷ ἀπ' τὰ ἀθῶα παιδικὰ μας χρόνια, ὅταν ἀρχίζει ἡ χριστιανικὴ μας κατήχησις μέσῳ τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν ἀλλὰ καὶ τῆς ἐν γένει χριστιανικῆς μας παιδείας. Ἡ πλύσις ἐγκεφάλου συνεχίζεται καθ' ὅλη τὴν διάρκεια τῆς ζωῆς μας μέχρι καὶ τὴν τελευταία ὥρα τοῦ θανάτου μας, ἀπ' τὸν ἔντυπο λόγο, τὸν κινηματογράφο καὶ τὴν τηλεόρασις μέσω τῶν ταινιῶν θρίλερ περὶ συντέλειας τοῦ κόσμου, μεσσιῶν, σατανισμοῦ, ἐξορκισμοῦ, φαντασμάτων, βρυνκολάκων, ζόμπι κι ἄλλων παραφυσικῶν γελοιοτήτων, ὅλων ἐμπνευσμένων ἀπ' τὴν χριστιανικὴ παράνοια. Ὅλες αὐτὲς οἱ δεισιδαμονίες ἔχουν χαραχθῇ βαθιὰ στὴν ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων τοῦ Δυτικοῦ κόσμου, ἐγκαθιδρύοντας τὸν μεταφυσικὸ φόβο καὶ τρόμο στὶς ψυχές τους. Ἀποτέλεσμα ἡ ἐν γένει σύγχυσις μέσω τῆς διασάλευσις τῆς λογικῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ραγδαία αὔξησις τῶν ψυχολογικῶν ἀσθενειῶν. Ἡ ἀδράνεια τῆς Πολιτείας στὴν δεισιδαμονικὴ αὐτὴ παραφροσύνῃ δηλώνει μόνον ἀποδοχὴ, συγκατάληψις καὶ συμμετοχή.

* * *

ειδιάω, ὅταν θυμᾶμαι, τὴν ἐποχὴ ποὺ ἤμουνα παιδί, ἕναν ἱερέα, ποὺ εἶχε ἔρθῃ στὸ δημοτικὸ σχολεῖο ποὺ φοιτοῦσα, νὰ κάνῃ ἐξορκισμό, γιὰ νὰ φύγουν τὰ ποντίκια ἀπ' τοὺς κοινόχρηστους χώρους, ὅπου εἶχαν ἐμφανισθῇ. Ἀφοῦ τέλειωσε τὸν ἐξορκισμό καὶ πῆρε τὰ λεφτά, εἶπε ἐπὶ λέξει στὸν δάσκαλό μας: «Καλὰ κάναμε τὸν ἐξορκισμό, δάσκαλε, ἀλλὰ ρίξε καὶ κανὰ ποντικοφάρμακο, γιὰ νὰ ἴμαστε σίγουροι.»

Βιβλιογραφία

- Γ. Μουστάκης, «Ὁ ἐξορκισμὸς τῶν βρεφῶν καὶ λεχόνων ἀντιγραφὴ ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη», «Δ», τ. 243.
- Γ. Μουστάκης, «Εβραϊκὴ σατανολογία καὶ ἐξορκισμὸς τῶν νηπίων στὴν τελετὴ τοῦ βαπτίσματος», «Δ», τ. 244.
- Γ. Μουστάκης, «Μαγεία καὶ ἐξορκισμοὶ στὸ Ὁρθόδοξο “εὐχολόγιο”», «Δ», τ. 254.

Βασίλειος Μανρομμάτης

Ἡ ἄγνωστη βιώματικὴ αὐτοβιογραφία τοῦ **ΜΙΚΗ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗ**

Τὰ πρῶτα «χαράγματα» στὴ Λέσβο. – Πῶς ὠδηγήθηκε στὴν Συμπαντικὴ Ἀρμονία. – «Ὁ θεός μου δὲν εἶναι αὐτὸς τῶν εὐαγγελιστῶν.» – Ἡ Φωτιὰ τοῦ «κεντρικοῦ πυρός» τῶν Πυθαγορείων. – Ἡ μέθεξι στὸ Ἀπολλώνιο καὶ Διονυσιακὸ Πνεῦμα. – Ἡ ἀντινομία στοὺς ἀρχαίους Τραγικούς καὶ ἡ «παγωμένη μουσικὴ» τοῦ Παρθενῶνα. – Θέση, ἀντίθεση, σύνθεση καὶ ἀποσύνθεση. – Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς Συμπαντικῆς Ἀρμονίας στὴ Μουσικὴ. – Ἡ ἀρχαιοελληνικὴ συσχέτιση Μουσικῆς-Ἀριθμῶν. – Μαγεία, ἡ ἀντανάκλαση τοῦ Ἀρμονικοῦ Ἀρχέτυπου.

«Ἀπὸ τὴν Ἀρμονία τοῦ Σύμπαντος ἐκπηγάζει ἡ μουσική μου»

[Μὲ μεγάλη ἱκανοποίηση παρουσιάζομε τὸ κείμενο τῆς ἄγνωστης βιοματικῆς αὐτοβιογραφίας τοῦ Μίκη Θεοδωράκη, ποὺ ὁ κορυφαῖος σύγχρονος Ἕλληνας δημιουργὸς παραχώρησε πρὸς δημοσίευση στὸν «Δαυλό». Πρόκειται γιὰ τὴν πιὸ αὐθεντικὴ ἀποκάλυψη τῆς διαδικασίας δημιουργίας ὑψηλῆς Τέχνης. Ὁ καλλιτέχνης περιγράφει βῆμα πρὸς βῆμα τὴν ὑποκειμενικὴ του πορεία (ποὺ πολὺ συχνὰ εἶναι τραγικὴ, καθὼς εἶναι κάθε πορεία πρὸς τὴ γνήσια δημιουργία), ὅπως τὴν ἔζησε ἐσωτερικὰ διαπλέοντας, μὲ ἀφετηρία τὰ πρῶτα «χαράγματα» στὴν παιδικὴ ψυχὴ του, τὸ πέλαγος τῆς αὐτογνωσίας καὶ τῆς γνώσης, ἀνακαλύπτοντας σὰν λιμάνια σιγουριᾶς προηγούμενους Ὀδυσσεῖς τοῦ Πνεύματος καὶ τῆς Τέχνης, τοὺς Πυθαγόρειους, τοὺς Προσωκρατικούς, τοὺς Τραγικούς καὶ τόσους ἄλλους, καὶ ἀνάγοντας πάντοτε τὴν ὑπαρξή του καὶ κατὰ συνέπειαν τὴν τέχνη του στὸ Σύμπαν, ἔχοντας, ὅπως λέει, τὴν αἴσθηση ὅτι ἐνώνεται μὲ τὸ Κέντρο τῆς Συμπαντικῆς Ἀρμονίας, ὥσταν νὰ ἦταν αὐτὸς ὁ κύριος λόγος τῆς ὑπαρξῆς του.

Ἡ «ἐξομολόγηση» αὐτὴ μιᾶς μεγάλης συνειδήσεως, ὅπως εἶναι ὁ Μ.Θ., δείχνει δύο τεράστιες ἀλήθειες, ὅτι δὲν ὑπάρχει

τίποτε άλλο από τὸ Σύμπαν καὶ ὅτι ἡ αὐθεντικὴ Τέχνη (καὶ ὁ αὐθεντικὸς Λόγος) δὲν μποροῦν νὰ εἶναι τίποτε άλλο ἀπὸ «ἀντανακλάσεις» τῆς λειτουργίας τοῦ Σύμπαντος στὴ λειτουργία τῆς ψυχῆς. Ἔτσι –μᾶς λέει ὁ Μ.Θ.– λειτούργησε, ἔτσι βίωσε, ἔτσι δημιούργησε, ἔτσι –θὰ λέγαμε ἐμεῖς– ἔμεινε ἐναρμονισμένος μὲ τὴν Ἀλήθεια καὶ τὴν Ἐλευθερία ὁ ἄνθρωπος Θεοδωράκης, κάτι ποὺ πολλοὶ δὲν τὸ κατορθώνουμε δυστυχῶς, ἀποκοπτόμενοι ἀπὸ τὴν Παμμήπειρα Γαῖα, μὴ «ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῶντες», ὅπως θὰ ἔλεγε ὁ μεγάλος Προσωκρατικός. Καὶ πραγματικά, ἂν ἐξαιρέση κανεὶς τὰ σημεῖα τοῦ κειμένου τοῦ Μ.Θ. ποὺ ἀποτελοῦν ἀναφορὲς στὴν Ἱστορία καὶ τὴν Φιλοσοφία (ὠρισμένα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀπὸ ἑλλειψη χώρου παραλείπονται στὴν παρούσα πρώτη δημοσίευση), ὁ ὑπόλοιπος λόγος τοῦ ἀποτελεῖ κι αὐτὸς μιὰ ὑψηλὴ δημιουργία, ἀφοῦ δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ μία γνήσια ἔκφραση τῆς διαλεκτικῆς σχέσεως τοῦ ὑποκειμένου του μὲ τὸ Σύμπαν, ὅπως αὐτὴ ἡ σχέση ἀναπτυσσόταν, ἐξελισσόταν καὶ δυνάταν μὲ ἀπολάνιους καὶ διονυσιακοὺς δεσμούς, σ' ὁλόκληρη τὴν προσωπικὴ του ψυχικὴ καὶ πνευματικὴ πορεία. Τὸ ἔξοχο αὐτὸ κείμενο τοῦ Μ.Θ. ἐκφωνήθηκε ὡς εἰσήγησή του σὲ Συμπόσιο, ποὺ ἔγινε στὸ Πανεπιστήμιο Κρήτης τὸν περασμένο Μάρτιο. Ἡ δημοσίευση ποὺ ἀκολουθεῖ εἶναι ἡ πρώτη τοῦ ἀσυνήθιστου αὐτοῦ στὴν νεοελληνικὴ Γραμματεία κειμένου τοῦ κορυφαίου ζῶντος ἐκπροσώπου τοῦ σύγχρονου Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ. **_Δ.Ι.Λ._**

Τὰ πρῶτα χρόνια τῆς ζωῆς μου, ἀπὸ τὸ 1925 ἕως τὸ 1930, τὰ ἔζησα στὴ Λέσβο. Ἐκεῖ τὰ καλοκαίρια τὰ πέρασα σ' ἓνα προάστιο τῆς Μυτιλήνης, τῇ Βαρειά. Τὸ σπίτι μας ἦταν πλάι στὴ θάλασσα, καὶ τὰ βράδια συνηθίζαμε νὰ κοιμώμαστε στὸ ὑπαιθρο, κάτω ἀπὸ τὸν ἑναστρο οὐρανό. Ὁ πατέρας μου, ποὺ τὸν ἐνδιέφερε ἡ Ἀστρονομία, ἂν καὶ ἤμουν πολὺ μικρός, ἐπέμενε νὰ μοῦ μιλᾷ γιὰ τὰ οὐράνια σώματα, τοὺς ἀστερισμοὺς καὶ τοὺς γαλαξίες, ἔτσι ποὺ τελικὰ ὁ οὐράνιος θόλος νὰ χαραχτῇ βαθιὰ μὲς στὴν ψυχὴ μου καὶ νὰ γίνῃ ἀναπόσπαστο μέρος τοῦ θυμικοῦ καὶ στὴ συνέχεια τοῦ πνευματικοῦ μου κόσμου. Ἔτσι ὁ χάρτης μὲ τὸν Γαλαξία τοῦ μουσικοῦ μου ἔργου θὰ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ ἀντανάκλαση ἐκείνου ποὺ χαράχτηκε στὴν παιδική μου ψυχὴ καὶ πού, ὅπως ἀποδείχθηκε, δὲν ἦταν γιὰ μένα μιὰ ἀπλὴ εἰκόνα μὲ ἄστρα ἀλλὰ κάτι τὸ πολὺ βαθύτερο, ποὺ ἔφτανε στὰ μύχια τοῦ ἑαυτοῦ μου, ποὺ μὲ ἀναστάτωνε καὶ πού, ὅσο ὠρίμαζα, συνειδητοποιοῦσα ὅλο καὶ πιὸ πολὺ ὅτι μετουσιωνόταν μέσα μου σὲ μιὰ θάλασσα μουσικῆς, ποὺ μοῦ ζητοῦσε νὰ ἀνακαλύπτω κάθε φορὰ κάποιες ἀπὸ τὶς ἀναρίθμητες μορφές της καὶ νὰ τῆς δίνω μιὰ συγκεκριμένη μουσικὴ ὑπόσταση.

Ἔτσι ὠδηγήθηκα στὸ νὰ ἀκούω, εἴτε νὰ νομίζω ὅτι ἀκούω, ὅπως ὁ Πυθαγόρας, τῇ μουσικῇ τῶν πλανητῶν καὶ τῶν οὐρανίων σφαιρῶν, γιὰ νὰ καταλήξω στὴν διατύπωση τῆς θεωρίας μου γιὰ τὴν Συμπαντικὴ Ἀρμονία, ἡ ὁποία ὅμως στὴν οὐσία ἐπαναλάμβανε ὅσα εἶχαν ἤδη ἀποκαλύψει οἱ Πυθαγόρειοι πρὶν ἀπὸ 2.500 χρόνια. **Ἀσυγχώρητο** βεβαίως ἀπὸ μία πλευρὰ εἶναι, τὸ ὅτι δὲν γνώριζα τότε ἀκόμη (ἤμουν 16 χρονῶν) τὸν Πυθαγόρα καὶ τὴν θεωρία του (τὸν ἀνακάλυψα ἀργότερα), **ἀξιοσημείωτο** ὅμως –ἂς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ πῶ– εἶναι, τὸ ὅτι κατέληξα ἔστω καὶ μετὰ 2.500 χρόνια στὰ ἴδια συμπεράσματα ἐντελῶς μόνος, ὠδηγημένος βασικὰ ἀπὸ τὶς δικές μου ἐμπειρίες, τὶς ὁποῖες ἀπέκτησα γράφοντας μουσικὴ.

Κατ' ἀρχὴν ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ὠδηγήθηκα στὸν δρόμο τῆς μουσικῆς σύνθεσης ὑπῆρξε πρὸ παντὸς βιωματικός, μὲ συμπτώματα ψυχοσωματικά, τὰ ὁποῖα μὲ συνώδευσαν ἀπὸ τὴν ἡλικία τῶν 12 ἐτῶν ἕως τὰ 77 μου χρόνια, τότε ποὺ τελείωνα τὴν σύνθεση τῆς «Λυσιστράτης». Παρ' ὅτι πιστεύω ὅτι τίποτα δὲν εἶναι προαποφασισμένο καὶ ἀναπόφευκτο στὴν ἀέναη ἀλληλεπίδραση Φύσης καὶ περιβάλλοντος, πρέπει νὰ πῶ, ὅτι ἡ τυχαία ἀποκάλυψη τῆς μουσικῆς μὲ τὴν ἀπόκτηση ἐνὸς βιολίου μὲ βοήθησε νὰ ξεπερνῶ αὐτὲς τὶς τακτικὲς «κρίσεις», γράφοντας κατ' ἀρχὴν τραγούδια καὶ στὴ συνέχεια συμφωνικὰ ἔργα. Τὸ βιολὶ μὲ ὠδήγησε στὴν θεωρία τῆς Μουσικῆς, καὶ ἔτσι ἐπετεύχθη ἡ ἀπαραίτητη συνεργασία μεταξὺ ψυχῆς καὶ αἰσθήσεων ἀπὸ τὴ μία καὶ μυαλοῦ, λόγου καὶ γνώσεων ἀπὸ τὴν ἄλλη. Κατὰ τὸ ἀρχικὸ στάδιο, ποὺ θὰ ὀνομάσω στάδιο τῆς γενέσεως τῆς μουσικῆς μέσα ἀπὸ τὸ ἡχητικὸ χάος, εἶχα τὴν αἴσθηση, ὅτι ἡ πρωτογενὴς μουσικὴ ὕλη ποὺ κατέγραφα ἦταν τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς οὐσιαστικῆς ἔνωσης ἀνάμεσα σὲ μένα καὶ τῇ Συμπαντικῇ Ἀρμονίᾳ ποὺ μὲ περιβάλλει. Γι' αὐτὸν τὸν λόγο

κάθε περίοδος γονιμοποίησης είχε μέσα της τὰ στοιχεῖα τῆς ἀγωνίας, τῆς ὀδύνης, τῆς ἔκστασης καὶ τῆς ὑπέρβασης.

Καὶ ὅταν κάποτε περνοῦσα στὸ παραλήρημα, τότε οἱ ἦχοι τῶν πλανητῶν προέβαλλαν μέσα μου εὐκρινῶς, προκαλώντας μου ἓνα μαγικὸ δέος, ποὺ μὲ γέμιζε μὲ ἀκαθόριστη, σχεδὸν νεφελώδη, εὐδία, εὐτυχία, χαρά, πληρότητα, ποὺ ἦταν ἡ ἴδια ἡ γονιμότητα καὶ συγχρόνως ἡ θεϊκὴ αἴσθηση ὅτι ἐνώνομαι μὲ τὸ Κέντρο τῆς Συμπαντικῆς Ἀρμονίας, ὡσὰν νὰ ἦταν αὐτὸς ὁ κύριος λόγος τῆς ὑπαρξῆς μου.

Πιστεύω δέ, ὅτι κάθε μουσικὸς δημιουργὸς δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ «ἀκούη», ἔστω καὶ ἂν δὲν τὸ ἔχη συνειδητοποιήσει, τὸν ἦχο ἀπὸ τὴν Συμπαντικὴ Ἀρμονία καὶ νὰ τὴν καταγράφη, μιᾶς καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι ὁ καλλιτέχνης δὲν εἶναι παρὰ ἓνα ὄργανο στὴν ὑπηρεσία αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ Νόμου.

«Πῶς ὠδηγήθηκα στὴν Συμπαντικὴ Ἀρμονία»

κολούθησε ἡ περίοδος τῆς ξένης κατοχῆς (1941-44). Ἦταν τότε μιὰ ἐποχή, ποὺ ἀρχίζα νὰ βυθίζωμαι ὅλο καὶ πὶο πολὺ μέσα στὴ μουσικὴ. Τὴν ἀνοιξη τοῦ 1941 μπήκαν τὰ ξένα στρατεύματα, Γερμανοὶ καὶ Ἰταλοὶ στὴν μικρὴ μας πόλη, τὴν Τρίπολη, στὸ κέντρο τῆς Πελοποννήσου. Ἡ Ἑλλάδα εἰσήρχετο στὴν Μεγάλῃ Νύχτῃ καὶ μαζί της κι ἐγώ. Ἀποκομμένος ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, ὅπου ὑπῆρχαν τὰ μεγάλα ὥδεα, γιὰ νὰ σπουδάσῃ κανεῖς, ἤμουν ὑποχρεωμένος νὰ ἀνακαλύπτω μόνος μου, μὲ μόνη βοήθεια τὸ βιολί μου, τὴν Θεωρία καὶ τοὺς Νόμους τῆς Μουσικῆς. Παράλληλα ὑπῆρχαν τὰ βιβλία, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὴν μεγαλύτερη ἐντύπωση μοῦ ἔκαναν οἱ ἀρχαῖοι Τραγικοὶ ποιητὲς καὶ φιλόσοφοι, καθὼς καὶ οἱ νεώτεροι, μὲ πρῶτους τὸν Διονύσιο Σολωμό, τὸν Κωστή Παλαμᾶ καὶ τὸν Κωνσταντῖνο Καβάφη. Λίγο ἀργότερα ἦρθε νὰ προστεθῇ καὶ ὁ Γιάννης Ρίτσος μὲ τὶς τρεῖς μεγάλες ποιητικὲς του συνθέσεις, τὴν «Ἑαρινὴ Συμφωνία», «Τὸ Τραγοῦδι τῆς Ἀδελφῆς μου» καὶ τὸ «Ἐμβατήριο τοῦ Ὁκεανοῦ». Σαράντα χρόνια μετὰ μὲ βάση τὰ ἔργα αὐτὰ θὰ συνθέτα τὴν 7ῃ Συμφωνία μου, ποὺ τὴν ὠνόμασα «Ἑαρινή». Τέλος, γοητευμένος ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ τὴν διδασκαλία του, πῆγαινα συχνὰ στὴν ἐκκλησία, ὅπου στὴν ἀρχὴ συμμετεῖχα στὴν χορωδία, γιὰ νὰ κάνω στὰ 1942 τὸ δικό μου χορωδιακὸ σύνολο, γιὰ τὸ ὁποῖο κάθε Κυριακὴ συνθέτα καινούργια ἐκκλησιαστικὰ ἔργα. Κάποτε συνειδητοποίησα, ὅτι τὸ «ἀγαπᾶτε ἀλλήλους», δηλαδὴ ἡ Ἀγάπη, εἶναι ἡ συνεκτικὴ πεμπτουσία τῆς Ἀρμονίας, γεγονὸς ποὺ μὲ ἔφερε πὶο κοντὰ στὸν Χριστιανισμό.

Τὰ γράφω αὐτά, γιὰ νὰ ὀριοθετήσω τὸ πνευματικὸ καὶ τὸ ψυχικὸ μου στίγμα καὶ νὰ ἐξηγήσω, πῶς ὠδηγήθηκα στὴν ἀποκάλυψη τῆς Συμπαντικῆς Ἀρμονίας. Μέσα σὲ ὅλες αὐτὲς τὶς πνευματικὲς κυρίως ἐνασχολήσεις ἡ μοναξιά μου μεγάλωνε, γεγονὸς ποὺ μοῦ ἐπέτρεπε νὰ βυθίζωμαι ὅλο καὶ περισσότερο στὸν ἑαυτό μου... Ἦτο ἀνακάλυψα ἐντελῶς μόνος τὶς μουσικὲς κλίμακες καὶ τὶς ἀρμονίες τῆς Μουσικῆς, γεγονὸς ποὺ μοῦ προκαλοῦσε ἓνα περίεργο συναίσθημα, λὲς καὶ δημιουργοῦσα ὁ ἴδιος ἓναν δικό μου κόσμο, μιᾶς καὶ ὡς τότε ἡ ὑπαρξὴ καὶ τὰ ἔργα τῶν μεγάλων συνθετῶν μοῦ ἦταν ἄγνωστα. Ὅμως αὐτὴ ἡ ψευδαίσθηση, ὅτι τάχα ἀνακαλύπτω ἓναν νέο κόσμον ἐντελῶς δικό μου, πολλαπλασίασε μέσα μου τὶς ὅποιες δημιουργικὲς μου δυνάμεις καὶ μὲ ὠδήγησε

στην βεβαιότητα, ὅτι ἐπικοινωνῶ μὲ κάποιο ἀρχέτυπο ἀρμονίας καὶ μουσικῆς, ποὺ μᾶς περιβάλλει, χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζουμε.

Παράλληλα μελετῶντας τὰ βιβλία Ἀστρονομίας, ποὺ ὑπῆρχαν στὴν βιβλιοθήκη μας, ξαναγύρισα στὶς ἀναμνήσεις τοῦ παιδιοῦ, ποὺ ἦμουν τότε, ποὺ ξαπλωμένος κάτω ἀπὸ τὸν οὐράνιο θόλο τοῦ Αὐγούστου στὴ Λέσβο ἄκουγα τὸν πατέρα μου νὰ μιλᾷ γιὰ τὰ ἄστρα καὶ τοὺς ἀστερισμούς. Ἔτσι ἄρχισα νὰ νοιώθω κάποια ἀπροσδιόριστη σχέση ἀνάμεσα στὸ ἀπειρο καὶ τὸν δικό μου μουσικὸ κόσμο, ποὺ τότε ἀνακάλυπτα. Καθὼς ἔγραφα στὸ πεντάγραμμο μελωδίες, ποὺ μόλις ἔβγαιναν μέσα ἀπὸ τὸ τίποτα, τὶς θεωροῦσα σὰν ἓνα μικρὸ δῶρο, ἀλλὰ ταυτόχρονα καὶ κάτι ποὺ ἀντανάκλᾳ ἓνα μουσικὸ ἀρμονικὸ ἀρχέτυπο ἔξω ἀπὸ ἐμένα.

Τέλος μὲ τὴν ἐξάσκηση καὶ τὴν ὀλοκληρωτικὴ βύθιση στὰ μύχια τῆς ψυχῆς μου συνειδητοποιοῦσα, ὅτι μὲ περιβάλλει ἓνας ὠκεανὸς ἤχων καὶ ἀρμονιῶν, καὶ ὅτι τὸ μόνο ποὺ εἶχα νὰ κάνω ἦταν νὰ θυμᾶμαι μετὰ ἀπὸ κάθε περίοδο ἐκστασης, ποιὰ καινούργια μουσικὴ ιδέα εἶχε καταγραφῆς στὸ μυαλό μου. Ἐπρεπε ὅμως γι' αὐτὸ νὰ κατακτῶ καθημερινὰ καινούργιες τεχνικὲς καὶ μέσα μουσικῆς ἔκφρασης, μὲ ἄλλα λόγια νὰ προχωρῶ στὸ βάθος τῆς ἐπιστήμης τῆς Μουσικῆς ὡς ἐνὸς σημαντικοῦ καὶ ἀναπόσπαστου μέρους τῆς μουσικῆς Τέχνης.

«Ὁ Θεός μου δὲν ἦταν αὐτὸς τῶν εὐαγγελιστῶν»

μὴς δὲν ἦταν μονάχα ἡ μουσικὴ ποὺ μὲ ἀπασχολοῦσε καὶ μὲ ἐνδιέφερε τότε ἀλλὰ καὶ ἡ μεταφυσικὴ, ἡ θρησκεία καὶ ἡ φιλοσοφία. Ἡ ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα ποὺ θέτει ὁ κάθε ἔφηβος στὸν ἑαυτό του: «ποιός εἶμαι, ἀπὸ ποῦ ἔρχομαι καὶ ποῦ πάω», ἔπαιρνε τώρα γιὰ μένα ἓνα νέο περιεχόμενο καὶ μία νέα διάσταση καὶ κυρίως μὲ ὠδηγοῦσε σὲ νέες ἀναζητήσεις. Γιατὶ ἀπαντοῦσε μέσα μου στὸ βασικὸ ἐρώτημα γιὰ τὴν οὐσία καὶ τὸν σκοπὸ τῆς ὑπαρξης, καθὼς συνειδητοποιοῦσα ὅλο καὶ πιὸ πολλὸ ὅτι εἶμαι ἓνα ἀπειροελάχιστο, ὅμως ἐνεργητικὸ μόριο τοῦ Σύμπαντος, ἀφοῦ ἔχω τὴν ιδιότητα νὰ ἀντανάκλῶ δημιουργικὰ τὸν Νόμο τῆς Συμπαντικῆς Ἀρμονίας καὶ ἐπομένως νὰ συμμετέχω γιὰ ὅσο διάστημα ὑπάρχω σ' αὐτὴ τὴν ἀέναη κίνηση τοῦ διαρκοῦς ἀρμονικοῦ γίνεσθαι. Πρὶν ὅμως καταλήξω ὀριστικὰ σ' αὐτὴ τὴν βεβαιότητα, ἔθετα, ὅπως οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι, ὡς ὑπέρτατο σκοπὸ τῆς ζωῆς μου τὴν ἀναζήτησι τοῦ Θεοῦ. Δὲν θυμᾶμαι πᾶς τὴν μορφὴ ποὺ τοῦ ἔδινά τότε στὴν φαντασία μου. Ἦταν βέβαια ὁ χριστιανικὸς Θεός, ὅχι ὅμως ὅπως τὸν περιγράφουν οἱ εὐαγγελιστὲς καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη.

Ὁ Μίκης Θεοδωράκης μὲ τὸν πατέρα του, ποὺ ἐπέμενε νὰ τοῦ μιλᾷ γιὰ τὰ οὐράνια σῶματα, τοὺς ἀστερισμοὺς καὶ τοὺς γαλαξίες. (Βαρειὰ Μυτιλήνης, 1928.)

Ἀναζητοῦσα ἓναν θεὸ χωρὶς συγκεκριμένη μορφή καὶ ὑπόσταση μὲ τὴν βοήθεια τοῦ ποιητικοῦ λόγου καὶ τῆς μουσικῆς. Τὸ συμφωνικὸ ἔργο, ποὺ ξεκίνησα νὰ συνθέτω ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ 1943 ἕως ἓνα μῆνα μετὰ τὰ Δεκεμβριανά, τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1945, τὸ ὠνόμασα Συμφωνία ἀρ. 1, καὶ ἦταν γραμμένο γιὰ τετράφωνη χορωδία, ὀρχήστρα ἐγχόρδων καὶ σολίστ. Ὑπῆρχε ἐπίσης καὶ ἓνας ἀφηγητής, ποὺ ξεκινοῦσε μὲ λόγια ποὺ θὰ γίνονταν ἔννοιες-κλειδιά στὴ θεωρία μου:

*Τὸ πιὸ ψηλὸ σκαλὶ τῆς εὐτυχίας θὰ φτάσης,
ὅταν δέσης τὴ Μνήμη στὸ Ἀνύπαρχτο,
κι ὅταν λυτρωμένος ἀπὸ τὴ φθορὰ
ζητήσης τὴν ἀκινησία τῆς Αἰωνιότητος.
Αὐτὸ ποὺ κρύβεται πίσω ἀπὸ τὸ Φῶς!
Τὸ πρόσωπό σου θὰ πάρῃ τότε
τὴ σύσπασιν ἐκείνη τῶν Ἀθανάτων,
κι ὅλα θὰ ἡσυχάσουν καὶ θὰ σιωπήσουν,
ἐνῶ ἡ μεγάλη φωνὴ τοῦ θριάμβου
θὰ 'χρ' ὑψωθῇ σ' ἓναν ἥχο ἀσύλληπτο σὰν Σιωπῇ.*

Εὐθὺς μετὰ ἀρχίζει ἐναγώνια ἀναζήτηση τοῦ Θεοῦ. Αὕτὴ τὴν ἀποστολὴ τὴν ἀναλαμβάνει ἡ χορωδία, δηλαδὴ ὁ ἀρχαῖος χορὸς. Ξεκινῶ ἀπὸ τὸ **Σκοτάδι**, τὴν πιὸ μυστηριακὴ καὶ συνάμα φοβερή, ἀπειλητικὴ καὶ αἰνιγματικὴ κατάστασις ποὺ μᾶς τριγυρίζει, καὶ ποὺ προσωπικὰ δὲν συμφιλώθηκα μαζί της ποτέ:

*- Ὡ Πνεῦμα θεῖο τοῦ Σκότους,
στάλαξε λήθη σὴν φλογισμένη ψυχὴ
τῶν ταπεινῶν (...)
Ὅλα ζοῦν ἀπὸ Σέ - ὅλα ζοῦνε γιὰ Σέ.
Μέσ στα βάθη τοῦ Ἀπείρου σέ ζητᾶμε,
στῆς καρδιάς μου τὰ σκοτάδια σέ γυρεύω, Θεέ.
Ἀκολουθεῖ ἡ ἀναζήτησις σὴν **Φωτιά** καὶ στὸ **Φῶς**:
Δῶσε φλόγα σὴν ψυχὴ (...)
Ἐύπηνα μ' ἓνα κύμα φλόγας
τὰ σκοτάδια τοῦ Νοῦ τὰ φριχτά (...)
Χῦσε φωτιά! Δῶσε στὸν Νοῦ φτερά (...)
Φέρε Φῶς! Φέρε Φῶς!
τὴ Φωτιά ποὺ μᾶς μεθᾶ.*

Ἡ Φωτιά τοῦ «κεντρικοῦ πυρός» τῶν Πυθαγορείων

δῶ ὑπάρχουν δύο ἔννοιες-κλειδιά: Ἡ Φωτιά καὶ ἡ Μέθη. Τὸ Ἀπειρο καὶ ὁ Διόνυσος. Γιατί τὸ Ἀπειρο; Ὁ ἐπιφανὴς Πυθαγόρειος Φιλόλαος πίστευε, ὅτι οἱ πλανητικὲς ἀποστάσεις ἔπρεπε νὰ μετροῦνται μὲ βάση τὸ «κεντρικὸ πῦρ» αὐτὸν τὸν πύρινο πυρῆνα τοῦ Σύμπαντος, ποὺ τὸν ἀποκαλοῦσε «Σπίτι τοῦ Δία», «Μητέρα τῶν θεῶν», «Βωμό, δεσμὸ καὶ

μέτρο της Φύσης» καὶ τὸν θεωροῦσε φανταστικὸ ἄξονα γύρω ἀπὸ τὸν ὁποῖο κινοῦνταν κυκλικά ἡ Ἀντι-Γῆ ἢ Ἀντίχθων, ἡ Γῆ, ἡ Σελήνη, ὁ Ἥλιος, οἱ Πλανῆτες καὶ τέλος στὴν ἐξωτερικὴ σφαῖρα τοῦ Σύμπαντος οἱ Ἀπλανεῖς Ἀστέρες. Ἡ **Φωτιά** ἐπομένως γι' αὐτὸν ἔρχεται πρώτη. Γιατὶ αὕτῃ εἶναι ἡ Πηγὴ τοῦ Φωτὸς καὶ ὁ βασικὸς τρόπος ἐνέργειας τοῦ Ἀπόλυτου. Τέλος ἡ Φωτιά, ὅπως καὶ ἡ Μουσικὴ, πάντοτε κατὰ τὸν Φιλόλοιο, εἶναι δῶρα πρὸς τὸν Ἄνθρωπο. Ἡ Φωτιά ξαναξεσταίνει τὰ κρύα ὑλικά ποὺ καταλήξανε στὴν δημιουργία τῆς συμπυκνωμένης κατάστασης καὶ ὅλων τῶν κρύων καὶ μορφοποιημένων τύπων ζωῆς.

Καθὼς λοιπὸν ἡ Φωτιά ξαναξεσταίνει ὅσα ὑλικά ἀντικείμενα ἔχουν φυτρῶσει καὶ ἀναπτυχθῇ κρύα, τὸ ἀποτέλεσμα, ποὺ ἀκολουθεῖ, εἶναι νὰ ἀποστάζεται καὶ νὰ βγαίνει ἀπ' αὐτὰ σὲ κάποιο στάδιο τῆς ἀλλαγῆς ἓνα **καθαρὸ ἀπόσταγμα**. Ἀπ' τὴν πλευρὰ τῆς ἡ Μουσικῆς, ὡς ἀντίγραφο ἐπὶ τῆς Γῆς τοῦ πλανητικοῦ (συμπαντικοῦ) ἤχου, προκαλεῖ μιὰν **ἐπιστροφή** διὰ μέσου τῆς ἀντήχησής ποὺ δημιουργεῖται. Μὲ τὴν λέξη «ἐπιστροφή» ἐννοεῖ πρὸς τὴν καθαρότητα, πρὸς τὸ καθαρὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο. Ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡ Φωτιά, ποὺ προκαλεῖ καθαρότητα.

Μέσα στὴν Συμφωνία ἀρ. 1 κάνω λόγο καὶ γιὰ τὴν **Ψυχὴ**:

ΧΟΡΟΣ: Σὲ ἀναζήτησα μέσα στὴν καθαρτήρια
ἀναλαμπὴ τῆς Φλόγας
καὶ μέσα σὶς φωτεινὲς πτυχὲς
τῆς Σκέψης καὶ τῆς Σοφίας.
Ὅ,τι ὅμως νόμιζα πὼς ἦσουν Ἑσύ,
δὲν ἦταν παρὰ ἓνα ξεγέλασμα
τῆς ἴδιας μου τῆς Φαντασίας.
Τώρα ἀπομένω ἀνίκανος κι ἀνίδεος,
χωρὶς νὰ γνωρίζω ἐκεῖνο
ποὺ ὀφείλω νὰ κάνω,
κι ἡ Ψυχὴ μου ἀπομένει
γυμνὴ καὶ μόνη.

ΦΩΝΗ Ἡ Ψυχὴ μου γυρεύει τὸ Φῶς.

Ὁ Μίκης Θεοδωράκης ἐξόριστος στὴ Μακρόνησο (1949).

Οἱ Πυθαγόρειοι εἶχαν ἐξερευνήσει καὶ συνδέσει τὴν ἁρμονικὴ τοὺς Θεωρίαι τῶν Πλανητικῶν Σφαιρῶν μὲ τὴ Μουσικὴ καὶ μὲ τὴν Ψυχὴ. Ἡ σχέσις ψυχῆς καὶ πλανητῶν κατ' αὐτοὺς ἀνάγεται σὲ μίαν ἀνώτερης μορφῆς ἐσωτερικὴ κατὰδυση, σὲ μίαν ἀστρική περιπλάνησις στὶς ρίζες τοῦ ὄντος, ἐκεῖ ὅπου ἡ τραγικὴ ἀγωνία τοῦ ἀνθρώπου, μπροστὰ στὴν ἀδυναμία του νὰ συλλάβῃ μὲ τὴ διανόησις τὴν ἀσυλληπτότητα τοῦ Ἀείρου καὶ τοῦ Ἀέραντου, μετατρέπεται σὲ πόνο, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἐπιδιώκει νὰ ἀπολυτρωθῇ μὲ τὴν πνευματικὴ ἰκεσία καὶ τὴν ψυχικὴ ἔκστασις. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἡ πυθαγόρεια προοπτικὴ ἀναγωγῆς τῆς ψυχῆς στὴ σφαῖρα τῆς πνευματικότητος ἀποσπᾶται ἀπὸ τὸ ἰδεῶδες τοῦ ἑλληνικοῦ ὀρθολογισμοῦ καὶ καταλήγει στὸν χῶρο τῆς **Μαγείας**. Ὅμως καθ' ἡμᾶς ἡ ὑπέρβασις τοῦ συγκεκριμένου ὀρθολογισμοῦ μᾶς ὁδηγεῖ σὲ ἓνα ἄλλο ἐπίπεδο πνευματικότητος, τὴν διονυσιακὴ ὑπέρβασις, ποὺ ἦρθε σὰν ἀναπόσπαστο συμπλήρωμα τῆς ἀπολλωνίας συμμετρίας μέσα στὴν ὁποία ἀποκρυσταλλώνεται ἡ ἔννοια τοῦ αἰσθητικὰ **Ὠραίου**.

Ἡ μέθεξις στὸ Ἀπολλώνιο καὶ τὸ Διονυσιακὸ Πνεῦμα

Ἡ ἰσὴ ἀντανάκλασις τῆς Συμπαντικῆς Ἀρμονίας βρίσκω στὴν ἁρμονικὴ συννύπαρξις καὶ μέθεξις μεταξὺ Ἀπολλωνίου καὶ Διονυσιακοῦ Πνεύματος. Τὸ ἀποτέλεσμά της τόσο στὸν τομέα τῆς Σκέψης καὶ τῆς Φιλοσοφίας ὅσο πρὸ παντὸς στὸν τομέα τῆς Τέχνης ἀποτελεῖ ἴσως τὸ τελειότερο πρότυπο τῆς λειτουργίας τοῦ Νόμου τῆς Συμπαντικῆς Ἀρμονίας μέσα στὴν ἀνθρώπινη δημιουργία.

Ὁ Ἀπόλλων ὑπῆρξε ὁ κατ' ἐξοχὴν θεὸς τῶν Ἑλλήνων. Πίσω ἀπὸ τὴν ἀναζήτησις καὶ κατάκτησις τοῦ Ὠραίου ὑπάρχει ἡ τάσις πρὸς τὸ Ἀπόλυτο καὶ ἡ κυριαρχία τῶν Καθαρῶν Ἰδεῶν. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ ὅμως συνέτειναν στὴν ἀπογείωσις ἀπὸ τὴν ἀλήθεια τῆς σάρκας καὶ τῶν αἰσθήσεων, ποὺ ἀπὸ ἓναν ἄλλο δρόμο ὁδηγοῦν στὸν ψυχικὸ ἐξαγνισμὸ καὶ στὴν ψυχικὴ κάθαρσις. Καὶ ἀπὸ κεῖ στὴν θεία Μέθη μὲ τὴν ὑπέρβασις τοῦ συμβατοῦ καὶ τὴν κατάκτησις μιᾶς καινούργιας πνευματικότητος σημάδεμένης μὲ τὸ πυρακτωμένο σίδερο τοῦ τραγικοῦ. Αὐτὸ τὸ μέγα ἔλλειμμα ἦρθε νὰ συμπληρώσῃ ὁ Διόνυσος ἐπιβάλλοντας τὸ δικό του «ἀληθές».

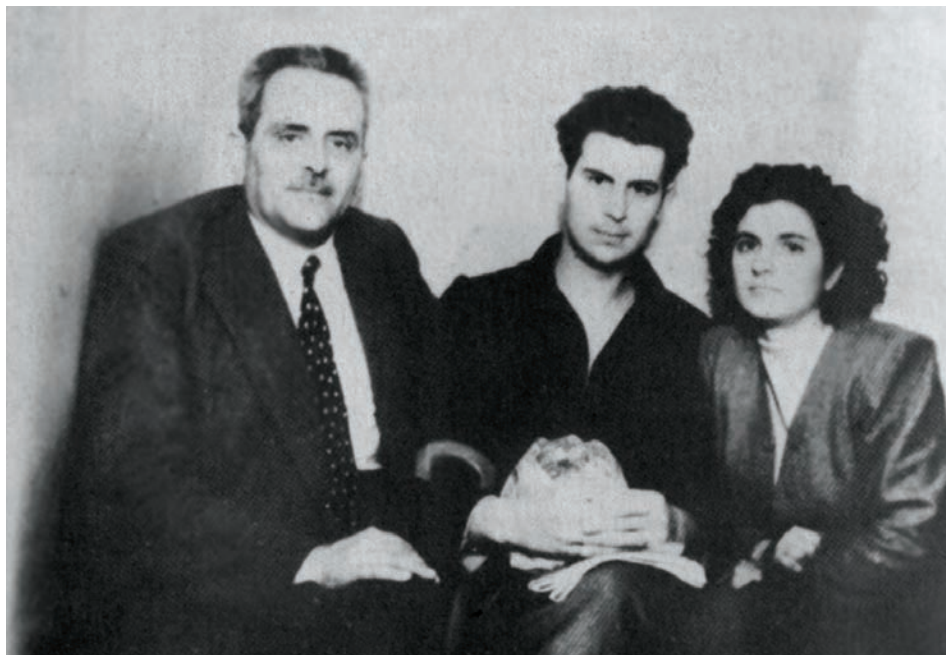
Ἄς δοῦμε ὅμως, ποιό καὶ τί εἶναι τὸ διονυσιακὸ Ἀληθές. Ποιὰ εἶναι τὰ χαρακτηριστικά του, μὲ ποιές μορφές ἐκφράζεται καὶ ποιὰ ἡ συμβολή του στὴν φιλοσοφικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ζωὴ τῆς Ἀρχαιότητος. Καὶ τέλος ποιὰ ἡ σημασία καὶ ἡ θέσις ποὺ ἔδιναν στὸν θεὸ Διόνυσο οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες. Ξεκινώντας ἀπὸ αὐτὸ τὸ τελευταῖο θὰ ποῦμε, ὅτι τὸν θεωροῦσαν ἰσότιμο μὲ τὸν Ἀπόλλωνα, καὶ γι' αὐτὸ τὸ δελφικὸ ἔτος ἦταν μοιρασμένο σὲ δύο ἴσα μέρη, σ' αὐτοὺς τοὺς δύο θεοὺς, τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὸν Διόνυσο.

Ὁ μῦθος θέλει τὸν Διόνυσο νὰ εἶναι ὁ πρῶτος ποὺ γεύτηκε τὸν καρπὸ τῆς ἀμπέλου, τὸν **οἶνον**, καὶ **μέθυσε**. Ἔτσι τὸ στοιχεῖο τῆς μέθης προστίθεται στὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων καὶ κυρίως τῶν Νυμφῶν καὶ τῶν Μαινάδων, ποὺ τὸν ἀκολουθοῦν καὶ ποὺ ὀργάνουν ὀργιαστικὰς τελετὰς. Ὁ Ἔρωτας, τὰ ὄργια καὶ ἡ μέθη γίνονται σύμβολα τῆς ἐνθουσιαστικῆς ζωτικότητος καὶ τῆς ἀενάου δημιουργίας.

Εἶναι χαρακτηριστικὸ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ διονυσιασμὸς ὡς κοσμαντίληψις ὀλοκληρώ-

νεται μετὰ τὴν ἐπιστροφὴ τοῦ Βάκχου ἀπὸ τὴν Θράκη, τὴν Λυδία καὶ τὴν Φρυγία, ὅπου μυεῖται στὰ ἥθη καὶ τὶς δοξασίες τῆς Ἀνατολῆς.

Εἶναι ἐπίσης περίεργο ἀλλὰ καὶ συμβολικὸ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ ἀνδρικός θεὸς τῶν ἀμπελουργῶν τῆς Ἀττικῆς ἐπιστρέφει ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ ὡς θεὸς γυναικώδης, ἀγένειος, μὲ μορφὴ παρθενικὴ καὶ μακριὰ ξανθὰ μαλλιά, μὲ βάδισμα χαλαρὸ καὶ χαῦνο! Ὅμως ἀπ' ὅπου περνᾷ, οἱ Ἕλληνες παραφέρονται ὠδηγημένοι ἀπὸ ὀργιαστικὲς ἐπιθυμίες. Ἰδιαίτερα οἱ γυναῖκες σπεύδουν νὰ τὸν ὑπηρετήσουν καὶ νὰ ἀφιερωθοῦν στὴν λατρεία του, ἐπιδιώκοντας μέσα ἀπὸ τὴν μέθη τῶν αἰσθήσεων νὰ φτάσουν στὸν ἐξαγνισμό τῆς ζωῆς καὶ τὸν καθαρισμὸ τῆς ψυχῆς.

Ὁ Μίκης Θεοδωράκης μετὸν πατέρα του καὶ τὴν σύζυγό του Μυρτῶ (1949).

Τὸ πρῶτο στοιχεῖο αὐτῆς τῆς νέας λατρείας ἦταν νὰ ἀνυψωθῇ ἡ ψυχὴ στὸ ἐπίπεδο τοῦ ἐνθουσιασμοῦ. Γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸν χόρευαν μὲ ὅλο τους τὸ σῶμα, μὲ κινήσεις γρήγορες, κοφτερὲς καὶ ἀσύμμετρες, ἐνῶ συγχρόνως τραγουδοῦσαν βγάζοντας ἤχους διαπεραστικούς. Κάποτε ἀπ' αὐτὲς τὶς ἀναρθρες κραυγὲς προέκυψαν οἱ Ὠδὲς πρὸς τὸν Τράγο -ποὺ ἦταν μία ἀπὸ τὶς μεταμορφώσεις τοῦ Βάκχου, δηλαδὴ Ὠδὴ στὸν Τράγο ἴσον Τραγωδία. Ὠδὲς ποὺ ἐγιναν ἡ βάση γιὰ τὴν γένεση τῆς Τραγωδίας καὶ τὴν ἀνακάλυψη τοῦ Θεάτρου.

Ἄς φανταστοῦμε μία τέτοια πομπὴ «Μαινάδων» νὰ καταλήγῃ στὶς τριήμερες γιορτὲς ποὺ ὠνόμαζαν ΕΠΙΦΑΝΙΑ τοῦ Διονύσου. Οἱ Μαινάδες, ποὺ συμβολίζουν τὴν ἔρωτικὴ διέγερση, προχωροῦν μέσα στὰ δάση κρατώντας στὸ ἓνα χέρι δαυλὸ, γιὰ νὰ φωτίζουν, καὶ στὸ ἄλλο ἄγκρια κλαδιά. Ἡ νύχτα γύρω τους εἶναι **πλανητικὴ**, ὅπως τὴν περιγράφει ὁ μῦθος. Μερικὲς κρατοῦν μουσικὰ ὄργανα, αὐλοὺς καὶ τύμπανα, ἄλλες

ὕψωνουν φαλλούς. Παίζουν μουσική, τραγουδοῦν καὶ χορεύουν. Ἡ ὀργιαστικὴ ἀτιμολογία, ποὺ δημιουργοῦν, τὶς ὀδηγεῖ σὲ **ἔκσταση**. Τότε ξεσποῦν πάνω στὰ ἄγρια ξῶα ποὺ συναντοῦν, τὰ κατασπαράσσουν μὲ τὰ χέρια τους, κόβουν τὶς σάρκες καὶ πίνουν τὸ αἷμα.

Στὶς μυστικὲς τελετές, ποὺ ἀκολουθοῦν, συμμετέχουν μόνο οἱ μυημένοι καὶ οἱ ἀπόλυτα ἀφωσιωμένοι στὸν Διόνυσο. Ἡ ἀνταμοιβή τους εἶναι, τὸ ὅτι ἡ ψυχὴ τους γεμίζει μὲ ἀφάνταστες ἡδονὲς καὶ μὲ μεθυστικὲς ἀπολαύσεις, φτάνοντας στὴν κάθαρση, στὸν ἐξαγνισμό, κατακτώντας τελικὰ τὰ ἐπίπεδα τῆς τελειότητος, τοῦ ὑπερκόσμιου βίου, μὲ τὴν ὑπέρβαση ἀπὸ τὴν πραγματικότητα στὴ θεία μέθη! Τέλος κατὰ τοὺς Ὀρφικοὺς ὁ Διόνυσος κατέστη θεὸς πάσων, ὁ ὁποῖος κατακτᾷ τὴν ἀθάνατη εὐτυχία διὰ μέσου τῆς λύπης καὶ τοῦ θανάτου.

Ἀπὸ ὅσα ἐκθέσαμε παραπάνω, προκύπτει, ὅτι τὸ διονυσιακὸ ἀληθὲς εἶναι τὸ ὅτι ἡ σάρκα, οἱ αἰσθήσεις καὶ ὁ κόσμος τῶν αἰσθήσεων κατακτοῦν θέση ἰσότητι πλᾶι στὸ πνεῦμα, τὴν περιοχὴ τοῦ ἔλλογου καὶ τοῦ γνωστικοῦ καὶ ὅ,τι ἄλλο χαρακτηρίζουμε πνευματικότητα. Ἀπόδειξη ὅτι ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα πνευματικὰ ἐπιτεύγματα τοῦ ἀνθρώπου, ἡ Τραγωδία, γεννιέται μέσα ἀπὸ τὸν δρόμο τοῦ Διονύσου, ἀποδεικνύοντας τὴν ἀναγκαιότητα τοῦ κόσμου τῶν αἰσθήσεων ὡς πρὸς τὴν ὁλοκλήρωση τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς ὄντοτητας.

Ἡ «παγωμένη μουσικὴ» τοῦ Παρθενῶνα

υνεχίζοντας τὴ δική μου ἐσωτερικὴ κατάδυση καὶ τὴν ἀστρική μου περιπλάνηση στὶς ρίζες τοῦ ὄντος, συνειδητοποίησα μὲ τὴν βοήθεια τῆς μουσικῆς ἀλλὰ καὶ τοῦ φιλοσοφικοῦ διαλογισμοῦ τὴν συνύπαρξη Ἀρμονίας καὶ Χάους ὡς μιᾶς πρωτογενοῦς Ἀντίθεσης, ἀπὸ τὴν ὁποία πηγάζει ἡ ὑπαρξὴ καὶ ὅλοι οἱ Νόμοι, πρόδηλοι καὶ μυστικοί, ποὺ τὴν καθορίζουν σὲ ὅλες τὶς ἐκφάνσεις. Μέσα σ' αὐτὴ τὴν ζωοποιὸ καὶ ἀτέρμονη ἀντίθεση μεταξὺ Χάους καὶ Ἀρμονίας, πιστεύω, ὅτι ἀνανακλᾶται ὁ μῦθος τοῦ Θηβαϊκοῦ Κύκλου μὲ τὴν Ἰοκάστη ὡς τὴν μήτρα τοῦ Χάους, ποὺ γεννᾷ ὡς ἀντιθέσεις τὸν Ἐτεοκλῆ καὶ τὸν Πολυνεΐκη, οἱ ὁποῖες συγκρουόμενες καὶ ἀλληλοκαταστρεφόμενες ὀδηγοῦν στὴν αὐτοκτονία καὶ τὸν θάνατο τῆς Ἰοκάστης, δηλαδὴ στὸν θάνατο τοῦ Χάους, πάνω στὸν ὁποῖο θὰ γεννηθῇ ἡ νέα Ἀρμονία, ποὺ ὅμως ἐμπεριέχει τὸ σπέρμα τῆς γέννησης ἐνὸς νέου Χάους, τοῦ Κρέοντα - Ἐξουσίας, ποὺ μὲ τὴ σειρά του καὶ διὰ τῆς λύσεως τῶν νέων ἀντιθέσεων, ποὺ ὀδηγοῦν στὸν θάνατο τῆς Ἀντιγόνης, καταλήγει στὴν Ἀρμονία μὲ τὸν Οἰδίποδα ἐπὶ Κολωνῷ. Ὃπου ὁ Σοφοκλῆς θὰ φροντίσῃ νὰ τὸν ἐξαφανίσῃ μέσα στὸ ἱερὸ δάσος τοῦ Κολωνοῦ, σὰν νὰ θέλῃ νὰ διαιωνίσῃ αὐτὴ τὴν τελικὴ λύτρωση τοῦ Οἰδίποδα σὰν μιὰ ὠραία αὐταπάτη, ὅτι δηλαδὴ μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ στὴν ἀνθρώπινη Μοῖρα τέλος ἀρμονικὸ καὶ ἀδιατάρακτο. Στὴν οὐσία ὅμως, ἐπειδὴ τίποτα δὲν μένει σταθερὸ καὶ ἀμετάλλαχτο, ἂς θεωρήσουμε τὴν κατάκτηση αὐτῆς τῆς φανταστικῆς ἀρμονίας σὰν ἓνα τέχνασμα τοῦ μεγάλου Τραγικοῦ ποιητῆ καὶ σὰν μιὰ παρηγορητικὴ πρὸς τὸν ἑαυτὸ του χειρονομία ἐν ὄψει τοῦ ἐπικειμένου θανάτου του καὶ τῆς προσδοκίας τῆς αἰώνιας γαλήνης, ποὺ στερήθηκε στὴ Γῆ.

Όμως ήδη η ύπαρξη του Κρέοντα και η ταύτισή του με τὸ Χάος μᾶς ὁδηγεῖ στὴ δημιουργία νέων ἀντιθέσεων, ποὺ καταλήγουν στὴν θυσία τῆς Ἀντιγόνης. Ἐδῶ ἐμπλέκονται οἱ ἔννοιες τῆς Ἐξουσίας καὶ τῆς Βίας, ποὺ ταυτίζονται με τὸ Χάος καὶ ποὺ γεννοῦν σὰν ἀντίθεση τὶς ἔννοιες τῆς Ἀγάπης καὶ τοῦ Χρέους, ποὺ ὁδηγοῦν στὴ θυσία τῆς ζωῆς καὶ δι' αὐτῆς στὴν κατάκτηση μιᾶς νέας Ἀρμονίας.

Βλέπουμε λοιπόν, πόσο στενὲς εἶναι οἱ σχέσεις μεταξὺ τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς, μεταξὺ τοῦ Συμπαντικοῦ Χάους καὶ τῆς Συμπαντικῆς Ἀρμονίας ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς Μοίρας τοῦ Ἀνθρώπου ἀφ' ἑτέρου.

Ἀπὸ ἀριστερά: Ὀδυσσεὺς Ἑλύτης, Μίκης Θεοδωράκης, Μάνος Κατράκης, Γρηγόρης Μπιθικώτσης (1964).

Αὐτὲς οἱ ἀντιθέσεις, ξεκινῶντας ἀπὸ τὸ Σύμπαν καὶ τὸ Ἀπειρο καὶ καταλήγοντας στὴ Γῆ καὶ τὸν Ἀνθρώπο, βρίσκονται σὲ μία διαρκὴ διαπάλη καὶ σύγκρουση. Γεννοῦν συνεχῶς νέες συνθέσεις, οἱ ὁποῖες μετὰ τὴ σειρά τους καταλήγουν σὲ νέες ἀντιθέσεις καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς μέσα στὸν ἄχρονο χρόνο, χωρὶς ἀρχὴ καὶ δίχως τέλος. Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος μέσα σὲ ὅλα αὐτά; Μιὰ ἀσήμαντη καὶ δυσδιάκριτη κουνίδια, τῆς ὁποίας ἡ διάρκεια εἶναι τόσο μικρή, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ ὑπολογιστῇ. Σὲ σχέσι μετὰ ἕνα δέκατο δευτερολέπτου τοῦ Ἀπείρου, ἴσως νὰ χρειάζονται μετὰ τὸ Μηδὲν καὶ τὸ κόμμα καὶ ἄλλα δισεκατομμύρια ἢ τρισεκατομμύρια μηδενικά, γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ βάλουμε τελικὰ τὴ μονάδα καὶ νὰ ὑπολογίσουμε τὸν μέγα ἄνθρωπο, ποὺ νομίζει ὅτι ὅλα ἔγιναν κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσή του.

Σημειῶνω ἐδῶ τὶς σπουδαιότερες ἀντιθέσεις:

Μηδὲν καὶ Ἀπειρο, Χρόνος καὶ Ἄχρονος, Ὕλη καὶ Ἀντι-ύλη, Εἶναι καὶ Μὴ Εἶναι,

Ὑπαρξὴ καὶ Ἀνυπαρξία, Ἀρχὴ καὶ Τέλος, Ἀρμονία καὶ Χάος κ.λπ.

Στὴν Μουσικὴ Ἐπιστήμη ὑπάρχουν δύο βασικὲς θεωρίες: τῆς Ἀρμονίας καὶ τῆς Ἀντίστιξης. Σὲ ἀντιστοιχία μὲ τὰ ἄστρα καὶ τὴν κίνησή τους μελετᾶμε τὴν κίνηση τῶν φθόγων, ὥστε ἡ μεταξὺ τους σχέση, καθὼς κινοῦνται μέσα στὸν Χρόνο καὶ στὸν Χῶρο (διάστημα), νὰ ὁδηγῇ τίς τυχόν συγκρούσεις - διαφωνίες σὲ λύσεις - συμφωνίες. Ὅμως μετὰ τὸν Σένμπεργκ καὶ τὴ Σχολὴ του μερικοὶ συνθέτες ἐπiléγουν τὸ Μουσικό-Ἡχητικό Χάος σὰν τὴ μοναδικὴ πραγματικότητα μέσα στὴ μουσικὴ σύνθεση. Ἡ διαφορὰ μου μ' αὐτὴ τὴ Σχολὴ ὑπῆρξε καὶ εἶναι, ὅτι ὡς Ἕλληνας θέτω σὰν βάση τῆς μουσικῆς μου τὴν παραδοχὴ ὅτι βασικὸ γνώρισμα τοῦ ἀνθρώπου ὡς πνευματικοῦ ὄντος εἶναι ἡ βαθειά του ἐξάρτηση ἀπὸ τὸν Νόμο τῆς Συμπαντικῆς Ἀρμονίας.

Ὡστόσο δὲν φοβᾶμαι νὰ δημιουργῶ κι ἐγὼ συνθῆκες ἡχητικοῦ χάους μέσα στὰ μουσικά μου ἔργα, πάντοτε ὅμως σὲ διαλεκτικὴ σχέση μὲ τὴν ἡγεμονικὴ θέση τῆς ἀρμονίας, ὅπως μᾶς τὴν δίδαξαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες μέσα ἀπὸ τὴν Φιλοσοφία, τὴν μαθηματικὴ τους σκέψη, τὴν Ποίηση, τὴν Γλυπτικὴ, τὴν Ἀρχιτεκτονικὴ μὲ ἀρχέτυπο τὸν Παρθενῶνα, τοὺς ἀρχαίους ναοὺς, τὴν Μουσικὴ, τὴν Τραγωδία, ὅπου μέσα τους ὁ Νόμος τῆς Συμπαντικῆς Ἀρμονίας κυριαρχεῖ σὰν ἓνα βασικὸ συστατικὸ τοῦ ἀνθρώπινου ὄντος καὶ τῆς ἀδήριτης ἀνάγκης του νὰ ταυτιστῇ ψυχικά καὶ πνευματικά μὲ τὸ ΟΛΟΝ, μὲ τὸν Νόμο -Κέντρο τῆς Συμπαντικῆς Ἀρμονίας.

Ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ κάνω μία παρένθεση, μιᾶς καὶ ἀναφέρθηκα σ' αὐτὸ τὸ ἀριστούργημα τοῦ Ἰκτίνου, τὸν Παρθενῶνα:

Ὁ Γκαίτε ἀπεκάλεσε τὸν Παρθενῶνα «**παγωμένη μουσικὴ**». Ὅμως γιὰ μένα ὁ Παρθενῶνας εἶναι διακεκαυμένη, ἐκκωφαντικὴ, ζῶσα καὶ συγχρόνως οὐράνια θεϊκὴ μουσικὴ. Ἡ πιστότερη ἀποκάλυψη σὲ μάρμαρο τοῦ Νόμου τῆς Συμπαντικῆς Ἀρμονίας. Τὸ πρότυπο τῶν ἀναλογιῶν τοῦ Ὁραίου. Καὶ γι' αὐτὸ συγκινεῖ τόσο βαθιὰ τὸν κάθε ἄνθρωπο κάθε φυλῆς, μόρφωσης καὶ ἐποχῆς, καθὼς -φαίνεται- μέσα σὲ κάθε ἄνθρωπο ὑπάρχει τὸ εἶδωλο τῆς Συμπαντικῆς Ἀρμονίας, ποὺ ξυπνᾷ, ἐρεθίζεται καὶ διεγείρεται μπροστὰ στὰ ἔργα Τέχνης ποὺ ἀντανάκλουν πιστὰ τοὺς Νόμους τῆς. Ὅσο πιὸ τέλεια εἶναι τὰ ἔργα αὐτὰ ὡς πρὸς τὴν ἀντιστοιχία τους μὲ τὴν Οὐράνια Ἀρμονία, τόσο περισσότερο ἐρεθίζουν τὰ εἶδωλα τοῦ Ὁραίου, ποὺ ὑπάρχουν σὲ κάθε ἄνθρωπο, ὡς ἡ μεγαλύτερη -πιστεύω-δωρεὰ τῆς ζωῆς πρὸς τὸν ἄνθρωπο, μὲ σκοπὸ νὰ τὸν θεοποιήσῃ ἐνώνοντάς τον μὲ τὸ Κέντρο τῆς Συμπαντικῆς Ἀρμονίας. Μὲ τὸ Ἐν. Τὴν Ἀρχὴ καὶ τὸ Τέλος. Τὸν Θεῖο Νόμο. Τὸν Θεό.

Θέση, ἀντίθεση, σύνθεση, ἀποσύνθεση

υνεχίζω λοιπὸν γιὰ τίς θεωρίες τῆς Ἀρμονίας καὶ τῆς Ἀντίστιξης: Ἡ μὲν Θεωρία τῆς Ἀρμονίας ἐξετάζει τὴν στατικὴν σχέση ἀνάμεσα στοὺς φθόγους-πλανῆτες, ἡ δὲ τῆς Ἀντίστιξης τίς σχέσεις μεταξὺ δύο ἢ περισσότερων φθόγων, δηλαδὴ δύο ἢ περισσότερων οὐρανίων σωμάτων ἐν κινήσει. Εἶναι φυσικὸ κατὰ τὴν κίνησιν αὐτὴ μέσα στὸν Χρόνο καὶ στὸν Χῶ-

ρο να υπάρχουν συναντήσεις -συνηχήσεις όχι μόνο σύμφωνες αλλά και διάφωνες. Στήν δεύτερη περίπτωση, για να μην οδηγηθῇ αὐτὴ ἡ περαστικὴ διαφωνία σὲ σύγκρουση καὶ σὲ ἡχητικὸ Χάος, ἡ τέχνη τῆς Ἀντίστιξης μᾶς διδάσκει τοὺς κανόνες, ὥστε νὰ ὑπάρξουν «λύσεις» σὲ κάθε σύγκρουση, δηλαδή σὲ κάθε διάφωνη συνήχηση, ποὺ νὰ ὀδηγοῦν σὲ νέες ἁρμονικὲς καταστάσεις.

Ἡ διαλεκτικὴ σχέση «Θέση - Ἀντίθεση = Σύνθεση», ὅπως καὶ τὸ ἀντίθετο «Θέση χωρὶς Ἀντίθεση = Ἀποσύνθεση», μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι ἀποτελεῖ τὸν πυρῆνα τοῦ κάθε ὑπαρκτοῦ. Τὸν πυρῆνα τῆς ζωῆς καὶ τὴν αἰτία τοῦ θανάτου. Μέσα στὴν Ἁρμονία καὶ τὴ Μουσικὴ, ἐὰν θεωρήσουμε ὅτι ἡ συνήχηση μεταξὺ δύο φθόγγων ἀποτελεῖ τὴ λύση τῆς μεταξὺ τους ἀντίθεσης, διαπιστώνουμε ὅτι ἡ Μουσικὴ εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν Τέχνη τῆς διαρκοῦς ἐφαρμογῆς τῆς διαλεκτικῆς σχέσης «Θέση - Ἀντίθεση = Σύνθεση».

Ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ ἐδῶ νὰ κάνω μία μικρὴ παρένθεση ἀναφερόμενος στὴν πολιτικὴ μου ἐμπειρία. Εἶναι γνωστὸ, ὅτι εἶχα πολλὲς καὶ μεγάλες διαφορὲς μὲ διάφορες ἡγεσίες τῆς ἐλληνικῆς καὶ τῆς διεθνοῦς Ἀριστερᾶς. Οἱ περισσότερες ἀπὸ αὐτὲς εἶχαν ἀφετηρία τὴν περιφρόνηση ἀπὸ τὴν πλευρὰ τους μέσα στὴν πράξη αὐτοῦ τοῦ βασικοῦ διαλεκτικοῦ Νόμου, περιφρόνηση ποὺ ὠδήγησε στὰ γνωστὰ ἀποτελέσματα. Γιατί, τί ἔκαναν στὴν οὐσία οἱ κομμουνιστὲς ἡγέτες καὶ ἰδιαίτερα αὐτοὶ ποὺ ἦσαν ἐπὶ κεφαλῆς κρατῶν; Ἀποφάσισαν νὰ καταργήσουν τὸν Νόμο τῶν Ἀντιθέσεων, πιστεύοντας ὅτι τὸ Κόμμα μπορεῖ νὰ εἶναι ταυτόχρονα καὶ Θέση καὶ Ἀντίθεση. Νόμιζαν ὅτι ἔτσι θὰ ἐξαφανίσουν τὶς πραγματικὲς ἀντιθέσεις. Ὅμως ὅσο περισσότερο πετύχαιναν στὸ σκοπὸ τους, μ' ἄλλα λόγια ὅσο περισσότερο ἐμπόδιζαν νὰ ἐκδηλωθῇ ἐλεύθερα ἡ ζωτικὴ Ἀντίθεση, ποὺ ἐξασφαλίζει τὴν δημιουργοῦ διαιώνιση τῆς ζωῆς, τόσο λιγώτερο λειτουργοῦσε ὁ Διαλεκτικὸς Νόμος, καὶ ἔτσι δὲν ὑπῆρχαν πιά «συνθέσεις», δηλαδή ἀνάπτυξη καὶ πρόοδος, ἔως ὅτου φτάσαμε στὴν ἀποσύνθεση, δηλαδή στὴν καταλυτικὴ ἐφαρμογὴ τοῦ φυσικοῦ νόμου «Θέση χωρὶς Ἀντίθεση = Ἀποσύνθεση». Κλείνω τὴν παρένθεση.

Ἰανουάριος 1968. Φυλακὲς Ἀβέρωφ. Δικαστήριο τὴν ἐποχὴ τῆς κράτησης τοῦ Μίκη Θεοδωράκη.

Ἡ πεμπτοῦσία τῆς Γνώσης ἔγκειται στὴν ἀποκάλυψη τῶν ἀντιθέσεων μέσα στὶς ὁποῖες γεννήθηκε ὁ Κόσμος. Ὅπως ἐπίσης ἀποτελεῖ κορυφαία νοητικὴ κατάκτηση ὅτι ὅλα τὰ ἀντίθετα εἶναι ὅμοια. Χάος καὶ Ἁρμονία, Ζωὴ καὶ Θάνατος, Μὴδὲν καὶ Ἄπειρο, ἀποτελοῦν τὶς δύο ὅψεις τοῦ ἴδιου νομίσματος.

Όμως ο άνθρωπος δεν είναι θεός, για να μπορέσει να αντιληφθῇ καὶ να βιώσῃ αὐτὴ τὴν κοσμογονικὴ σύνθεση τῶν ἀντιθέσεων, ὅπου ἡ ταύτιση τοῦ θετικοῦ μετὰ τὸ ἀρνητικὸ εἶναι ἔννοια ἀσύλληπτη ἀπὸ τὴν πεπερασμένη ἀνθρώπινη ἀντίληψη.

Ἐπομένως θὰ πρέπει νὰ ἐπιλέξῃ ἓνα ἀπὸ τὰ δύο, τὴν Ἀρνησὶν ἢ τὴν Θέσιν, μετὰ κριτήριον ποιοῦ ἀπὸ τὰ δύο τὸν βοηθῶ νὰ ὑπάρξῃ καὶ εἰ δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ καλὰ, ἐννοώντας μετὰ τὴν λέξιν «καλὸ» τὴν ἐξασφάλισιν τῆς σωματικῆς, τῆς ψυχικῆς καὶ τῆς πνευματικῆς ἀνάπτυξης.

Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ ἄνθρωπος προσγειώνεται ἀπὸ τὰ θεῖα στὰ ἐγκόσμια καὶ προσπαθεῖ νὰ βάλῃ τάξιν στὴν ἀταξία καὶ νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν Ἀρμονίαν, ὥστε νὰ τὴν ἐπιβάλλῃ ἐπὶ τοῦ Χάους, θὰ ὁδηγηθῇ βαθμιαίᾳ στὶς μέγιστες καὶ καθοριστικὰς πνευματικὰς ἀναζητήσεις πρὸς τὶς κατευθύνσεις τῆς Φιλοσοφίας, τῆς Θρησκείας, τῆς Ἐπιστήμης, τῆς Τέχνης, τῆς Ἠθικῆς καὶ τῆς Πολιτικῆς, ὡς ἀπαραιτήτων ἐργαλείων, γιὰ νὰ ἐρευνήσῃ, νὰ ἀνακαλύψῃ, νὰ κρίνῃ καὶ νὰ ἀποφασίσῃ τὴν μορφήν καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς ζωῆς του καὶ νὰ ὀριοθετήσῃ τὶς σχέσεις του μετὰ τοὺς ἄλλους, δίδοντάς τοις τὴν μορφήν καὶ τὸ περιεχόμενον ποὺ ἐκεῖνος πιστεύει ὅτι προσιδιάζουσι στὸ ἰδεώδες καὶ στὸ ἐφικτό.

Ἡ πορεία τοῦ ἀνθρώπινου γένους καὶ τῶν ἀνθρώπων κοινωνιῶν μετὰ τὶς ἑκατοντάδες δοξασίες καὶ προσεγγίσεις ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν καὶ τὴν μορφήν ἀλλὰ καὶ τὶς ἔμπρακτες ἐφαρμογὰς, ποὺ ἀπορρέουσι ἀπ' αὐτὰς τὶς ἐπὶ μέρους δοξασίες, ὡς πρὸς τὴν Φιλοσοφίαν, τὴν Θρησκείαν, τὴν Ἐπιστήμην, τὴν Τέχνην καὶ τὴν Ἠθικὴν, καθὼς καὶ αὐτὴ ἡ πολύμορφος, πολυεπίπεδος καὶ πολυμερὴς ἐφαρμογὴ τοις μέσας ἀπὸ τὴν ἐξέλιξιν τῶν κοινωνιῶν, τὰ ἱστορικὰ γεγονότα, τὶς ἱστορικὰς ἐποχάς, τὰ ἔθνη καὶ τοὺς λαοὺς, καταγράφει τὴν ἀνθρώπινον Ἱστορίαν, Θρησκείαν, Ἐπιστήμην, Τέχνην καὶ Ἠθικὴν στὸ σύνολόν της. Ποὺ μποροῦμε ἐπίσης νὰ τὴν διατυπώσωμε μετὰ δύο λέξεις: Τὴν ἀνθρώπινον Μοῖραν.

Ἐδῶ σημειῶνω, ὅτι οἱ Πυθαγόρειοι πρὶν 2.500 καὶ πλέον χρόνια ἔστρεψαν τὸ βλέμμα τοις πρὸς τὰ οὐράνια σώματα, τοὺς πλανῆτας ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἀριθμοὺς, προκειμένου νὰ ἀντλήσουσι συμπεράσματα καὶ ἐπιχειρήματα γιὰ τὴν ἐπιλογὴν τῆς Ἀρμονίας καὶ τῆς Μουσικῆς ὅχι μόνον ὡς θεμέλιον τῶν ἀνθρώπων σχέσεων ἀλλὰ καὶ ὡς ἀνάγκη, προκειμένου νὰ ἀντίσῃ καὶ νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὴν ὑπαρξιακὴν τοῦ ὁλοκληρώσεως τὸ ἀνθρώπινον εἶναι.

Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς Συμπαντικῆς Ἀρμονίας στὴ Μουσικὴν

Ἐ ἄλλα λόγια ὁ ἥχος καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἡ Ἀρμονία καὶ ἡ Μουσικὴ ἀποτελοῦν τὸ μέσον γιὰ τὴν ἐπανασύνδεσιν τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὰ ἀρχέτυπα τῆς Δημιουργίας, δηλαδὴ –προσθέτω ἐγώ– μετὰ τὴν Συμπαντικὴν Ἀρμονίαν καὶ τὸ Χάος. Πιστεύω ὅτι, γιὰ νὰ ὑπάρξῃ αὐτὴ ἡ ἐπικοινωνία καὶ ἐπανασύνδεσιν, θὰ πρέπει τόσο οἱ Νόμοι τοῦ Χάους ὅσο καὶ τῆς Ἀρμονίας νὰ ὑπάρχουν καὶ νὰ λειτουργοῦν ὡς ἀτομικὰς ἀντιθέσεις μέσα σὲ κάθε κύτταρον ὑπαρξῆς. Ὅτιδήποτε γεννηθῇ κουβαλάει μέσα του τοὺς Νόμους τοῦ Χάους καὶ τῆς Ἀρμονίας καὶ γι' αὐτὸ ἀντιδρᾷ ἀναλόγως αὐτοῦ ποὺ δέχεται ἀπὸ τὴν ἀντανάκλασιν τῶν Ἀρχετύπων. Καὶ εἶναι ἐξ ἴσου πιθανὸν νὰ κατακτηθῇ ἀπὸ τὸ Χάος ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν Ἀρμονίαν. Ὅπως γιὰ τὸν ἴδιον λόγον, ὅπως ἀπέδειξαν οἱ Πυθαγόρειοι μετὰ τὴν Θεωρίαν τῶν Ἀριθμῶν (καὶ ὅπως διαπιστώνεται στὶς σχέσεις μεταξὺ τῶν φθόγγων καὶ τῶν διαστη-

*Από την μελοποίηση του «Κάντο Χενεράλ» με τὸν Πέτρο Πανδῆ καὶ τὸν Πάμπλο Νερούν-
τα (1972).*

μάτων τῆς Μουσικῆς), ἡ διαίρεση μεταξὺ τῆς ἡχητικῆς καθαρότητας καὶ τῆς διαφωνίας εἶναι ταυτόσημη με κείνη ποὺ ὑπάρχει στοὺς ἀριθμοὺς καὶ τῇ Μουσικῇ. Καὶ ἐπειδὴ ὁ Πυθαγόρας πίστευε, ὅτι ἡ Ἀρμονία τοῦ Σύμπαντος πρέπει νὰ ὑπόκειται στὴ Γενικὴ Θεωρία τῶν Αἰριθμῶν, αὐτὸ σημαίνει, ὅτι ἡ Ἀρμονία τοῦ Σύμπαντος ἀντανακλάται πιστὰ στὴν ἐφαρμοσμένη μουσικὴ θεωρία καὶ πράξη, ἀφοῦ ἡ Θεωρία τῶν Αἰριθμῶν ταυτίζεται με τὴ Μουσικῇ. Πράγματι τὰ εὐῆχα διαστήματα μιᾶς ὁποιασδήποτε συνήχησης ἀνταποκρίνονται σὲ μία ιδιαίτερα ἀπλὴ ἀναλογία ἀριθμῶν. Αὕτῃ ἡ ἀποκάλυψη, ὅτι οἱ ποιοτικὲς διαφορὲς μπορεῖ νὰ ἐξηγοῦνται καὶ νὰ ἐλέγχονται ἀπὸ τὸν μαθηματικὸ Λόγο, ἦταν ὅπωςδήποτε πολὺ σημαντικὴ. Τὸ διάστημα τῆς 8ης (ὀκτάβας) ὑπῆρξε τὸ θεμέλιο καὶ ἡ βάση ὅπου δέσποξε ἡ Ἀντίθεση τοῦ Ἄρτιου με τὸ Περιττό, τοῦ Ἐνὸς με τὸ Δύο καὶ ὅπου ἡ ἀντίθεση αὕτῃ ὡδηγοῦσε στὴν τέλεια ἐναρμονίση.

Ὁ Ἡράκλειτος χρησιμοποιεῖ συχνὰ τὴν λέξη «Λόγος». Ὁ Λόγος δὲν εἶναι λογική. Λογικὴ εἶναι μία θεωρία γιὰ τὴν Ἀλήθεια. Λόγος εἶναι ἡ ἴδια ἡ Ἀλήθεια. Ὁ Λόγος εἶναι ὑπαρξιακός. Ἡ Λογικὴ δὲν εἶναι. Ἡ Λογικὴ εἶναι κατηγορημα τῆς νόησης καὶ τῆς θεωρίας.

Στὰ 1942, ἀναφερόμενος γιὰ πρώτη φορὰ στὸν Νόμο τῆς Συμπαντικῆς Ἀρμονίας, ἔγραφα τὰ ἑξῆς («Δρόμοι τοῦ Ἀρχάγγελου», τεῦχος 1, σελ. 98, 99.)

«Τὰ πάντα στὸ Πᾶν ἀποτελοῦν μία τεράστια ἀποκρυσταλλωμένη Ἀρμονία, καθὼς στροβιλίζονται γύρω ἀπὸ τὸ Ἱερὸ Κέντρο τοῦ Κόσμου. Ἡ τελείωση τοῦ ἀνθρώπου ἀποκτᾶται μὲ τὴν ταύτισή του μ' αὐτὸ τὸ κέντρο. Τὸ Ἱερὸ Κέντρο μᾶς καλεῖ. Μᾶς ἔλκει σὰν τεράστιος μαγνήτης. Ἐμεῖς, ὅταν γνωρίζουμε τὸν ἑαυτό μας, αἰσθανόμαστε αὐτὴ τὴν ἀσυγκράτητη ἔλξη.

» Ἡ ψυχὴ μας ἔχει σὰν κύρια καὶ σωτήρια ιδιότητα τὴν ἀντανάκλαση. Ὅταν ἓνα φαινόμενο δυναμικὸ, ποὺ ὅμως ἔχει ἄμεση σχέση μὲ τοὺς νόμους ποὺ τὴν διέπουν, τεθῇ ζωντανὸ μπροστὰ της, τότε αὐτὴ δὲν τὸ καθρεφτίζει μονάχα παθητικά, ἀλλὰ τὸ μιμεῖται δυναμικά, πλαστικά καὶ κινεῖται σύμφωνα μὲ τὴ δική του κίνηση. Γι' αὐτὸ τὸν λόγο πρέπει νὰ βάλουμε ἀπέναντί της ἓναν ἄλλο κόσμον Ἀρμονικόν. Ποιὸς τὸν πλάθει; Ἡ Φαντασία μὲ τὸν Νοῦ. Ἔτσι ἀπέναντι στὴν μεγάλη, τὴν Συμπαντικὴ Ἀρμονία τοῦ «μεγάκοσμου» δημιουργεῖται ὁ «μικρόκοσμος».

» Ὁ Κωστής Παλαμᾶς πίστευε ὅτι ὁ ρυθμὸς στὴν Ποίηση –τὸ ρυθμικὸ περπάτημα, ὅπως τὸ λέει– συμβολίζει τὸν ρυθμὸ ποὺ κυβερνᾷ τὸ Σύμπαν. Ἐγώ, ὡς μουσικός, θὰ πρόσθετα καὶ τὴν Ἀρμονία. Δὲν θέλει πολλὴ φιλοσοφία νὰ συμφωνήσῃ ὁ ὁποιοσδήποτε ἔχει ὑψώσει τὸ βλέμμα του στὸν ἑναστρο οὐρανὸ καὶ ἔχει δεῖ τὴν ρυθμικὴ ἁρμονία ποὺ καθορίζει τὴν κίνηση τῶν ἀστρῶν. Ποιὸς εἶναι ὅμως ὁ Νόμος ποὺ τὰ καθορίζει ὅλα αὐτά; Ἡ Ἀρχὴ καὶ τὸ Τέλος, ὁ Συμπαντικὸς Νοῦς; Ὁ Θεός; Πίστευα τότε ὅτι ἡ Τέχνη εἶναι ἡ μόνη δύναμη, ποὺ μπορεῖ νὰ δημιουργήσῃ μέσα μας τὸν μικρόκοσμον, σὲ πλήρη ἀντιστοιχία μὲ τὸν Κόσμον. Νὰ μεταφέρῃ τὸν Νόμον ποὺ καθορίζει τὴν Ἀρμονία τοῦ Σύμπαντος μέσα μας. Νὰ μᾶς κἀνῃ τὸν καθέναν μας μικροσκοπικὰ ἡλιακὰ καὶ γενικὰ ἀστρικὰ συστήματα. Ὡστε ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς νὰ «κουρδιστῇ» σύμφωνα μὲ τὸ Διάστημα ποὺ μᾶς περιβάλλει. Νὰ ἑναρμονιστῇ ἡ ἐσωτερικὴ μας ἁρμονία μὲ τὴν Παγκόσμια. Καὶ νὰ γίνουμε ἔτσι μόρια ζωντανὰ τῆς μιᾶς καὶ μόνης Ἀρμονίας, τῆς Συμπαντικῆς. Αὐτὴ ἡ τελείωσή μας ἀντιστοιχοῦσε γιὰ μένα πρὸς τὸν ὑπέρτατον σκοπὸ τῆς ζωῆς. Εἰδεμὴ, εἴμαστε φρόκαλα, ποὺ κινοῦνται τῆδε κακεῖσε μέσα στοὺς ἀνέμους τῆς ζωῆς, ὡσότου μεταβληθοῦμε σὲ σκόνῃ. Ἡ Τέχνη μπροστὰ στὸν νοῦ καὶ τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου κάνει νὰ κινοῦνται (νοῦς καὶ ψυχὴ) κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσή της. Δηλαδὴ μεταφέρει τὸν Νόμον ποὺ τὴν δημιουργεῖ μέσα στὸν Ἄνθρωπον. Ὅμως αὐτὸς ὁ Νόμος δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν Νόμον τοῦ Σύμπαντος, τῆς Ὀλικῆς Δημιουργίας. Ὅποτε ὁ μνημένος συνταντίζεται μὲ τὴν Παγκόσμια Ἀρμονία. Ζεῖ!»

Ἔτσι τελειώνει τὸ ἀρχικὸ κείμενό μου, ποὺ ἔμελλε νὰ γίνῃ βάση γιὰ τὴν συνθετικὴ μου προσπάθεια καὶ κανόνας γιὰ τὴν στάση μου ὡς πολίτη, δηλαδὴ ἡ ἠθικὴ καὶ ιδεολογικὴ μου πυξίδα.

Οἱ Πυθαγόρειοι θεωροῦσαν τὴν Ἀρμονία ὡς τὴν καθολικὴ ὀργανωτικὴ ἀρχή, μέσα ἀπὸ τὴν ὁποία μᾶς ἀποκαλύπτεται ἡ οὐσία τῆς ἄφαντης ἐνέργειας καὶ τὸ ἀπόκρυφον ὄνομα τῆς ὑπαρξῆς. Ἡ Ἀρμονία, ὡς ἐνιαία καὶ ἀδιαίρετη μορφή, ἀποτελεῖ τὸ περιέχον καὶ τὸ περιεχόμενο τῆς πνευματικῆς πεμπτουσίας, ἀμετακίνητη καὶ κυριαρχικὴ, ἓνα προαιώνιο μαθηματικὸ σύστημα σχεδιασμένο στὸ Ἄπειρον, μὲ ἰδεατὲς ἀκρίβειες καὶ ὑπολογισμούς. Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ἐποπτεύομε τὴν ἰδεατὴ διάσταση τῶν πραγμάτων, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν ὀρισμὸ ποὺ δίδουμε στὴν Ἀρμονία. Σήμερα δὲν νοεῖται νὰ

θεωρούμε ότι υπάρχει ένα και μόνο ιδεατό σημείο, από το οποίο εξαρτώνται και ολοκληρώνονται όλες οι αξίες της ζωής. Το κάθε τι, από τα ουράνια σώματα έως τα άτομα και τα ηλεκτρόνια στον μακρόκοσμο και τον μικρόκοσμο, βρίσκεται σε άεναη κίνηση και διαρκή ποιοτική αλλαγή.

Αντιθέτως ο Πυθαγόρας και οι Πυθαγόρειοι, ίσως για να ικανοποιήσουν την μεγάλη έσωτερική επιθυμία της ψυχής για την αξιολογική αποτίμηση του Ώραίου, κατέληξαν να θεωρήσουν, ότι υπάρχει ένα Κέντρο ένωτικό μέσα στην φυσική πορεία των πραγμάτων. Εκεί η Άρμονία ταυτίζεται με την ιδανική εικόνα που είχαν οι αρχαίοι για την Μουσική, που την θεωρούσαν ζωτικό σημείο συνάντησης του ατομικού με το καθολικό. Η άποψη αυτή οδήγησε τους Πυθαγόρειους να θεωρήσουν τον Ήχο με τον

Με τον Φρανσουά Μιτεράν (1975). Διακρίνονται αριστερά ο Πέτρος Πανδής και δεξιά η Μαρία Φαραντούρη.

αύλο χαρακτήρα του ως ένα από τα πλέον ιδανικά μέσα για την επανασύνδεση των μύχιων δυνάμεων της ανθρώπινης ψυχικής πνευματικότητας με τα συμπαντικά Αρχέτυπα της δημιουργίας. Όπως λέει ο Ταίηλορ στο βιβλίο του για την Άρμονία των Πυθαγορείων, «ή έρευνα της μικροκοσμικής ήχητικής τάξης (δηλαδή η μαθηματική τεκμηρίωση των μουσικών αναλογιών), θα πρέπει λογικά να οδηγεί στην αντανάκλαστική μακροκοσμική εξέικόνιση ως μυστικών του άπειροτέλειου» (σελ. 17).

Έδω κάνει την εμφάνισή της η πυθαγόρεια «Θεωρία των Αριθμών», σύμφωνα με την οποία κάθε μορφή του έπιστητού με βάση τις αριθμητικές αναλογίες που έμπεριέχει, μπορεί να έρμηνευθί με την βοήθεια της μαθηματικής έπιστήμης. Κατά τον ίδιο τρόπο και η Άρμονία, όταν παίρνει την μορφή μιάν αριθμητικής λειτουργικής μονά-

δας, μᾶς παρέχει τὴν δυνατότητα νὰ κάνουμε παραλληλισμούς ἀνάμεσα στὶς ποιότητες τῆς γήινης μουσικῆς καὶ τῆς ἀσύλληπτης ὑπερκόσμιας μουσικῆς.

Ἡ ἀντίληψη αὐτὴ γιὰ πρώτη φορὰ μέσα στὴν Ἱστορία τῆς Φιλοσοφίας τονίζει τὴ στενὴ σχέση ἀνάμεσα στὴ Μουσικὴ καὶ τὰ Μαθηματικά, μὲ κοινὸ μεταξὺ τους χαρακτηριστικὸ τὴν ἁρμονία. Ἐπειδὴ ἀκριβῶς ὁ ἀριθμὸς προκύπτει ἀπὸ τὴν διαμάχη ἀντιθέτων, ἡ Μουσικὴ καὶ τὰ Μαθηματικά συνδέονται μὲ τὴν ἁρμονία ποὺ συνενώνει τὰ ἀντίθετα. Δημιουργώντας Μουσικὴ ἢ Μαθηματικά πλάθουμε ἕναν κόσμο ἰδανικό.

Τέλος καὶ σὲ σχέση μὲ τὴν δική μου ἄποψη γιὰ τὴν ἀκατανίκητὴ ἔλξη τῆς ψυχῆς νὰ ταυτισθῇ μὲ τὸ Κέντρο τῆς Συμπαντικῆς Ἀρμονίας, οἱ Πυθαγόρειοι πιστεύουν, ὅτι, ἂν οἱ ἀνθρωπινές μας ἀτέλειες μᾶς ἐμποδίζουν νὰ δοῦμε τὸν πραγματικὸ οὐρανό, τοῦτο δὲν σημαίνει, πὼς θὰ πρέπει νὰ πάψουμε νὰ ἀποζητᾶμε ἀδιάκοπα τὴ συνάντηση τῆς ψυχῆς μὲ τὴν «οὐσία», τὴ «μυστικὴ ἔνωση», ἀρκεῖ ἡ μουσικὴ θεωρία νὰ παραμενῇ ζωντανή.

Ἡ καλὰ θεμελιωμένη ἀριθμητικὴ τάξη, ποὺ καθορίζει τὶς μουσικὲς σχέσεις τῶν διαστημάτων, δημιουργεῖ τὶς προϋποθέσεις καὶ τὸ κατάλληλο ὑπόβαθρο γιὰ τὴν συνένωση τοῦ ὄντος μὲ τὴν πρωταρχικὴ πραγματικότητα. Αὐτὸ ποὺ ἀποκαλῶ «Ἐνὸ Κέντρο τοῦ Σύμπαντος».

Θὰ ἤθελα ἐδῶ νὰ τονίσω γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ κάτι, ποὺ νομίζω, ὅτι φαίνεται καθαρά: ὅτι ἡ θεωρία αὐτὴ γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ Νόμου τῆς Συμπαντικῆς Ἀρμονίας ὑπῆρξε βασικὰ γέννημα τῆς φαντασίας μου. Ὁ Νόμος τῆς Ἀρμονίας, ὅπως μπορούσε νὰ τὸν ἀντιληφθῇ κανεὶς ἀπὸ τὴν κίνησι τῶν ἀστρῶν καὶ ἀπὸ ἄλλες λειτουργίες καὶ φαινόμενα στὸν ζωικὸ καὶ τὸν φυτικὸ κόσμο, ἦταν γιὰ μένα ἀπλᾶ βοηθητικὰ στοιχεῖα, γιὰ νὰ στηρίξουν τὴν ἐσωτερικὴ μου ἀνάγκη νὰ συντονίσω τὸν ψυχικὸ καὶ τὸν πνευματικὸ μου κόσμο μὲ τὸν ἁρμονικὸ βηματισμό, ποὺ μέσα ἀπὸ τὴν φαντασία μου μὲ ὡδηγοῦσε στὸ Σύμπαν, ποὺ τὸ ἤθελα νὰ εἶναι ἡ Μῆτρα ποὺ γεννᾷ τὴν Ἐνέργεια, τὴν Ἀρμονία καὶ τὴ Ζωή. Ἀπὸ τὸν Μακρόκοσμο τῶν Γαλαξιών καὶ τῶν Ἀστρῶν ἕως τὸν Μικρόκοσμο τοῦ Ἀτόμου ἡ ὑπαρξὴ τῆς ἰδίας διαλεκτικῆς σχέσης «Θέσις - Ἀντίθεση - Σύνθεσις» μᾶς ἐπιβεβαιώνει τὴν ὑπαρξὴ αὐτοῦ τοῦ Νόμου τῆς Συμπαντικῆς Ἀρμονίας.

Ὁ Ἀναξίμανδρος χρησιμοποιεῖ τὴν λέξη «αἶδιον», δηλαδὴ «ἀέναο», γιὰ νὰ περιγράψῃ τὴν κίνησι τοῦ ἀπείρου, ποὺ τὸ κάνει νὰ λειτουργῇ σὰν μιὰ κοσμογονικὴ μῆτρα. Οἱ κόσμοι ὑπακούουν στὸν νόμο τῆς ἀένας (συνεχοῦς) γένεσης καὶ φθορᾶς **ἐξ ἀνάγκης**. Καὶ μὲ τὴν φράσι «**κατὰ χρεών**», δηλαδὴ «κατ' ἀνάγκην», ὑποκαθιστᾷ τὴν Μοῖρα καὶ τὴν προσωποποιημένη θεότητα. «Ὅπως μέσα στὴν ζωὴ κυοφορεῖται ὁ θάνατος καὶ στὸν θάνατο περιλαμβάνεται σπερματικὰ ἡ ζωὴ, σὰν τοὺς σπόρους τῶν φυτῶν ποὺ θάβονται στὴ γῆ, γιὰ νὰ βλαστήσουν, ἔτσι καὶ οἱ κόσμοι ὁλοκληρώνουν τὸν χρόνον ὑπαρξῆς τους καὶ καταλήγουν ἐκεῖ ἀπ' ὅπου προήλθαν, στὰ σπέρματά τους, ἀπορροφώμενοι ἀπὸ τὸ ἄπειρο ποὺ τοὺς γέννησε, γιὰ νὰ ξεκινήσουν μετὰ ἐκ νέου τὴ ζωὴ τους ἀποχωρίζόμενοι ἀπ' αὐτό.» («Προσωκρατικοί», Π. Ἐκδόσεις «Κάκτος».)

Ὁ Ἀναξίμανδρος πιστεύει, ὅτι τὸ ἄπειρο εἶναι ποὺ γεννᾷ τὰ ἀντίθετα σὰν ὁμοούσια ζεύγη. Γράφει: «Ἀπὸ τὸ ἄπειρο δημιουργοῦνται σπερματικὲς δυνάμεις, ποὺ γεννοῦν ζεύγη ἀντιθέτων, τὸ ξηρὸ καὶ τὸ ὑγρό, τὸ θερμὸ καὶ τὸ ψυχρὸ (...). Αὐτὰ τὰ ἀν-

τίθεται βρίσκονται σὲ συνεχῆ πόλεμο μεταξύ τους... Ὅμως ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου ἀπὸ τοὺς κοσμολογικοὺς παράγοντες εἶναι περιορισμένη καὶ ἐναλλασσόμενη. Κανένας τους δὲν ἔχει περισσότερα προνόμια ἀπὸ τὸν ἄλλον οὔτε δρᾷ ἀνεξάρτητος καὶ ἀνεξέλεγκτος, γεγονὸς πὺν καθιστᾷ τὸν κόσμον αὐτοδύναμο καὶ αὐτοελεγχόμενο σύστημα ἰσορροπίας δυνάμεων.» (Idem.)

Ὅλα αὐτὰ μὲ ὠδήγησαν στὴν ἀναζήτηση τῆς σημασίας, τί δηλαδὴ σημαίνει «ὑπάρχω» - «ζῶ». Καὶ κατέληξα στὸ συμπέρασμα, ὅτι ζῶ καὶ ὑπάρχω μόνο τότε, ὅταν συντονίζομαι μὲ τὸν βασικὸ Νόμο τῆς Συμπαντικῆς Ἀρμονίας, ὁπότε γίνομαι ἓνα ὑπαρκτὸ καὶ δραστήριο μῶριο, καθὼς ἡ ἀτομικὴ καὶ ἀσήμαντη καμπύλη τοῦ χρόνου πὺν μοῦ δόθηκε θὰ ἀξιωθῇ νὰ ἐνωθῇ μὲ τὸ Ἄπειρο, τὸ Ἀκατανόητο, τὸ ΕΝ, τὸν γαλάζιο αἰθέρα καὶ τὸν βόμβο τῶν Σφαιρῶν.

Κατέληξα τελικὰ ὅτι, ἐπειδὴ μᾶς εἶναι ἀδύνατο νὰ συλλάβουμε τὴν Λογικὴ αὐτοῦ τοῦ ἀκατανόητου Συμπαντικοῦ Κέντρου, εἶναι καλὸ νὰ θεωροῦμε τὴν Λογικὴ του σὰν ἓνα **Παιχνίδι** χωρὶς ἀρχὴ καὶ τέλος, χωρὶς νόημα ἢ σκοπὸ.

Ἐκεῖνο πὺν μένει βασικὰ εἶναι ὁ ἐαυτός μας καὶ πῶς θὰ ἀνταποκριθῇ στὴν πεμπτοσύνη τῆς δωρεᾶς τῆς ζωῆς, πὺν ἔστω καὶ σὰν παιχνίδι μᾶς χαρίστηκε ἀπὸ τὸ Ἀκατανόητο καὶ τὸ Ἀσύλληπτο. Πῶς μέσα ἀπὸ τὴ ζωὴ θὰ μπορέσῃ νὰ ἀντλήσῃ κανεὶς τὸ μέγιστο τῆς πραγματικῆς ἀπόλαυσης, πὺν μερικοὶ ὅπως ἐγὼ τὴν ἀναζητοῦν κυρίως στὸν πνευματικὸ καὶ τὸν ψυχικὸ τοὺς κόσμον, ἴσως γιὰτὶ μέσα σ' αὐτὲς τὶς δύο σφαῖρες ἀντλοῦν τὴν μεγαλύτερη ψυχικὴ καὶ πνευματικὴ εὐδαιμονία.

Μὲ τὸν Φιντέλ Κάστρο (Ἀβάνα, Κούβα, 1981).

Ἡ λέξη «Ἀρμονία» κατὰ τὸν Ὅμηρον προέρχεται ἀπὸ τὸν «ἄρμος», πὺν σημαίνει σύνδεσμος, καὶ τὴν «συμφωνία» σὰν ἀποτέλεσμα ἰσορροπίας. Ὅμως πίσω ἀπὸ αὐτὴ τὴν συμφωνία θεωρεῖται ὅτι ὑπάρχει μίᾳ ἐσωτερικὴ ἐνότητα ὡς ἀποτέλεσμα ἐτερόκλητων δυνάμεων. (Κατὰ τὴν Ἑλληνικὴ Μυθολογία ἡ Ἀρμονία ὑπῆρξε ἡ κόρη τοῦ Ἄρη καὶ τῆς Ἀφροδίτης.) Καὶ ἐδῶ ἐφαρμόζεται ἡ Ἀρχὴ «Θέση - Ἀντίθεση = Σύνθεση», ἂν θεωρήσουμε τὴν Ἀρμονία ὡς μιὰ τεταμένη ἰσορροπία μεταξὺ δύο ἀντίθετων πόλων.

Κατὰ τοὺς Πυθαγόρειους ἡ Ἀρμονία ἐκφράζει ἓνα συμπαντικὸ καὶ προαιώνιο μαθηματικὸ σύστημα, πὺν ἀφορᾷ στὸ Ἄπειρο, μὲ ἰδεατὲς ἀριθμητικὲς σχέσεις καὶ ὑπολογισμούς, μέσα ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀναδύεται ἡ Ἀρμονία ὡς ἀδιαίρετη καὶ ἐνιαία μορφή, ὡς τὸ περιέχον καὶ τὸ περιεχόμενο τοῦ Λόγου.

Ἀντιθέτως σήμερα, ὅπως ἤδη εἶπαμε, τὸ κάθε τι, ἀπὸ τὰ ἀπειροελάχιστα «ἄτομα»

έως τὰ οὐράνια σώματα καὶ τὰ ἠλεκτρόνια στὸν Μικρόκοσμο καὶ τὸν Μακρόκοσμο καὶ σὲ ἀπειροελάχιστο διάστημα χώρου ἢ χρόνου βρίσκεται σὲ συνεχῆ κίνηση καὶ διαρκῆ ποιοτικὴ ἀλλαγὴ.

Σ' αὐτὸ συμφωνεῖ καὶ ὁ Ἡράκλειτος, ποὺ πιστεύει, ὅτι ἡ «καλλίστη Ἀρμονίη» ὄχι μόνο ἀπορρέει ἀπὸ τὰ ἀντίθετα, ἀλλὰ καὶ καθορίζεται ἀπὸ αὐτά. Ἐπομένως, πάντοτε κατὰ τὸν Ἡράκλειτο, ἡ Ἀρμονία, καθορίζοντας τὸ Σύμπαν ὡς διευθύνουσα κατάσταση τῶν πραγμάτων, δὲν εἶναι μόνο συμφωνία ἀλλὰ καὶ συμφωνία τοῦ ἀσυμφώνου καὶ σύγκλιση τοῦ ἀποκλίνοντος.

Σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ στὶς δοξασίες τῶν Χαλδαίων καὶ ἄλλων λαῶν τῆς Ἀνατολῆς σχετικὰ μὲ τὴν ἀνακάλυψη τῆς διαστημικῆς ἀρμονίας, πρέπει νὰ ποῦμε, ὅτι οἱ Ἕλληνες προχώρησαν ἀπὸ τὶς προεπιστημονικὲς δοξασίες αὐτῶν τῶν λαῶν στὴ διατύπωση συγκεκριμένων ὀρθολογικῶν ἐξηγήσεων καὶ τεκμηριωμένων φιλοσοφικῶν στοχασμῶν, ἔτσι ποὺ ἡ ἐρμηνεία τῶν μουσικῶν φαινομένων νὰ βασιστῇ ἐπάνω σὲ ἀκριβεῖς τάξεις ἐννοιῶν.

Ἡ ἀρχαία συσχέτιση Μουσικῆς-Ἀριθμῶν

Ἡ Πυθαγόρειοι τεκμηρίωσαν μιὰ γενικὴ θεωρία, κατὰ τὴν ὁποία τὰ μουσικὰ διαστήματα ἐκφράζονται μέσα ἀπὸ σχέσεις λόγων θετικῶν ἀκέραιων ἀριθμῶν. Περνώντας μία χορδὴ τεντωμένη ἀνάμεσα σὲ δύο σταθερὰ σημεῖα, τὸ Α καὶ τὸ Β, ἄρχισαν νὰ τὴν διαιροῦν σταδιακὰ σὲ δύο, τρία, τέσσερα ἴσα μέρη καὶ ἔτσι ἀνακάλυψαν, ὅτι σὲ κάθε διαιρέση προέκυπταν τὰ «σύμφωνα» ἢ «καθαρά» τῆς 8ης, τῆς 4ης καὶ τῆς 5ης βαθμίδας τῆς κλίμακας (βλ. τὸ σχῆμα ποὺ ἀκολουθεῖ).

Σχῆμα 1

Μῆκος Χορδῆς	Λόγοι σχέσης	Φθόγγος
A-----B	AB = 1:1	DO
A-----Γ-----B	ΑΓ/AB ἢ ΓΒ/AB = 1:2	DO 2 (8va)
A----Δ----Ε----B	ΑΕ/AB ἢ ΔΒ/AB = 2:3	SOL
A---Ζ---Η---Θ---B	ΑΘ/AB ἢ ΖΒ/AB = 3:4	FA

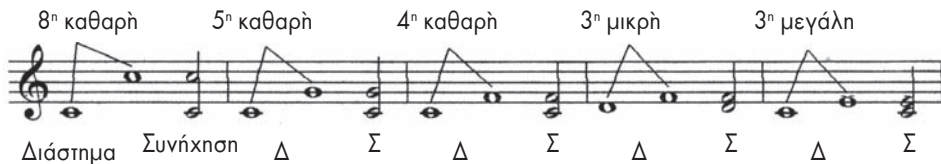
Αὐτὴ ἡ κατάτμηση χορδῆς σύμφωνα μὲ ἀπλοῦς λόγους, 1:2, 2:3 καὶ 3:4, πέραν τῶν μαθηματικῶν σχέσεων μήκους ἀντιστοιχοῦν ἀπολύτως στὶς σχέσεις συχνότητος τῶν ἀντίστοιχων φθόγγων.

Ἡ ἀρχαία ἐλληνικὴ μουσικὴ θεωρία ἀναγνωρίζει δύο βασικὲς κατηγορίες διαστημάτων. Τὰ σύμφωνα καὶ τὰ διάφωνα. (Νέστωρ Ταίηλορ, «Ἡ Ἀρμονία τῶν Πυθαγορείων» σελ. 38,39, 40, Ἐκδόσεις «Νεφέλη».)

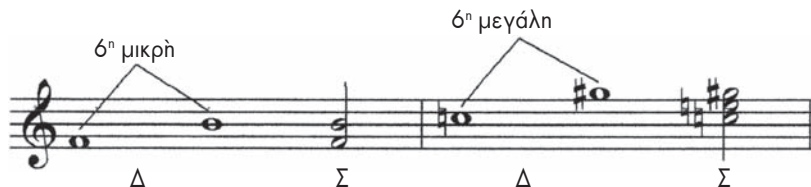
Εἶναι βέβαια ἐκπληκτικὸ τὸ γεγονός, ὅτι ἡ δεκάδα 1+2+3+4=10 καὶ ἡ ἀναγωγή τῆς στὶς σχέσεις 2 πρὸς 1, 3 πρὸς 2 καὶ 4 πρὸς 3 ἀντιστοιχοῦν στὰ μουσικὰ διαστήματα ποὺ ἀποκαλοῦμε «σύμφωνα» ἢ «καθαρά». Δηλαδή τῆς 8ης, τῆς 4ης καὶ τῆς 5ης, στὰ ὁποία ἐμφανίζεται ἔστω ἑμμεσα καὶ ἡ 3η μικρὴ, δηλαδή ὁ ἀριθμὸς 5 σὰν ἄθροισμα

τοῦ 2 μὲ τὸ 3. Ἀργότερα, κατὰ τὸν Μεσαῖωνα, τὰ διαστήματα τῆς 3ης (μικρὰ καὶ μεγάλη) ἄρχισαν νὰ θεωροῦνται κι αὐτὰ «σύμφωνα».

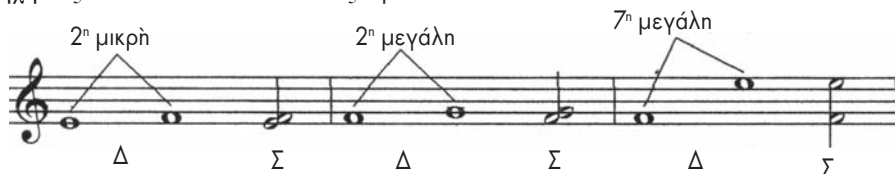
Ἐδῶ θὰ πρέπει νὰ σημειώσουμε, ὅτι μὲ τὸν ὄρο «σύμφωνο» καὶ «διάφωνο» ἐννοοῦμε τὴν συνήχηση τῶν δύο φθόγγων ἐνὸς διαστήματος. Ἔτσι, ὅταν συνηχοῦν οἱ παρακάτω φθόγγοι, δημιουργοῦν «συμφωνία», δηλαδὴ ἓνα ἄκουσμα ποὺ τὸ ἀνθρώπινο αὐτὶ τὸ δέχεται εὐχάριστα.

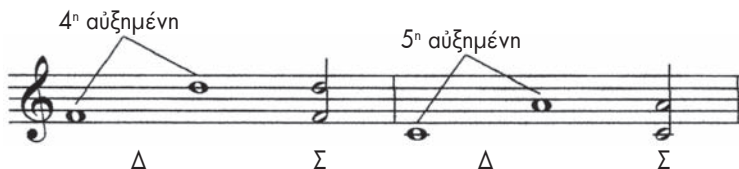
Τὸ ἴδιο «σύμφωνα» συνηχοῦν καὶ τὰ διαστήματα τῆς 6ης μιᾶς καὶ ἡ 6ῃ δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο παρὰ ἡ ἀναστροφὴ τῆς 3ης.

Ἀντιθέτως τὸ ἀνθρώπινο αὐτὶ δέχεται μὲ δυσφορίαν τὰ παρακάτω διαστήματα - συνηχήσεις καὶ τὰ ἀποκαλεῖ κοινῶς «φάλτσα»:

Ἐπίσης δυσφορεῖ ἀπὸ τὰ διαστήματα τῆς αὐξημένης τετάρτης (ποὺ ἀποκαλεῖται «ὁ Διάβολος στὴ μουσικὴ») καὶ τῆς αὐξημένης πέμπτης:

[Ὁ Διάβολος στὴ μουσικὴ]

Τὸ ἐρώτημα εἶναι: «Πῶς καθορίζεται ἡ ὕπαρξις καὶ ἡ ἔννοια τοῦ σύμφωνου καὶ τοῦ διάφωνου; Μὲ ποιὰ κριτήρια; Καὶ μὲ ποιὲς πειραματικὲς ἐπαληθεύσεις; Ἡ συνήθης

ἀπάντησι εἶναι, «γιατὶ ἔτσι τὸ θέλει τὸ ἀνθρώπινο αὐτὶ καὶ ἔτσι τὸ δέχεται ἢ τὸ ἀπορρίπτει ἢ ἀνθρώπινη ψυχὴ». Γιατὶ ὅμως; Γιατὶ τὸ «σύμφωνο» μᾶς γεμίζει μὲ φῶς καὶ μᾶς προκαλεῖ ψυχικὴ εὐδαιμονία καὶ πνευματικὴ ἀνάτασι, ἐνῶ ἀντίθετα «τὸ διάφωνο» δημιουργεῖ μέσα μας ἀναταραχὴ, δυσφορία, ψυχικὸ ἀδιέξοδο καὶ πνευματικὸ τραῦμα;

Ἄρα θὰ πρέπει νὰ ὑπάρχει μέσα μας, ἀπὸ τὴν γέννησή μας, ἓνα ἀρχέτυπο Ἀρμονίας, ποὺ πάλλεται θετικὰ στὴν περίπτωσι τῆς ἡχητικῆς συμφωνίας καὶ ἀρνητικὰ στὴν περίπτωσι τῆς ἡχητικῆς διαφωνίας (ποὺ ὀνομάζεται καὶ κακοφωνία). Ἄρα ἡ Ἀρμονία στὴ Μουσικὴ ἀντιστοιχεῖ στὴν Ἀρμονικὴ συνύπαρξι τῶν ἄστρον καὶ τῶν Γαλαξιῶν, ἐνῶ ἡ Δυσαρμονία στὸ Χάος.

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Πυθαγόρα ἡ ποιοτικὴ κατανομὴ τῶν διαστημάτων σὲ ὁμάδες «συμφωνίας» καὶ «διαφωνίας» ἀκολουθεῖ ἓνα αὐστηρὸ σύστημα ἀξίων μὲ βάση τὴ συγγένεια καὶ τὴν ἐνότητα. Ὁ Πυθαγόρας προώθησε τὴν ιδέα τῆς διαχρονικῆς ἀντικειμενικότητας τῆς μουσικῆς στὴν ἐνοραματικὴ γνῶσι τοῦ καθαροῦ Λόγου. Ὡφειλε νὰ παρουσιάσῃ σὲ ὑλικὴ παράστασι τὸ ἀπόλυτο καὶ τὸ νοητὸ καὶ παράλληλα νὰ μετουσιώσῃ σὲ πνευματικὴ τὴν πεπερασμένη ὑλικὴ καὶ αἰσθητικὴ πραγματικότητα. Ἔτσι κατέληξε στὴν ιδέα ἐνὸς **συμβόλου**, ποὺ νὰ δίνει τὴν ἄμεση ὑλικὴ ὑπόστασι σὲ πράγματα ἀπρόσιτα στὴν αἴσθησή μας. Ὡστε μέσῳ τοῦ συμβόλου νὰ ἐπιτευχθῇ ὁ συνδυασμὸς τῆς ἐγκοσμιότητας μὲ τὴν ὑπερβατικότητα, καὶ νὰ δίνεται ἡ αἴσθησι τοῦ ἀπέραντου μέσα σὲ πεπερασμένες μορφές. Τὸ σύμβολο αὐτὸ ποὺ ὀνομάσθηκε ἁρμονία τῶν Σειρῶν ἦταν ἡ **τετρακτύς**, ποὺ ἀνακηρύχθηκε σὲ σύμβολο «παγὰν ἀεναίου φύσεως», δηλαδὴ αἰωνία πηγὴ τῆς Φύσεως. (Νέστωρ Ταίηλορ, «Ἡ Ἀρμονία τῶν Πυθαγορείων», σελ. 43, 44, Ἐκδόσεις «Νεφέλη».)

Ὁ «βόμβος» πρὶν τὴ μουσικὴ δημιουργία

Ὁ στοιχεῖο ἐκεῖνο ποὺ μὲ γοητεύει καὶ μὲ φέρνει κοντὰ στοὺς Πυθαγόρειους εἶναι, τὸ ὅτι καὶ μόνον ἡ ἐπίμονη ἀναζήτησι (τοῦ ἱεροῦ «γιατί»), ὥστε νὰ διαφανῇ ἡ τάσι πρὸς κάποια ἀνώτερη διαρθρωτικὴ μορφή, συγκροτεῖ ἀπὸ μόνῃ τῆς μίας ὑπερβατικῆς ἀλήθεια, ποὺ φέρει τὸν ἄνθρωπο σὲ μίαν «ὁμοιωματικὴ» σχέσι μὲ τὸν Θεό. Δηλαδὴ ἡ ἀναζήτησι τοῦ Θεοῦ μέσα ἀπὸ τὴν μουσικοποιητικὴ σύνθεσι τῆς Συμφωνίας ἄρ. 1 στὰ πρῶμα ἐφηβικά μου χρόνια ἔρχεται νὰ συναντήσῃ μίαν φιλοσοφία, ποὺ μὲ βάση τὴν Θεωρία τῶν Ἀριθμῶν καὶ τὴν μελέτη τῶν γεωμετρικῶν σχημάτων γίνεται ὄργανο καὶ προπομπὸς γιὰ τὴν ὑπερβασι τοῦ παροδικοῦ κόσμου τῶν φαινομένων μὲ τελικὸ στόχο τὴν ἐνατένισι τῆς πραγματικῆς Ἰδέας. Γιὰ κάποιον ποὺ ἀποζητᾷ ἀπεγνωσμένα τὴν συνάντησι τῆς ψυχῆς μὲ τὴν οὐσία, τὴν «μυστικὴ ἐνωσι», καὶ νὰ δῇ τὸν πραγματικὸ οὐρανό, ἡ πυθαγόρεια σκέψι ἔρχεται νὰ τὸν ἐνισχύσῃ σὲ μίαν στιγμὴ ποὺ νόμιζε ὅτι ἦταν ἔρμαιο παραισθήσεων. «Τὰ πάντα στὸ πᾶν», θυμίζω ὅτι ἔγραφα, «ἀποτελοῦν μίαν τεράστιαν ἀποκρυσταλλωμένη Ἀρμονία. Ἡ τελείωσι τοῦ ἀνθρώπου ἀποκτᾶται μὲ τὴν ταύτισή του μ' αὐτὸ τὸ Κέντρο. Τὸ ἱερὸ Κέντρο μᾶς καλεῖ. Μᾶς ἔλκει σὰν τεράστιος μαγνήτης. Ἐμεῖς, ὅταν γνωρίσουμε τὸν ἑαυτό μας, αἰσθανόμαστε αὐτὴ τὴν ἀσυγκράτητὴ ἔλξι.» Ἐδῶ ἡ λέξι «γνωρίζουμε» μᾶς παραπέμπει στὸ σωκράτειον «γνώθι σαυτόν» σὰν προϋπόθεσι γιὰ

την προετοιμασία μας γι' αυτήν την «μυστική ένωση».

Καί φτάνουμε στην εκπληκτική παρατήρηση του Αναξίμανδρου για τις αποστάσεις των ουρανίων σωμάτων και την περιφορά των πλανητών γύρω από την τροχιά τους, ή όποια εξαιτίας της άενης τριβής τους με τον γαλαξιακό αϊθέρα προκαλούσε έναν **μουσικό βόμβο**, που τον ώνόμασε «Μουσική» ή «Άρμονία των Σφαιρών». Είχε μάλιστα σχηματίσει μία ιδανική μουσική κλίμακα, της οποίας οι φθόγγοι ήσαν το τονικό ύψος του κάθε πλανήτη, ανάλογα με την απόστασή του από τη Γη. Αυτή την άρμονικότητα των ουρανίων σωμάτων επισημαίνει και ο Πλάτων στο τελευταίο μέρος της «Πολιτείας» με την βοήθεια του μύθου του Ήρως του Άρμενίου.

Από την Άρμονία και την Μουσική των Σφαιρών έως τη δική μου αίσθηση, ότι συχνά ακουγα μέσα μου έναν ακαθόριστο συντριπτικό βόμβο, πριν αυτός λάβη τη μορφή της μουσικής, δεν υπάρχει παρά ένα βήμα, για να πιστέψη κανείς ότι οι δύο αυτές ήχητικές παραισθήσεις, ή πρώτη ή συμπαντική και ή δεύτερη στα ανθρώπινα μέτρα, αποτελούσαν δύο όψεις του ίδιου νομίσματος, μονάχα που η δεύτερη δεν μπορούσε να είναι παρά ή αντανάκλαση της πρώτης.

Μία παρεμφερής άποψη είναι, ότι ο άνθρωπος έχει μέσα του ένα απειροελάχιστο όμοιομα όχι μόνο της Άρμονίας αλλά και του Χάους, πού, όπως είδαμε, είναι ομοούσιες και ταυτόσημες ιδιότητες, ακριβώς γιατί είναι αντίθετες. Αυτό το όμοιομα, που υπάρχει μέσα μας, δονείται ανάλογα με την ευαισθησία μας και αντιδρά ανάλογα με την καλλιέργειά μας θετικά ή αρνητικά στα ερεθίσματα που προκαλεί το Κοσμικό Χάος και ή Συμπαντική Άρμονία. Διερωτώμαι, μήπως ή ικανότητα του δημιουργού να συνθέτη ένα μουσικό άρμονικό Σύμπαν στα μέτρα του ανθρώπου, όπως και κάθε άλλη πνευματική-καλλιτεχνική δημιουργία, είναι μία έξωθεν και άνωθεν δωρεά σε

----->

ΔΑΥΛΟΣ	ΝΕΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ☐	ΑΝΑΝΕΩΣΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ☐
Επίσημα Έλλάδος Κανονική: 53 € ☐	Επίσημα Έλλάδος Φοιτητική: 43 € ☐	Επίσημα Έξωτερικού: 80 € ☐

(ΟΝΟΜΑ)		(ΕΠΩΝΥΜΟ)		Πληρωμή με Τραπεζ. Κατάθεση ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ 146/40417714 Ταχυδρομική Έπιταγή ΕΛΤΑ ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΑΜΠΡΟΥ POST RESTANTE 175 01 Π. ΦΑΛΗΡΟ
(ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ)		(Τ.Κ.)	(ΠΟΛΗ)	
(ΧΩΡΑ)	(Τηλ.)	(E-mail)		
Πληρωμή με Πιστωτική Κάρτα		VISA ☐	MasterCard ☐	
ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΑΡΤΑΣ: _ _ _ _ _				
ΤΡΙΨΗΦΙΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ (αναγράφεται στο πίσω μέρος της κάρτας): _ _ _				
ΗΜΕΡ. ΛΗΞΗΣ: _ _ / _ _		Υπογραφή: _____		
ΑΠΟΣΤΕΙΛΑΤΕ ΜΕ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟ: Περιοδικό «ΔΑΥΛΟΣ», Κυδαθηναίων 29, 105 58, Αθήνα FAX: (+30) 210 3314997				

ἐπιλεγμένα άτομα, νὰ ἐπικοινωνοῦν, ἔστω καὶ ἂν δὲν τὸ συνειδητοποιοῦν καὶ δὲν τὸ γνωρίζουν, μὲ τὸν Νόμο τῆς Συμπαντικῆς Ἀρμονίας. Παράλληλα ὑπάρχουν ἄλλα άτομα ποὺ ἐπιλέγονται εἴτε ἐπιλέγουν τὸν Νόμο τοῦ Χάους.

Βεβαίως τὸ ἱστορικὸ καὶ κοινωνικὸ περιβάλλον, ἡ μόρφωση καὶ ἡ ἀγωγή μπορεῖ νὰ βοηθήσουν ἢ νὰ ἀποτρέψουν τὴ μία κατεύθυνση ἢ τὴν ἄλλη. Δηλαδή τίποτα δὲν εἶναι προαποφασισμένο, μοιραῖο καὶ ἀναπόφευκτο. Μιλᾶμε γιὰ βαθύτατες καὶ σχεδὸν ἀνεπαίσθητες ἐπιδράσεις, δεδομένου ὅτι οἱ σχέσεις αὐτῶν τῶν πιθανῶν συμπαντικῶν νόμων ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἔχουν ἀποδειχθῇ. Ὅπως δὲν ἔχει ἀποδειχθῇ ἡ Ἀρμονία τῶν Σφαιρῶν τοῦ Ἀναξίμανδρου εἴτε ἡ ἀρμονικότητα τῶν οὐρανίων σωμάτων τοῦ Πλάτωνος. Ὅλες αὐτὲς οἱ σκέψεις εἶναι φυσικὸ νὰ ἀνήκουν στὴ σφαῖρα τῶν ιδεῶν, ἔστω καὶ ἂν μερικὲς φορὲς ὑπάρχουν φαινόμενα ποὺ μᾶς προβληματίζουν, κατὰ πόσον μερικὲς ἀπὸ αὐτὲς ἐπιβεβαιώνονται κάποτε στὴν πραγματικότητα.

Τὸ νὰ ἔχῃς μία μυστικὴ ἐμπειρία εἶναι ἓνα πρᾶγμα. Τὸ νὰ τὴν ἀποδεικνύῃς εἶναι ἓνα ἄλλο. Ἡ πείρα τῆς ὁλοκληρωτικῆς βύθισης στὸ μυστήριο τοῦ Σύμπαντος καὶ τῆς συνάντησης τοῦ ἐγὼ μὲ τὸ πᾶν, αὐτὸ τὸ μυστικιστικὸ φαινόμενο, αὐτὴ ἡ φωτεινὴ στιγμή ἀποκάλυψης τῆς ἐνότητας τῶν πραγμάτων, νομίζω, ὅτι μᾶς δίνει μία εἰκόνα σφαιρικώτερη τῆς πραγματικότητος, καθὼς περιέχει ὅλες τὶς δυνατές τῆς ὅψεις. (Νέστωρ Ταίηλορ, «Ἡ Ἀρμονία τῶν Πυθαγορείων», σελ. 94, 95, Ἐκδόσεις «Νεφέλη».)

Κατὰ τὴ διαδικασία τῆς μουσικῆς σύνθεσης ὑπάρχουν βασικὰ τρία στάδια: τῆς ἐπώσης, τῆς καταγραφῆς καὶ τῆς ἐπεξεργασίας.

Κατὰ τὸ στάδιο τῆς ἐπώσης συμβαίνουν περίεργες ψυχοσωματικὲς ἀντιδράσεις, ποὺ θὰ πρέπει νὰ συγκλονίζουν τὸν συνθέτη. Ἔως ὅτου φτάσῃ ἡ στιγμή, κατὰ τὴν

ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑ ΕΤΗΣΙΩΝ ΤΟΜΩΝ & ΤΕΥΧΩΝ

ΔΑΥΛΟΣ

ΤΟΜΟΙ ΔΑΥΛΟΥ 58 €

_____ (ΟΝΟΜΑ) _____ (ΕΠΩΝΥΜΟ)

_____ (ΑΝΑΓΡΑΨΤΕ ΕΤΟΣ)

_____ (ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ)

ΤΕΥΧΗ ΔΑΥΛΟΥ 6 €

_____ (Τ.Κ.)

_____ (ΠΟΛΗ)

_____ (ΑΝΑΓΡΑΨΤΕ ΑΡ. ΤΕΥΧΟΥΣ)

_____ (ΧΩΡΑ)

_____ (Τηλ.)

Οἱ τιμὲς ἐπιβαρύνονται μὲ κόστος ταχυδρόμησης μέσῳ ΕΛΤΑ, ποὺ γιὰ ἀποστολὲς ἐντὸς Ἑλλάδος εἶναι 2,80 €.

Πιστωτικὴ Κάρτα

ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΑΡΤΑΣ: _____

 VISA ☐

ΤΡΙΨΗΦΙΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ (ἀναγράφεται στὸ πίσω μέρος τῆς κάρτας): _____

 MasterCard ☐

ΗΜΕΡ. ΛΗΞΗΣ: ____ / ____ ΥΠΟΓΡΑΦΗ: _____

ΑΠΟΣΤΕΙΛΑΤΕ ΜΕ
ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟ:

Περιοδικὸ «ΔΑΥΛΟΣ», Κυδαθηναίων 29, 105 58, Ἀθῆνα

FAX: (+30) 210 3314997

Μὲ τὸν Μάνο Χατζηδάκι στὴν ἐποχὴ τῆς ἡχογράφησης τοῦ «Λιονύσου» (1984).

ὁποία ἡ ἀκαθόριστη ἡχητικὴ αἴσθηση ποὺ νοιώθει πάρη μία συγκεκριμένη μουσικὴ μορφή. Συνήθως τὴ μορφή μιᾶς μελωδίας. Ὑπάρχει δηλαδὴ μία, πρὸς τὸ παρὸν ἀκατανόητη ἀπὸ τὴν Ἐπιστήμη, σύλληψη τοῦ ἐγκεφάλου, ὁ ὁποῖος, μόνο ἔαν εἶναι ἐκπαιδευμένος, μπορεῖ νὰ τὴν καταγράψῃ μὲ τὴν βοήθεια ἑνὸς μουσικοῦ ὀργάνου εἴτε ἀπ' εὐθείας στὸ πεντάγραμμο.

Ἡ ἄποψή μου γιὰ τὴ διαδικασία αὐτὴ εἶναι, ὅτι βρισκόμαστε μπροστὰ σὲ ἓνα φαινόμενο **γονιμοποίησης**, κατὰ τὸ ὁποῖο ἡ ψυχὴ ποὺ θέλει νὰ γεννήσῃ μουσικὴ προετοιμάζεται, ὥστε νὰ προκαλέσῃ καὶ νὰ δεχτῇ τὸ σπέρμα ποὺ θὰ τὴν γονιμοποιήσῃ. Ποιό εἶναι αὐτὸ τὸ σπέρμα καὶ ἀπὸ ποῦ προέρχεται; Τὸ γεγονός ὅτι ὅλα τὰ ἔργα τῆς μουσικῆς τέχνης ἔχουν κοινὰ γνωρίσματα στὴν βάση τους, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς ἰδιομορφίες ποὺ ὑπάρχουν μεταξὺ τους στὶς κορυφές, δείχνει, ὅτι κάπου ὑπάρχει μία ἐνιαία δεξαμενὴ μουσικῆς, ἀπ' ὅπου προέρχεται τὸ σπέρμα τῆς μουσικῆς γονιμότητας.

Εἶδαμε ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, κυρίως οἱ Πυθαγόρειοι, θεωροῦν, ὅτι ἡ ἁρμονία τῶν οὐρανῶν ταυτίζεται μὲ τὴν ἁρμονία τῆς μουσικῆς. Θεώρησαν δὲ τὸν ἀριθμὸ 10 ὅτι συμβολίζει τὸ Σύμπαν καὶ βάπτισαν τοὺς πρώτους ἀριθμοὺς 1,2,3 καὶ 4 ὡς ἱερούς, γιὰ τὸ ἄθροισμά τους γεννᾶ τὸ 10. Συνδυάζοντας στὴ συνέχεια αὐτοὺς τοὺς ἀριθ-

μοὺς μεταξὺ τους ὡς 1:1, 2:1, 3:2, 4:3, ἀνακάλυψαν τὰ τέσσερα μουσικὰ διαστήματα τῆς ταυτοφωνίας τῆς 8ης, καθὼς καὶ τῆς 4ης καὶ τῆς 5ης, ποὺ ἡ συνήχησή τους ἦχεῖ «σύμφωνα», δηλαδὴ μὲ τρόπο ποὺ εἶναι εὐχάριστος καὶ ἀποδεκτὸς ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινο αὐτί. Αὐτὰ τὰ μουσικὰ διαστήματα, ἂν καὶ πέρασαν ἀπὸ τότε 26 αἰῶνες, θεωροῦνται ἀκόμα ἕως σήμερα θεμέλια τῆς Μουσικῆς, τόσο τῆς δημοτικῆς καὶ τῆς λαϊκῆς ὥς καὶ τῆς ἔντεχνης.

Ἀφοῦ λοιπὸν ὑπάρχουν ἄνθρωποι, ποὺ πρὶν τόσες χιλιάδες χρόνια ἔστρεψαν τὸ βλέμμα καὶ τὴν σκέψη τους στὸν οὐρανό, γιὰ νὰ ἀναζητήσουν τὴν Ἀρμονία καὶ τὴν Μουσικὴ, δὲν εἶναι, νομίζω, παράλογο νὰ τοὺς μιμηθῇ στὴν ἐποχὴ μας ἓνας κοινὸς θνητός. Ποὺ ἐπὶ πλέον ὠδηγήθηκε, χωρὶς νὰ τὸ ξέρη, στὰ ἴδια συμπεράσματα μέσῳ τῆς Μουσικῆς. Δηλαδή, ἐὰν τότε ὁ Οὐρανὸς ὠδήγησε τὸν Πυθαγόρα στὴ Μουσικὴ, σήμερα αὐτὸς ὁ ἄλλος, ὁ κοινὸς θνητός, ὠδηγήθηκε ἀπὸ τὴ Μουσικὴ στὸν Οὐρανό.

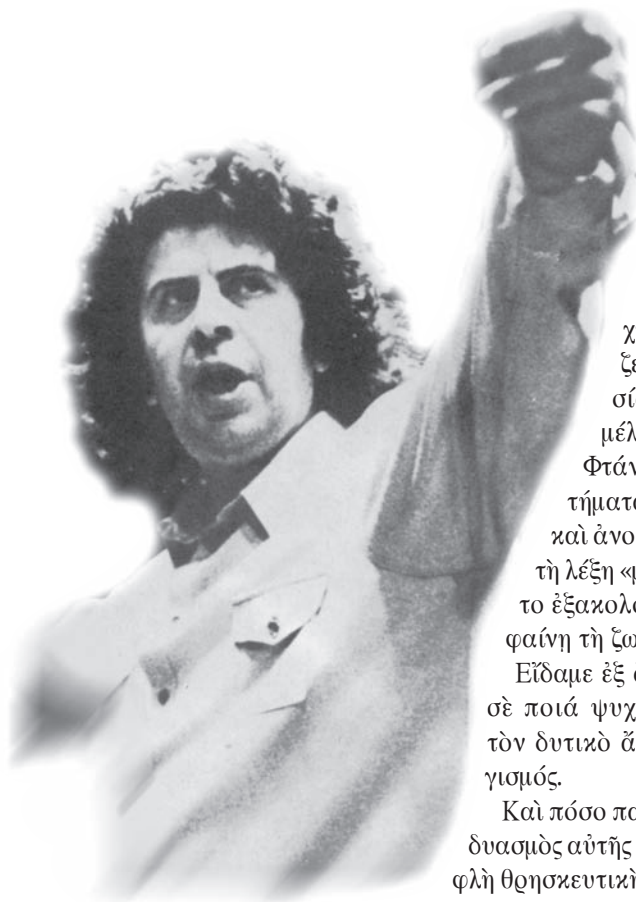
«Μαγεία», ἡ ἀντανάκλαση τοῦ ἀρμονικοῦ ἀρχέτυπου

Ἀλλωστε ἀπὸ τὴν ἀνάλυση τῆς Χρυσῆς Τομῆς καὶ ἀπὸ τὴν μελέτῃ τῆς πυθαγόρειας Θεωρίας τῶν Ἀριθμῶν προκύπτει ἡ ἴδια λέξη: **Μαγεία!** Μήπως ὅμως αὕτῃ ἡ ἀνεξήγητη Μαγεία δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ ἀντανάκλαση τῆς εὐρύτερης συμπαντικῆς Μαγείας, ποὺ μὲ τὴ μορφή ἐνὸς συμπαντικοῦ ἀρμονικοῦ Νόμου-ἀρχέτυπου καταγράφεται στὰ ἔργα τῆς ἀνθρώπινης τέχνης; Ἔργα μουσικὰ, ἀρχιτεκτονικὰ, γλυπτικὰ, ζωγραφικὰ, λογοτεχνικὰ καὶ ἄλλα; Καὶ ὄχι μόνο, ἀλλὰ ἐπηρεάζει τὸ σύνολο τῆς ἀνθρώπινης σκέψης μέσῳ τῆς Θρησκείας, τῆς Ἠθικῆς, τῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς Ἰδεολογίας; (Νέστωρ Ταϊήλορ, «Ἡ Ἀρμονία τῶν Πυθαγορείων», σελ. 46, Ἐκδόσεις «Νεφέλη».)

Καὶ ἀλήθεια, τί συνέβη καὶ ξαφνικὰ ἓνας καλλιτέχνης, ὁ Ἰκτίνος, συνέλαβε τὴν ἀρχὴ τῆς χρυσῆς τομῆς, ποὺ μὲ βάση της καθώρισε ὅλες τὶς ἀναλογίες τοῦ Παρθενῶνα; Πῶς εἶναι δυνατόν ὅλες αὐτὲς οἱ ἀλγεβρικὲς ἐξισώσεις νὰ καταλήγουν πάντα στὸν ἀριθμὸ 0 61 80 33 98 87 49 894...; Πῶς αὕτῃ ἡ τόσο πολὺπλοκη σειρὰ τῶν 15 καὶ πλέον ἀριθμῶν ἀποκαλύφθηκε σ' ἓνα ἀνθρώπινο μυαλό, καὶ πῶς κατώρθωσε μάλιστα νὰ τὴν ἐφαρμόσῃ στὶς ἀναλογίες τῶν κιόνων, στὴν ἰσορροπία τῶν ἀετωμάτων, σὲ ὅλες τὶς σχέσεις τοῦ ἀρχιτεκτονήματος;

Χτίζοντας ἓναν πελώριο, ἐπιβλητικὸ Ναό, ποὺ ἐν τούτοις φαίνεται σὰν νὰ μὴν ἔχῃ βάρος, σὰν νὰ αἰωρεῖται στὸν οὐρανό, ἀνάλαφρος καὶ κυρίως τόσο ἀρμονικός, ὥστε, ὅταν τὸν βλέπῃς, νὰ νοιώθῃς μέσα σου νὰ γεννιέται μία ἀληθινὴ ἀνοιξή χαρῶς, εὐτυχίας καὶ πληρότητας καὶ νὰ σοῦ ἔρχονται στὸ στόμα οἱ λέξεις: «Σ' εὐχαριστῶ. Τώρα γνωρίζω τὴν πεμπτοσύνη τῆς ζωῆς. Τώρα γίνομαι ἓνα μὲ τὴν ὁμορφιὰ τῆς ζωῆς. Τώρα νοιώθω σὰν ἓνα ζωντανὸ μόριο μέσα στὴν ἀπεραντοσύνη τῶν οὐρανῶν.» Εἶναι δυνατόν αὕτῃ ἡ σχέση ἀνάμεσα σὲ ἓνα ἄνθρωπο καὶ ἓνα μαγικὸ ἀριθμὸ νὰ προῆλθε τυχαῖα; Πῶς νὰ μὴ διερωτηθῇ κανεὶς, μήπως ὁ Ἰκτίνος ὑπῆρξε ὁ Ἐκλεκτός, γιὰτὶ ἡ Φύση τὸν προίκισε μὲ ἓνα ἰδιαίτερο χάρισμα, νὰ γίνῃ αὐτὸς ὁ ἀποδέκτης τῶν αὐλῶν κυμάτων ποὺ ἐκπέμπονται ἀπὸ τὸν Συμπαντικὸ Νόμο τῆς Ἀρμονίας;

Φοβερά έρωτήματα, πού
έλπίζω κάποτε νά βρούν
άπάντηση. Ή Μαγεία καί
τò Άνεξήγητο παραμένουν.
Ή Έπιστήμη άσθμαίνουσα
προσπαθεί. Άς μὴν ξεχνᾶμε
ὅμως καί ἄς μὴν ὑποτιμᾶμε
τò γεγονός, πὼς ὑπάρχει ἡ Τέ-
χνη καί ἡ Τέχνη πού στοχά-
ζεται. Μιά πιὸ στενή συνεργα-
σία ανάμεσά τους μπορεῖ στο
μέλλον νά προσφέρει καρπούς.
Φτάνει αὐτὰ τὰ ἀναπάντητα έρω-
τήματα νά έρευνηθοῦν μὲ ἐλεύθερη
καί ἀνοιχτὴ σκέψη. Άς μὴ φοβόμαστε
τὴ λέξη «μαγεία», μᾶς καί τò Άνεξήγη-
το ἔξακολουθεῖ νά γεμίζει καί νά ὁμορ-
φαίνει τὴ ζωὴ μας.

Εἶδαμε ἐξ ἄλλου σὲ ποιά ἀδιέξοδα καί
σὲ ποιά ψυχικὴ ξηρασία ἔχει ὁδηγήσει
τὸν δυτικὸ ἄνθρωπο ὁ καθαρὸς ὀρθολο-
γισμός.

Καί πόσο παράξενος μοῦ φαίνεται ὁ συν-
δυασμὸς αὐτῆς τῆς μίξερης λογικῆς μὲ τὴν τυ-
φλὴ θρησκευτικὴ πίστι, ὅποια κι ἂν εἶναι αὐ-
τή, γεγονὸς πού τείνει νά γενικευτῇ στὰ ὑψηλὰ

στρώματα τῶν δυτικῶν κοινωνιῶν. Ἀποδεικνύοντας ἁπλᾶ ὅτι ὁ Σοφὸς σήμερα φοβᾶ-
ται. Γιατὶ αὐτὴ ἡ τυφλή, ὅπως εἶπα, πίστι δὲν ἔχει τίποτα ἀπὸ τὴν ὑπαρξιακὴ καί φι-
λοσοφικὴ ἔξαρση τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων καί δημιουργῶν, πού μέσω τῆς Γνώσης
καί τῆς Ἑμπνευσης προχώρησαν, ὅσο μπορούσαν, στὴν ἀποκωδικοποίηση τοῦ Ἀγνώ-
στου, τοῦ Άνεξιχνίαστου καί τοῦ Μαγικοῦ.

Ή ὑπαρξη καί μόνο τοῦ θαύματος τῆς μουσικῆς δημιουργίας, νομίζω, ὅτι μᾶς ἀποδει-
κνύει αὐτὴ τὴ μυστικὴ σχέση, πού προσπάθησα νά περιγράψω, καί πού ξεφεύγει ἀπὸ
τὰ πλαίσια τοῦ ἐπιστητοῦ, γιὰ νά καταλήξῃ σὲ μία μυστικὴ περιοχὴ, ὅπου βρίσκεται
ἡ πραγματικὴ οὐσία τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴν ἔννοια καί τὴν ἀξία ἐνὸς ζωντανοῦ μορί-
ου μέσα στοῦ συμπαντικὸ γίγνεσθαι, τοῦ ὁποίου ὅλοι καί ὅλα ἀποτελοῦμε ἀναπόσπα-
στο μέρος. Μὲ τὴν διαφορὰ ὅτι αὐτὸ πολὺ λίγοι τὸ γνωρίζουν.

Μίκης Θεοδωράκης

Οἱ φωτογραφίες τοῦ ἄρθρου προέρχονται ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Γιάννη Φλέσσα «Μίκης Θεο-
δωράκης», ἔκδ. «Αἰγύκεως», 1994 καί ἀπὸ τὴν ἱστοσελίδα <http://www.mikis-crete.gr>.

ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΟΥ ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ

τελευταίος εκπρόσωπος του αρχαίου κόσμου, ο αυτοκράτωρ Ιουλιανός, έπεσε νεκρός στο πεδίο της τελευταίας μάχης του ελληνικού μετὰ του βαρβαρικού κόσμου. Παραθέτομε κατωτέρω απόσπασμα από την «Ιστορία του Πολιτισμού» του Durant*, αναφερόμενο στο θάνατο του Ιουλιανού:

«Ο Λιβάνιος ισχυρίσθη, ότι τὸ ὄπλον προήρχετο ἀπὸ χέρι χριστιανοῦ καὶ πολλοὶ ἄλλοι εἶχαν τὴν ἰδίαν γνώμην, διότι κανεὶς Πέρσης δὲν ἐζήτησε τὴν ἀμοιβὴν ποὺ εἶχεν ὑποσχεθῇ ὁ Σαπώρης δι' ἐκεῖνον ποὺ θὰ ἐφόνευε τὸν αὐτοκράτορα. Μερικοὶ χριστιανοὶ συγγραφεῖς, ὅπως ὁ Σωχομένης, ἐδέχθησαν τὴν ἐκδοχὴν τοῦ Λιβανίου καὶ ἐπήνευσαν τὸν φονέα, “ὁ ὁποῖος, διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ καὶ τῆς θρησκείας, ἐξετέλεσε μίαν τόσον γενναίαν πράξιν”.

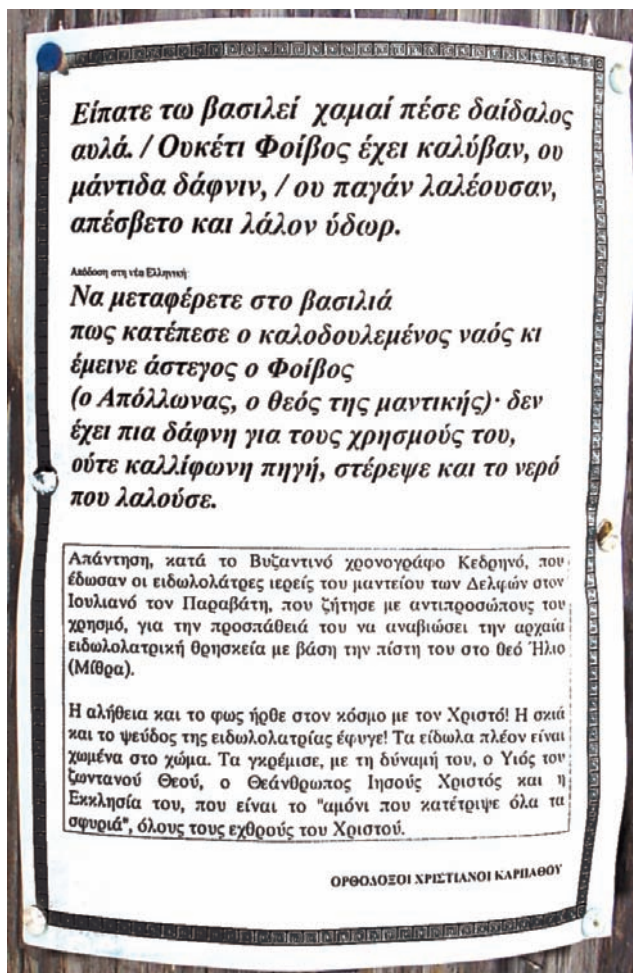
Ἡ τελευταία πράξις τοῦ δράματος (27 Ἰουνίου 363) ὑπῆρξεν ἀνταξία τῆς παραδόσεως τοῦ Σωκράτους καὶ τοῦ Σενέκα. Ὁ Ἰουλιανός, λέγει ὁ Ἀμμιανός: “Ξαπλωμένος στὴ σκηνή του εἶπε στοὺς ἀπαρηγόρητους συντρόφους του τὰ λόγια αὐτά: Ἦλθε πρόωρα γιὰ μένα ἡ στιγμή, φίλοι μου, νὰ ἀφήσω τὴ ζωὴ αὐτὴ καὶ νὰ νιώσω χαρὰ νὰ ἐπιστρέψω στὴν Φύση, ποὺ με καλεῖ.”

Ὅλοι οἱ παριστάμενοι ἔκλαιγαν. Αὐτὸς ὅμως τοὺς εἶπε, πὼς δὲν ταίριαζε νὰ κλαῖνε, ἐπειδὴ ἦλθε ἡ ὥρα νὰ ἐνωθῇ ἓνας ἄρχοντας με τὸν οὐρανὸ καὶ τὰ ἄστρα. Ἀφοῦ ἔτσι τοὺς ἀνάγκασε νὰ σωπάσουν, ἄνοιξε μία περίπλοκη συζήτηση γιὰ τὴν εὐγένεια τῆς ψυχῆς με τοὺς φιλοσόφους Μάξιμον καὶ Πρίσκον. Ξαφνικὰ ἡ πληγὴ ἀνοιξε πάλι, ἡ ἀναπνοή του ἔγινε δύσκολη, καὶ ἐζήτησε νὰ πιῇ νερό. Ὑστερὰ ἐξέπνευσε χωρὶς ἀγωνία κατὰ τὰ μεσάνυχτα, σὲ ἡλικία τριάντα ἐνὸς ἐτῶν*.»

* **Σημείωση τοῦ γράψαντος:** Ἡ ἐκδοχή, ὅτι πεθαίνοντας ἀνεφώνησε «*Νενίκηκάς με, Ναζωραῖε*», ἐμφανίζεται γιὰ πρώτη φορὰ στὰ ἔργα τοῦ χριστιανοῦ ἱστορικοῦ Θεοδορήτου κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα, ἀπορρίπτεται δὲ σήμερα ὡς μῦθος.

Πάνος Τσίνας

Ἐπίτ. διευθυντῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης

Αὐτὸς εἶναι σύμφωνα μὲ τὴ χριστιανικὴ προπαγάνδα ὁ τελευταῖος χρησμοῦς τοῦ Μαντείου τῶν Δελφῶν, ποὺ ὑποτίθεται ὅτι δόθηκε στοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ Ἰουλιανοῦ. Σύμφωνα μὲ τὸ «χρησμὸ» κατέπεσε ὁ ναός, ἔμεινε ἄστεγος ὁ Απόλλωνας καὶ δὲν ἔχει «μάντιδα δάφνη, οὐ παγὰν λαλέουσαν, ἀπέσβετο καὶ λάλον ὕδωρ». Ὅλοι οἱ χρησμοὶ ὅμως –κατὰ τοὺς χριστιανούς– ἦταν ψευδεῖς, καθ’ ὅτι δίνονταν ἀπὸ τὸν ψευδο-θεὸ Ἀπόλλωνα. Ἐπικαλοῦνται ὅμως αὐτὸν τὸν συγκεκριμένο «χρησμὸ». Τί συμβαίνει; Στὴ συγκεκριμένη περίπτωση ὁ Ἀπόλλων ἦταν ὑπαρκτὸς καὶ εἶπε τὴν ἀλήθεια; Ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν καὶ τὰ σχόλια στὸ τέλος τοῦ κειμένου: «Τὰ εἰδωλα πλέον εἶναι χωμένα στὸ χῶμα. Τὰ γκρέμισε μὲ τὴ δύναμή του ὁ Υἱὸς τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ, ὁ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς Χριστός.»

Η οδός, που οδηγεί στο Σπήλαιο τῶν Πετραλίων, ἔχει κλεισθῇ κατ' ἐντολὴν τοῦ δημάρχου. Ἔτσι οἱ ἐπισκέπτες εἶναι ὑποχρεωμένοι ἢ νὰ περιμένουν, ἂν καὶ πότε θὰ ἔρθῃ τὸ λεωφορεῖο τοῦ Δήμου, ἢ νὰ περπατήσουν ἓνα χιλιόμετρο ἀνηφόρα, τὸ ὁποῖο δὲν εἶναι εὐκόλο γιὰ ὅλες τὶς ἡλικίες, ἰδιαίτερα τοὺς θερινοὺς μῆνες· ὠρισμένοι ἀποθαρρύνονται καὶ ἀπέρχονται. Ἡ ἐπάνω φωτογραφία λήφθηκε τὸ καλοκαίρι τοῦ 2005, ἐνῶ ἡ μεσαία τὸ καλοκαίρι τοῦ 2006. Παρατηρήστε, ὅτι στὸ χρόνο αὐτὸ ὁ δήμαρχος ἀφαίρεσε τὴν πινακίδα, πὺν ἔδειχνε τὴν κατεύθυνση πρὸς τὸ σπήλαιο, κι ἔστησε καὶ φυλάκιο, προκειμένου νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴ μὴ διέλευση τῶν ὀχημάτων στὸ σημαντικώτερο σπήλαιο γιὰ τὴν καταγωγὴ τοῦ ἀνθρώπου παγκοσμίως. Θεωρεῖ τὸ κλείσιμο τῆς ὁδοῦ ὡς μέτρο πίεσης κατὰ τῆς Ἀνθρωπολογικῆς Ἑταιρείας. Ἀριστερά: Κατευθυνόμενα συνθήματα κατὰ τοῦ κ. Πουλιανοῦ ἔξω ἀπὸ τὴν εἴσοδο τοῦ χώρου, ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ ἀπαραίτητο εἰκονοστάσι. Ἕνα ἀκόμη αἰσχρὸ πρόσωπο τῆς αἰσχρῆς ρωμοσύνης.

ΚΡΑΤΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΕΦΡΑΞΑΝ ΤΟ ΔΡΟΜΟ ΠΟΥ ΟΔΗΓΕΙ ΣΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟ ΤΟΥ ΑΡΧΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ἐ περίπτωση πού ἐπισκεφθῆτε τὸ Σπήλαιο μὲ τὸν Ἀρχάνθρωπο τῶν Πετραλῶνων καὶ τὸ Μουσεῖο τῆς Ἀνθρωπολογικῆς Ἑταιρείας στὴν Χαλκιδική, θὰ διαπιστώσετε ἓνα πρωτοφανὲς στὰ παγκόσμια χρονικὰ «ἐπίτευγμα» τῆς ρωμοσύνης: Ὁ τοπικὸς δήμαρχος ἔχει φράξει τὸ δρόμο κι ἔχει ἐπιπλέον τοποθέτηση καὶ φυλάκιο στελεχωμένο μὲ ἄνθρωπό του, ὥστε νὰ σιγουρευτῇ γιὰ τὸ μὴ προσβάσιμο στὸν τεράστιας σημασίας γιὰ τὴν καταγωγή τοῦ ἀνθρώπου αὐτὸ χῶρο.

Γιὰ τὸ πρωτοφανὲς γεγονὸς μίλησε στὸν «Δαυλό» ὁ ἀνθρωπολόγος κ. Πουλιανός.

Συνεχίζεται στὴ σελίδα 20336 ►

ΕΚΘΕΜΑΤΑ ΠΟΥ ΣΠΑΖΟΥΝ ΤΑ ΔΟΓΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

Προσφάτως βρέθηκα στὴν βόρεια Θεσσαλία καὶ τὴν κεντρικὴ Μακεδονία μας καὶ ἐπισκέφθηκα τὸ ὀνομαστὸ γιὰ τὴν ἀνθρωπολογικὴ του σπουδαιότητα Σπήλαιο Πετραλῶνων στὴν Χαλκιδική. Σ' αὐτό, ὡς γνωστόν, βρέθηκε ἀπὸ βοσκὸ ἀρχικὰ παλαιοανθρωπολογικὸ κατάλοιπο, καὶ στὴν συνέχεια ὁ Ἕλληνας ἀνθρωπολόγος Ἄρης Πουλιανὸς ἔκαμε μακροχρόνιες ἐπιστημονικὲς ἐργασίες τῆς εἰδικότητάς του, μὲ τομὲς καὶ διερευνήσεις ἐντὸς τοῦ Σπηλαίου Πετραλῶνων τῆς Χαλκιδικῆς, καθὼς καὶ διεξοδικὲς ἔρευνες γιὰ τὴν πανίδα τῶν περασμένων ἑκατονταχιλιετιῶν, πού διαβίωσε ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ σπηλαίου, μέχρι πού ἀπεκλείσθη ἐξ αἰτίας γεωλογικῶν φαινομένων καὶ ἔκλεισε. (Βλ. «Δαυλό», τεύχη 127, 181, 191, 211, 230, 234, 267, 286.)

*Ὁ περίβολος τοῦ Μουσείου μὲ ζῶα τῆς τότε ἐποχῆς:
ἀρκουδες, ρινόκερους, ὕαινες, λέοντες, καμηλοπάρ-
δαλεις, ἐλέφαντες...*

*Ἐκμαγεῖο τοῦ κρανίου τοῦ Ἀρχανθρώπου τῶν Πετρα-
λώνων μετὰ τὴν ἀπομάκρυνση τοῦ σταλαγμιτικοῦ
ὕλικου ἀπὸ τὰ ὀστᾶ τοῦ προσώπου. Νέες μετρήσεις
μὲ τὴ μέθοδο τοῦ παλαιομαγνητισμοῦ ἐπιβεβαίωσαν
ἡλικία 780.000 ἐτῶν.*

Κοντὰ στὸ σπήλαιο ἔχει ἰδρυθῇ Μουσεῖο τῆς Ἀνθρωπολογικῆς Ἑταιρείας Ἑλ-
λάδος, ἀπ' ὅπου ἔχω πάρει φωτογραφίες, τὶς ὁποῖες καὶ ἐπισυνάπτω λόγῳ τοῦ
μεγάλου ἐνδιαφέροντος ποὺ παρουσιάζουν.

Στὴν περιοχή ἔχουν βρεθῇ καὶ εἶναι στὸ μουσεῖο ὑπολείμματα προανθρώπι-
νων ὀντων ἡλικίας 13.000.000 ἐτῶν κατὰ τὴν ἀποψη τοῦ Πουλιανοῦ. Ποιὸς θὰ
τὰ ἐλέγξει;

Παρατηρῶ ἐφαρμοζόμενη τόσο ἀπὸ «Scientific American» ὅσο καὶ ἀπὸ «Spiegel»
πρακτικὴ συστηματικῆς παρασιωπῆσεως-ἀγνοήσεως τοῦ σπουδαίου αὐτοῦ
εὐρήματος. Γιατί ἄραγε;

Κ.Α. Ἀνδρίτσος
Διπλ. Μηχ.-Ἡλ. Μηχ.

Τα μοναδικά στον κόσμο όλόκληρο 1.000.000 ετών ίχνη φωτιάς ελεγχόμενης από άνθρωπο, που βρέθηκαν εντός του σπηλαίου.

Ρύγχος ρινόκερου, άνθρωπομεταφερόμενου στο σπήλαιο, 600.000 ετών. Το είδος αυτό έζησε στην Ευρώπη προ 550-650.000 ετών. Αυτό το μεγάλο κρανίο ρινόκερου ήταν δυνατό να μεταφερθεί μέσα στο σπήλαιο μόνο από ανθρώπινα χέρια. Στις οφθαλμικές του κόγχες ανακαλύφθηκαν παλαιολιθικά εργαλεία (δύο αιχμές από χαλαζία και μία σπασμένη οστέινη βελόνα), που προφανώς είχαν εξυπηρετήσει τις διατροφικές ανάγκες των Αρχανθρώπων.

«Δ»: Ποιός είναι ο λόγος, κ. Πουλιανέ, που η όδός που οδηγεί στο σπήλαιο, στο οποίο βρέθηκε ο αρχάνθρωπος, είναι κλειστή, κι οι επισκέπτες υφίστανται τέτοια ταλαιπωρία, προκειμένου να επισκεφθούν το χώρο;

– Δίνουμε έναν άγιο, γιατί ο δήμαρχος θέλει να εισπράττει τα εισιτήρια από το σπήλαιο και το μουσείο. Δηλαδή, χωρίς να παράγει καθόλου επιστημονικό έργο, θεωρεί το σπήλαιο ευκαιρία για πλουτισμό. Οι ανασκαφές γίνονται με έξοδα της Ανθρωπολογικής Εταιρείας. Εμείς δεν πήραμε ποτέ χρήματα από το Δημόσιο. Ο Ε.Ο.Τ. βοήθησε μόνο για την είσοδο της στοᾶς, που οδηγεί στο σπήλαιο· καμμία άλλη βοήθεια δεν είχαμε. Τα έξοδα από τα εισιτήρια δεν φθάνουν, για να καλύψουμε όλες τις ανάγκες. Δυσκολευόμαστε να πληρώσουμε τους υπαλλήλους, και από το Νοέμβριο μέχρι τον Απρίλιο είναι σχεδόν απλήρωτοι οι άνθρωποι. Τώρα τον Αύγουστο, που έχουμε κόσμο, προσπαθούμε να πληρώσουμε τους μισθούς των περασμένων μηνών. Μᾶς πέταξαν ἔξω για δεκαπέντε χρόνια. Κάναμε δικαστήρια στον Άρειο Πάγο, στο Συμβούλιο της Επικρατείας, μέχρι που δικαιωθήκαμε και γυρίσαμε πίσω. Ο δήμαρχος όμως θέλει να μᾶς αποβάλει από το χώρο. Υποδαυλίζεται κι

**“Οί του
Πανεπιστημιακού
κατεστημένου,
εἰδικὰ τοῦ
Ἀριστοτελείου,
ἀνθρωπολογοῦν,
χωρὶς νὰ εἶναι
ἀνθρωπολόγοι”**

από το πανεπιστημιακό κατεστημένο του Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, το οποίο μιλάει κατά των ανασκαφών της Ανθρωπολογικής Εταιρείας. Επιμένει να υποστηρίξει, πώς δεν ἔζησαν άνθρωποι ἐδῶ, την ὥρα που έχουμε τόσα εὑρήματα. Ἡ Ἀνθρωπολογική Ἐταιρεία βρίσκεται στο χώρο 42 χρόνια. Κάνουμε ανασκαφές και προσπαθούμε να ἀναδείξουμε το χώρο της προέλευσης ὄχι μόνο τῶν Ἑλλήνων ἀλλὰ τοῦ ἴδιου τοῦ ἀνθρώπου. Στὸ βουνό, που εἶναι πίσω ἀπὸ τὸ σπήλαιο, ἔχουμε βρεῖ δέκα σκελετοὺς 13 ἐκατ. ἐτῶν. Πρόκειται γιὰ τοὺς ἀρχαι-

ότερους σκελετοὺς ὀρθίου ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς Γῆς. Οἱ τοῦ πανεπιστημιακοῦ κατεστημένου, εἰδικὰ τοῦ Ἀριστοτελείου, ἀνθρωπολογοῦν, χωρὶς νὰ εἶναι ἀνθρωπολόγοι.

«Δ»: Ποῦ ἀπευθυνθήκατε, προκειμένου νὰ ἀνοίξη πάλι ἡ ὁδός;

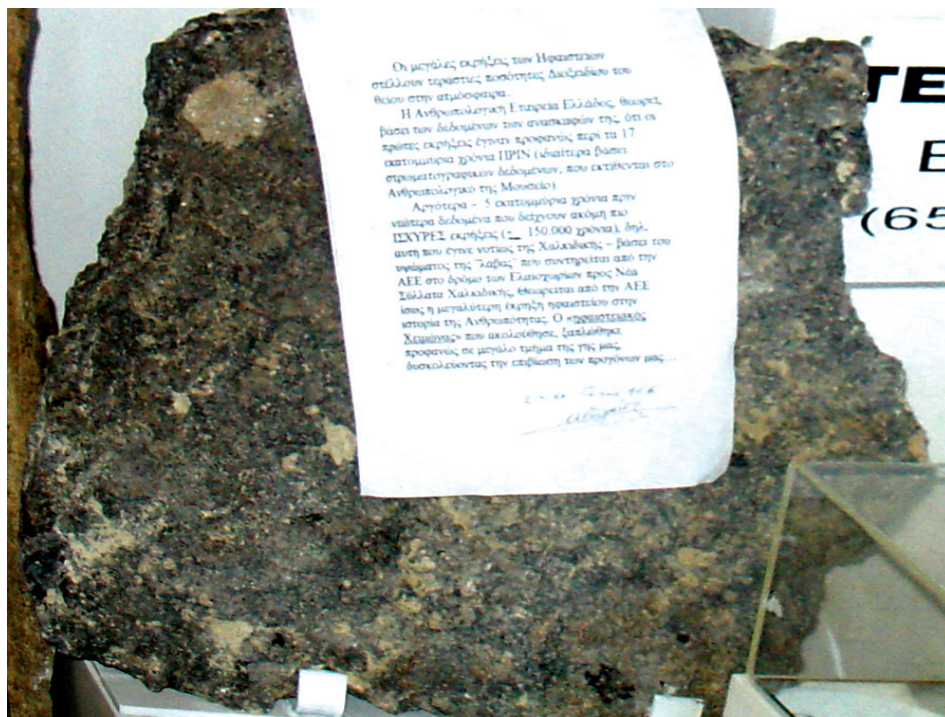
– Γράψαμε στὸ Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ, ἀλλὰ δὲν ἔκανε καμμία ἐνέργεια, γιὰ νὰ μᾶς ἀπαλλάξει ἀπὸ τὸν δήμαρχο.

«Δ»: Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς σκελετοὺς τοῦ ὀρθίου ἀνθρώπου, ποὺ προαναφέρατε, τί ἄλλο νέο σημαντικό εὑρήμα ἀπὸ τὴν ἀνασκαφὴν σας ἐκτίθεται στὸ Μουσεῖο;

– Ὑπάρχει ἡ λάβα τῶν 17 ἐκατ. ἐτῶν. Ἡ ἀρχὴ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ Αἰγαίου πελάγους ἔγινε πρὶν ἀπὸ 17 ἐκατ. χρόνια, ὅταν ὑπῆρξε ἔντονη ἡφαιστειακὴ δραστηριότητα. Ἡ διαμόρφωσή του ἔγινε σταδιακά.

«Δ»: Ποιά εἶναι ἡ τύχη τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀρχανθρώπου;

– Ἡ κεφαλὴ ἔχει ἐπιστραφῆ ἀπὸ τὴ Γερμανία στὴν ἔδρα τῆς Γεωλογίας τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου. Εἶναι ὑποχρεωμένοι βάσει δικαστικῆς ἀπόφασης νὰ τὴν φέρουν πίσω στὸ σπήλαιο, αὐτοὶ ὅμως δὲν ὑπακούουν καὶ δικαιολογοῦνται, πὼς οἱ δικαστικὲς ἀποφάσεις παραβιάζουν –δὴθεν– τὸ πανεπιστημιακὸ ἄσυλο.

Λάβα 17 έκατ. ετών από τις πρώτες έκρηξεις των ήφαιστείων που άρχισαν να διαμορφώνουν τὸ Αἰγαῖο. (Μουσείο τῆς Ανθρωπολογικῆς Ἑταιρείας, Πετράλωνα Χαλκιδικῆς.)

«Δ»: Σὲ τί κατάσταση βρίσκεται ἡ κεφαλὴ σήμερα;

– Εἶναι ξεδοντιασμένη. Ἐπίσης δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχη ὁλοκληρωθῇ ὁ καθαρισμός της ἀπὸ τὸ σταλαγμιτικὸ ὑλικό, διότι εἶναι ἀπόδειξη τῆς ἡλικίας της. Εὐτυχῶς ἔχει μείνει τὸ κομμάτι τοῦ σταλαγμίτη, ποὺ ἦταν κολλημένη ἐπάνω, κι ἔτσι ἀπὸ ἐκεῖ προχωροῦμε στὴν χρονολόγηση. Νέες μετρήσεις μὲ τὴ μέθοδο τοῦ παλαιομαγνητισμοῦ ἐπιβεβαιώνουν τὴν ἡλικία τῶν 780.000 ἐτῶν.

**«Δ»: Στὴ διεθνῇ βιβλιογραφία προπαγανδίζεται, πὼς ἡ κοιτίδα τῆς ἀνθρωπότη-
τας βρίσκεται στὴν Ἀφρική.**

– Ἐδῶ εἶναι ἡ κοιτίδα τῆς ἀνθρωπότητος. Πιστεύω, ὅτι ὅλο τὸ Αἰγαῖο εἶναι γεμάτο ἀποδεικτικά. Ποιὸς θὰ μᾶς δώσῃ ὅμως ἓνα καράβι νὰ κάνουμε ἔρευνες; Πρέπει νὰ ἀποκτήσω μία «Καλυψώ» καὶ νὰ κατεβῶ στὸ Αἰγαῖο νὰ βγάλω χιλιάδες εὐρήματα. Τὸ ἀνθρώπινο γένος ἔχει δημιουργηθῇ ἐδῶ πρὸ 13 ἑκατ. ἐτῶν κι ὅχι στὴν Ἀφρική. Ἔχω πάρει μέρος καὶ στὶς ἀνασκαφές τῆς Ἀφρικής, τὸ 1977, ἀλλὰ δὲν ἔχει καμμία σχέση ἡ καταγωγή τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴν Ἀφρική. Ἡ ὑποστήριξη τέτοιων θεωριῶν ἐξυπηρετεῖ ὠρισμένα ἐμπορικά καὶ ἰδεολογικά βεβαίως συμφέροντα.

Ἰωάννης Λάζαρης

ΕΝΑΣ ΕΞΩΓΗΙΝΟΣ ΑΠΟ ΕΝΤΟΣΘΙΑ ΚΟΤΑΣ ΚΑΙ ΜΥΑΛΑ ΑΡΝΙΟΥ

«Με την ευκαιρία της 50ής επετείου του γεγονότος του Ρόσγουελ, κυκλοφόρησε μία ταινία, ή όποια υποτίθεται ότι γυρίστηκε το 1947 και παρουσίαζε μία... έγχειριση ανθρωποειδούς άμέσως μετά τη «σύλληψή» του. Η ταινία αυτή, που προβλήθηκε σ' όλα τα μεγάλα τηλεοπτικά δίκτυα παγκοσμίως, είχε μεγάλη επιτυχία και προκάλεσε πλήθος συζητήσεων. Προσέξτε το τηλέφωνο και το καλώδιό του. Το καλώδιο τύπου «σπιράλ» έφευρέθηκε

Σκηνή από την ταινία με θέμα τη «σύλληψη του έξωγήινου» στο Ρόσγουελ. Στο κρεμασμένο στον τοίχο τηλέφωνο διακρίνεται το «σπιράλ», που ξέσκαψε την απάτη.

άρκετες δεκαετίες μετά το 1947, που υποτίθεται ότι γυρίστηκε ή ταινία. Η μικρολεπτομέρεια αυτή, που διέφυγε της προσοχής του σκηνοθέτη, φαίνεται πως δεν ήταν άρκετη, για να εμποδίση την αποκομιδή τεράστιων οικονομικών όφελων εκ μέρους των παραγωγών της.» Αυτά είχαν γραφή στο άρθρο: «Τα “έξωγήινα” Α.Τ.Ι.Α. είναι γήινα λείψανα ενός χαμένου πολιτισμού; Ψέματα και αλήθειες της Ουφολογίας», «Δ», τ. 244 (Άπρ. 2002) και στο βιβλίο «Η Τεχνολογία των Θεών» (εκδόσεις «Δαυλός», 2003), σε αντίθεση με τα όσα έντονα υποστήριζαν κι υποστηρίζουν γνωστοί τηλε-ελλαδέμποροι κι άλλοι «ειδήμονες» ουφολόγοι των τηλεοπτικών διαύλων.

Στους «Sunday Times» της 16ης Απριλίου 2006, ένδεκα χρόνια μετά την πρώτη προβολή της ταινίας, αποκαλύφθηκε, ότι ή ταινία με τη δήθεν έγχειριση του έξωγήινου κατασκευάστηκε το 1995 από τον ειδικό στα κινηματογραφικά «εμφέ» κ. Τζων Χάμφρεϊς σε διαμέρισμα του Κάμντεν του Λονδίνου κι όχι το 1947 στο Ρόσγουελ του Νέου Μεξικού, ό δε «έξωγήινος» ήταν κατασκευασμένος από «λατέξ» και παραγεμισμένος με έντόσθια κότας και μυαλά άρνιου, που προμηθεύτηκε ό σκηνοθέτης από την τοπική κρεαταγορά.

Κίμων Έλευθερίου

ΚΛΩΝΟΣ ΕΛΙΑΣ ΚΑΤΑΡΡΙΠΤΕΙ ΤΗ ΣΥΜΒΑΤΙΚΗ “ΑΙΓΥΠΤΙΟΛΟΓΙΑ”

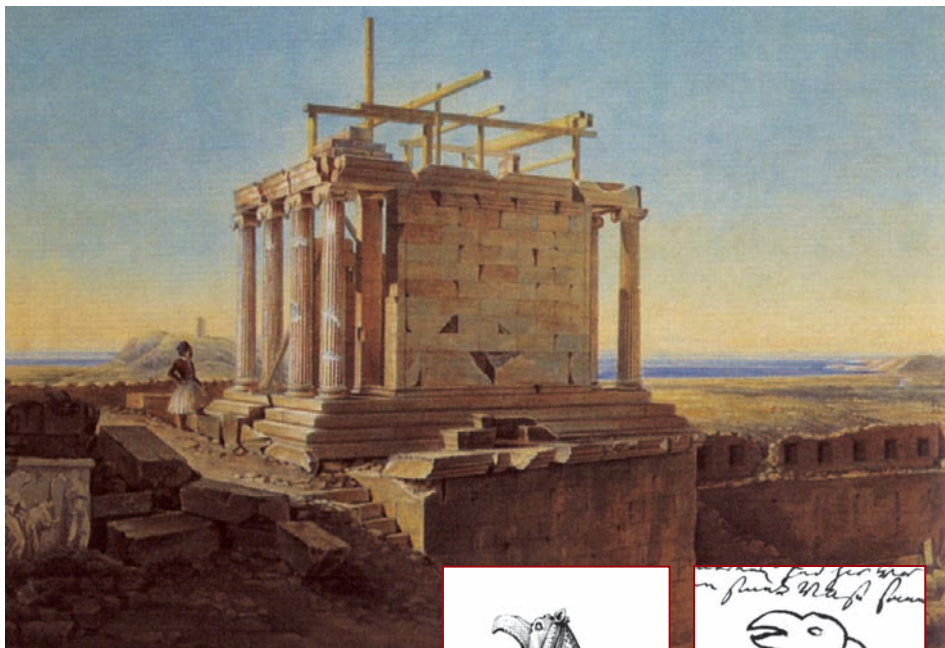
Έξαιρετικής σημασίας έργασίες Δανών έπιστημόνων στη Θήρα

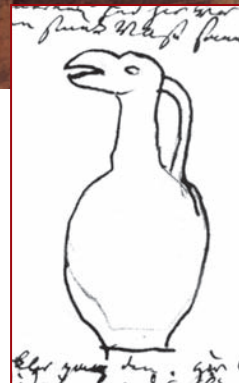
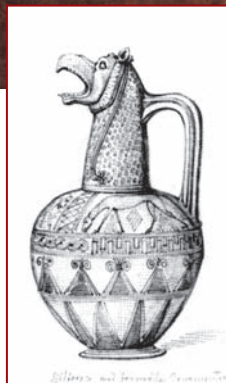
Ανακάλυψη ένδους κλώνου έλιάς θαμμένης στη θηραϊκή γή φαίνεται πώς ανατρέπει τὰ δεδομένα τής συμβατικής Αρχαιολογίας, καθώς οδηγεί στο συμπέρασμα, ότι ή έκρηξη του ήφαιστείου τής Θήρας, που συγκλόνισε τὸ Αἶγαῖο, δὲν έγινε περὶ τὸ 1.500 π.Χ., ὅπως πιστεύεται, ἀλλὰ περισσότερο ἀπὸ 100 χρόνια νωρίτερα. Ἄν ή ὑπόθεση αὐτή επιβεβαιωθῇ, τότε θὰ ἀλλάξουν ἄρδην ὅλα ὅσα γνωρίζαμε γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ Αἶγαίου, καθώς ἀποδεικνύεται, ὅτι ὁ Μινωικὸς Πολιτισμὸς δὲν καταστράφηκε ἀπὸ τὴν έκρηξη τοῦ ήφαιστείου τής Θήρας. Σὲ μία τέτοια περίπτωση ἀναθεωροῦνται οἱ σχέσεις Μινωικοῦ, Μυκηναϊκοῦ καὶ Αἰγυπτιακοῦ Πολιτισμοῦ, ἀμφισβητεῖται ή προπαγανδισμένη θεωρία περὶ –δῆθεν– εἰσαγωγῆς πολιτιστικῶν στοιχείων ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο στὴν Ἑλλάδα κι ἐνισχύεται τὸ ἀκριβῶς ἀντίθετο. Τὸ θέμα ξεκίνησε ἀπὸ Δανοὺς ἐπιστήμονες. Συγκεκριμένα ἓνας νεαρὸς Δανὸς φοιτητῆς τής Γεωλογίας ἀνακάλυψε ἓναν ἀπανθρακωμένο κλῶνο έλιάς, θαμμένο ἐπὶ 3.600 χρόνια στὴν ήφαιστειακὴ στάχτη καὶ τὸν ἔστειλε γιὰ εξέταση στὸ Πανεπιστήμιο Ἀρχαῶν τής Δανίας.

Ἡ ἐνασχόληση τῶν Δανῶν μὲ τὴν ἑλληνικὴ Αρχαιολογία εἶχε ξεκινήσει ἤδη ἀπὸ τὰ χρόνια τής Τουρκοκρατίας, καθώς ή μελέτη τοῦ ἑλληνικοῦ παρελθόντος ἦταν προσφιλὴς στοὺς Εὐρωπαίους διανοούμενους στὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνα καὶ στὶς ἀρχές τοῦ 19ου. Οἱ πρῶτες ἀνασκαφές ἀπὸ Δανὸ ἀρχαιολόγο έγιναν στὴν Κέα τὸ χειμῶνα τοῦ 1811-12 ἀπὸ τὸν Πήτερ Μπρόνστεντ, ὁ ὁποῖος τὸ ἴδιο ἔτος συμμετεῖχε μὲ ὁμάδα συμπατριωτῶν του στὶς ἀνασκαφές τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνα στὶς Βάσσες.

Μετὰ τὴν Ἐπανάσταση καὶ τὴν ἐκλογὴ τής Ἀθήνας ὡς πρωτεύουσας τὸ 1834, πολλοὶ ξένοι ἤρθαν στὴν Ἀθήνα, προκειμένου νὰ βοηθήσουν στὴ λειτουργία τοῦ

Ἐπάνω: Οἱ ἐργασίες ἀναστύλωσης τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης σὲ σχέδιο τοῦ Δανοῦ ἀρχιτέκτονα Κρίστιαν Χάνσεν (1836). Τὰ δύο σχέδια ἀγγεῖον μὲ γρύπα: Ἀριστερὰ τοῦ Χάνσεν (1837) καὶ δεξιὰ σκαρίφημα ἀπὸ τὸν Δανὸ παραμυθᾶ Χὰνς Κρίστιαν Ἄντερσεν (1841), ὁ ὁποῖος εἶχε ἐπισκεφθῇ πολλές φορές τὴν Ἀκρόπολη.

νεοσύστατου κράτους καὶ στὴν ἀνοικοδόμησι τῆς νέας του πρωτεύουσας. Ὁ Δανὸς ἀρχιτέκτονας Κρίστιαν Χάνσεν, εὐρύτερα γνωστὸς γιὰ τὸ κτήριο τοῦ Πανεπιστημίου, πραγματοποίησε πλῆθος σχεδίων καὶ μετρήσεων τῶν ἀρχαίων μνημείων τῆς πόλης. Τὴ δεκαετία τοῦ '30 συνεργάστηκε στὴν ἀναστήλωση τῆς Ἀκρόπολης. Σημαντικὸ μέρος τῆς δουλειᾶς του ἀποτελέσσε ἡ λεπτομερὴς σχεδιαστικὴ ἀποτύπωση ἀρχαιολογικῶν εὐρημάτων, ὅπως ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν καὶ κεραμικῆς.

Τὸν ὕστερο 19ο αἰῶνα ἀρκετὲς χώρες ξεκίνησαν ἐκτεταμένες ἀρχαιολογικὲς ἐρευνες στὴν Ἑλλάδα. Ἡ Δανία ἀκολούθησε τὸ ρεῦμα τῆς ἐποχῆς κι ἐπέλεξε τὴ Ρόδο ὡς τὸν καταλληλότερο τόπο γιὰ τὴ διενέργεια ἀνασκαφῶν. Οἱ ἐρευνες, οἱ ὁποῖες διήρκεσαν ἀπὸ τὸ 1902 ἕως τὸ 1914, περιλάμβαναν ἀνασκαφὲς καὶ καταγραφή τῶν ὁρατῶν ἀρχαιολογικῶν λειψάνων στὸ νότιο τμῆμα τοῦ νησιοῦ. Ἀνασκάφηκαν θαλαμωτοὶ μυκηναῖοι τάφοι στὸ Βάτι καὶ τάφοι τῆς Γεωμετρικῆς Ἐποχῆς στὴ θέσι

Ἐξοχή. Τὸ σημαντικώτερο ὅμως ἐπίτευγμα τῆς ἀποστολῆς ἦταν ἡ ἀνασκαφὴ τῆς Ἀκρόπολης τῆς Λίνδου καὶ τοῦ ἐκεῖ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς, ἡ δημοσίευση τῆς ὁποίας χρειάστηκε ἐνενήντα χρόνια, γιὰ νὰ ὁλοκληρωθῇ.

Ἀπὸ τότε μέχρι σήμερα πολλοὶ Δανοὶ ἐπιστήμονες ἔχουν ἐργασθῇ σὲ ἀνασκαφὲς στὴ χώρα μας, στὴν Καλυδῶνα Αἰτωλίας, στοὺς Δελφοὺς καὶ στὴν Ἀσίνη, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Σουηδικοῦ Ἰνστιτούτου Ἀθηνῶν, καθ' ὅτι μετὰ τὸ Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο ἡ διενέργεια ἀνασκαφῶν ἀπὸ ξένους ἀρχαιολόγους ἦταν δυνατὴ μόνο ἀπὸ μόνιμη ἀρχαιολογικὴ ἀποστολὴ τῆς χώρας τους στὴν Ἑλλάδα. Τὸ 1992 ἐγκαινιάσθηκε τὸ Ἰνστιτούτο τῆς Δανίας στὴν Ἀθήνα, τὸ ὁποῖο ἔκτοτε προωθεῖ διὰ του προγράμματα ἀρχαιολογικῆς ἐρευνας, ἐνῶ καὶ ἄλλοι ἐπιστημονικοὶ κλάδοι, ποὺ σχετίζονται μὲ τὴν Ἱστορία, τὴ Γλῶσσα καὶ τὸν Πολιτισμὸ τῆς Ἑλλάδας βρῆκαν στὸ Ἰνστιτούτο τῆς Δανίας στὴν Ἀθήνα μιὰ βάση γιὰ τὴ διενέργεια ἐρευνας πεδίου, σὲ συνεργασία μὲ τὸ Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ τῆς Ἑλλάδας, τῶν τοπικῶν Ἐφορειῶν Ἀρχαιοτήτων καὶ ἄλλων φορέων.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΟΥ ΔΑΝΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΟΥ

διευθυντῆς τοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Δανίας κ. Έρικ Χάλλαγκερ, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἀαρχους, ποὺ ἐπὶ χρόνια ἔχει ἐργασθῇ στὴν ἀνασκαφὴ τῶν Χανίων, μᾶς δέχθηκε στὸ γραφεῖο του στὴν Πλάκα καὶ μᾶς παραχώρησε -σὲ ἄπταιστα Ἑλληνικά- τὴν παρακάτω συνέντευξη:

«Δ»: *Κύριε Χάλλαγκερ, θὰ σᾶς παρακαλοῦσα νὰ ἐνημερώσετε τοὺς ἀναγνώστες μας γιὰ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀνασκαφῆς σας στὴν πόλη τῶν Χανίων.*

- Ἡ ἀνασκαφὴ στὴν 5.000 ἐτῶν πόλη τῶν Χανίων εἶναι μίᾳ ἑλληνοσουηδικῇ ἀνασκαφῇ, ποὺ ξεκίνησε τὸ 1970. Περισσότερο σημαντικὴ εἶναι ἡ Χάλκινη Ὑστερομινωικὴ Ἐποχὴ, ὅπου εἴχαμε πολὺ μεγάλη ἐπιτυχία. Σκεφθῆτε, ὅτι δὲν ἦταν κάτι, ποὺ νὰ βρέθηκε στὸ μεγάλο ἀνάκτορο τῆς Κνωσοῦ, ποὺ νὰ μὴν τὸ βρήκαμε κι ἐμεῖς. Ἔχουμε σφραγίδες, πινακίδες μὲ τὶς γραμμικὲς Α καὶ Β, καταπληκτικὴ ἀρχιτεκτονικὴ κ.λπ.. Ἀλλά, ὅπως εἶπα, αὐτὲς δὲν εἶναι ἀνασκαφὲς τοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Δανίας. Τὸ Ἰνστιτούτο μας εἶναι καινούργιο. Κάναμε τὰ ἐγκαίνιά του τὸ 1992, δηλαδὴ ὑπάρχουμε 14 χρόνια. Τώρα ἐτοιμάζουμε τὴ δημοσίευση τῆς ἀνασκαφῆς στὰ Χανιά, ἡ ὁποία θὰ ἔχῃ ἔκταση ἑπτὰ τόμων.

Τὸ πιὸ γνωστὸ κι ἐντυπωσιακὸ τῆς ἀνασκαφῆς εἶναι μίᾳ σφραγίδα τῆς Ὑστερομινωικῆς Ἐποχῆς 1, δηλαδὴ τοῦ 1.450 π.Χ., ποὺ ἀνακαλύφθηκε τὸ 1983. Παρουσιάζει θάλασσα, μίᾳ πόλη πίσω κι ἓναν ἄνθρωπο ἐμπρός. Αὐτὸ ποὺ μᾶς προβλημάτισε ἦταν, ἐὰν πρόκειται γιὰ βασιλιᾶ ἢ θεό. Τὸ πρόσωπό του δὲν εἶναι καθαρό.

«Δ»: *Διαβάσαμε πρόσφατα στὸν Τύπο, πὼς ἓνας Δανὸς ἐπιστήμονας, ὁ Τὸμ Πφείφερ, ἀνακάλυψε κλώνους, ρίζες καὶ φύλλα ἐλιᾶς θαμμένα στὴν καλντέρα τοῦ ἡφαιστείου τῆς Θήρας, ποὺ ὕστερα ἀπὸ ἐξέταση σὲ πανεπιστημίο τῆς Δανίας ἀπέδειξαν, ὅτι ἡ ἔκρηξη τοῦ ἡφαιστείου τῆς Θήρας δὲν ἔγινε τὸ 1.500 π.Χ.,*

Το Ίνστιτούτο της Δανίας στην Αθήνα υποστηρίζει και προωθεί τις πολιτιστικές ανταλλαγές μεταξύ των δύο χωρών. Διευθυντής του είναι ο επίτιμος καθηγητής κ. Έρικ Χάλλαγκερ (φωτογραφία), ο οποίος είναι και μορφωτικός σύμβουλος της Πρεσβείας της Δανίας στην Ελλάδα. Οι δραστηριότητές του έχουν σα στόχο την ενίσχυση των δανο-ελληνικών πολιτιστικών σχέσεων μέσω συναυλιών, όμιλων, εκθέσεων κ.τ.λ.

άλλα 100 χρόνια νωρίτερα. Σε μία τέτοια περίπτωση ο Μινωικός Πολιτισμός δεν καταστράφηκε από την έκρηξη του ήφαιστειού της Θήρας, γεγονός που αλλάζει ἄρδην τὰ δεδομένα στο Αἶγαῖο κι ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ πολιτισμός δὲν ἦρθε ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο στὴν Κρήτη, ἀλλὰ τὸ ἀντίστροφο. Μιλήστε μας γιὰ αὐτὴ τὴν τεράστιας σημασίας ἀνακάλυψη.

- Ὁ κ. Πφείφερ εἶναι γεωλόγος, πὺν δούλευε πάρα πολλὰ χρόνια στὴ Σαντορίνη μελετώντας τὸ ἡφαίστειο, προκειμένου νὰ συλλέξῃ στοιχεῖα γιὰ τὸ μεταπτυχιακό του στὴν Ἡφαιστειολογία. Ἦρθε σὲ ἐπαφὴ καὶ μὲ Γερμανοὺς ἐπιστήμονες, κι ἀναπτύχθηκε ἡ θεωρία, ὅτι ἡ ἐκρηξὴ δὲν ἔγινε τότε πὺν νομίζαμε ὡς τώρα. Τὸ πρόβλημα μας εἶναι, νὰ δοῦμε πότε ἀκριβῶς ἔγινε.

Μία ἄλλη ομάδα Δανῶν ἐπιστημόνων ἐργάζεται στὴ Γροιλανδία. Μποροῦν νὰ μετροῦν κάθε χρόνο στὸν πάγο, ὅπως στὰ δέντρα μετράμε μὲ τὰ δακτυλῖδια τοῦ κορμού τους. Ἔχουν βρεῖ ἓνα στρώμα πάγου, στὸ ὁποῖο ὑπάρχει ἡφαιστειακὴ σκόνη ἀπὸ τὴν ἐκρηξὴ τῆς Θήρας. Μετρώντας τὴν ἡλικία τοῦ στρώματος συμπεραίνουν, ὅτι ἡ ἐκρηξὴ ἔγινε τὸ 1.648 π.Χ..

Έπάνω: Ένα έντυπωσιακό εύρημα από την ανασκαφή των Χανίων, το οποίο ανακαλύφθηκε ανάμεσα σε πινακίδες Γραμμικής Γραφής Α. Πρόκειται για σφραγίδα σε μεγάλο χρυσό δακτυλίδι, στην οποία αναπαρίσταται μία πόλη μπροστά από τη θάλασσα και στην κορυφή ένας βασιλιάς ή θεός. Αριστερά απεικονίζεται ή σφραγίδα σχεδιασμένη σε μεγέθυνση από τον Δρ Χάλλαγκερ.

«Δ»: Δηλαδή ήφαιστειακή σκόνη από τη Θήρα έφτασε στη Γροιλανδία;

- Άκριβώς! Οί έπιστήμονες έχουν ξετάσει ήφαιστειακή σκόνη προερχόμενη από τρία διαφορετικά σημεία της Γροιλανδίας. Αντιμετωπίζουν όμως ώρισμένα μικροπροβλήματα, που δέν τους έπιτρέπουν νά είναι τελείως σίγουροι. Είναι κατά 98% πιθανόν ή ήφαιστειακή αυτή σκόνη νά προέρχεται από τη Θήρα.

Ό κ. Πφέιφερ πήρε δύο δείγματα ενός κλώνου της έλιάς, που είχε θαφτῆ από την έκρηξη, και τὰ έστειλε στο Πανεπιστήμιο Άαρχους στη Δανία. Τò ένα ήταν από τόν φλοιό και τò άλλο από πιό μέσα, κατά 40 χρόνια προγενέστερο. Ό κλώνος έξετάστηκε στο εργαστήριο του καθηγητῆ Γεωλογίας κ. Βάλτερ Φρῆντριχ με τῆ μέθοδο του άνθρακα 14. Ό κλώνος είχε και τόν φλοιό του, όποτε καταστράφηκε, όταν άκριβώς έγινε ή έκρηξη. Είχε και τὰ δακτυλίδια, κι έτσι μπορούσε νά ύπολογιστῆ ή ήλικία του δένδρου. Τò μηχανῆμα του πανεπιστημίου έδειξε αυτή τῆ χρονολογική διαφορά τών 40 ετών, δηλαδή είναι καλό, δουλεύει. Τò μηχανῆμα έδειξε, ότι ή καταστροφή έγινε τò 1.613 π.Χ. ±8 χρόνια.

Ευρήματα από την ανασκαφή στα Χανιά.

- ❶ Πινακίδα με Γραμμική Γραφή Β (1.250 π.Χ.), στην οποία αποδεικνύεται, ότι ο Διόνυσος λατρευόταν ως θεός από τότε. Σε μετάφραση αναγράφεται: «Στό ναό του Διός. Στο Λία ένας (+) πίθος μέλι. Στο Διόνυσο δύο πίθοι μέλι.»
- ❷ Πινακίδα με Γραμμική Γραφή Α (1.450 π.Χ.).
- ❸ Ζάρι, ἴδιο ἀκριβῶς μετὰ τὰ σημερινὰ (1.200 π.Χ.).

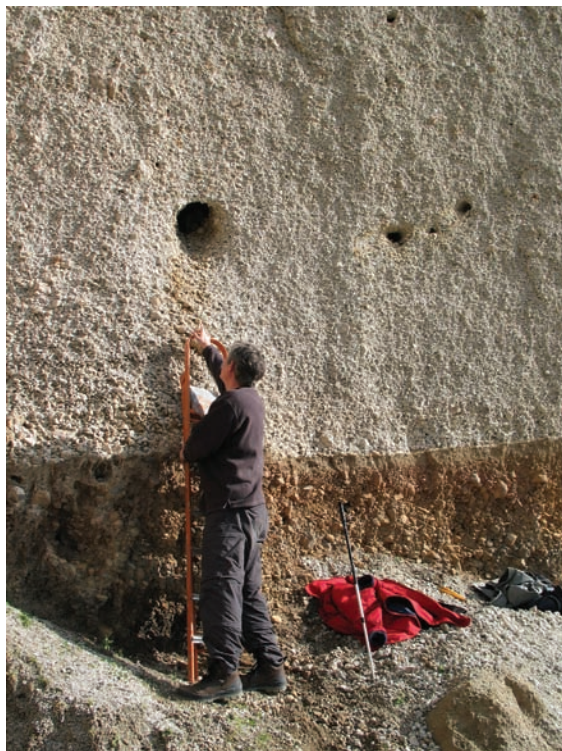
Τώρα οἱ ἐπιστήμονες τείνουν νὰ ἀποδεχθοῦν τὴν χρονολόγηση αὐτή, ἀλλὰ τὸ πρόβλημα, ὅπως τὸ καταλαβαίνω ἐγώ, εἶναι, ὅτι, ὅταν μετρώμε μετὰ τὸν ἄνθρωπο 14, τότε χρειάζεται νὰ σιγουρευτοῦμε γιὰ τὸν καθορισμὸ τῆς χρονολογικῆς βαθμονόμησης. Δὲν εἴμαστε ἀκόμα σίγουροι, ἂν ἡ βαθμονόμηση ποὺ χρησιμοποιοῦμε εἶναι 100% σωστή. Γι' αὐτό, νομίζω, ὅτι ἡ χρονολόγηση τῆς ἐκρηξης τοῦ ἡφαιστείου περὶ τὸ 1.613 π.Χ. δὲν ἔχει ἀκόμη ἐπιβεβαιωθῇ.

«Δ»: *Ναί, ἀλλὰ ἔχουμε δύο παραπλήσιες ἐνδείξεις, μία ἀπὸ Θήρα καὶ μία ἀπὸ Γροιλανδία, ποὺ μᾶς ὁδηγοῦν στὸ συμπέρασμα, ὅτι τὰ ἀποτελέσματα εἶναι μᾶλλον σωστά.*

- Ἔχουμε μία μικρὴ διαφορὰ 35 ἐτῶν.

«Δ»: *Ἕνα πανεπιστήμιο τῆς Ἀμερικῆς ἔχει καταλήξει σὲ παραπλήσια συμπεράσματα. Ξέρετε κάτι γιὰ αὐτό;*

- Πρόκειται γιὰ μία ὁμάδα ἀρχαιολόγων τοῦ Πανεπιστημίου Κορνέλ, ἡ ὁποία ἔφτασε στὸ ἴδιο συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἐκρηξη ἔγινε πολὺ νωρίτερα, δουλεύοντας ἐν-

Άριστερά η τρύπα, απ' όπου πάρθηκε ο κλώνος της έλιᾶς, τῆς οποίας οἱ ρίζες φθάνουν ἔως κάτω στὴ σκουρόχρωμη ἐπιφάνεια. Ἐπάνω δεξιά ἡ τρύπα μὲ τὸν κλώνο καὶ κάτω ὁ ἐνὸς μέτρου κλώνος.

τελῶς ἀνεξάρτητα πάνω σὲ ἄλλα ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα. Αὐτοὶ ὑποστηρίζουν, ὅτι ἡ ἔκρηξη ἔγινε περὶ τὸ 1.620 π.Χ., ἀντιμετωπίζουν ὅμως τὸ ἴδιο πρόβλημα τοῦ καθορισμοῦ τῆς βαθμονόμησης.

«Δ»: *Ποιά εἶναι τὰ σχέδια τοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Δανίας γιὰ τὸ μέλλον;*

- Φέτος θὰ ἀρχίσουμε μία καινούρια ἀνασκαφὴ στὸ Πήλιο μὲ στόχο τὴν καταγραφὴ τῶν δραστηριοτήτων, ποὺ λάμβαναν χώρα μέσα καὶ γύρω ἀπὸ τὰ σπήλαια τοῦ Πηλίου στὴν Ὑστερὴ Ἱστορικὴ καὶ Νεώτερη Ἑποχὴ.

«Δ»: *Ποιές εἶναι οἱ ἐντυπώσεις σας ἀπὸ τὴν πολυετῆ παραμονὴ σας στὴν Ἑλλάδα καὶ τὴ συνεργασία σας μὲ τοὺς Ἕλληνες συναδέλφους σας;*

- Εἶναι πολὺ μεγάλη χαρὰ γιὰ μένα νὰ δουλεύω ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ ἔχω τόσο πολὺ καλὲς συνεργασίες μὲ τοὺς Ἕλληνες. Μοῦ ἀρέσει πάρα πολὺ.

«Δ»: *Ἡ Ἑλλάδα ἢ ἡ δουλειά;*

- Καὶ τὰ δύο.

Ἰωάννης Λάζαρης

ΝΕΑ ΣΧΟΛΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ: ΙΔΙΑΣ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑΣ ΜΕ ΤΑ ΠΑΛΑΙΑ

Ἔντονη χριστιανικὴ προπαγάνδα καὶ ἀνθελληνικὸς προσανατολισμὸς

ἐ παλαιότερα ἄρθρα
μας εἶχε ἐπισημαν-
θῇ, ὅτι ἡ χριστιανι-
κὴ προπαγάνδα δὲν

γίνεται μόνο μέσω

τῶν βιβλίων τῶν Ὁρθοσκευτικῶν,
ἀλλὰ εἶναι ἀπλωμένη σὲ ὅλο τὸ φά-
σμα τῆς σχολικῆς γνώσης (βλ. «Δ»,
τ. 272-273, 279, 281, 292). Παράλλη-
λα στὰ σχολικὰ βιβλία ἐπιχειρεῖται
–ὄχι ἀνάδειξη, ἀλλὰ– σπίλωση τοῦ
ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ, μὲ
παράλληλη προβολὴ τῆς δῆθεν ὑπε-
ροχῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ. Τὸ πλή-
ρως ἐλεγχόμενο ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Σύνο-
δο ΥΠ.Ε.Π.Θ. μοίρασε φέτος στοὺς μαθητὲς νέα σχολικὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα
ὅμως διακατέχονται ἀπὸ τὴν ἴδια ἀκριβῶς ἀνθελληνικὴ νοοτροπία.

Χαρακτηριστικὴ περίπτωση ἀποτελεῖ τὸ βιβλίον «Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Γλῶσσα»
τῆς Γ' Γυμνασίου. Οἱ εἰκονιζόμενες φωτοτυπίες εἶναι ἀπὸ τὴν ἐνότητα «Ὁ ἄνδρας
καὶ ἡ γυναῖκα εἶναι ὁμότιμοι» (σελ. 90), ὅπου παρατίθεται κείμενο τοῦ Γρηγορί-
ου Ναζιανζηνοῦ (δ' αἰ. μ.Χ.). Στὴν ἐπόμενη σελίδα τοῦ βιβλίου ὑπάρχει ἡ –ἄσχετη
μὲ τὸ θέμα– ἀγιογραφία τοῦ ἔνθρονου Ἰησοῦ, ἐνῶ ἡ ἐνότητα ὁλοκληρώνεται μὲ
αἰσχροὺς προπαγάνδα στὸ κεφάλαιο μὲ τίτλο: «Ἀθλία ἡ θέση τῆς γυναίκας», ὅπου

ΕΝΟΤΗΤΑ 11

Α' Ο ΑΝΔΡΑΣ ΚΑΙ Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΕΙΝΑΙ «ΟΜΟΤΙΜΟΙ»

Ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός (4ος αἰ. μ.Χ.) κλήθηκε νὰ ἀπαντήσῃ σὲ ἐρώ-
τημα γὰρ τὴν ἀντιμέταπιση τῶν μοχλῶν ἀπὸ τὴ νομοθεσία καὶ τὴν κοινωνία.
Στὴν ἀπάντησή του εἰσαίρει τὴ σεξιστικὴ πίστη, ἀλλὰ δείχνει κατανόηση γιὰ
τον ἄνθρωπο ποὺ σφάλει. Θεωρεῖ ἄδικο τὸν νόμο ποὺ ἀποβάλλει τὸν ἄν-
δρα καὶ καταδικάζει τὴ γυναῖκα, καὶ ἀντιτίθεται ἐντονα πρὸς τὴ μεροληψία
τῆς κοινωνίας ἐπὶ τοῦ ἀνδρὸς στο θέμα αὐτό. Με αὐλόγητα θεολογικά ἐπι-
χειρήματα ἐξισώνει τὰ δύο φύλα τόσο ὡς πρὸς τὶς υποχρεώσεις ὅσο καὶ ὡς
πρὸς τὰ δικαιώματα, δεκαεῖς αἰῶνες πρὶν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ μας.

Οὐ δέχομαι ταύτην τὴν νομοθεσίαν, οὐκ ἐπαινῶ τὴν συνίθειαν.
Ἄνδρες ἦσαν οἱ νομοθετοῦντες, διὰ τοῦτο κατὰ γυναικῶν ἡ νομοθε-
σία· ἐπεὶ καὶ τοῖς πατράσιν ὑπ' ἐξουσίαν δεδοικασί τὰ τέκνα, τὸ δὲ
ἀσθενέστερον, ἀθεράπευτον εἶσαν. Θεὸς δὲ οὐχ οὕτως· ἀλλὰ, «Τίμα
τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου», ἥτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη, «ἵνα
εὖ σοι γέννηται», ἐν ἐπαγγελίᾳ κεκμηνέη [...]. Ὅρατε τὸ ἴσον τῆς νο-
μοθεσίας. Εἰς ποιητὴς ἄνδρὸς καὶ γυναικὸς, εἰς γούς ἀμφοτέρω, εὐκίων
μία, νόμος εἷς, θάνατος εἷς, ἀνάστασις μία. Ὁμοίως ἔξ ἄνδρὸς καὶ γυ-
νακὸς γεγέννηται ἐν χρέος παρὰ τῶν τέκνων τοῖς γονεῦσιν ὀφείλεται.
Πῶς οὖν σὺ σωφροσύνην μὲν ἀπαυτεῖς, οὐκ ἀντεστρέφεις δέ; πῶς, ὁ μὴ
οἶδως, αἰτεῖς; πῶς ὁμότητον σῶμα ὢν, ἀνίσως νομοθετεῖς; Εἰ δὲ τὰ
χείρῳ σκουπεῖς· ἡμαρτεν ἡ γυνή, τοῦτο καὶ ὁ Ἀδάμ· ἀμφοτέρους ὁ
ὅσις ἡπάτησεν. Οὐ τὸ μὲν ἀσθενέστερον εὐρέθη, τὸ δὲ ισχυρότερον.
Ἄλλὰ τὰ βέλτερά λαγίζῃ· ἀμφοτέρους σφίξει Χριστὸς τοῖς πάθεσιν.
Ὑπὲρ ἀνδρὸς σὰρξ ἐγένετο; τοῦτο καὶ ὑπὲρ γυναικὸς.

Γρηγόριος Ναζιανζηνός, Λόγος ΑΔ' 6-7

ἀθεράπευτον εἶχαν (ἐάν-ω)
ἐνα εὐ σοι γένηται
ἐν ἐπαγγελίας κεννέῃ

ποιητὴς
χρὺς
συκροσύνην
ἀντιστρέφεις
ἁμότιμον
εἰ τὰ χεῖρα σκοπεῖς
τὰ δελτίω λογιῇ

το ἄφροναν χωρὶς φροντίδα
για να ζήσεις καλά
που βρίσκονται στις
υποσχώσεις (του Θεοῦ)
δημιουργός, πλάστης
χώρα
συζυγική πίστη
αντιπροσφύξεις
ισότιμο
αν εξετάζεις τα χειρότερα
σκέφτεσαι τα καλύτερα

1. Πώς εξηγεί ο συγγραφέας την άνιση στάση της κοινωνίας απέναντι στον άνδρα και τη γυναίκα;
2. Ποια θεολογικά επιχειρήματα προβάλλει, για να θεμελιώσει την αντίθετη θέση του;
3. Πώς υποστηρίζει την αμοιβαία συζυγική πίστη;

Ο Χριστός ἐνθρόνως μετὰ
τοῦ αυτοκράτορος Κωνσταντίνου Β' τοῦ Μονομάχου καὶ τῆς αυτοκρατορῆς Ζωῆς.
Ψωμάδι τοῦ Ἁγίου Σωφῆς Κωνσταντινουπόλεως, 11ος αἰώνας.

Δ' ΑΡΧΑΙΑ Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

Η Μήδεια στο παρακάτω απόσπασμα της ομώνυμης τραγωδίας του Ευριπίδη (5ος αι. π.Χ.) διεκδικαγνύει τη βαριά μοίρα της γυναίκας.

Πάντων δ' ὅς' ἔστ' ἐμψυχα καὶ γνῶμην ἔχει
γυναῖκές ἐσμεν ἀβλήωτατον φυτόν·
ἅς πρώτα μὲν δεῖ χρημάτων ὑπερβολῇ
πόσιν πρίασθαι, δεσπότην τε σώματος
λαθεῖν κακοῦ γὰρ τοῦτ' ἔσ' ἄλγος κακόν.
Κάν τφδ' ἄγων μέγιστος, ἡ κακὸν λαθεῖν
ἢ χρηστόν. Οὐ γὰρ εὐκλείεις ἀπαλλαγαὶ
γυναῖξιν, οὐδ' οἷόν τ' ἀνίστασθαι πόσιν.

Εὐριπίδης, Μήδεια, 230-237

φυτόν
χρημάτων ὑπερβολῇ
πόσιν πρίασθαι (ἀνένομαι-οὔμαι)
δεσπότην
ἔσ' (ι) ἄλγος
ἀγων
οὐκ εὐκλείεις (εἰσιν) ἀπαλλαγαί
οὐδ' (ἀνένομαι) πόσιν

πλάσμα
με μεγάλη προίκα
να αγοράσουν σύζυγο
αφέντη
ακόμη πιο οδυνηρό
κίνδυνος
δεν είναι τιμητικό το διαζύγιο
ούτε μπορούν (οι γυναίκες)
να ανηρθούν τον σύζυγο

1. Σε ποια θέση βρίσκονται οι γυναίκες;
2. Ποια αντίφαση διέπει τον γάμο τους;
3. Τι διακινδυνεύουν όταν παντρεύονται;

συκροσύνη
ἐπαγγελία
ἁμότιμος, -ον
δεσπότης
εὐκλείης, -ές

Φωτοτυπίες από τὸ βιβλίο τῆς «Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσας», ποὺ διδάσκονται σήμερα οἱ μαθητὲς τῆς Γ' Γυμνασίου. Σὲ αὐτὸ φαίνεται ἓνα παράδειγμα τῆς στίλωσης τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ κι ἡ ἀντίστοιχη χριστιανικὴ προπαγάνδα καὶ στὰ νέα βιβλία τοῦ -πλήρως ἐλεγχόμενου ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Σύνοδο- ΥΠ.Ε.Π.Θ.. Παρ' ὅλα αὐτά, ἡ Ἐκκλησία παρουσιάζεται ἐπὶ πλέον ὡς ἐνοχλημένη ἀπὸ τὰ νέα βιβλία. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος δήλωσε, ὅτι «εἰδικὴ ἐπιτροπὴ τῆς Ἐκκλησίας ἐξετάζει τὰ κενὰ καὶ τὶς ἀδυναμίες τῶν βιβλίων καὶ θὰ ἀπευθυνθῇ σύντομα στὸ Ὑπουργεῖο». Ὁ βυζαντινισμὸς στὸ μεγαλεῖο του: Οἱ ρασοφόροι θέλουν νὰ ἐλέγχουν ἀκόμα καὶ τὴν Παιδεία τῶν Ἑλλήνων. Ἀσφαλῶς καὶ θὰ ἐπιθυμοῦσαν νὰ διδάσκωνται μόνο Ὀρθοσκευτικὰ, ὅπως τοὺς σκοτεινοὺς αἰῶνες τοῦ Μεσαίωνα, ὅταν ἐπέτρεπαν νὰ διδάσκωνται στὰ ἱεροδιδασκαλεῖα τους (τὰ παρουσιαζόμενα ἀργότερα ὡς δῆθεν κρυφὰ σχολεῖα) μόνο τὸ Ψαλτήρι κι ἡ Ὁκτώηχος.

παρατίθεται απόσπασμα από τη Μήδεια του Εὐριπίδη, σύμφωνα με τὸ ὁποῖο ὁ ποιητὴς «διεκτραγωδεῖ τὴ βαρεῖα μοῖρα τῆς γυναίκας». [Ὁ σημαντικὸς ρόλος καὶ ἡ θέση τῆς γυναίκας στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα, καθὼς καὶ ἡ προσπάθεια τοῦ Χριστιανισμοῦ νὰ τὴν ρίξῃ στὸ τελευταῖο σκαλὶ τῆς κοινωνίας ἔχουν καταδειχθῇ σὲ παλαιότερα τεύχη μας (βλ. «Δ», τ. 236-237, 274, 278, 289 κ.ἄ).]

Στὸ ἴδιο βιβλίο τῆς «Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσας»:

- Στὴ σελίδα 22 ὑπάρχει κείμενο ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη (Βασ. Γ', 3.24-28), ὅπου ἐκθειάζεται ἡ «σοφία» τοῦ Ἑβραίου προπάτορα Σολομῶντα, ὅταν διέταξε νὰ κόψουν στὴ μέση ἓνα παιδί, ποὺ τὸ διεκδικοῦσαν δύο γυναῖκες.
- Στὴν ἐπόμενη σελίδα ὑπάρχει ὁλοσέλιδο χαρακτηριστὸ τοῦ 1866, ποὺ ἀπεικονίζει τὸ προαναφερθὲν «γεγονός».
- Στὴ σελίδα 67 καὶ στὸ κεφάλαιο «Ἡ δύναμις τοῦ λόγου» ἀναφέρεται –ὄχι βέβαια ὁ Ἡράκλειτος, ἀλλὰ– τὸ εὐαγγέλιο τοῦ Ἰωάννη («ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος...»).
- Στὸ κεφάλαιο «Πλούσιοι καὶ φτωχοί» παρατίθεται κείμενο τοῦ Μεγάλου Βασιλείου μετὰ ὁλοσέλιδη εἰκόνα τοῦ ἰδίου μαζί με τὸν Ἰωάννη Χρυσόστομο.
- Σὲ ἀρκετὰ κεφάλαια τοῦ βιβλίου ὑπάρχουν ἀγιογραφίες, ποὺ δὲν δίδουν τὴν ἐντύπωση βιβλίου ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ἀλλὰ Θρησκευτικῶν. Σὲ αὐτὸ συντείνουν καὶ οἱ εἰκονιζόμενοι ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ποὺ –ξωγραφισμένοι ἀπὸ τὸν ἀγιογράφου Κόντογλου– μοιάζουν μετὰ ἁγίους.

Τὸ τέλος τοῦ ἀρχαίου κόσμου τοποθετεῖται στὸ 330 μ.Χ., χρονολογία κτίσης τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅποτε στὸ μάθημα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσας θὰ ἔπρεπε νὰ διδάσκωνται κείμενα ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ ὄχι μεταγενέστερων χριστιανῶν. Θὰ ἔπρεπε νὰ διδάσκωνται ὁ Ἡσίοδος καὶ ἡ Σαπφὼ π.χ. καὶ ὄχι ὁ Γρηγόριος Ναζιανζηνός, ὁ Μέγας Βασίλειος καὶ ἡ «σοφία» Σολομῶντος. Ἐπίσης οἱ ἀγιογραφίες καὶ τὰ εἰκονίσματα δὲν ἔχουν θέση σὲ ἓνα βιβλίο Ἀρχαίων.

Σκοπὸς τοῦ βιβλίου ὅμως δὲν εἶναι νὰ διδάξῃ τοὺς μαθητὲς ἀρχαῖα Ἑλληνικά. Σκοπὸς του εἶναι νὰ προπαγανδίσῃ τὸ Χριστιανισμὸ καὶ ταυτόχρονα νὰ γεμίσῃ ἐνοχῆς τοὺς νέους μαθητὲς γιὰ τὸ ἐνδοξο ἑλληνικὸ παρελθόν τους.

Ἑλλάδα: Τὸ τελευταῖο θεοκρατικὸ κράτος τῆς Εὐρώπης. Ἡ ἀλλαγὴ τῶν σχολικῶν βιβλίων ἔγινε γιὰ τεχνικοὺς λόγους, δεδομένου ὅτι κυκλοφοροῦσαν ἀρκετὰ χρόνια. Ἡ οὐσία καὶ ἡ νοοτροπία τους ὅμως παρέμεινε ἴδια καὶ ἀπαράλλακτη, καθ' ὅσον τὸν πρῶτο λόγο στὸ ΥΠ.Ε.Π.Θ. συνεχίζουν νὰ τὸν ἔχουν οἱ ρασοφόροι.

Ἰων Δημόφιλος

Η «ΠΡΟΣΘΗΚΗ» ΤΟΥ «ΘΕΟΥ» ΣΤΗ ΜΟΝΑΔΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΛΑΪΜΠΝΙΤΣ

Τί πῆρε καὶ τί παρέβηψε
ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Φιλοσοφία

«Μοναδολογία» τοῦ Γερμανοῦ φιλόσοφου, νομικοῦ καὶ μαθηματικοῦ Λάιμπνιτς (1646-1716) εἶναι ἡ τελευταία φιλοσοφική του πραγματεία. Μὲ ἐνενήντα ἀριθμημένες παραγράφους ἀποτυπώνει συνοπτικὰ φιλοσοφικὰς θέσεις, ποὺ κινοῦνται μέσα στὰ ὅρια τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας, χωρὶς νὰ καλύπτουν ὅλες τὶς πολυποικίλες πτυχές της (Θεωρία τοῦ Χρόνου καὶ φιλοσοφικὴ θεωρία τοῦ Ἡρακλείτου γιὰ τὴν συνύπαρξη τῶν ἀντιθέτων), ὅπως ἀπασχόλησε τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Ἀριστοτέλη. Ἡ «μονάδα» τοῦ Λάιμπνιτς εἶναι ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὸν Πυθαγόρειο Φιλόλαο: «ἡ μονάς, ὡς ἂν ἀρχὴ οὕσα πάντων κατὰ Φιλόλαον» («Ἰάμβλιχος ἐν Νικομ.» 77,9) τὴν ὁποία διαχωρίζει ἀπὸ τὸν μαθηματικὸ ἀριθμὸ καὶ τὴν ταυτίζει μὲ τὴν ἀπλὴ ὑπόστασι τοῦ Πλωτίνου, τὸ ἄτομο τοῦ Δημοκρίτου καὶ τὶς ἀπόψεις τοῦ Πλάτωνα καὶ τοῦ Ἀριστοτέλη.

«Κι ἐκεῖ ποὺ δὲν ὑπάρχουν μέρη», τονίζει ὁ Λάιμπνιτς (ὅπως στὴ μονάδα καὶ τὴν ἀπλὴ ὑπόστασι), «δὲν ὑπάρχει οὔτε ἔκτασι οὔτε σχῆμα οὔτε δυνατὴ διαιρετότητα. Οἱ μονάδες λοιπὸν αὐτὲς εἶναι τὰ ἀληθινὰ ἄτομα τῆς φύσεως» (παρ.3). Διατυπώνει τὴ Θεωρία τῆς Ἀδιαιρετότητας τῶν ἀτόμων τοῦ Δημόκριτου καὶ συμφωνεῖ μὲ τὴν ἀποψη τοῦ Ἀριστοτέλη ὅτι: «μονάδα τὸ ἀδιαίρετον εἶναι κατὰ τὸ ποσόν» (Ἀριστοτέλης, «Ἀναλυτικὰ Ὑστερα», Α, 72,20).

Ἐπίσης θεωρεῖ ὁ Λάιμπνιτς ὅτι: «οἱ μονάδες εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχουν κάποιες ποιότητες, διαφορετικὰ δὲν θὰ ἦταν κἂν ὄντα» (παρ. 8), ἐπιβεβαιώνοντας τὴ θέση τοῦ Ἀριστοτέλη ὅτι: «πρώτη μὲν γὰρ ποιότης ἡ τῆς οὐσίας διαφορά» (Ἀριστοτέλης, «Μετὰ τὰ Φυσικά», Δ.1020β, 15).

Ἐπίσης ὁ Γερμανὸς φιλόσοφος θεωρεῖ ὅτι: «καὶ ἡ μονάδα, κι αὐτὴ δημιουργημένη, ὑπόκειται σὲ μεταβολὴ καὶ ἀκόμη, ὅτι αὐτὴ ἡ μεταβολὴ εἶναι συνεχῆς μέσα σὲ κάθε μονάδα» (παρ. 10), ἐπαναλαμβάνοντας τὴ θεωρία τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων τῆς Ἰωνίας περὶ «μὴ διαμενούσης παγίως μηδεμιᾶς φύσεως ἐν τοῖς αἰσθητοῖς, ἀλλ' ἀεὶ πασῶν κινουμένων καὶ ρεουσῶν» (Ἀριστοτέλης, «Μετὰ τὰ Φυσικά», Κ. 1063,30) καὶ τοῦ Ἀριστοτέλη: «ἡ φύσις λέγεται ἡ πρώτη ἐκάστω ὑποκείμενη ὕλη τῶν ἐχόντων ἐν αὐτοῖς ἀρχὴν κινήσεως καὶ μεταβολῆς» (Ἀριστοτέλης, «Φυσικά Β», 193,25).

«Οἱ μονάδες», κατὰ τὸν Λάμπνιτς, «δὲν ἔχουν παράθυρα, ἀπ' ὅπου κάτι τι μπορεῖ νὰ μπῇ ἢ νὰ βγῇ. Οἱ ιδιότητες δὲν μποροῦν ν' ἀποσπασθοῦν ἢ νὰ περιφέρωνται ἔξω ἀπὸ τὶς ὑποστάσεις» (παρ. 7). Ἀποφαίνεται ἐκεῖνο ποῦ ἔχει διατυπώσει ὁ Ἀριστοτέλης, ὅτι «δὲν ὑπάρχει καμμία κίνησις οὔτε μεταβολὴ ἔξω ἀπὸ τὰ προαναφερθέντα (κατηγορήματα)», («ὥστ' οὐδὲ κινήσις, μηδὲ μεταβολὴ οὐθενὸς ἔσται παρὰ τὰ εἰρημένα (κατηγορήματα)» (Ἀριστοτέλης, «Φυσικά Γ, 201a,2).

“Ἡ μονάδα,
κι αὐτὴ
δημιουργημένη,
ὑπόκειται σὲ
μεταβολή,
ἡ ὁποία
εἶναι συνεχῆς
μέσα σὲ κάθε
μονάδα”

Στὴ συνέχεια ὁ Λάμπνιτς ἀναφέρει ὅτι: «ἀφοῦ κάθε φυσικὴ μεταβολὴ γίνεται βαθμιαία, κάτι μεταβάλλεται καὶ κάτι παραμένει» (παράγραφος 13). Τὴν βαθμιαία αὐτὴ ἀλλοίωση ἐπισημαίνει ὁ Πλάτων: «κινούμενον δὴ τὸ ἐν καὶ ἀλλοιοῦται» (Πλάτων, «Παρμενίδης», 163a) καὶ ὁ Ἀριστοτέλης: «Ἡ γὰρ ἔστι κινήτικὴ καὶ κινήτῃ, διαφέρειν δεῖ» («Περὶ Ψυχῆς», Α, 409a). Καὶ προσθέτει ὁ Λάμπνιτς, διευρύνοντας τὴ μονάδα σὲ μερίδα ὕλης: «κάθε μερίδα τῆς ὕλης δὲν εἶναι μόνο στὸ ἄπειρο διαιρετὴ, ὅπως εἶχαν ἀναγνωρίσει οἱ ἀρχαῖοι, ἀλλὰ ἀκόμη ὑποδιαιρεῖται χωρὶς τέλος» (παρ. 67). Ὁ Πλάτων ὅμως ἀντίθετα διαψεῦδει τὸν Λάμπνιτς, ἀφοῦ τόνισε καὶ τὴ διαίρεση τοῦ «ὄντος ἑνός» ἀλλὰ καὶ τὴν ὑποδιαίρεση

τοῦ ἑνός: «Ἄρα ὅχι μόνο τὸ “ὄν ἐν” εἶναι πολλὰ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἐν εἶναι κατ' ἀνάγκη πολλὰ, ἀφοῦ τὸ ὄν χωρίζεται σὲ μέρη.» («Ποῦ μόνον ἄρα τὸ ὄν ἐν πολλὰ ἐστίν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἐν ὑπὸ τοῦ ὄντος διανεμημένον πολλὰ ἀνάγκη εἶναι.» (Πλάτων, «Παρμενίδης», 144e.) Καὶ αὐτὲς οἱ ἀπόψεις ἔρχονται ἀπὸ τὸν Ἡράκλειτο: «Συνδέσεις ὅλα καὶ ὅχι ὅλα, συγκλίνουν ἀποκλίνουν, συμφωνία ἀσυμφωνία καὶ ἀπὸ τὰ πάντα τὸ ἓνα καὶ ἀπὸ τὸ ἓνα τὰ πάντα.» («Συνάψεις ὅλα καὶ οὐχ ὅλα, συμφερόμενον διαφερόμενον, συνάδον διάδον, ἐκ πάντων ἐν καὶ ἐξ ἑνὸς πάντα.» (Ἀριστοτέλης, «Περὶ Κόσμου 5», 396β 20.)

Γιὰ τὸν φυσικὸ κόσμο ὁ Λάμπνιτς θὰ συμπεράνῃ: «ὥστε στὸ σύμπαν δὲν ὑπάρχει οὔτε χάος οὔτε σύγχυσις παρὰ μόνο φαινομενικά» (παρ. 69). Ἡ διατύπωση αὐτὴ εἶναι ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὴ σαφεῖ γιὰ τὸ κενὸ θέση τοῦ Ἀριστοτέλη: «ὅτι οὔτε ἀποχωρισμένο κενὸ ὑπάρχει οὔτε γενικὰ οὔτε μέσα στὸ ἀραιὸ οὔτε δυνάμει, ἐκτὸς ἂν θέλῃ κάποιος πάντως νὰ ἀποκαλῇ κενὸ τὴν αἰτία τῆς φορᾶς» («ὥς οὐτ' ἀποκεκριμένον κενὸν ἐστίν, οὐθ' ἀπλῶς οὐτ' ἐν τῷ μανῶ, οὔτε δυνάμει, εἰ μὴ τις βούλεται πάντως καλεῖν κενὸν τὸ αἴτιον τοῦ φέρεσθαι»: Ἀριστοτέλης, «Φυσικά», Δ217b,21).

Ψυχή, άνθρωπος, ζῶον, ιδέες, κόσμοι

ισερχόμενος στὰ θέματα τῆς ψυχῆς ὁ Λάμπινις θεωρεῖ, ὅτι ἡ ψυχὴ περιέχει, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀντίληψη, τὸ αἶσθημα καὶ τὴ μνήμη καὶ καταλήγει, ὅτι: «Ἀπ’ ὅπου βλέπομε, ὅτι κάθε ζωντανὸ σῶμα ἔχει κάποια κυρίαρχη ἐντελέχεια, ποὺ εἶναι ἡ ψυχὴ μέσα στο ζῶο», (παρ. 70). Ἀποδέχεται ἔτσι τὴν ἄποψη τοῦ Ἀριστοτέλη: «διὸ ἡ ψυχὴ ἐστὶν ἐντελέχεια, ἡ πρώτη σώματος φυσικοῦ δυνάμει ζῶνι ἔχοντος». (Ἀριστοτέλης, «Περὶ Ψυχῆς», Β, 412α, 25.)

Ἡ διάκριση κατὰ τὸν Λάμπινις ἀνθρώπων καὶ ζώων βρίσκεται στὴ «γνώση τῶν ἀναγκαίων καὶ αἰωνίων ἀληθειῶν», γνώση ποὺ μᾶς «καθιστᾷ ἱκανοὺς νὰ ἔχωμε τὸ λόγο καὶ τὶς ἐπιστήμες, ἀνυψώνοντάς μας στὴ γνώση τοῦ ἑαυτοῦ μας καὶ τοῦ θεοῦ. Αὐτὸ καλοῦμε μέσα μας λογικὴ ψυχὴ ἢ πνεῦμα» (παρ. 29). Τονίζει ἐκεῖνα, ποὺ μὲ ἄλλα λόγια γράφει ὁ Ἀριστοτέλης: «Λόγο δὲ μόνον ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀπὸ τὰ ζῶα... Διότι αὐτὸ εἶναι τὸ διακριτικὸ γνώρισμα τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὰ ἄλλα ζῶα, ὅτι δηλαδή ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ μόνον ἀπὸ τὰ ἄλλα ζῶα, ποὺ ἔχει τὴν ἀντίληψη τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀδίκου καὶ τῶν ἄλλων» («λόγον δὲ μόνον ἄνθρωπος ἔχει τῶν ζώων... Τοῦτο γὰρ πρὸς τὰ ἄλλα ζῶα τοῖς ἀνθρώποις ἴδιον, τὸ μόνον ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ καὶ δικαίου καὶ ἀδίκου καὶ τῶν ἄλλων αἶσθησιν ἔχειν.» (Ἀριστοτέλης, «Πολιτικά Α», 1253α.) Καὶ βεβαίως ὁ Λάμπινις ἐνσωματώνει στὴν ἐννοια τῆς διαφορᾶς ἀνθρώπου καὶ ζώων τὸ γνωστὸ ἀπόφθεγμα τῆς ἐλληνικῆς Ἀρχαϊότητας: «γνῶθι σ’ αὐτόν».

Γκότφριντ Βίλχελμ Λάμπινις: Ἐνα ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα οἰκουμενικὰ πνεύματα τοῦ Παγκόσμιου Πολιτισμοῦ, γνώστης τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς Φιλοσοφίας. Ὅμως στὴ φιλοσοφικὴ του πορεία δὲν μπόρεσε νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἐμπλοκὴ του μὲ τὶς θεοκρατικὲς ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς του.

Τὸν κόσμον τῶν ιδεῶν τοῦ Πλάτωνα ὁ Λάμπινις μετέτρεψε θεολογικώτερα σὲ ιδέες τοῦ θεοῦ. Γράφει σχετικὰ: «Ἀλλὰ ἐπειδὴ στίς ιδέες τοῦ θεοῦ ὑπάρχει ἀπειρία δυνατῶν κόσμων, ἐνῶ ἓνας καὶ μόνον μπορεῖ νὰ υφίσταται, πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἀποχρῶν λόγος γιὰ τὴν ἐπιλογὴ τοῦ θεοῦ, ποὺ καθορίζει τὴν ἐπιλογὴ αὐτοῦ μᾶλλον παρὰ τοῦ ἄλλου» (παρ. 53).

Δέχεται τὴν ἀπειρία τῶν κόσμων τῶν Προσωκρατικῶν, ἐνῶ κατὰ τὸν Πλάτωνα ὁ θεὸς ἐπιλέγει ἓναν καὶ μοναδικὸν κόσμον: «οἱ μὲν γὰρ ἀπείρους τῷ πλήθει τοὺς κόσμους ὑποθέμενοι, ὡς οἱ περὶ Ἀναξίμανδρον καὶ Λεύκιππον καὶ Δημόκριτον καὶ ὕστερον

οί περί Ἐπίκουρον» (Σμπλίκιος, «Εἰς φυσικά» 1121,5). Καί: «εἷς οὐρανὸς ὅδε μονογενὴς ὢν». (Πλάτων, «Τίμαιος», XLIV, B.)

Ἀναπτύσσει ἀκόμη τὴ Θεωρία τῶν Σπερμάτων καὶ ἄλλες θεοκρατικὲς ἀντιλήψεις, ἐπαναλαμβάνοντας ἀπόψεις τῆς ἑλληνικῆς Ἀρχαιότητος. Ὅμως ἀξίζει νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἡ «Μοναδολογία» τοῦ Λάμπνιτς, ποὺ εἶναι τὸ τελευταῖο βιβλίο του, προσδιορίζει τὴν φιλοσοφικὴ του πορεία, ἀλλὰ σαφῶς ὁρίζει καὶ τὴν ἀριστοτελικὴ Λογικὴ, ποὺ ἀκολούθησε, χωρὶς μαθηματικὰ παραδείγματα, ἐνῶ ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης χρησιμοποιοῦσαν πάντοτε τὰ Μαθηματικά. Ἔτσι γιὰ τὴν ἀριστοτελικὴ Λογικὴ καὶ τὰ Μαθηματικά ὁ Λάμπνιτς εἶπε: «Οἱ συλλογισμοὶ μας βασίζονται σὲ δύο μεγάλες ἀρχές, τὴν ἀρχὴ τῆς ἀντίφασης... καὶ τὴν ἀρχὴ τοῦ ἀποχρῶντος λόγου» (παρ. 31 καὶ 32). Ἐνῶ γιὰ τὰ Μαθηματικά περιορίστηκε σὲ μιὰ καὶ μόνον παράγραφο: «στοὺς μαθηματικούς», ἔγραψε (παρ. 34), «τὰ θεωρήματα καὶ οἱ πρακτικοὶ κανόνες ἀνάγονται μετὰ τὴν ἀνάλυση στοὺς ὁρισμούς, τὰ ἀξιώματα καὶ τὰ αἰτήματα».

Καὶ οἱ Ἕλληνες πανεπιστημιακοί...

κπληκτοὶ καὶ παρὰ τὶς διαβεβαιώσεις τοῦ Λάμπνιτς, ὅτι ἀκολουθεῖ ἀριστοτελικὴ πορεία, διαβάζομε τὴν εἰσαγωγὴ τοῦ κ. Γεράσιμου Βώκου, καθηγητῆ τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου, στὴ «Μοναδολογία» (Ἔκδοση «Ὑπερίων»), πὺς ὁ Λάμπνιτς: «Μὲ πολὺ σίγουρο ἐπιστημονικὸ καὶ ἐπιστημολογικὸ κριτήριον καταλαβαίνει, ὅτι ἡ ἐποχὴ του ζῆ μιὰ ἐπαναστατικὴ ἀνανέωση, καὶ ὅτι ἡ ἀριστοτελικὴ ἐπιστῆμη ἀνήκει πιά ὀριστικὰ στὸ παρελθόν. Ἡ γλῶσσα τοῦ μέλλοντος εἶναι τὰ Μαθηματικά, ἐνῶ ἡ Φυσικὴ προορίζεται νὰ ἐπισκιάσῃ τὶς ἄλλες ἐπιστῆμες.»

Προφανῶς ὁ καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφίας δὲν διάβασε προσεκτικὰ τὴ «Μοναδολογία» τοῦ Λάμπνιτς καὶ ἀσφαλῶς τὰ «Περὶ Ψυχῆς», τὰ «Φυσικά», τὰ «Μεταφυσικά», τὸ «Ὅργανο», βιβλία τοῦ Ἀριστοτέλη. Γιατὶ θὰ γνώριζε, ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης στὰ «Φυσικά» του χρησιμοποίησε πρῶτος τὰ Μαθηματικά γιὰ τὴν ἀπόδειξη φυσικῶν νόμων καὶ μάλιστα χρησιμοποιῶντας γράμματα στὴ διατύπωση ἀλγεβρικῶν πράξεων. Καὶ ἔτσι ἀναδεικνύεται ὁ ἰδρυτὴς τῆς μαθηματικῆς Φυσικῆς. (Ἀριστοτέλης, «Φυσικά» Δ, 2158.)

Ὁ Λάμπνιτς (1646-1716), ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι μεγάλοι στοχαστὲς τῆς Ἀναγέννησης, Κοπέρνικος (1473-1543), Γαλιλαῖος (1564-1642), Καρτέσιος (1596-1650), Νεύτων (1642-1727), καθὼς καὶ οἱ σύγχρονοι εἶναι τέκνα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας. Καὶ διαπιστώθηκε ἱστορικὰ, ὅτι ὅσο ἡ ἀνθρωπότητα ἀπομακρυνόταν ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλη, τόσο πέρασε στὸν νεοπλατωνισμὸ τοῦ Πλωτίνου καὶ στὴ μυστηριακὴ περίοδο τοῦ Μεσαίωνα. Ἀλλά, ὅταν ἐπανῆλθε στὸν Ἀριστοτέλη τοῦ ὀρθοῦ Λόγου, τότε ἀνέκαμψε καὶ ἦρθε ἡ Ἀναγέννηση καὶ ἡ νεώτερη Φιλοσοφία καὶ Ἐπιστῆμη. Ὡστε ὁ Ἀριστοτέλης ὑπῆρξε ὁ μεγαλύτερος πνευματικὸς ὁδηγητὴς καὶ ἐπαναστάτης τῆς ἀνθρωπότητος.

Γεράσιμος Καζάνας

ΑΙΣΙΜΑ ΚΑΙ ΑΔΗΡΙΑ

Κράτος ἐν κράτει

Ισπανία 2006: Απόφαση για κατάργηση τών Θρησκευτικῶν στὰ σχολεία καὶ διακοπὴ τῆς κρατικῆς χρηματοδότησης πρὸς τὴν Καθολικὴ Ἐκκλησίαν ἔλαβε ἡ σοσιαλιστικὴ κυβέρνησις τῆς Ἰσπανίας ὑπὸ τὸν Χοσὲ Θαπατέρο σὲ μίαν προσπάθεια νὰ μειώσῃ τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν ἐπιρροὴν τῆς Ἐκκλησίας στὴν κοινωνία τῆς χώρας. Σύμφωνα μὲ τὴν κυβέρνησις «αὐτὸ θὰ συνδέσῃ τὸ εἰσόδημα τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας μὲ ἄμεσο τρόπο μὲ τὴν βούλησιν τῶν φορολογουμένων», οἱ ὅποιοι πάντως «δὲν δείχνουν καὶ πολὺ ἐνθουσιασμό, ὅσον ἀφορᾷ στὸ νὰ στηρίξουν τὴν Ἐκκλησίαν οἰκονομικά» (ἐφημερίδα «El Pais»). Ὁ κ. Θαπατέρο ἀπέφυγε ἐπίσης νὰ παραστῇ στὴ συγκέντρωση ποὺ πραγματοποιήθηκε γιὰ τὸν προκαθήμενο τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας στὴν Βαλένθια.

Ελλάδα 2006: Ἐνῷ ἡ Ἐκκλησία συνεχίζει νὰ χρηματοδοτῆται κανονικὰ ἀπὸ τὸν κρατικὸ προϋπολογισμό, χωρὶς βέβαια νὰ γίνεται οὔτε συζήτηση γιὰ τυχὸν κατάργησιν τῶν προνομίων της, σὲ πρόσφατὴ συνάντησιν τοῦ πρωθυπουργοῦ μὲ τὸν ἀρχιεπίσκοπο ἀποφασίστηκαν ἐπὶ πλέον: Ἡ συνδρομὴ τῆς Πολιτείας στὴν ἀνέγερσιν νέου μητροπολιτικοῦ ναοῦ στὸ Γουδιὸ σὲ χώρῳ τοῦ Ὑπουργείου Ἀμυνας, ποὺ προωριζόταν γιὰ πάρκο, ἡ διάθεσις πόρων ἀπὸ τὸ τρίτο καὶ τέταρτο κοινοτικὰ πλαίσια στήριξης, συνολικοῦ ὕψους 235 ἑκατ. εὐρώ, ἡ ἀνάδειξις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ομάδας «Ἀλληλεγγύη» σὲ βασικὴ ἐπιδοτούμενη ἀπὸ τὸ κράτος ὁργάνωσις καὶ ἡ δυνατότητα μακροχρόνιας μίσθωσης ἀκινήτων τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τουριστικοὺς σκοποὺς χωρὶς τὴν ἀπαιτήσιν ὑπογραφικῆς ἀπόφασις. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι πανταχοῦ παρούσα ὡς κράτος ἐν κράτει σὲ ὅλες τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ δημόσιου βίου. Τὸ σύνολο τοῦ πολιτικοῦ κόσμου ἀναζητεῖ τὴν εὐνοίαν της καὶ ἐπιδιώκει τὴ δημοσιοποίησιν τῶν σχέσεων μαζί της γιὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ψήφου τῶν ἐνσεβῶν ψηφοφόρων, ποὺ σύμφωνα μὲ πρόσφατὴ δημοσκοπὴσιν ἀποτελοῦν τὴ συντριπτικὴ πλειοψηφίαν τῶν Νεοελλήνων.

Εὐλόγα λοιπὸν ἡ Ελλάδα, τὸ πλέον θεοκρατούμενον κράτος τῆς Εὐρώπης, ἀποτελεῖ στοὺς περισσότερους τομεῖς τὸν βασικὸ οὐραγὸς της. Βυζαντινισμὸς καὶ θεοκρατία ὁδηγοῦν -ὄχι στὴν πρόοδο, ἀλλὰ μὲ μαθηματικὴ ἀκρίβεια- στὴ διαφθορά, στὴ χριστιανικὴ ἀνοχὴ τῶν ἀθλιότητων καὶ ἐν τέλει στὸ νέο Μεσαίωνα.

Ι.Α.

Χριστιανικὰ Ἀρχαῖα Ἑλληνικά...

Δυναμικὴ ἐπανεμφάνισιν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν μὲ ἀφορμὴ τὴν ἐναρξιν τῆς νέας σχολικῆς περιόδου: Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Χριστόδουλος ἐπεσήμανε, ὅτι ἔχουν ἀφαιρεθῇ τὰ κείμενα ποὺ ἀναφέρονται στὸ Χριστιανισμὸ ἀπὸ τὰ βιβλία τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν τῆς Α' Γυμνασίου καθὼς καὶ ἀπὸ τὰ Νέα Ἑλληνικά τῆς Γ' Γυμνασίου. Μάλιστα πιστεύει, ὅτι τὸ θέμα εἶναι τόσο σοβαρό, ὥστε νὰ προχωρήσῃ σὲ ἀνάλογη παρέμβασις στὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας!

Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ διδάσκηται στὰ βιβλία τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν ὁ Χριστιανισμὸς; Ἐκεῖνοι ποὺ συνέγραψαν τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ ἀριστουργήματα μισοῦνται θανάσιμα καὶ ἀφορίζονται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν μέχρι σήμερα. Καλὸ εἶναι, ἀντὶ νὰ προσπαθῇ νὰ προπαγανδίσῃ μέσῳ τῆς Παιδείας τὸν Χριστιανισμὸ ὁ κ. Χριστόδουλος, νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἐλεύθερον πρόσβασιν τῶν μαθητῶν στὰ συγγράμματα καὶ τὰς ἐπιστολὰς τῶν μισελλήνων Πατέρων τῆς Ὁδοδείξιας, καὶ οἱ μαθητὲς θὰ κρίνουν. Καὶ νὰ εἶναι βέβαιος, ὅτι ξέρουν νὰ κρίνουν καλὰ.

Τ.Α.

Αἰθέρας καὶ Γιαχβὲ

Βέβαια οἱ ἄθεοι (θεολογικά) Ἰωνες Φιλόσοφοι δὲν εἶχαν διαχωρίσει τὴν πραγματικότητά σὲ ὕλη καὶ πνεῦμα: Ἐν τῷ ὅλῳ, ὥστε ἡ ἐνότης τοῦ Σύμπαντος, ἀκόμα καὶ μὲ τὴν πεπερασμένη μας ὕπαρξιν, νὰ εἶναι ὁρατὴ. Αἰθέρας, ποὺ ἔσπευσαν νὰ τὸν... καταργήσουν, γιὰ νὰ βάλουν στὴ θέση του τὸν ἐξωσυμπαντικὸ Γιαχβέ. Στὰ βάθη τῆς Κβαντικῆς (μικροσωματίδια

τοῦ ἀτόμου), ὅπου ἡ ὕλη ἐναλλάσσεται μὲ τὸ ἠλεκτρομαγνητικὸ κύμα στὸ φωτόνιο, ὅταν ἡ χαρὰ ἢ τὸ δάκρυ τῆς σμίλης καὶ τοῦ λόγου σαφῶς δὲν ἔρχονται ἀπὸ τὸ πονθενά, ἀλλὰ κάποια κύματα παλλόμενα...

Ἄν κάποτε φθάσουμε στὴν ἀγνή συμπαντικὰ ὕλη, θὰ ἰδοῦμε τὴ γέφυρα μεταξὺ Ἰώνων φιλοσόφων καὶ καλλιτεχνῶν τῆς σμίλης καὶ τοῦ λόγου. Ὑλὴ καὶ πνεῦμα, ὅπου διὰ τῶν ἀριστουργημάτων ἐπὶ τοῦ προκειμένου τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιότητος, θὰ κατανοήσουμε καλύτερα τὸν κόσμον, πέραν τῆς θεολογικῆς σαπίας, πὺν τὸν νέμεται βίαια. Γιὰ ἄλλη μὴ φορὰ ἡ Ἑλληνικὴ Ἀρχαιότης θὰ εἶναι μπροστὰ μας, κύριοι ἀπομονωμένοι ἐπιστήμονες τοῦ σήμερα...

Π.Γ.

Ἱεροὶ παιδόφιλοι

Ἡ Τ.Υ. μεταδίδει, ὅτι οἱ συμμετέχοντες στὴς φιλανθρωπικὲς ἀποστολὲς στὴν Ἀφρικὴ ἱεραπόστολοι βιάζονταν παιδιὰ καὶ ἐφήβους. Βέβαια ὁ πάπας ἐκδίδει διαταγὲς σεμνοτυφίας, καθορίζοντας ἂν οἱ γυναῖκες θὰ ξυρίζουν τὰ πόδια τους καὶ ἄλλα τέτοια φαιδρὰ τῆς τερατώδους κἀκωσης τοῦ ἔρωτα ἀπὸ τὸ Χριστιανισμό...

Π.Γ.

Πρὸς νεόκοπους «ἀρεῖους»

Ὅλα τὰ περίμενα ἀπὸ ἐσᾶς. Τὸ ὅτι θὰ φθάνετε στὸ σημεῖο νὰ βάλετε «ἐπιστήμονες» νὰ σᾶς ἀνακηρύξουν ἀρεῖους, ἔαυτὸ ἦταν κάτι πὺν δὲν θὰ μπορούσα ποτὲ νὰ τὸ φαντασῶ. Φαίνεται, ὅτι τὸ παραμῦθι γιὰ τὸν κακομοῖρην τὸν σημίτην, πὺν τὸν κυνηγᾶνε οἱ δολοφονικοὶ ἄρειοι, δὲν περνάει πιά καί, ὅπως τὸ θῦμα πὺν ταυτίζεται μὲ τὸν θῦτή του, ἀποφασίσαιτε νὰ γίνετε καὶ ἐσεῖς θῦτες. Τὸ αἱματοκύλισμα λαῶν πὺν κατοικοῦν σὲ περιοχὲς πὺν διεκδικεῖτε, δὲν μπορεῖ νὰ τὸ κάνουν ἄνθρωποι κατώτερης φυλῆς. Μόνον καθαροὶ ἀρειοὶ θὰ μπορούσαν νὰ τὸ κάνουν.

Ἄντε λοιπόν. Καλῶς ἦλθατε στὴν μεγάλη μας ὁμοεθνία, καὶ μὲ τὸ καλὸ ἢ «ἐκλογή» τοῦ νέου σας φύρερ.

Α.Π.

Χωρὶς σχόλια

- Πραγματοποιήθηκε παγκόσμια ἔρευνα γιὰ τὴ θρησκευτικὴ πίστι τῶν λαῶν. Ἡ ἔκθεσι δημοσιεύθηκε στὴς 16/11/05 καὶ γιὰ τὴν ὁλοκλήρωσή της ἐλέγχθηκαν 53.749 ἄτομα ἀπὸ 68 χῶρες. Οἱ Ἕλληνες ἀποδείχθηκαν ὡς οἱ πὺν θρησκευόμενοι ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους.
- Τὸ Ἀνώτατο Συνταγματικὸ Δικαστήριον τῆς Ρωσσίας ἀπέρριψε αἴτημα ὁμάδος ἄθεων, μὲ τὸ ὁποῖο ζητοῦν ἀπάλειψη τῆς ἀναφορᾶς πρὸς τὸν Θεὸ ἀπὸ τὸν ἐθνικὸν τους ὕμνον.

Κ.Μ.Α.

Δίλημμα

Ἡ ἰταλικὴ ὁμάδα Ρόμα καὶ ἡ ἀγγλικὴ Τότεναμ εἶχαν συμφωνήσει ἀκόμη καὶ στὴν παραμικρὴ λεπτομέρεια γιὰ τὴν ἀπόκτηση ἀπὸ τὴν πρώτη τοῦ Κορεάτη ποδοσφαιριστῆ Λὶ Γιὸννγκ Πιὺ κι ὁ ἴδιος ἤθελε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ Λονδίνο καὶ νὰ δοκιμάσῃ μὴ καινούργια ἐμπειρία στὴ Ρώμη, μόλις ὅμως ἔμαθε ὅτι στὴν ἰταλικὴ πρωτεύουσα φιλοξενεῖται ἡ Ἁγία Ἐδρα, ὁ Πιὺ ἔκανε πίσω καὶ ἀνῆλθε τὴ μεταγραφή. «Οἱ λόγοι εἶναι καθαρὰ θρησκευτικῆς φύσεως», εἶπε ὁ Κορεάτης. «Προτιμῶ μὴ χώρα μὲ προτεστάντες, παρὰ μὲ καθολικούς.» (Μερχ. Ἐφημερίδα «Ἐλευθεροτυπία», 2.9.06.)

Τὸ πρόβλημα θὰ περιπλάκῃ ἀκόμη περισσότερο, ἐὰν καὶ κάποια ἑλληνικὴ ὁμάδα ἐνδιαφερθῇ νὰ ἐντάξῃ στὸ δυναμικὸ της τὸν Κορεάτη ποδοσφαιριστῆ, ὁπότε θὰ ἔχῃ νὰ ἐπιλέξῃ ἀνάμεσα στὸν Καθολικισμό, τὸν Προτεσταντισμὸ καὶ τὴν Ὁρθοδοξία. Οἱ χριστιανικὲς αἵρέσεις τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ ἀποτελοῦν πρόβλημα ἀκόμη καὶ γιὰ τοὺς Κορεάτες.

Ι.Α.

ΜΕΓΑΛΟ ΤΡΑΜΠΛ

Ἰχα δεῖ κάπου ἓνα ἀμερικάνικο ἔργο στὸν κινηματογράφο, ὅπου μιὰ γυναῖκα ἔδινε μία σοφὴ συμβουλὴ στὸν ἄνδρα της καὶ τοῦ ἔλεγε: Never trouble trouble, till trouble troubles you! (Νέβερ τράμπλ τράμπλ, τὶλ τράμπλ τράμπλς γιου.) Σὲ ἐλεύθερη μετάφραση θὰ τὸ ἔλεγα στὰ Ἑλληνικά: Μὴν ἐνοχλῆς τὴν φασαρία, μέχρι ποὺ αὐτὴ νὰ σ' ἐνοχλήσῃ. Δύσκολη ἡ ἀπόδοσή του στὰ Ἑλληνικά. Δοκιμάστε καὶ μόνοι σας. Θὰ ἐκπλαγῆτε μὲ τὴν πολλαπλότητα τῶν ἀποχρώσεων.

Τὸ θεώρησα σὰν ἀμερικανικὴ παροιμία καὶ μοῦ φαινόταν καὶ λίγο ποιητικὸ καὶ ἴσως ἔτσι συγκρατήθηκε στὴ μνήμη μου. Θαύμαζα τότε, πῶς μία λέξη, χωρὶς νὰ ἀλλάξῃ, εἶναι καὶ ρῆμα καὶ οὐσιαστικό, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἐπίθετο. Ἔλεγα μέσα μου τότε, «πῶς αὐτοὶ οἱ Ἀμερικανοὶ τὶς ἔπλασαν ὅλες αὐτὲς τὶς λέξεις!». Πέρασαν χρόνια μὲ πολλὰ καὶ μεγάλα τράμπλς στὴν Αὐστραλία καὶ ἀκόμα θαύμαζα τὸ ἀμερικανικὸ ἐφευρετικὸ μυαλό.

Τοῦτος ὁ θαυμασμὸς τῆς ἀμερικάνικης γλωσσικῆς ἐφευρετικότητος κράτησε μέχρι τότε ποὺ ἄρχισα –ὥριμα πιά– νὰ σκαλίζω τὰ βιβλία καὶ τὰ ἀγγλικά λεξικά, τὰ ὁποῖα μυστικὰ καὶ ἀθόρυβα μοῦ τὸ εἶπαν στὰ αὐτιά μου: «Μὴ θαυμάζῃς τοὺς Ἀμερικανούς, θαύμαζε πρῶτα τοὺς προγόνους σου, αὐτοὶ εἶναι οἱ μεγαλύτεροι καὶ σοφώτεροι γλωσσοπλάστες τῆς οἰκουμένης!» Ἔτσι χωρὶς μεγάλο τράμπλ ἀνακάλυψα, πῶς οἱ Λατῖνοι καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἔπλασαν τὸ λατινικὸ *turba* καὶ τὸ ρῆμα *turbare* ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ λέξη τύρβη, ποὺ σημαίνει: θόρυβος, βοή, ταραχή, ἀταξία. Τὸ ρῆμα φυσικὰ εἶναι τυρβάζω =ταράζω, ἀνακατώνω καὶ τὸ παθητικὸ τυρβάζομαι =στρμιώχομαι, συνωθοῦμαι.

Ὅταν οἱ Λατῖνοι πῆραν τὸ Ἑλληνικὸ Ἀλφάβητο ἀπὸ τοὺς Ἑτρούσκους, τὸ Υ δὲν τὸ συμπεριέλαβαν στὸ «ἀλφάβητό» τους, γιατί εἶπαν ὅτι δὲν τοὺς χρειαζόταν. Ἔτσι ἡ τύρβη ἔγινε *turba*. Ὅταν πολὺ πιδ ἄργὰ εἶδαν ὅτι τὸ Υ τοὺς ἦταν ἀπαραίτητο, μὲ διαταγὴ τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορα Κλαύδιου τὸ βάλανε στὸ τέλος τοῦ ἀλφαβήτου «τους», μαζὶ καὶ μὲ ἄλλα δύο ἑλληνικὰ γράμματα,

καὶ γι' αὐτὸ δὲν τελειώνει μετὰ τὸ Ω, ἀλλὰ μετὰ τὰ Χ, Υ, Ζ. Ἔτσι καὶ στὸ λεγόμενο Λατινικὸ Ἀλφάβητο ἀπαθανάτιστηκε τὸ Υ ὡς προτελευταῖο γράμμα μετὰ τὸ ὄνομα Υ γκραιίκουμ – Υ ἑλληνικό.

Ἀπὸ τοὺς Λατίνους/Ρωμαίους τὴν ἴδια λέξη τὴν *τύρβη* τὴν πήραν καὶ οἱ Ἄγγλοι –ὅπως καὶ ὅλοι οἱ Εὐρωπαῖοι– καὶ τὴν ἔκαναν *trouble*. Μὴ μοῦ πῆτε πὼς οἱ ὀρθογράφοι τοὺς δὲν ἦταν καὶ ὀρθογραφικὰ πανέξυπνοι: *τύρβη* > *turba* > *trouble* μετὰ προφορὰ τράμπλ. Ἡ μεταγλώττιση στὰ Ἀγγλικά πάντως ἔγινε μέ... καθαρευουσιάνικο τρόπο. Γεγονὸς πάντως παραμένει, πὼς στὰ Ἀγγλικά σήμερα εἶναι πολὺ χρήσιμη λέξη, εὐστροφη, καὶ ἔχουμε πάμπολλες ἐκφράσεις μ' αὐτήν. *To ask for trouble* = πάω γυρεύοντας ἢ βάζω μεπελάδες, *to get into trouble* = βρίσκω τὸν μεπελᾶ μου κ.λπ., *trouble-some* εἶναι ὁ ἀνήσυχος, *troublous* = ὁ ταραχώδης καὶ ἄλλες.

Τὸ πιὸ καταπληκτικὸ πάντως εἶναι, ὅτι ἡ *τύρβη* = ἡ ταραχὴ καὶ ὡς *trouble* στὰ Ἀγγλικά εἶναι μία πολὺ καρπερὴ καὶ γονιμότατη λέξη, ποὺ χάρισε πάμπολλα παιδιὰ, ἐγγόνια καὶ δισέγγονα στὴν Ἀγγλικὴ Γλῶσσα καὶ μέχρι σήμερα γεννάει καί, ὅπως φαίνεται, θὰ γεννάη ἀδιάκοπα στὸ μέλλον. Ἔδωσε ὄχι μόνον λέξεις ἀλλὰ ὠραιότατα καὶ πολὺ χαρακτηριστικὰ νοηματικὰ καὶ ἐκφραστικὰ πεδία, ποὺ ἔχουν διανοητικὸ γλωσσικὸ ἐκτόπισμα καὶ οἱ ἀγγλόφωνοι σήμερα τὰ χαίρουνται ὅλα.

Ἀκούστε μερικὲς ἄλλες ἐκφράσεις καὶ προσπαθήστε νὰ βάλετε δίπλα τοὺς ἑλληνικὲς συνώνυμες: *No trouble at all, what's the trouble?, Sorry to trouble you, May I trouble you with the sauce?, This troubles me for a week, Save me the trouble, to get a woman into trouble, to make trouble, financial/heart/circulation/engine troubles, double trouble, troubled waters/sleep, etc.* = καὶ τόσες ἄλλες, ποὺ ὅλοι σας μπορεῖτε νὰ βρῆτε στὴν καθημερινή σας ὁμιλία.

Σήμερα ἀναρωτιέμαι, γιατί ὁ Ἀχιλλέας Τζάρτζανος στὴν Λατινικὴ του Γραμματικὴ, ποὺ διδασκόταν στὸ Γυμνάσιο, δὲν μᾶς ἔβαξε τοῦλάχιστον τὴν ὑπόψια, νὰ βλέπουμε καὶ τὶς ἄλλες ἑλληνικὲς λέξεις –ὅπως ἡ *τύρβη* = *trouble*– ποὺ μᾶς πήραν οἱ Λατῖνοι καὶ τὶς σκόρπισαν σ' ὅλη τὴν Εὐρώπη καὶ τὸν κόσμος; Καλὰ κἀνανε οἱ Λατῖνοι/Ρωμαῖοι, ἀλλὰ εἶναι καλύτερα καὶ ἐμεῖς νὰ γνωρίζουμε, πὼς ἐξελίχθηκαν αὐτὰ τὰ πράγματα!

Θωμᾶς Ἡλιόπουλος
Φιλολόγος, Μελβούρνη

ΤΟ ΦΑΝΑΡΙ ΚΑΙ Ο ΓΕΡΟΣ ΤΟΥ ΜΟΡΙΑ

Θέσεις του Κολοκοτρώνη, χωρίς σχόλια

[Ο ρόλος της Ὁρθοδοξίας σὴν ἱστορία τῆς ἀναγέννησης τοῦ Ἑλληνισμοῦ μετὰ τὴν ἱστορικὴ ἐξαφάνισή του στοὺς αἰῶνες κυριαρχίας τοῦ Βυζαντίου καὶ τῶν Σουλτάνων ἔχει διαστρεβλωθῇ καὶ ὠραιοποιηθῇ ἀπὸ τὸ ἑλληνοχριστιανικὸ κατεστημένο τοῦ Νεοελληνικοῦ Κράτους. Ἐτσι τὸ Φανάρι ἐμφανίζεται ὡς ἐκφραστὴς τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας καὶ συντηρητῆς τοῦ πνεύματος τῆς ἀπελευθέρωσης τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ποὺ ἐξασφάλιζε τὴν παιδεία του καὶ τὴν πνευματικὴ του ὑπόσταση ἔναντι τῆς πολιτικῆς τυραννίας. Πρόκειται γιὰ ἓναν ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἰδεολογικοὺς μύθους, οἱ ὁποῖοι καλλιεργοῦνται γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση ἐξουσιαστικῶν συμφερόντων καὶ κρατοῦν τὸν Ἕλληνα σὴν πολιτισμικὴ νάρκη καὶ ἰδεολογικὴ αὐταπάτη του ἕως σήμερα. Ὁ «Δαυλός» ἔχει δώσει στὰ 25 χρόνια ποὺ κυκλοφορεῖ ἀνένδοτη μάχη γιὰ τὴ διάλυση τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς ἀπάτης, ὅπως καὶ πολλῶν ἄλλων ἰδεολογικῶν καὶ ἱστορικῶν μυθευμάτων, καὶ ἔχει ἀποδείξει μὲ γεγονότα, ντοκουμέντα, κείμενα καὶ πλῆθος ἄλλων τεκμηρίων καὶ στοιχείων, ὅτι τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως ὑπῆρξε κέντρο καταστολῆς καὶ διωγμοῦ ὅλων τῶν κινήσεων, τῶν τάσεων καὶ τῶν προσώπων, ποὺ ἐπέδιωξαν κατὰ καιροὺς νὰ βγάλουν τὸν ὑπόδουλο Ἑλληνισμό ἀπὸ τὴν πολιτισμικὴ του ἀφασία καὶ νὰ δημιουργήσουν τὶς προϋποθέσεις γιὰ τὴν πνευματικὴ καὶ ἐθνικὴ του ἀπελευθέρωση. Μέσα στὰ πλαίσια τῆς μάχης μας αὐτῆς δημοσιεύομε παρακάτω κατὰ λέξιν τὶς αὐθεντικὲς ἀπόψεις τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ μας Ἀγῶνα Θ. Κολοκοτρώνη γιὰ τὸν ρόλο τοῦ Πατριαρχείου ἔναντι τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅπως ὁ ἴδιος τὶς διατυπώνει, χωρὶς δικά μας σχόλια. _Δ.Ι.Λ.]

Στὰ Ἀπομνημονεύματα* τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη βρήκαμε τὰ ἀκόλουθα ἀποσπάσματα σχετικὰ μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, τοὺς πατριάρχες καὶ τὸν λοιπὸ ὀρθόδοξο κλῆρο.

Σελίδα 170 (Πρόλογος): «Ὁ Κολοκοτρώνης ἐνθυμήθη τὸν πατριαρχικὸ ἀφορισμὸ τοῦ ἔτους 1804, μὲ τὸ ὁποῖον βέβαια δὲν ἦταν εἰς ἀρμονίαν... οἱ δοξαριεῖς τὸν ἐπόνεσαν, διότι ἐνθυμήθη τὸ αἷμα τῶν συντρόφων καὶ τὸ παπαδίστικο συνοδικό... “Αὐτὸς (ὁ πατριάρχης) –εἶπε ὁ Κολοκοτρώνης– ἔκανεν ὅ,τι τοῦ ἔλεγεν ὁ Σουλτάνος”.»

Σελίδα 209: «Σὰν εἶδε τοῦτο ὁ Σουλτάνος, διώρισε ἕναν Βιτσερὲ (Ἀντιβασιλέα), ἕναν πατριάρχη καὶ τὸν ἔδωσε τὴν ἐξουσία τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὸς καὶ ὁ λοιπὸς κλῆρος ἔκαμαν ὅ,τι τοὺς ἔλεγε ὁ Σουλτάνος..., ὁ κλῆρος, ὅστις ἔχαιρε προνομίων.»

Σελίδα 226: «Ὁ Βασιλέας ἐπὶ Μωάμεθ Β' λέγουν, ὅτι ἤθελε πόλεμον... οἱ Μινίστροι καὶ ὁ κλῆρος τὸν ἀντέκοψαν, θαρρευμένοι οἱ πρῶτοι εἰς τὴν ψευδοπολιτικὴν τους, οἱ ἄλλοι εἰς τὰς ψαλμωδίας τους... οἱ μινίστροι καὶ ὁ κλῆρος ἐμπήκαν εἰς τὸ πιλάφι μαζί του καὶ ἔτρωγαν..., ὁ λαὸς ἔμεινε εἰς τὴν τυραννίαν τῶν Σουλτάνου, ἀρχόντων καὶ κλήρου... Ἄν ἀπὸ τὸ λαὸ ἔβγαινε κανένας προκομμένος, ἔξυπνος, τὸν ἔπαιρνε τὸ πετραχίλι...».

Σελίδα 245: «Ἐβγήκε φερμάνι νὰ μᾶς σκοτώσουν καὶ τοὺς δύο, Πετιμεζᾶ κι ἐμέ, 1802 –ένα βοῖβόδας τῆς Πάτρας ἐνήργησε αὐτό– τὸ φερμάνι ἔλεγε: Ἡ τοὺς δύο ἡμᾶς ἢ τὰ κεφάλια τῶν κοτζαμπασήδων... Ὁ Δεληγιάννης ὀρκώνει δύο προεστοὺς νὰ μὲ σκοτώσουν... Ὁ Δεληγιάννης ἤθελε νὰ μᾶς χαλάσῃ, πλὴν δὲν ἡμποροῦσε... Ὁ Δεληγιάννης ἠῦρε τρόπον. Εἶχεν φίλον εἰς τὸν Λάλα, τὸν Χασάναγα Φιδᾶ, καὶ τὸν ἔβαλε νὰ μᾶς σκοτώσῃ μὲ τὴν ἀπιστίαν ὅτι εἴμεθα ἀρματολοί.»

Σελίδα 247: «Ὁ Σουλτάνος λαμβάνει τὴν ἰδέα νὰ κόψῃ τὸν λαόν. Ὁ πατριάρχης κάμνει παρατηρήσεις καὶ λέγει: “Τί φταίει ὁ λαός; Νὰ σκοτώσωμεν τοὺς πρωταίτιους, τοὺς κακοὺς.”»

Σελίδα 248-250: «...Τότε κάμνει ἕνα φερμάνι ὁ Σουλτάνος, νὰ σκοτώσουν τοὺς κλέφτας. Αφοριστικὸ ἔρχεται τοῦ πατριάρχου, διὰ νὰ σηκωθῇ ὁλος ὁ λαός, καὶ ἔτσι ἐκινήθηκεν ὅλη ἡ Πελοπόννησος. Τοῦρκοι καὶ Ρωμαῖοι κατὰ τῶν Κολοκοτρωναίων. Τὸν Αὐγουστον πῆγα εἰς Ζάκυνθον, τὸν Σεπτέμβριον ἐβγήκα ἔξω, καὶ Ἰανουάριον 1806 ἦλθε τὸ διάταγμα καὶ μᾶς ἐκυνήγησαν... Ἐμάθαμε, ὅτι ἦλθε τὸ συνοδικὸ καὶ τὸ φερμάνι... Τότε ἐπρόσταξεν ὁ πασᾶς ὅλαις ταῖς ἐπαρχίαις, διὰ νὰ ἔβγουν Τοῦρκοι καὶ Ρωμαῖοι νὰ μᾶς βαρέσουν.»

Σελίδα 252: «Ὁ Γιάννης (σσ. ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κολοκοτρώνη) δὲν εὔρε τὸν φίλον του, ἐπῆγε εἰς τοὺς Αἰμναλοὺς, μοναστήρι, τοῦ ἔδωκε ἕνας καλόγερος φαγὶ καὶ ἔπειτα ἐπῆγε, ἔδωσε εἰδησιν εἰς τοὺς Τοῦρκους, ἐπῆγαν, τὸν ἐπολιόρκησαν εἰς τὸν ληνὸν καὶ τὸν ἐσκότωσαν.»

Σελίδα 253: «Ἐπῆγαμε εἰς τὸ Μοναστήρι τῆς Καλτετζιάς, βροντοῦμε τὴν πόρταν καὶ μέσα ἦσαν 200 Τοῦρκοι.»

Σελίδα 255: «Κανένας δὲν μὲ ἤξευρε παρὰ ὁ ἡγούμενος τοῦ Μοναστηριοῦ καὶ ὁ

* Θ. Κολοκοτρώνη, «Διήγησις Συμβάντων τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς», ἐπιμέλεια Γεωργίου Τερ-τσήτη.

**Οίκουμενικὸς πατριάρχης
ἐπὶ Τουρκοκρατίας. Ἡ ἀμφί-
εσή του εἶναι καθαρὰ ἀσιατι-
κὴ καὶ μοιάζει μὲ ἐκείνη τῶν
πολιτικῶν ἀξιωματῶν
τοῦ Σουλτάνου.**

Δουράκης... Τοῦ ἡγούμενου τοῦ ὑποσχέθηκαν νὰ τὸν κάμουν δεσπότη καὶ ἄλλα ταξίματα, γιὰ νὰ μὲ παραδώσῃ ζωντανόν. Ὅταν ἐπροσκάλεσαν τὸν ἡγούμενο καὶ τὸ παιδί του Δουράκη, ὑποπτεύθηκα, ὅτι κατὰ τεχνεύονται διὰ ἐμένα, καὶ δὲν ἤξευρα τί ἔτρεχε... Τὸ πρῶτὸ ἦλθε ὁ συμπεθερός μου μὲ τὸν ἡγούμενον. Ἐπῆγα νὰ τὸν χαιρετήσω τὸν ἡγούμενον, κι ἐκεῖνος μοῦ εἶπε, νὰ μὴ μὲ εἶχε εὔρη. Τὸν ἐρώτησα νὰ μοῦ εἰπῇ τίποτε ἄλλο, καὶ δὲν ἠθέλησε.»

Σελίδα 265: «Φερμάνι βασιλικὸ διὰ ἐμένα καὶ τὸν Πετιμεζᾶ στὰ 1802, χρόνια 2. Τὸ δεύτερο φερμάνι τὸν Ἰανουάριον 1806, καὶ τὸ πατριαρχικὸ συνοδικό, χρόνια 3.»

Σελίδα 275: «Τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν ἀρχιερέων δὲν ἤξευρε παρὰ ἐκκλησιαστικὰ κατὰ πρᾶξιν, κανένας ὅμως δὲν εἶχε μάθησι. Τὸ ψαλτήρι, τὸ ᾠδήχι, ὁ μνησιαῖος, ἄλλαι προφητεῖαι ἦσαν τὰ βιβλία, ὅπου ἀνέγνωσα. Δὲν εἶναι παρὰ ἀφοῦ ἐπῆγα εἰς τὴν

Ζάκυνθο, όπου εύρηκα την Ιστορία της Ελλάδος εις την άπλοελληνικήν. Τα βιβλία αυτά, όπου συχνά εδιάβαζα, ήτον ή Ιστορία της Ελλάδος, ή Ιστορία του Άριστομένη και Γοργών και ή Ιστορία του Σκεντέρμπεη.»

Σελίδα 279: «... και ό πρωτοσύγγελος και άλλοι παρακινούν τους Τούρκους να τραβηχθούν εις τα κάστρα και τους έδωσαν ζῶα...».

Σελίδα 303: «Οί άρχοντες Α. Ζαΐμης, Σωτήρ Χαραλάμπης, (μητροπολίτης) Γερμανός Π. Πατρών γράφουν ένα γράμμα στον Ύψηλάντη, Πετρόμπεη και Γερουσία: «Ο Κολοκοτρώνης να μην έλθη στην πολιορκία της Πάτρας...» Σκοπός τους ήταν να μην πάρω την Πάτρα και δυναμωθῶ. Άν με άφηναν να πάγω άμέσως, θα μου έδιναν άμέσως τα κλειδιά οί Τούρκοι από τον φόβο τους. (Άνάθεμα να έχουν.)»

Σελίδα 343: «Ο (μητροπολίτης) Άρτης έμίλησε με θυμό και έβάρεσε τὸ χέρι του εις τὸ μηρί του, λέγει: “Ετούτο θέλει τὸ έθνος”, με πεισματώδη όμιλία. Καί εγὼ έσηκώθηκα, διὰ να τοῦ άποκριθῶ καθὼς έπρεπε, ὅμως με έμπόδισεν ὁ Δεληγιάννης και ὁ Παπαφλέσσας και έτσι άναχώρησε και έπαυσε αὐτοῦνο τὸ ζήτημα.»

Σελίδα 344: «Στήν έκλογή τοῦ Μαυροκορδάτου γιὰ πρόεδρο τοῦ Βουλευτικοῦ, λέγει στον Άρτης: “σάν τον έκλεξες γιὰ καλόν, πάρτον εις την Άρταν, ὅχι ἐδῶ εις την Ελλάδα, και μὴ μου βροντᾶς τὸ πόδι, γιὰτὶ βουτῶ τὸ σπαθί και σοῦ κόβω τὸ κεφάλι”.»

Σελίδα 479: «Εἰς τὰ 1804 φερμάνι τοῦ Σουλτάνου, συνοδικὸ τοῦ Πατριάρχου, τὰ χωριὰ της Πελοποννήσου εις τὸ πόδι τὸν κυνηγοῦσαν.»

Σελίδα 503: «Εἰς τὰς διώξεις ταύτας ή Τουρκία εἶχε πάντοτε άρωγούς τους δημιουργόντας, άσκοῦσα ἐπ’ αὐτῶν τρομοκρατίαν. Ίδιά δὲ τῷ 1806 στρατὸς τουρκικὸς συνδρομῇ τῶν Πατριαρχείων και τῶν προεστῶν τοῦ Μωρέως, κατέστρεψε χιλιάδες κληφτῶν.» (Γ. Τερτσέτης.)

ΟΙ ΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ἙΛΛΑΔΑ

Σελίδα 230: «Τὸ εἶπε και ὁ θεὸς τῶν Ελλήνων, πὼς ή σωτηρία της Ελλάδος εἶναι ή θάλασσα, με τὸ χρησμό του να σωθοῦν οί Ἑλληνες εις τὰ ξυλόκαστρα.»

Σελίδα 231: «ἀλλὰ θα άποκτήσωμεν εις την Πατρίδα μας την βασιλείαν τοῦ πνεύματος και της δικαιοσύνης, από την ὁποίαν βασιλείαν δὲν εἶναι ἄλλη μεγαλύτερη εις τὸν κόσμον.»

Σελίδα 471: «ἀλλ’ ή πρώτη πίστις τοῦ ανθρώπου εἶναι πρὸς την πατρίδα του, πρὸς τὸ γένος του.»

Σελίδα 473: «ἀναψες φῶς άκοίμητο, να φωτίζεται διὰ παντός ὁ Ναὸς της πατρίδος.»

Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης αντιλαμβάνεται την Ἑλλάδα ὡς χώρα ήρώων και σοφῶν, ποὺ εύεργέτησαν την Πατρίδα. Πατριαρχεῖο-Κληρὸς ήσαν στοιχεῖα ξένα και ἐχθρικά πρὸς την ιδεολογία του.

Για την άντιγραφή: **Σωτήριος Φλέκκας**

ΟΨΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΕΥΣΕΒΕΙΑΣ

«Φτειαχθήτε» με τὸ Θεὸ

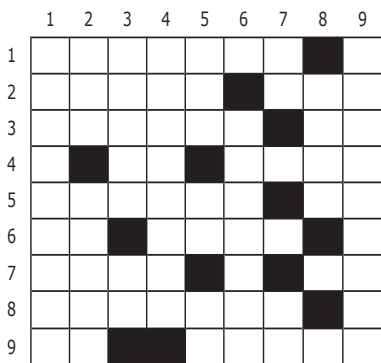

«Μὴν “φτειάχνεσθε” μετὰ τὰ ναρκωτικά, “φτειαχθήτε” μετὰ τὸ Θεόν» παραγγέλλει ἡ εἰκονιζόμενη πινακίδα σὲ δρόμο τῆς Καλιφόρνιας.

Κ.Ε.

Εὐσεβὲς σταυρόλεξο ἀπὸ χριστιανικὴ ἱστοσελίδα

ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ 1. Ἀπὸ τὸ σημεῖο αὐτὸ ἐφτάσαν οἱ τρεῖς μάγοι γιὰ νὰ προσκυνήσουν τὸν Ἰησοῦ 2. Μητέρα τῶν Ἰωσήφ καὶ Βενιαμὴν – Ὁ παππούς τοῦ Σαούλ 3. Ἀπὸ τὴ χώρα τῆς ρωμαϊκῆς αυτοκρατορίας αὐτὸς – Ἀφῶν ...λίμα 4. Στὸ κεφάλαιο αὐτοῦ κατὰ Ματθαίου εὐαγγελίου, περιγράφεται ὁ χορτασμός τῶν τεσσάρων χιλιάδων – Ψάλλω, ὑμνῶ (ἀντίστρ.) 5. Παλαιστίνιος ηγέτης – Μέσα στοῦ ἁγία αὐτὰ 6. Ἀγαπημένη λέξη τῶν πολιτικῶν – Προφήτης, τὸ προφητικὸ τοῦ ἔργο τοποθετεῖται μεταξὺ τεσσάρων βασιλέων τοῦ Ἰουδα 7. Ἡ τελευταία λέξη τῆς Ἁγίας Γραφῆς – Ἀρχικὰ μέρους τῆς Ἁγίας Γραφῆς 8. Ἀφήγησις γεγονότων ποὺ ἀναφέρονται σὲ

ορισμένους περιόδους, σὲ λαούς, πρόσωπα, κλπ. 9. Ἅγιος κι αὐτὸς – Συνάντησε τὸν ἀδερφό τοῦ ἐπειτα ἀπὸ σαράντα χρόνια χωρισμοῦ στο «ὅρος τοῦ Θεοῦ»

ΚΑΘΕΤΑ 1. Ἀπὸ τὴν πόλη αὐτὴ καταγόταν ὁ Ἰωσήφ, ποὺ φρόντισε γιὰ τὴν ταφή τοῦ σώματος τοῦ Ἰησοῦ 2. Ασφαλιστικὸ ταμεῖο – Ὁ Φαραὼ αὐτός, ὁ Β', διέταξε νὰ θανατωθοῦν τὰ ἀρσενικά βρέφη τῶν Εβραίων, ἐλληνικά ἀναφέρεται Σέσωστρις 3. Περιοχὴ τῆς Ἑλλάδας ποὺ ἐπισκέφθηκε ὁ ἀπ. Παῦλος – Ἀτελής ...ῆτα 4. Πρωτοκατασκευάστηκε ἀπὸ τὸν Ἀλεξάντερ Γκράχαμ Μπελ 5. Χρονικὸ ἐπίρρημα – Μόριο, προήλθε με συγκοπὴ ἀπὸ τὴν ἀρχαία προστακτικὴ ἀφες – Θεὸς Αἰγυπτίων 6. Δίνεται μόνο μέσω Ἰησοῦ Χριστοῦ 7. Ἀρχαῖο ρῆμα, ποὺ δηλώνει ιδιότητα τοῦ Θεοῦ – Πόλη ἢ περιοχὴ στὴ Μωάβ ἀνατολικά τῆς Νεκρὰ Θάλασσας (Δευτερ. 2:9,18) 8. Ονομαστός προφήτης, «ἄνθρωπος δασύτριχος», βρέθηκε στο ὄρος τῆς Μεταμορφώσεως (αἰτ.) 9. Στὴν περιοχὴ αὐτὴ θὰ λάβει μέρος ἡ μεγαλύτερη μάχη στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας

Εὐσεβὲς βιβλικὸ γλύκισμα

Στὴ συσκευασία τοῦ εἰκονιζόμενου γλυκίσματος ἀναγράφεται, ὅτι ἡ παρασκευὴ τοῦ βασίστηκε σὲ ἓνα χωρίο τοῦ «Δευτερονομίου». Ἀπὸ τὰ σχετικὰ με συνταγὲς χωρὶα στὴν Βίβλο ξεχωρίζουν τὰ ἀκόλουθα:

«Θὰ φᾶτε τὰ παιδιὰ σας, θὰ καταβροχθίσετε τὶς σάρκες τῶν γιῶν σας, τῶν θυγατέρων σας.» («Δευτερονόμιον», κη' 53-57 καὶ «Λευϊτικόν», κστ' 29.)

«Εἶπε σὲ αὐτὴ ὁ βασιλεὺς: “Τί σοι συμβαίνει;” Ἐκείνη ἀπάντησε: “Αὐτὴ ἡ γυναῖκα μου εἶπε: δῶσε τὸν γιό σου νὰ τὸν φᾶμε σήμερα καὶ αὔριο θὰ φᾶμε τὸν δικό μου γιό. Ἔτσι ἐβράσαμε τὸν γιό μου καὶ τὸν φάγαμε. Ὅταν ὅμως τὴν ἄλλη ἡμέρα τῆς εἶπα νὰ δώσῃ καὶ τὸν δικό της γιό, νὰ τὸν φᾶμε, αὐτὴ τὸν ἐκρυψε.”» («Δευτερονόμιον», κη' 53-57).

Γιαχβὲ πρὸς Ἰεζεκιήλ: «Θὰ φτιάξῃς τόσα ψωμάκια, ὅσος εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἡμερῶν, ποὺ ἐσὺ θὰ κείτεσαι ἐπάνω στὸ πλευρό σου, ἐκὰτὸν ἐνενήντα ἡμέρες θὰ τὰ τρῶς... καὶ ἀνακατωμένα μὲ κριθάλευρο θὰ τὰ φᾶς μαζὶ μὲ τὰ βολβονδάκια μὲ κόπρο ἀνθρώπινη» (Ἰεζεκιήλ, δ' 8-17).

I.A.

Κουφάλα γιὰ προσκύνημα

Ἡ κουφάλα τοῦ δένδρου μὲ τὸ εἰκόνισμα τῆς Παναγίας καὶ τὸ λιβανιστήρι, ποὺ φαίνεται στὴν φωτογραφία, βρίσκεται ἀπέναντι ἀπὸ τὸν κεντρικὸ ναὸ τῆς Ἱερουσολῶν στῇ Χαλκιδικῇ καὶ ἀπολαμβάνει τῆς δέουσας λατρείας ἀπὸ τοὺς εὐσεβεῖς κατοίκους τῆς πόλης.

I.A.

Θανατουργὰ ἰνδουιστικὰ εἰδώλια πίνουν γάλα

Σὲ μαζικὴ ὑστερία βρέθηκαν οἱ Ἴνδοί, ὅταν διαδόθηκε, ὅτι ἰνδουιστικὰ εἰδώλια ἔπιναν θανατουργὰ γάλα. Πληθὸς πιστῶν συνέρευνε στοὺς ναοὺς ὅλης τῆς χώρας μὲ φιάλες γάλα στὰ χέρια καὶ περιέμενε ἐπὶ ὥρες σὲ οὐρές, προκειμένου νὰ ταῖσῃ μὲ τὰ ἴδια του τὰ χέρια τὰ θεϊκὰ ἀγαλματίδια. Γιὰ νὰ πιῇ ὁ θεὸς τὸ γάλα, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀκουμπήσῃ ὁ πιστὸς ἓνα κουταλάκι γάλα στὸ στόμα του, ὁπότε τὸ γάλα σιγά-σιγά ἐξαφανιζόταν.

Ἡ ἐξήγησις ἦταν βέβαια πολὺ ἀπλῆ: Τὰ ἀγαλματίδια αὐτὰ εἶναι κατασκευασμένα ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο. Προκειμένου νὰ «πιοῦν» τὸ γάλα, θὰ ἔπρεπε τὸ κουτάλι νὰ εἶναι ὄχι ὀριζόντιο, ἀλλὰ μὲ ἐλαφρὰ κλίση. Τότε ἔρρεε τὸ ὑγρὸ σιγά-σιγὰ ἀπὸ τὸ στόμα στὴν ἐπιφάνεια τοῦ λευκοῦ ἀγάλματος, ὅπου δύσκολα διακρινόταν. Σὲ πολλοὺς ναοὺς ἀναφέρθηκε ἐπὶ πλέον, ὅτι ἐθεάθησαν ἱερεῖς, ποὺ καθάριζαν διακριτικὰ σὲ τακτὰ χρονικὰ διαστήματα τὸ γάλα ἀπὸ τὸ πάτωμα, ἀλλὰ αὐτὸ ἦταν μιὰ μικρὴ λεπτομέρεια, ὅχι ἀρκετὴ γιὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐνίσχυση τῆς πίστεως τῶν εὐσεβῶν Ἰνδῶν.

K.E.

ΩΣ ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΠΟΛΕΜΙΣΤΕΣ ΑΠΕΙΚΟΝΙΖΟΝΤΑΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΞΕΝΟ ΤΥΠΟ ΟΙ ΜΑΧΗΤΕΣ ΤΟΥ '40

«Πολὺ πλείονας ὀρώντες τοὺς πολεμίους, οὐδὲν τούτων ὑπελογίσαντο... ἐρώντες ἀνασώσασθαι τὴν πατρίαν δόξαν.» (Ξενοφῶν, Ἑλληνικά» Ζ' 5, 16-17.)

φήμη τῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν τοῦ '40, ἀπλώθηκε σὲ ὁλόκληρον τὸν κόσμον καὶ ὥθησε τὸν ξένο Τύπο νὰ τοὺς ἀφιερῶσιν πρωτοσέλιδα, σὰν νὰ ἦταν ἓνα ὁλοζώντανο-ἐνιαῖο πολεμικὸ σῶμα τοῦ Μιλτιάδη καὶ τοῦ Λεωνίδα. Τὸ «Μολὼν Λαβέ», ἀντήχησε σὲ ὅλη τὴν ὑφήλιο.

Ἀπὸ γνωστὸ τηλεοπτικὸ κανάλι μεταδίδεται ἡ σειρὰ «Οἱ μονομάχοι τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου», ἀλλὰ ἀπουσιάζουν οἱ ἄξιοι ἡγήτορες τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ οἱ ἄξιοι Ἑλληνες στρατιῶτες μας. Ποῦ εἶναι ὁ πεισματάρης Κατσιμήτρος, ποὺ κράτησε τὸ κέντρο τοῦ μετώπου (μὲ ἀβάσταχτη πίεση), βροντοφωνάζοντας, ὅτι «ὁ ἐχθρὸς δὲν θὰ περάσῃ»; Ποῦ εἶναι ὁ Δαβάκης, ποὺ εἶναι ὁ ἥρωικὸς συνταγματάρχης Καραβίας, στὸν ὁποῖο χρωστᾶμε τὴν ἀναχαίτιση τῶν Ἰταλῶν,

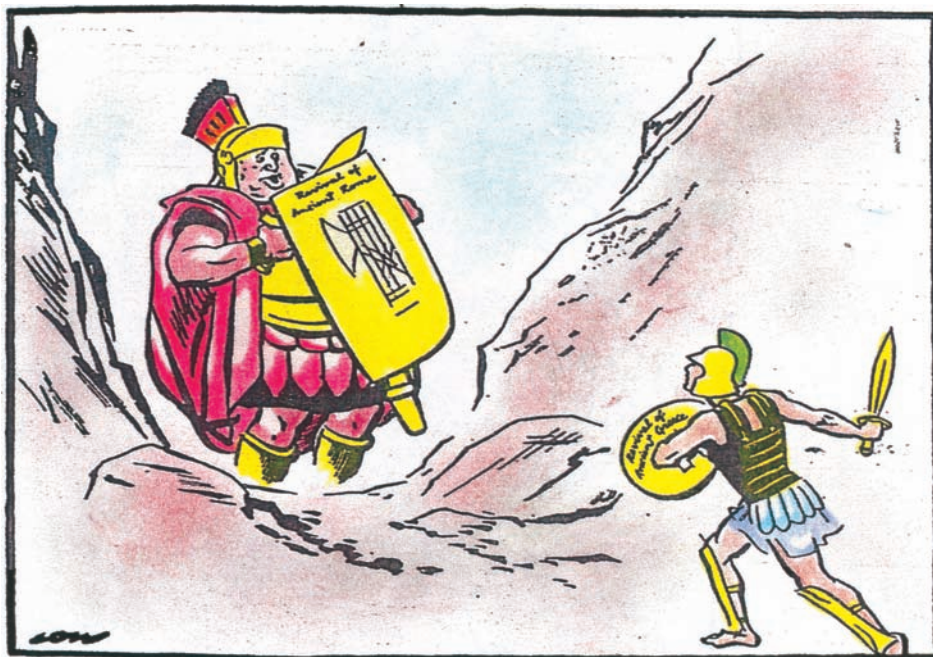
The Same Battlefield

HE THOUGHT IT WAS STILL LIFE

Έφημερίδα «Daily Express». Σκιτσογράφος: Strube.

"HELP! HERE'S ONE SHOWING FIGHT!"

Ἐφημερίδα «Evening Standard». Σκιτσογράφος: Low.

ὅταν μετὰ τὸν τραυματισμὸ τοῦ Δαβάκη ὁ Καραβίας κατετρόπωσε τὶς 25.000 χιλιάδες μελανοχιτώνων τῆς «Μεραρχίας Τζούλια», διαθέτοντας μόνον δυόμισυ χιλιάδες (!) Ἕλληνες; Οὔτε ἓνας δὲν ἀναφέρεται! Γιὰ ποιές παγκόσμιες Ἱστορίες μιλάνε λοιπόν; Ἀκόμη καὶ «στημένες» μάχες διοχετεύει τὸ Χόλλυγουντ, γιὰ νὰ ἀποσπάσῃ τὴν προσοχὴ ἀπὸ τὶς πρωτοφανῶς ἄνισες, ἀλλὰ πάντα νικηφόρες συρράξεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ μὲ τοὺς φασίστες.

Ταῦτα διὰ τὴν Ἱστορίαν. Λένε, ὅτι τὴν Ἱστορία τὴν γράφουν οἱ νικητές, πόσο λάθος ἔχουν! Τὴν Ἱστορία τὴν γράφουν οἱ νεκροὶ ποὺ ἔπεσαν, καὶ αὐτὸ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ἀλλάξῃ. Οἱ Ἕλληνες στρατιῶτες τοῦ 1940, κατέχουν αὐτὴν τὴν διπλὴ ιδιότητα, τῶν νεκρῶν καὶ τῶν νικητῶν. Ἐκεῖνα τὰ ἄγνα παλληκάρια κατέκτησαν τὴν ἀθανασία, μὲ μοναδικὰ ἐφόδια τὸ θάρρος τους καὶ τὴν ἐτοιμότητά τους.

Ἀλήθειες ποὺ καθρεφτίζουν τὴν σημερινὴ ἐποχὴ, ὅπου ἡ χώρα μας ἀσφυκτιᾷ μέσα στὶς «Δικτατορίες τῆς Βαξελίνης», ἐνῶ πνίγεται μέσα σὲ πολυδυναστείες καὶ οἰκογενειοκρατίες καὶ κατακλύζεται ἀπὸ «γκλαμουράτους» μικρο-Καίσαρες καὶ συνοικιακοὺς δικτατορίσκους.

Ἀγγελικὴ Ρέτουλα

Τὰ σκίτσα προέρχονται ἀπὸ τὸ λεύκωμα «Οἱ μεγάλοι πόλεμοι τῆς Ἑλλάδος» τοῦ δημοσιογράφου Τίτου Ἀθανασιάδη, Ἐκδόσεις «Κομμουνδουρέα».

ΕΝΑΣ ΟΛΥΜΠΟΣ ΜΕ ΕΒΡΑΪΚΗ ΣΦΡΑΓΙΔΑ

Έπτάφωτες λυχνίες (μενορά) -σημαντικώτατα εβραϊκά σύμβολα- πρὸς πώληση στὸ ὄρος τῶν θεῶν, στὸ ἐκθετήριο τῆς Μονῆς Ἀγίου Διονυσίου τοῦ ἐν Ὀλύμπῳ.

ΛΕΟΠΑΡΔΑΛΕΙΣ ΚΑΙ ΑΡΚΟΥΔΕΣ ΣΤΗ ΧΙΟ ΠΡΙΝ ΑΠΟ 5.000 ΧΡΟΝΙΑ

Καὶ λίθινα ἐργαῆϊα σὲ ἀνακαῆυφθὲν σπήλαιο

στὰ ἀπὸ σκελετοὺς ἄγριων ζώων, ποὺ, ὅπως ἀναφέρουν οἱ ἀρχαιολόγοι ἀνήκουν στὴ χρονικὴ περίοδο 3000-5000 π.Χ., ἐντοπίστηκαν κατὰ τὴ διάρκεια ἀνασκαφικῶν ἐργασιῶν σωστικοῦ χαρακτήρα ἀπὸ τὴν Ἐφορία Σπηλαιολογίας στὸ σπήλαιο τοῦ Ἁγίου Γάλακτος στὴ Χίο. Πρόκειται γιὰ χερσαῖα ζῶα, ἐλάφι, λεοπάρδαλη καὶ ἀρκούδα, καὶ ἡ ἀνακάλυψή τους ἀποτελεῖ ἐπιπρόσθετο στοιχεῖο ὅτι τὸ νησὶ ἦταν ἐνωμένο κατὰ τὸ παρελθὸν μὲ τὰ μικρασιατικὰ παράλια. Τὰ εὐρήματα, θεωρεῖται, ὅτι ἔχουν μεγάλη ἀρχαιολογική, κοινωνιολογική καὶ πολιτιστικὴ ἀξία, καθὼς ἡ μελέτη τους ἀπὸ ἐπιστήμονες ἀναμένεται νὰ δώσῃ πολὺτιμες πληροφορίες γιὰ τὸ πολὺ μακρινὸ παρελθὸν τοῦ νησιοῦ. Τὰ ὀστᾶ ζώων βρέθηκαν μαζὶ μὲ ὄστρακα κεραμικῆς, θαλασσινὰ ὄστρακα ἀλλὰ καὶ λίθινα ἐργαλεῖα σὲ ἐπιχωματωμένο σημεῖο τοῦ σπηλαίου στὸ Ἅγιο Γάλα καὶ σύμφωνα μὲ τὶς πρώτες ἐνδείξεις κατέπεσαν ἀπὸ ἀνώτερο κατοικήσιμο σημεῖο τοῦ ἴδιου σπηλαίου.

Ἡ ἀνασκαφὴ στὸ σπήλαιο πραγματοποιήθηκε στὸ πλαίσιο ἀνάδειξης καὶ ἀξιοποίησής του, καὶ οἱ ἐπιστήμονες δὲν ἀποκλείουν τὸ ἐνδεχόμενο νὰ ὑπάρχῃ στὸ ἐσωτερικὸ του καὶ ἄλλο ὕλικό, ἀκόμη παλαιότερο τοῦ 5000 π.Χ. Τὰ εὐρήματα ἔχουν μεταφερθῇ στὴν Ἀθήνα, προκειμένου νὰ γίνῃ ἀξιολόγησις, καταγραφὴ καὶ φωτογράφησις ἀπὸ εἰδικoὺς ἐπιστήμονες. Μία διαδικασία, ποὺ ἀπαιτεῖ χρόνον καὶ ποὺ μετὰ τὴν ὀλοκλήρωσή της θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἐπιστροφὴ τῶν εὐρημάτων στὴ Χίο καὶ τὴν ἐπανατοποθέτησή τους στὸ σπήλαιο μέσα σὲ εἰδικὰ διαμορφωμένο χῶρον.

Ὅπως ἀνέφερε στὸν «Δαυλὸ» ἡ ἀρχαιολόγος τῆς Διεύθυνσης Σχεδιασμοῦ καὶ Προγραμματισμοῦ τῆς Νομαρχιακῆς Αὐτοδιοίκησης Χίου κ. Μαρία Κόβα, ἡ ἀπομάκρυνσις τῶν εὐρημάτων ἀπὸ τὸν φυσικὸν τὸς χῶρον ἦταν ἓνα δύσκολο ἔργο μὲ δεδομένο τὶς συνθῆκες τοῦ σπηλαίου, τὸ σκοτάδι καὶ τὴν βραχώδη σύστασις τοῦ ἐδάφους. Χρησιμοποιο-

ώντας μόνο τα χέρια τους οι αρχαιολόγοι μετέφεραν το χώμα έξω από το σπήλαιο και εκεί το κοσκινίζαν, για να αποσπάσουν τα όστᾶ, τὰ ὄστρακα καὶ τὰ ἐργαλεῖα. Ἀξίζει δὲ νὰ σημειωθῇ, ὅτι μέρη ἀπὸ τὰ όστᾶ τῶν προϊστορικῶν ζῶων ἔχουν διατηρηθῇ ἀκέραια, ὅπως δόντια καὶ φάλαγγες τῶν ἄκρων. Ὁ τρόπος ποὺ ἐντοπίστηκαν τὰ εὐρήματα, στὸ ἐσωτερικὸ δηλαδὴ μιᾶς ἐπίχωσης, ὠδήγησε καὶ σὲ μία ἐπιπλέον ἀνακάλυψη, σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ στὴ μορφολογία τοῦ σπηλαίου: Διαπιστώθηκε, ὅτι ἀποτελεῖται ἀπὸ τρία διαφορετικὰ σπήλαια, τὸ ἓνα πάνω στὸ ἄλλο, συνδεδεμένα μὲ μία δίοδο. Αὐτὰ τὰ τελευταῖα εὐρήματα, σύμφωνα μὲ τὶς πρῶτες ἐκτιμήσεις, φαίνεται νὰ κατέπεσαν ἀπὸ τὸ ἐνδιάμεσο σπήλαιο.

Τὸ σπήλαιο κατοικεῖτο ἀπὸ ἀνθρώπους

Ἀρχαιολόγος Μαρία Κόβα ἐπισημαίνει, ὅτι τὰ συγκεκριμένα εὐρήματα ἔρχονται νὰ ἐμπλουτίσουν τὰ ἱστορικὰ στοιχεῖα γιὰ τὸ παρελθὸν τῆς Χίους, καθὼς πρὶν ἀπὸ μερικὰ χρόνια στὴν περιοχὴ τῆς Ἁγίας Ἐρμιόνης εἶχαν ἐντοπισθῇ όστᾶ ἀπὸ μαμμούθ. Κατὰ τὴν Παγετώδη Περίοδο, ὅταν δηλαδὴ ἡ Χίος ἀποκόπηκε ἀπὸ τὰ μικρασιατικὰ παράλια, κάποια ἀπὸ τὰ ζῶα, ποὺ συνήθως ζοῦν σὲ διαφορετικὸ περιβάλλον ἀπὸ ἐκεῖνο ἑνὸς νησιοῦ, ἐγκλωβίστηκαν καὶ δὲν κατάφεραν νὰ μετακινηθοῦν, καὶ ἔτσι ἐξηγεῖται ὁ ἐντοπισμὸς τῶν όστῶν τους σήμερα ἐκεῖ. Ἐπικεφαλῆς τῆς ομάδας τῶν ἐργασιῶν τῆς σωστικῆς ἀνασκαφῆς εἶναι ὁ ἀρχαιολόγος κ. Ἀνδρέας Ντάρλας, ὁ ὁποῖος, μιλῶντας στὸ «Δαυλό», ἀνέφερε, ὅτι οἱ ἀνασκαφὲς δὲν ἀναμένεται νὰ συνεχιστοῦν καὶ αὐτό, γιὰτὶ ἀφενὸς ἡ ποσότητα ποὺ ἔχει συλλεχθῇ εἶναι ἀρκετὴ, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ δώσῃ τὶς ἀπαιτούμενες πληροφορίες, καὶ ἀφετέρου, διότι τὸ ἀνεξερευνήτο ὕλικὸ θὰ προστατευτῇ καλύτερα, ἂν διατηρηθῇ ἀνέπαφο, κλεισμένο γιὰ πάντα στὰ ἔγκατα τοῦ σπηλαίου.

Ὁ κ. Ντάρλας ἀνέφερε ἐπίσης, ὅτι τὰ εὐρήματα ὀδηγοῦν στὸ συμπέρασμα, ὅτι τὸ σπήλαιο χρησιμοποιήθηκε ὡς βοηθητικὸς χώρος καὶ δὲν ἀποκλείεται νὰ ἦταν τελετουργικὸς σταθμὸς ἢ ταφικὸς χώρος. Ἀνάμεσα στὰ εὐρήματα ὑπάρχουν καὶ όστᾶ ἀπὸ ἐξημερωμένα ζῶα, ὅπως κατσίκια καὶ πρόβατα, ποὺ ἡ μελέτη τῶν λειψάνων τους θὰ δώσῃ πρόσθετα πληροφοριακὰ στοιχεῖα γιὰ τοὺς πρῶτους Χιώτες κτηνοτρόφους.

Ἡ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΟΥ

Ὁ κ. Ντάρλας ἀπάντησε εὐχαρίστως στὶς ἐρωτήσεις μας:

«Δ»: Κύριε Ντάρλα, ποιές εἶναι οἱ πληροφορίες ποὺ ἀντλοῦνται μέχρι τώρα ἀπὸ τὴ μελέτη τῶν εὐρημάτων;

– Εἶναι σίγουρο, ὅτι ὑπῆρξε ἀνθρώπινη ἐγκατάσταση στὴν περιοχὴ, στὴ Μέση καὶ Νεώτερη Νεολιθικὴ Περίοδο. Βέβαια τὸ σπήλαιο, στὸ ὁποῖο ἐντοπίστηκαν τὰ εὐρήματα καὶ εἶναι πλέον ἐπισκέψιμο ἀπὸ τὸ κοινό, δὲν κατοικεῖτο τὸ ἴδιο. Ἀπεναντίας κατοικεῖτο τὸ ἀνώτερο σπήλαιο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο μέσα ἀπὸ μία ὀπὴ τὰ εὐρήματα ἔπεσαν στὸ κάτω σπήλαιο. Πρόκειται λοιπὸν γιὰ ἄγρια ζῶα, ἄγρια βόδια, ἀγριόχοιρους, ζαρκάδια, πλατῶνια, λύκους, ἀρκοῦδες καὶ λεοπαρδάλεις, ποὺ εἶχαν ἀπομείνει πάνω στὸ νησὶ ἀπὸ παλαιότερη περίοδο, ὅταν ἀκόμα ἦταν ἐνωμένο κατὰ τὴν Παλαιολιθικὴ Ἑποχὴ μὲ τὴν ἀπέναντι ἀκτὴ. Αὐτὰ τὰ ζῶα κατάφεραν νὰ ἐπιβιώσουν γιὰ λίγο καὶ μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου ἐξαφανίστηκαν. Παράλληλα ἐντοπίσαμε καὶ όστᾶ ἀπὸ ἐξημερωμένα ζῶα, αἰγοπρόβατα,

που χρονολογούνται της ίδιας εποχής.

«Δ»: Δέν υπήρχαν δηλαδή οί συνθήκες, για να επιβιώσουν εκεί.

- Τα ζώα αυτά απαιτείται να καταναλώσουν μεγάλες ποσότητες τροφής, για να μπορέσουν να επιβιώσουν, καθώς και χώρο μεγάλο, συνθήκες που δεν τους εξασφάλιζε το νησί.

«Δ»: Ήταν δύσκολο το έργο της ανασκαφής με δεδομένες τις αντίξοες συνθήκες ενός σπηλαίου;

- Ήταν πραγματικά ιδιαίτερα δύσκολη η μετακίνηση των οστών. Έπρεπε να μεταφέρουμε τα χώματα μέσα από στενά περάσματα, προκειμένου να γίνη ή αρχαιολογική ανασκαφή, στη συνέχεια να πλυθούν σε κόκκινο και να γίνη διαλογή. Και όλη αυτή η διαδικασία ήταν απαραίτητο να ολοκληρωθώ μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα, αφού βρισκόταν σε εξέλιξη η αξιοποίηση του σπηλαίου.

«Δ»: Υπάρχει το ένδεχόμενο και άλλα οστά να βρίσκονται θαμμένα στο εσωτερικό του σπηλαίου;

- Βέβαια υπάρχει αυτό το ένδεχόμενο. Έμεις εκείνο που κάναμε ήταν να εστιάσουμε σε ένα πολύ μικρό τμήμα. Δηλαδή μέσα από ένα μεγάλο τμήμα αρχαιολογικής επίχωσης ανασύραμε μέρος των εύρημάτων, από εκεί που ήταν απαραίτητο να χαραχθεί ο διάδρομος, προκειμένου να διευκολύνεται η διέλευση των επισκεπτών. Το υπόλοιπο αυτής της επίχωσης έχει παραμείνει μέσα στο σπήλαιο. Θα πρέπει να σās πώ, ότι σκοπός μας δεν είναι να αδειάσουμε το σπήλαιο από τα εύρηματα. Διευκολύνοντας στην αξιοποίηση του σπηλαίου κάναμε την ανακάλυψη και ταυτόχρονα προχωρήσαμε στην αφαίρεση ενός μικρού τμήματος των εύρημάτων, προκειμένου να κάνουμε τη σχετική μελέτη. Κρίναμε δηλαδή, ότι ή έρευνα δεν πρέπει να προχωρήσει, για να μπορούν τα εύρηματα να παραμείνουν προστατευμένα από τον ίδιο τον φυσικό τους χώρο. Έξάλλου τα συμπεράσματά μας μπορούμε να τα βγάλουμε από το υλικό που έχουμε ήδη συλλέξει, μās καλύπτει επαρκώς. Όλα τα υπόλοιπα είναι καλό να παραμείνουν ανεξερευνήτα.

«Δ»: Τα εύρηματα που έχετε συλλέξει βρίσκονται στην Αθήνα;

- Όσα εύρηματα έχουμε συλλέξει κατά την διάρκεια των ερευνών μας στο σπήλαιο του Αγίου Γάλακτος βρίσκονται σε ειδικά εργαστήρια, για να μελετηθούν. Πρόκειται για μία διαδικασία χρονοβόρα, και όταν θα είμαστε έτοιμοι, θα προβοῦμε σε λεπτομερή ανακοίνωση των αποτελεσμάτων της έρευνάς μας και στη συνέχεια θα ακολουθήσει ή επιστροφή των εύρημάτων στο σπήλαιο που έντοπίστηκαν. Εκεί όπου ανήκουν.

Διακρίνονται τα τεράστια επιθετικά δόντια, πιθανόν από αγριοχοίρους.

Ωρισμένα εύρηματα, όπως οδοντοστοιχίες έντοπίστηκαν άκέραια.

Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

ΠΟΡΦΥΡΙΟΣ, *Περὶ Ἀγαλμάτων*

Στὸ ἔργο τοῦ Πορφυρίου «Περὶ Ἀγαλμάτων», ἀπόδοση Λαθὺρη, Ἀθήναι 2000, διαβάζουμε:

Σελ. 14: «Διότι τὰ θεῖα φάσματα, καὶ λέγω αὐτὰ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης καὶ τοῦ σύμπαντος οὐρανοῦ καὶ τῶν ἀστρῶν, αὐτὰ καθαυτὰ εἶναι ἀπὸ κάθε ἀποψη φαινόμενα θαυμαστά,... γι' αὐτὸ καὶ οἱ Ἕλληνες ἴσως ἐξ ἀρχῆς τέτοια ἰδέα σχημάτισαν.... Ἔτσι καταφεύγουμε στὸ ἀνθρώπινο... κι ἐπειδὴ τὸ θεωροῦμε ὡς σκευὸς φρονήσεως καὶ λόγου τὸ συνδέουμε μὲ τὸν θεόν,...» (Δίων Χρυσόστομος, «Περὶ βασιλείας», Α' 1, 12.)

Σελ. 17: «...Τὰ ὁμοιώματα καὶ οἱ ναοὶ ἰδρύθηκαν ἀπὸ τοὺς προγόνους μας γιὰ τὴν διαρκὴ ὑπενθύμιση τῆς ὑπάρξεως τῶν θεῶν γιὰ νὰ παρέχουν τὴν δυνατότητα σὲ ὅσους φανοῦν ἐκεῖ νὰ ἀνάγνυνται στὴν ἐννοια τοῦ θεοῦ,... Καὶ εἶναι εὐλόγο τὰ ἀγάλματά τους νὰ ἔχουν ἀνθρώπινα σχήματα, ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος θεωρεῖται ὅτι ὑπερέχει σὲ κάλλος ἀπὸ ὅλα τὰ ζῶα καὶ ἀποτελεῖ εἰκόνα τοῦ θεοῦ.» (Πορφύριος, «Κατὰ χριστιανῶν».)

Σελ. 34: «Ὁ Ὡριγένης, ἂν καὶ ἦταν Ἕλληνας καὶ εἶχε διαπαιδαγωγηθῇ μὲ τὸν ἑλληνικὸ Λόγο, ἐξώκειλε πρὸς τὸ βαρβαρικὸν (=χριστιανικὸ) ἐγχείρημα...»

Σελ. 42: «Ἐπινοώντας κάθε λογῆς φόβητρα προσελκύουν κόσμον στὶς γραμμές τους τρομοκρατώντας τον μὲ τὴν ἰδέα τῆς θείας τιμωρίας... Κάθε ἔξυπνο ἄνθρωπο τὸν ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὴν διδασκαλία τῆς πίστες τους, ἐνῶ καλοδέχονται τοὺς ἀνόητους καὶ τοὺς δουλοπρεπεῖς.» (Γιὰ τὸ χριστιανικὸ δόγμα ἀποφαίνεται ὁ Κέλσος, «Ἀληθὴς Λόγος», ἔκδ. «Θύραθεν», Θεσσαλονίκη 1996.)

Σελ. 47: Γιὰ τὸ παραδοθὲν στὴν πυρὰ ἔργο τοῦ Πορφυρίου ὁ Ἀγαθάγγελος Γεωργιάδης γράφει: «Ἐνεκα τούτου δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι οὐχὶ μόνον οἱ αὐτοκράτορες ἀπὸ Κωνσταντίνου μέχρι Θεοδοσίου τοῦ Β' πάντες ἐπειράθησαν νὰ ἀπαγορεύσωσιν αὐστηρότατα τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἔργων τοῦ Πορφυρίου, ἀλλὰ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ γενό-

ΕΝ ΟΨΕΙ ΕΝΟΣ ΝΕΟΥ ΤΥΠΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ;

ιὰ ἀναδρομὴ στὸ παρελθὸν τοῦ ἀνθρώπου δείχνει, ὅτι, πρὶν φτάσῃ στὸ σημερινὸ εἶδος, ποὺ κυριαρχεῖ στὸν πλανήτη μας, ἄλλαξε τρία γένη, ἓνα εἶδος καὶ δύο ὑποεῖδη. Γιατί αὐτὸ νὰ μὴν ξαναγίνῃ; Ὁ ἐγκεφαλικὸς ὄγκος τοῦ *Australopithecus* ἦταν πολὺ μικρότερος ἀπὸ τοῦ *Homo erectus* καὶ αὐτοῦ πιδὶ μικρὸς ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ *Neanderthal*, ποὺ καὶ αὐτοῦ ἐπίσης ἦταν μικρότερος ἀπὸ τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου.

Εἶναι γνωστὸ πλεον, ὅτι ἡ εὐφυΐα π.χ. εἶναι ἓνας χαρακτηρὸς ποὺ ἐκπορεύεται ἀπὸ γόνους, πέραν βέβαια ἐκείνης ποὺ ἀποκτᾶται ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴ ἐπίδραση τοῦ περιβάλλοντος. Συνεπῶς, ὅσο αὐξάνουν οἱ εὐφυεῖς ἄνθρωποι, τόσο οἱ πιθανότητες ὁ χαρακτηρὸς αὐτὸς νὰ γίνῃ σταθερὸς σὲ κληρονομικὸ ἐπίπεδο εἶναι αὐξημένες. Ἀκόμη ἡ δύναμη τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς ὑποχρεώνει τὰ ἄτομα νὰ ἀναπτύξουν τὴν

μεναι ἀναιρέσεις, πολυαριθμότεραι τῶν τοῦ Κέλσου οὔσαι, μετέσχον τῆς αὐτῆς τῷ πολεμουμένῳ βιβλίῳ τύχης. Τὸ δηλητήριο, ὅπερ ἔρρευσεν ἐκ τοῦ φοβεροῦ καλάμου τοῦ Πορφυρίου, ἐφαίνετο, ὅτι δὲν ἐξουδετεροῦτο διὰ τῶν ἀπολογητικῶν ἀναιρέσεων τῶν χριστιανῶν, καὶ ἔνεκα τούτου προετιμῆθη ἡ καταστροφή ἀμφοτέρων τῶν ἔργων τῶν τε πολεμούντων τὸν Χριστιανισμόν καὶ τῶν ὑπερασπιζόντων αὐτόν...»

Σελ. 48: Οἱ αὐτοκράτορες Θεοδόσιος Β΄ καὶ Οὐαλεντινιανὸς 144 χρόνια μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Πορφυρίου (304 μ.Χ.), τὸ ἔτος 448 μ.Χ., ἐξέδωσαν διάταγμα, ποὺ συμπεριελήφθη στὴν κωδικοποίηση τῶν «Βασιλικῶν» τοῦ 9ου αἰῶνα καὶ διετηρήθη σὲ ἰσχὺν καθ' ὅλην τὴν διάρκεια τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, τὸ ἐξῆς: «Θεσπίζουμε, ὅλα ὅσα συνέγραψε ὁ Πορφυρίου, κινούμενος ἀπὸ τὴν μανίαν του κατὰ τῆς εὐσεβοῦς θρησκείας τῶν χριστιανῶν, σὲ ὅποιουδήποτε τὰ χέρια κι ἂν βρίσκωνται, νὰ παραδίδωνται στὴν πυρὰ. Διότι πρόθεσή μας εἶναι, ὅλα τὰ συγγράμματα ποὺ ἐξοργίζουν τὸν Θεὸν καὶ ἀδικοῦν τὴν ψυχὴς, νὰ μὴν φτάνουν καθόλου στὰ αὐτιά τῶν ἀνθρώπων.» («Ιουστινιάνειος Κῶδιξ», I 1.3 καὶ «Βασιλικά», Βιβλίον Α', Τίτλος Α', διάταγμα γ').

Σελ. 48: «Ἡ ἐξουσία τότε, ἔχοντας κάνει τὴν στρατηγικὴν ἐπιλογὴς τῆς αἰσθάνθηκε τὴν ἀνάγκη νὰ κάψῃ βιβλία ποὺ ἀφύπνιζαν τὸν νοῦ, κρατοῦσαν ξύπνια τὴν μνήμη καὶ ὑπηρετοῦσαν τὴν ἀλήθεια. Μιὰ ἐξουσία ποὺ καίει βιβλία... ἀντιλαμβάνεται κανεὶς, τί εἶδους ἐξουσία εἶναι καὶ σὲ τί ἀποσκοπεῖ...»

Σελ. 60: «Ἐπειδὴ τὸ θεῖον εἶναι φωτεινὸ καὶ διάγει ἐν διαχύσει μέσα στὸ αἰθέριο πῦρ καὶ εἶναι ἀφανὲς στὴν αἴσθησι ἐκείνων στραμμένων στὴς φροντίδες τους, ἀποκλειστικὰ στὰ τῆς θνητῆς ζωῆς... ἀποτύπωσαν τοὺς θεοὺς μὲ ἀνθρώπινη μορφή, διότι τὸ θεῖον εἶναι λογικόν, καὶ τοὺς ἀπέδωσαν ὡραιότατα, διότι τὸ κάλλος σὲ κείνους εἶναι ἄφθαρτο...»

Σελ. 62: «Δὲς τὴν σοφίαν τῶν Ἑλλήνων παρατηρῶντας προσεκτικὰ.» Στὰ δὲ σχόλια, διαβάζουμε:

Σελ. 108: «Ἄπασα ἡ παρ' Ἑλλήσι θεολογία τῆς Ὀρφικῆς ἐστὶ μυσταγωγίας ἔκγονος, λέγει ὁ Πρόκλος.»

πνευματικότητά τους, γιὰ νὰ ἐπιζήσουν, μὲ παράλληλη αὔξησι τῆς σταθεροποίησης τῶν χαρακτηριστικῶν ἐκείνων ποὺ ἀναφέρονται στὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο. Ἡ φάσι αὐτὴ τῆς ἀνάπτυξης εἶναι καθημερινὰ ὁρατὴ στὴς νέες γενιές, ποὺ σαφῶς διαφέρουν πνευματικὰ ἀπὸ τὴς παλαιότερες. Ὅπως οἱ ἄνθρωποι ἔχουν προσλαμβάνουσες παραστάσεις πολὺν μεγαλύτερες ἀπὸ ἐκεῖνες ποὺ εἶχαν οἱ γονεῖς καὶ ἀκόμα μεγαλύτερες ἀπὸ ἐκεῖνες τῶν κοντινῶν τους προγόνων. Ὅμως αὐτὴ ἡ αὔξησι τῆς πνευματικῆς ικανότητος σὲ τόσο μικρὰ χρονικὰ διαστήματα, δὲν εἶναι δύσκολο νὰ ὑποθέσῃ κανεὶς, ὅτι θὰ πραγματοποιήσῃ, ἂν ἡδὴ δὲν πραγματοποιῇ, ἀλλοιώσεις τέτοιες στὴ γενετικὴ οὐσία, ποὺ θὰ κληρονομοῦνται μὲ σταθερὸ πιά τρόπο στὴς ἐπόμενες γενιές.

Ἰσως λοιπὸν ἡ ἀνθρωπότητα σήμερα βρίσκεται στὸ κρίσιμο αὐτὸ καὶ συγκλονιστικὰ μεγαλειώδες στάδιο τῆς μεταλλακτικῆς φάσεως καὶ τῆς περαιτέρω σταθεροποίησης τοῦ ἐξελιγμένου αὐτοῦ ὄντος, ποὺ ἐνδεχομένως νὰ ἀποτελέσῃ τὴν κορωνίδα τῆς δημιουργίας γιὰ τὸν πλανήτη μας. Τονίζεται ἰδιαίτερα αὐτὸ τὸ «ἴσως», γιὰτι γιὰ τὴς σημερινῆς πνευματικῆς μας δυνατότητες φαίνεται ἀσύλληπτο τὸ πὶδ πέρα

Σελ. 112: «Τοὺς θεοὺς σας ποὺ ἔγιναν ἀπὸ χρυσὸ καὶ ἄργυρο ἢ ἀπὸ ὁποιοδήποτε ἄλλο ὕλικό, ἀποκαταστήστε τους στὴν πρώτη τους φύση, θέλω νὰ πῶ σὲ φιάλες καὶ λεκά-νες καὶ ὅλα τὰ ὑπόλοιπα, ὅσα μποροῦν νὰ σᾶς φανοῦν χρήσιμα καὶ νὰ σᾶς ἐξυπηρετή-σουν.» (Κλήμης, «Ὁ Ρωμαῖος Θεολόγος», Ὁμιλία 10,7.)

Σελ. 120: «Τὸ οἰκοδομικὸ συγκρότημα τοῦ Σεραπείου στὴν Ἀλεξάνδρεια»

“ναὸς δὲ ἦν οὗτος κάλλει καὶ μεγέθει ἐμφανέστατος, ἐπὶ γεωλόφου κείμενος.” [Πυρ-πολήθηκε ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς τὸ 394 μ.Χ. καὶ λίγα χρόνια ἀργότερα «εἰς ἐκκλησίαν μετασκευάσθη.» (Σφζοιμένος, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία» 7,15.)

Σχετικὰ μὲ καύσεις βιβλίων καταστροφὴ εἰκόνων-ἀγαλμάτων, ὁ Ἰωάννης Μαλάλας στὸ ἔργο του «Χρονογραφία», σελίδα 385, ἐπιμέλεια ἐκδόσεως Γιώργος Λαθύρης, ἐκδό-σεις «Ἡλιοδρομίο», Ἀθήνα 2001, γιὰ τὶς καταστροφὲς τοῦ Κυνηγίου γράφει: «μὴν Ἰου-νίω,... συσχεθέντες (συλληφθέντες) Ἕλληνες περιεβωμίσθησαν (=περιεφέρθησαν γύρω ἀπὸ βωμό) καὶ τὰ βιβλία αὐτῶν κατεκαύθησαν ἐν τῷ Κυνηγίῳ καὶ εἰκόνες τῶν μυσε-ρῶν θεῶν αὐτῶν καὶ ἀγάλματα.»

Στὸ ὡς ἄνω ἔργο τοῦ Πορφυρίου, στὴ σελ. 23, παρατίθεται ὁ ἐλληνικὸς πόνος τοῦ Ἀλε-ξανδρινοῦ Καβάφη, σ' ἓνα ποίημά του γιὰ τὶς καταστροφὲς ἀγαλμάτων-ναῶν:

«Γιατί τὰ σπάσαμε τ' ἀγάλματά των,
γιατί τοὺς διώξαμε ἀπὸ τοὺς ναοὺς των
διόλου δὲν πέθαναν γι' αὐτὸ οἱ θεοί.»

Στὴ δὲ σελ. 24 παρατίθεται ὁ στωικὸς λόγος τοῦ ποιητοῦ Λουκιανοῦ Παπαῖωάννου («Στοῦ Ἰαπετοῦ τὰ βέλη»: στ. 3028-3030, ὅπου γράφεται):

«Ἀπ' ὅσα κλέψανε κι ἀπ' ὅσα σπάσανε
σύμφυτες εὐπροσέγορες φωνὲς κρύβουν οἱ τάφοι
στ' ἀγγελία μας, τὴν ἱστορίαν εἰκονογραφημένην...»]

Σωτήριος Φλέκκας

μέλλον. Ὁ Ἡράκλειτος συνέλαβε τὴν ἀέναη κίνηση: «ξυνὸν ἀρχὴ καὶ πέρας ἐπὶ κύ-κλον περιφερείας» (κοινὴ ἢ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος σὲ περιφέρεια κύκλου). Ὁ λόγος ἢ τὸ πνεῦμα ἢ ὅπως ἄλλωὶς ἀποκληθῇ εἶναι τὸ γίνεσθαι καὶ συνέχεια τὸ γίνεσθαι. Ὁ λόγος δὲν ἔχει οὔτε ἀρχὴ οὔτε τέλος, βρίσκεται σὲ ἓνα διαρκὲς γίνεσθαι. Τὰ πάντα ρυθμίζονται ἀπὸ τὸ λόγο καὶ αὐτὸς ὁδηγεῖ σὲ μιὰ πορεία χωρὶς τέλος. Ποιὸς ἀπὸ μᾶς γνωρίζει τὸ μακρινὸ αὔριο;

Γιατί λοιπὸν σήμερα νὰ μὴ ζοῦμε, δίχως νὰ μπορούμε νὰ τὸ συλλάβουμε, τὸ μεγαλεῖο μιᾶς μεταβολῆς; Ἄλλωστε, ἂν δεχθοῦμε τὶς κοσμικὲς μεταβολές, μήπως εἴμαστε τώρα στὴν ἀρχὴ μιᾶς τέτοιας μεταβολῆς; Καὶ εἶναι πολὺ ἐπικαίρη ἡ σκέψη ἀπὸ τὸ 1985 τοῦ Κώστα Ἀξελοῦ, ποὺ διερωτᾶται: «Μήπως θὰ ἦταν καιρὸς γιὰ ὅλα ὅσα εἶναι -ἢ περνοῦν γιὰ- ἀληθινὰ καὶ πραγματικὰ νὰ γνωρίσουν ἓνα κραδασμό;» Μήπως λοιπὸν αὐτὸς ὁ κραδασμὸς εἶναι ἡ ἐποχὴ μας καὶ εἴμαστε μπροστὰ στὸ νέο ἀνθρώπινο ὑποεῖδος, τὸν *Homo sapiens spiritensis*; Τὸ μέλλον, ὅταν ἐμεῖς δὲν πρό-κειται νὰ ζοῦμε, θὰ δείξει.

Κ.Κ. Θανασουλόπουλος

Ὁμ. Καθηγητὴς Α.Π.Θ.